

วาทวิพากษ์เชิงค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือ
“วรรณคดีในวรรณคดีไทย”

ฤทธิลักษณ์ เชื้อทอง

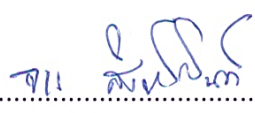
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารเพื่อกิจการภาครัฐและภาคเอกชน)
คณะภาษาและการสื่อสาร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2559

วาทวิพากษ์เชิงค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือ
“วรรณคดีไทย”
ฤทธิณัฐ เชื้อทอง
คณะภาษาและการสื่อสาร

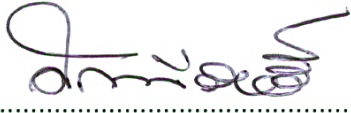
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร. รุจิระ ไรจนประภายนต์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารเพื่อกิจการภาครัฐและภาคเอกชน)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประธานกรรมการ
(ดร. จเร สิงห์โกวินท์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรรมการ
(ดร. รุจิระ ไรจนประภายนต์)

อาจารย์ กรรมการ
(ดร. พัฒนพงษ์ จาติเกตุ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คนบดี
(ดร. ศักดิ์สิทธิ์ แสงบุญ)

กรกฎาคม 2559

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	วาทวิพากษ์เชิงค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”
ชื่อผู้เขียน	นายฤทธิธินันท์ เชื้อทอง
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารเพื่อกิจการภาครัฐและภาคเอกชน)
ปีการศึกษา	2559

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” โดยใช้ระเบียบวิธีวาทวิพากษ์หรือการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติและการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ วรรณคดี 602 วรรคที่คัดเลือกจากงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” จำนวน 89 เรื่อง โดยมีคำถามนำวิจัย 2 ประเด็น ได้แก่ (1) มีค่านิยมและอุดมการณ์อะไรบ้างที่ปรากฏในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” และ (2) ค่านิยมและอุดมการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายด้วยหลักวาทวิพากษ์โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยมและอุดมการณ์ได้อย่างไร

ผลการวิจัยมี 3 ประเด็นหลัก คือ ประการแรกพบค่านิยมจำนวน 10 ชุด ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (4) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (5) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน (6) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (7) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ (9) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ และ (10) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ ประการที่สองพบมายาคติ 4 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (2) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นของชีวิต และประการที่สามพบอุดมการณ์ 8 ข้อ ได้แก่ (1) อุดมการณ์พุทธศาสนา (2) อุดมการณ์ชาตินิยมใหญ่ (3) อุดมการณ์ศักดินา (4) อุดมการณ์อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (5) อุดมการณ์ราชาธิปไตย (6) อุดมการณ์ทุนนิยมและวัตถุนิยม (7) อุดมการณ์ประชาธิปไตย และ (8) อุดมการณ์ชาตินิยม

การวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติทำให้พบค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด (ร้อยละ 85.4) และพบค่านิยมการมีความรู้ความสามารถน้อยที่สุด (ร้อยละ 26.9) นอกจากนี้ยังพบมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของเนื้อหาทั่วไป (อำนาจและผู้มีอำนาจ ความสำเร็จของสถานะ ชตินิยมความเป็นไทย และอื่นๆ) มากที่สุด (ร้อยละ 69.7) และพบมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต (คติเรื่องผี วิญญาณ และความตาย) น้อยที่สุด (ร้อยละ 25.8) การวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์ทำให้พบอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุด (ร้อยละ 62.9) และพบอุดมการณ์ชาตินิยมน้อยที่สุด (ร้อยละ 29.2) ข้อเสนอแนะของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ (1) งานวิจัยในอนาคตอาจมีการศึกษาเพิ่มเติมในรูปแบบอุปนัย และ (2) ควรต่อยอดการวิจัยโดยเพิ่มกรอบความคิดในกลุ่มทฤษฎีวิพากษ์

ABSTRACT

Title of Thesis	Rhetorical Criticism on Values and Ideologies Embedded in the Works Appearing in the Book “Wakthong Nai Wannakadee Thai”
Author	Mr. Rittinan Chuatong
Degree	Master of Arts (Communication for Public and Private Enterprises)
Year	2016

This study aims to explore the values and ideologies embedded in the works appearing in the Book “Wakthong Nai Wannakadee Thai” published by the Royal Institute. The Value-Mythic Criticism and Ideological Criticism were employed to investigate the 602 paragraphs scientifically selected from the 89 works appearing in the Book “Wakthong Nai Wannakadee Thai” published by the Royal Institute. Two research questions were given: (1) What are the categories of values and ideologies embedded in the works appearing in the Book “Wakthong Nai Wannakadee Thai” published by the Royal Institute?, and (2) How can those values and ideologies be explained by using the Value-Mythic Criticism and Ideological Criticism?

The findings revealed three aspects. First, ten dimensions of Thai values were found, including (1) self-centeredness and individual emphasis, (2) social relation and morality, (3) Buddhist values, (4) powerism, (5) enjoyment, (6) opportunity or circumstance adaptation, (7) wealth, (8) glorification to the monarchy, (9) debt of gratitude, and (10) impact of being educated. Second, four dimensions of Thai myths were disclosed, including (1) societal myth, (2) cosmological myth, (3) identity myth, and (4) eschatological myth. Third, eight dimensions of Thai ideologies were found, including (1) Buddhism, (2) patriarchy, (3) feudalism, (4) authoritarianism, (5) monarchy, (6) capitalism and materialism, (7) democracy, and (8) nationalism.

In the case of Value-Mythic Criticism, the self-centeredness and individual emphasis values were most revealed in the texts (85.4%), and the impact of being educated values was least revealed on the other hand (26.9%). Furthermore, certain general details of the societal myths (e.g., power and ruler, status quo emphasis, and Thai nationalism) were most revealed (69.7%), but those of the eschatological myths (e.g., ghost, spirit, and death) were least revealed in the texts (25.8%). Also, in Ideological Criticism, Buddhist ideologies were found most (62.9%), and the nationalism ideologies were found least (29.2%), on the other hand. Suggestions include: (1) an inductive approach may be employed in future research, and (2) critical theories may be added as a conceptual framework.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง วาทวิพากษ์เชิงค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือ “วรรณคดีไทย” สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ได้เนื่องมาจากความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น และกำลังใจจากบุคคลหลายท่าน ซึ่งผู้เขียนขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุจิระ ไรจนประภายนต์ ที่ได้กรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ และยังคงติดตามดูแล ให้คำปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้อง และเสนอแนะทุกประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดในทุกขั้นตอน รวมถึงเป็นกำลังใจแก่ผู้เขียนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาของการทำวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จเร สิงห์โกวินท์ และอาจารย์ ดร. พัฒนพงษ์ จาติเกตุ เป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้คำแนะนำ ชี้แนะประเด็นที่ผู้เขียนมองข้าม และเมตตาอนุเคราะห์สละเวลาในการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เติวิช เสวตไอยาราม ที่ได้ให้กำลังใจและคำแนะนำที่ดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะภาษาและการสื่อสาร นิศา ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้อันเป็นคุณูปการต่อผู้เขียนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่คณะภาษาและการสื่อสาร นิศา โดยเฉพาะปัทมทิพย์ ธาธาทิพย์ ชื่นเพ็ง ที่ได้ให้คำปรึกษา ช่วยติดต่อประสานงาน และอำนวยความสะดวกในการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณพี่วราวุฒิ อุทัย ผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทุกอย่างและทำให้ข้าพเจ้ามีทุกวันนี้ และขอขอบคุณน้องๆ คณะภาษาและการสื่อสาร สาขาวิชาการสื่อสารเพื่อกิจการภาครัฐและภาคเอกชน ภาคปกติ รุ่น 6 ที่คอยให้กำลังใจตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้มีพระคุณสูงสุดในชีวิต

ฤทธิณันท์ เชื้อทอง

กรกฎาคม 2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(23)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 คำถามนำวิจัย	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการสื่อสาร วิพากษ์	5
2.1.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสื่อสารวิพากษ์	5
2.1.2 ระเบียบวิธีการวิพากษ์ด้วยทศนาคานิยม-มายาคติ	11
2.1.3 ระเบียบวิธีการวิพากษ์ด้วยทศนาคานิยมการณ	13
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย	16
2.2.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรม	16
2.2.2 วัฒนธรรมไทย: คานิยม มายาคติ และอุดมการณในสังคมไทย	17
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในสังคมไทยและวัฒนธรรมศึกษา	40

2.3.1	รูปแบบการสื่อสารในสังคมไทย	41
2.3.2	วัฒนธรรมไทยในมุมมองวัฒนธรรมศึกษา	50
บทที่ 3	วิธีดำเนินงานวิจัย	64
3.1	วิธีการวิจัย	64
3.2	กลุ่มตัวอย่างและวิธีการคัดเลือกข้อมูล	65
3.2.1	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	66
3.2.2	วิธีการคัดเลือกข้อมูล	66
3.3	กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล	75
3.3.1	การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี	75
3.3.2	การวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติในตัวบท	76
3.3.3	การวิเคราะห์อุดมการณ์ในตัวบท	78
3.4	การนำเสนอข้อมูล	80
บทที่ 4	การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี	81
4.1	วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	81
4.2	วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาวรณ์	84
4.3	วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน	97
4.4	วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	103
4.5	วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี	105
บทที่ 5	การวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติ	117
5.1	ค่านิยม-มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	118
5.2	ค่านิยม-มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาวรณ์	126
5.3	ค่านิยม-มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน	163
5.4	ค่านิยม-มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	189
5.5	ค่านิยม-มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี	193
บทที่ 6	การวิเคราะห์อุดมการณ์	244

6.1	อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติ พระมหากษัตริย์	244
6.2	อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรือ อารมณ์	248
6.3	อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน	263
6.4	อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	274
6.5	อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี	276
บทที่ 7	สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย	298
7.1	สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย	298
7.1.1	การตอบคำถามนำวิจัย	298
7.1.2	สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย	300
7.2	ข้อจำกัดการวิจัยและข้อเสนอแนะ	326
7.2.1	ข้อจำกัดการวิจัย	326
7.2.2	ข้อเสนอแนะ	327
	บรรณานุกรม	329
	ประวัติผู้เขียน	342

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ตัวอย่างการวิเคราะห์หาค่านิยมจากวรรณคดีของ ๕ ของกลอนดอกลำดวน “รำพึงในป่าช้า”	77
3.2	ตัวอย่างการวิเคราะห์หาค่านิยมจากวรรณคดีของ ๑๔ ในกลอนดอกลำดวน “รำพึงในป่าช้า”	78
3.3	ตัวอย่างการวิเคราะห์หาค่านิยมจากวรรณคดีของ ๑๗ กลอนดอกลำดวน “รำพึงในป่าช้า”	79
3.4	ตัวอย่างการวิเคราะห์หาค่านิยมจากวรรณคดีของ ๑๗ กลอนดอกลำดวน “รำพึงในป่าช้า” ที่จะนำเสนอในบทที่ 6	80
4.1	สรุปผลการวิเคราะห์หาค่านิยมประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	84
4.2	สรุปผลการวิเคราะห์หาค่านิยมประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัย	95
4.3	สรุปผลการวิเคราะห์หาค่านิยมประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน	102
4.4	สรุปผลการวิเคราะห์หาค่านิยมประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	104
4.5	สรุปผลการวิเคราะห์หาค่านิยมประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี	114
5.1	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์	118
5.2	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์	118
5.3	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมา	119
5.4	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมา	119

5.5	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงยกเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี	120
5.6	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงยกเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี	120
5.7	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม)	120
5.8	มายาคติในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม)	121
5.9	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตดั้นสดุดีบ้านบางระจัน	121
5.10	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตดั้นสดุดีบ้านบางระจัน	121
5.11	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย	122
5.12	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย	123
5.13	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตยวนพ่าย	123
5.14	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตยวนพ่าย	124
5.15	สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการ เฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	125
5.16	สรุปผลการวิเคราะห์มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการ เฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	125
5.17	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง	126
5.18	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง	126
5.19	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง	127
5.20	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง	127
5.21	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก	128
5.22	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก	128
5.23	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร	129
5.24	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร	129
5.25	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	130
5.26	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	131
5.27	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	132

5.28	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	132
5.29	ค่านิยมในวรรณคดีคำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา	133
5.30	มายาคติในวรรณคดีคำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา	133
5.31	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงกวีโบราณ	134
5.32	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงกวีโบราณ	134
5.33	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงกำสรวลศรีปราชญ์	135
5.34	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงกำสรวลศรีปราชญ์	135
5.35	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงฉันท์นิราศตามเสด็จทัพล้านน่าน้อย	136
5.36	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงทวาทศมาส	136
5.37	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงทวาทศมาส	137
5.38	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศจะเชิงเทรา	137
5.39	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศไปแม่น้ำน้อย	138
5.40	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระพิพิธสาลี	139
5.41	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระพิพิธสาลี	139
5.42	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระยาตรัง	140
5.43	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระยาตรัง	140
5.44	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพะเนียด	141
5.45	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพะเนียด	141
5.46	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร	141
5.47	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร	142
5.48	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัย	142
5.49	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัย	143
5.50	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศกรุงเก่า	143
5.51	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศกรุงเก่า	143
5.52	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศตลาดเกียบ	144
5.53	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศตลาดเกียบ	144
5.54	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์	145
5.55	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์	145

5.56	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาท	146
5.57	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาท	147
5.58	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศพระปฐม	148
5.59	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศพระปฐม	148
5.60	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน	149
5.61	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน	149
5.62	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทอง	150
5.63	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทอง	151
5.64	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลง	152
5.65	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลง	152
5.66	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองเพชร	153
5.67	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองเพชร	153
5.68	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศลอนดอน	154
5.69	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศลอนดอน	155
5.70	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้า	156
5.71	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้า	156
5.72	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศสุพรรณคำโคลง	157
5.73	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศสุพรรณคำโคลง	157
5.74	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมหมื่นสฤติย์ธำรงสวัสดิ์	158
5.75	มายาคติในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมหมื่นสฤติย์ธำรงสวัสดิ์	158
5.76	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตพยุพ	159
5.77	สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และ การคร่ำครวญหรืออารมณ์	159
5.78	สรุปผลการวิเคราะห์มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และ การคร่ำครวญหรืออารมณ์	161
5.79	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกฤษณาสนน้องคำฉันท์ (ธนบุรี)	163
5.80	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกฤษณาสนน้องคำฉันท์ (ธนบุรี)	163
5.81	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”	164
5.82	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”	165

5.83	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติ	166
5.84	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติ	166
5.85	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สามัคคีบรรยาย	167
5.86	มายาคติในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สามัคคีบรรยาย	168
5.87	ค่านิยมในวรรณคดีโคลงเรื่องพาลีสอนน้อง	168
5.88	มายาคติในวรรณคดีโคลงเรื่องพาลีสอนน้อง	169
5.89	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงราชสวัสดิ์	169
5.90	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงราชสวัสดิ์	170
5.91	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติ	170
5.92	มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติ	172
5.93	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องดุสิตสมิต	175
5.94	มายาคติในวรรณคดีเรื่องดุสิตสมิต	175
5.95	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเจ้าพระ	176
5.96	มายาคติในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเจ้าพระ	177
5.97	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวง	177
5.98	มายาคติในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวง	178
5.99	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เทศนา)	179
5.100	มายาคติในวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เทศนา)	181
5.101	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องมนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน	184
5.102	มายาคติในวรรณคดีเรื่องมนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน	184
5.103	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตดั้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย	185
5.104	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตดั้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย	185
5.105	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตศรีวิชัยชาดก	185
5.106	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตศรีวิชัยชาดก	186
5.107	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องสยามานุสสติ	186
5.108	มายาคติในวรรณคดีเรื่องสยามานุสสติ	187
5.109	สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก คำสอน	187
5.110	สรุปผลการวิเคราะห์มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก คำสอน	188
5.111	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ	189

5.112	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ	189
5.113	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ พุทธเลิศหล้านภาลัย	190
5.114	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ พุทธเลิศหล้านภาลัย	190
5.115	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแข่งน้ำ	191
5.116	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแข่งน้ำ	191
5.117	สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	192
5.118	สรุปผลการวิเคราะห์มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	193
5.119	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกนกนคร	193
5.120	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์กลอนสุภาพ	194
5.121	มายาคตินิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์กลอนสุภาพ	195
5.122	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์พระไชยสุริยา	196
5.123	มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์พระไชยสุริยา	197
5.124	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน	197
5.125	มายาคติในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน	200
5.126	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคบุตร	202
5.127	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเงาะป่า	203
5.128	มายาคติในวรรณคดีเรื่องเงาะป่า	204
5.129	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องจันทโครบ	204
5.130	มายาคติในวรรณคดีเรื่องจันทโครบ	205
5.131	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องชิงนาง	205
5.132	มายาคติในวรรณคดีเรื่องชิงนาง	206
5.133	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องตามใจท่าน	206
5.134	มายาคติในวรรณคดีเรื่องตามใจท่าน	206
5.135	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศอิเหนา	207
5.136	มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศอิเหนา	207

5.137	ค่านิยมในวรรณคดีบทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง	208
5.138	มายาคติในวรรณคดีบทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง	208
5.139	ค่านิยมในวรรณคดีบทละครร้องเรื่องพระร่วง	209
5.140	มายาคติในวรรณคดีบทละครร้องเรื่องพระร่วง	209
5.141	ค่านิยมในวรรณคดีบทละครรำเรื่องท้าวแสนปม	210
5.142	มายาคติในวรรณคดีบทละครรำเรื่องท้าวแสนปม	210
5.143	ค่านิยมในวรรณคดีบทละครรำเรื่องพระเกียรติรถ	210
5.144	มายาคติในวรรณคดีบทละครรำเรื่องพระเกียรติรถ	211
5.145	ค่านิยมในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี	211
5.146	มายาคติในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี	212
5.147	ค่านิยมในวรรณคดีบทละครเรื่องอิเหนา	212
5.148	มายาคติในวรรณคดีบทละครเรื่องอิเหนา	214
5.149	ค่านิยมในวรรณคดีบทละครเรื่องอุณรุท	215
5.150	มายาคติในวรรณคดีบทละครเรื่องอุณรุท	216
5.151	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์	217
5.152	มายาคติในวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์	218
5.153	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี	218
5.154	มายาคติในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี	220
5.155	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมศักดิ์ฯ	221
5.156	มายาคติในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมศักดิ์ฯ	222
5.157	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา	222
5.158	มายาคติในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา	224
5.159	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องระเด่นลันได	225
5.160	มายาคติในวรรณคดีเรื่องระเด่นลันได	225
5.161	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องราชาพิลาปคำฉันท์	226
5.162	มายาคติในวรรณคดีเรื่องราชาพิลาปคำฉันท์	226
5.163	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลักษณวงศ์	227
5.164	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลักษณวงศ์	227
5.165	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตนิทราชาคริต	228

5.166	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตนิทราชาคริต	229
5.167	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ	230
5.168	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ	232
5.169	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตเพชรมงกุฏ	233
5.170	มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตเพชรมงกุฏ	233
5.171	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องวิวาห์พระสมุทร	233
5.172	มายาคติในวรรณคดีเรื่องวิวาห์พระสมุทร	234
5.173	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเวนิสวานิช	235
5.174	มายาคติในวรรณคดีเรื่องเวนิสวานิช	235
5.175	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องศกุนตลา	236
5.176	มายาคติในวรรณคดีเรื่องศกุนตลา	236
5.177	ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์	237
5.178	มายาคติในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์	237
5.179	สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน นาฏ วรรณคดี	238
5.180	สรุปผลการวิเคราะห์มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน นาฏ วรรณคดี	239
5.181	สรุปจำนวนค่านิยมในวรรณคดีแต่ละประเภทซึ่งราชบัณฑิตยสถาน รวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”	241
5.182	สรุปจำนวนมายาคติในวรรณคดีแต่ละประเภทซึ่งราชบัณฑิตยสถาน รวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”	242
6.1	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม พระยานริศรานุวัดติวงศ์	245
6.2	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์ยกย่องเกียรติชาวนครราชสีมา	245
6.3	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงยกย่องเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี	245
6.4	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม)	246
6.5	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตดั้นสดุดีบ้านบางระจัน	246
6.6	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย	246
6.7	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตยวนพ่าย	247

6.8	สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	248
6.9	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง	248
6.10	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง	249
6.11	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก	249
6.12	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร	250
6.13	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	250
6.14	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	251
6.15	อุดมการณ์ในวรรณคดีคำกาพย์เรื่องพระศิวประวัติมา	251
6.16	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงกวีโบราณ	251
6.17	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงกำสรวลศรีปราชญ์	252
6.18	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงต้นนิราศตามเสด็จทัพล้านน่ายุค	252
6.19	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงทวาทศมาส	252
6.20	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระพิพิธสาส์น	253
6.21	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระยาตรัง	253
6.22	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัย	254
6.23	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศกรุงเก่า	255
6.24	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศตลาดเกียบ	255
6.25	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์	255
6.26	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาท	256
6.27	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศพระประธม	257
6.28	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน	257
6.29	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทอง	258
6.30	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลง	258
6.31	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองเพชร	258
6.32	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศลอนดอน	259
6.33	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้า	260

6.34	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมหมื่นสวัสดียามหี	260
6.35	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตพาวัพ	261
6.36	สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาวรณ์	261
6.37	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ (ธนบุรี)	263
6.38	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”	264
6.39	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติ	264
6.40	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สามัคคีบรรยาย	265
6.41	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงพาลีสอนน้อง	265
6.42	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงราชสวัสดิ์	266
6.43	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติ	266
6.44	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องดุสิตสมิต	268
6.45	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเจ้าพระ	268
6.46	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวง	269
6.47	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เทศนา)	270
6.48	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องมนุษย์เร่มีดีที่ตรงไหน	271
6.49	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตดั้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย	272
6.50	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตศรีวิชัยชาดก	272
6.51	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องสยามานุสสติ	273
6.52	สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก คำสอน	273
6.53	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ	274
6.54	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	274
6.55	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแช่งน้ำ	275
6.56	สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	275
6.57	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกนกนคร	276
6.58	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์กลอนสุภาพ	277
6.59	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์พระไชยสุริยา	277

6.60	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน	278
6.61	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคบุตร	280
6.62	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเงาะป่า	280
6.63	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องจันทโครบ	280
6.64	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องชิงนาง	281
6.65	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องตามใจท่าน	281
6.66	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศอิเหนา	181
6.67	อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องพระร่วง	282
6.68	อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องท้าวแสนปม	282
6.69	อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องพระเกียรติยศ	283
6.70	อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี	283
6.71	อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องอิเหนา	284
6.72	อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องอุณรุท	285
6.73	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์	286
6.74	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี	286
6.75	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมศักดิ์ฯ	287
6.76	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา	288
6.77	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องระเด่นลันได	289
6.78	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องราชาพิลาปคำฉันท์	290
6.79	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลักษณวงศ์	290
6.80	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตนิทราชาคริต	291
6.81	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ	292
6.82	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตเพชรมงกุฎ	292
6.83	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องวิวาห์พระสมุทร	293
6.84	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเวนิสวานิช	293
6.85	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องศกุนตลา	294
6.86	อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์	294
6.87	สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏ วรรณคดี	295

- 6.88 สรุปจำนวนอุดมการณ์ในวรรณคดีแต่ละประเภทซึ่งราชบัณฑิตยสถาน
รวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” 296

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	โครงสร้างของการสื่อสารวิพากษ์ซึ่งเป็นหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ	7
7.1	สรุปผลและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกันของผลการศึกษา	325

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

วรรณคดีไทยถูกยกย่องว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าจากอดีต เป็นชนบททั้งดงามและน่าหลงใหล (Nagavajara, 1985: 69) ทั้งยังเป็นศาสตร์ที่แสดงถึงความสามารถในการใช้ภาษา นำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และอื่นๆ รวมถึงเป็นมรดกทางวรรณศิลป์ที่สร้างสุนทรียะแก่ผู้เสพผ่านความไพเราะของถ้อยคำ ฉันทลักษณ์การประพันธ์ และจินตนาการของกวี (วสันต์ รัตโนภา, 2557: 1) ดวงกมล จิตรจำนงค์ (2552: 66-67) กล่าวว่าวรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมซึ่งดำรงอยู่ในระบบคุณค่าของสังคมทั้งในแง่ของผู้ประพันธ์และผู้รับสาร นอกจากนี้จะทำให้คุณค่าทางสุนทรียะแล้ว ยังแฝงด้วยเนื้อหาซึ่งเป็นผลิตผลที่ผันแปรไปตามบริบทและความคิดเห็นของสังคม วรรณคดีไทยจึงเป็นเสมือนภาพสะท้อนลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยในแต่ละยุคสมัย (วสันต์ รัตโนภา, 2557: 1)

ในอีกแง่มุมหนึ่ง วรรณคดีไทยถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการครอบงำและเป็นเครื่องมือทางการเมือง การสร้างและผลิตซ้ำวรรณคดีในแต่ละยุคได้บิดเบือนข้อเท็จจริงที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้ได้เปรียบทางเศรษฐกิจการเมือง (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2554) จิตร ภูมิศักดิ์ (2473-2509) มองว่าวรรณคดีไทยเป็นผลิตผลของความเสื่อมทรมและการกดขี่ของชนชั้นปกครอง เนื้อหาเต็มไปด้วยความลุ่มหลงในกามารมณ์และปฏิเสธวิถีชาวบ้าน (Nagavajara, 1985: 70-71) ทั้งยังเป็นเครื่องมือในการควบคุมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวาทกรรมเชิงอคติของชนชั้นสูง เนื้อหาเชิดชูจรรยาภราชสำนักและส่งเสริมอำนาจรัฐวิधिพุทธอย่างลงตัว (Van Esterik, 2000: 45-46) ส่วนการเรียนรู้วรรณคดีในสถานศึกษาก็นั้นเพียงมิติด้านสุนทรียะและฉันทลักษณ์ ซึ่งผลิตซ้ำความเชื่อว่าเมืองไทยมีความเจริญทางภาษาและวรรณคดีมาแต่โบราณ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 685) เป็นการสืบทอดโลกทรรศน์แบบอนุรักษนิยมทางการเมืองและสังคมที่จรรโลงระบบอำนาจตามประเพณี (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2558ข) นักเขียนบางกลุ่มจึงวิพากษ์และปฏิเสธการสอนวรรณคดีแบบ

จารีตในโรงเรียน เพราะมองว่าเป็นการปลูกฝังวิธีคิดแบบศักดินาที่ล้าสมัยและไม่สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่ (Van Esterik, 2000: 48)

สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกเรื่อยมา ผู้มีอำนาจในแต่ละยุคต่างตระหนักถึงผลกระทบดังกล่าวจึงพยายามธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมหลักโดยเฉพาะ ศิลปะและวรรณคดี อาทิ ยุคต้นรัตนโกสินทร์พระมหากษัตริย์ได้รวบรวมและฟื้นฟูวรรณคดีไทย มีการคัดเลือกและแก้ไขเนื้อหาให้สอดคล้องกับการเมืองการปกครองและใช้ผสมผสานความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Van Esterik, 2000: 45-46) สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพและผู้เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมให้วรรณคดีไทยเป็นสมบัติของชาติ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษามวลชนในเวลาต่อมา (Nagavajara, 1985: 64-65) การเผยแพร่หนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ถือเป็นการสื่อสารของราชบัณฑิตยสถานที่สะท้อนความพยายามในการรักษาวัฒนธรรมไทยเช่นกัน โดยเฉพาะการสร้างชุดความจริงทางสังคมโดยผลิตซ้ำค่านิยมและอุดมการณ์ผ่านการเลือกสรรวรรณคดีไทย วรรณคดีจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยมทางสังคม ดังที่ Levi-Strauss (1955: 430) ได้กล่าวไว้ว่าวรรณคดีสามารถรักษาค่านิยมและมายาคติทางสังคมไว้เสมอไม่ว่าผู้อ่านจะแปลความเนื้อหาเช่นไรก็ตาม

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งถูกคัดเลือกมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตีความแนวค่านิยม-มายาคติ (Value-Mythic Criticism) และการวิพากษ์ตีความแนวอุดมการณ์ (Ideological Criticism) เป็นเครื่องมือในการศึกษา ระเบียบวิธีดังกล่าวจัดเป็นการวิเคราะห์ตีความทางสังคมตามแนวทางการสื่อสารวิพากษ์ และเป็นการศึกษาในแบบแผนเชิงวัฒนธรรมที่มองว่าวัฒนธรรมหลักเป็นอาวุธในการกดขี่และลดทอนอำนาจของกลุ่มสังคมและวัฒนธรรมอื่น (Sillars and Gronbeck, 2001: 183) โดยมีวัตถุประสงค์ดังจะกล่าวถึงเป็นลำดับต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์จากงานเขียนซึ่งถูกรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” ตลอดทั้งเล่ม หนังสือดังกล่าวเป็นต้นฉบับที่ราชบัณฑิตยสถานแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อคัดเลือกและเผยแพร่วรรณทองจากวรรณคดีสำคัญ มี 786 หน้า ประกอบด้วยวรรณคดี 89 เรื่อง เนื้อหาเป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองซึ่งระบุว่ามีจำนวน 2,343 บท มีวรรณทองที่ใช้เลขไทยเป็นตัวระบุจำนวน 2,268 วรรณทอง ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงทำให้ได้วรรณทองทั้งสิ้น 1,156 วรรค จากนั้นจึงนำกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาสุ่มแบบจับสลากอีกครั้งทำให้ได้วรรณทองทั้งสิ้น 602 วรรค แล้วจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาของวรรณคดีไทยใน 5 ประเภท ได้แก่ (1) วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ จำนวน 7 เรื่อง 23 วรรณทอง (2) วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัย จำนวน 33 เรื่อง 130 วรรณทอง (3) วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน จำนวน 15 เรื่อง 184 วรรณทอง (4) วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ จำนวน 3 เรื่อง 9 วรรณทอง และ (5) วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี จำนวน 31 เรื่อง 256 วรรณทอง

1.4 คำถามนำวิจัย

1.4.1 มีค่านิยมและอุดมการณ์อะไรบ้างที่อยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”

1.4.2 ค่านิยมและอุดมการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายด้วยหลักทวิภาคีโดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ต้นฉบับแนวค่านิยมและอุดมการณ์ได้อย่างไร

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ช่วยให้ทราบค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” อันเป็นต้นฉบับที่เผยแพร่โดยชนชั้นนำ

1.5.2 สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ของคนไทยในต้นฉบับทางสังคมรูปแบบอื่นต่อไป

1.6 นิยามศัพท์

การสื่อสารวิพากษ์ (Communication Criticism) คือ การศึกษาความหมายที่ปรากฏในเนื้อหาสารที่เผยแพร่สู่สาธารณชน โดยวิธีการอธิบาย ตีความ และประเมินบนพื้นฐานของข้อมูล และหลักการสนับสนุน สามารถเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวาทวิพากษ์ (Rhetorical Criticism) ดังที่ Foss (2009: 5) กล่าวว่าวาทวิทยา (Rhetoric) คือการสื่อสาร (Communication) ในสายสังคมศาสตร์นิยมใช้คำว่า “การสื่อสาร” ส่วนสายมนุษยนิยมมักใช้คำว่า “วาทะ” ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกัน

ค่านิยม (Value) คือ ความเชื่อระยะยาวของบุคคลหรือสังคมต่อแบบแผนความประพฤติ และเป้าหมายของชีวิตหนึ่งๆ ว่าดีงาม พึงปรารถนา มีคุณค่า ควรยึดถือ และนำไปปฏิบัติตาม

มายาคติ (Myth) คือ คติความเชื่อทั้งแง่บวกและลบที่ถูกกลบเกลื่อนให้ดูเป็นธรรมชาติ ทำให้ประชาชนยอมรับ เชื่อถือ และปฏิบัติตามโดยการเชื่อมโยงกับเรื่องเล่าหรือตำนานต่างๆ มีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งมักแสดงออกในลักษณะของข้อห้าม ประเพณี และพิธีกรรม

อุดมการณ์ (Ideology) คือ ระบบความคิดที่ชี้นำพฤติกรรมของคนในสังคม มีส่วนในการประสานความหลากหลายของผู้คน ถือเป็นกลไกการควบคุมสังคมโดยการหล่อหลอมกล่อมเกล่าผ่านสถาบันต่างๆ ทำให้สิ่งสร้างทางสังคมดูเป็นธรรมชาติในฐานะความจริง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “วาทวิพากษ์เชิงค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือวรรณคดีของไทย” มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีตามแนวทางการสื่อสารวิพากษ์
 - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย
 - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในสังคมไทยและวัฒนธรรมศึกษา
- มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีตามแนวทางการสื่อสารวิพากษ์

การวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีตามแนวทางการสื่อสารวิพากษ์เป็นระเบียบวิธีที่ผู้ศึกษาเลือกใช้ในการวิเคราะห์ด้วยหนังสือ “วรรณคดีของไทย” เพื่อศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานเป็นผู้คัดเลือกและรวบรวม ขอบเขตการอธิบายประกอบด้วย (1) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสื่อสารวิพากษ์ (2) ระเบียบวิธีการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีค่านิยม-มายาคติ และ (3) ระเบียบวิธีการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีอุดมการณ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสื่อสารวิพากษ์ (Communication Criticism)

ผู้วิจัยจะอธิบายความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสื่อสารวิพากษ์ซึ่งประกอบด้วยความรู้เบื้องต้นแบบแผน และองค์ประกอบของการสื่อสารวิพากษ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1.1 ความรู้เบื้องต้น

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงนิยามและโครงสร้างของการสื่อสารวิพากษ์ในฐานะที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพประเภทการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีสังคม ดังจะกล่าวในรายละเอียด

1) นิยามของการสื่อสารวิพากษ์

การสื่อสารวิพากษ์ หรือ วาทวิพากษ์ (Rhetorical Criticism) คือ การสร้างข้อโต้แย้งหรือการให้เหตุผลกับเนื้อหาสารที่เผยแพร่สู่สาธารณชน โดยการอธิบาย ตีความ และประเมินบนพื้นฐานของข้อมูลและหลักการสนับสนุน (Sillars and Gronbeck, 2001: 5) Foss (2009: 6) ถือว่าวาทวิพากษ์เป็นการตรวจสอบและอธิบายประติสัมพันธ์หรือการกระทำเชิงสัญลักษณ์อย่างเป็นระบบ ถือเป็นเครื่องมือการศึกษาวิจัยในสายสังคมศาสตร์รูปแบบหนึ่ง (Baxter and Babble, 2003: 353)

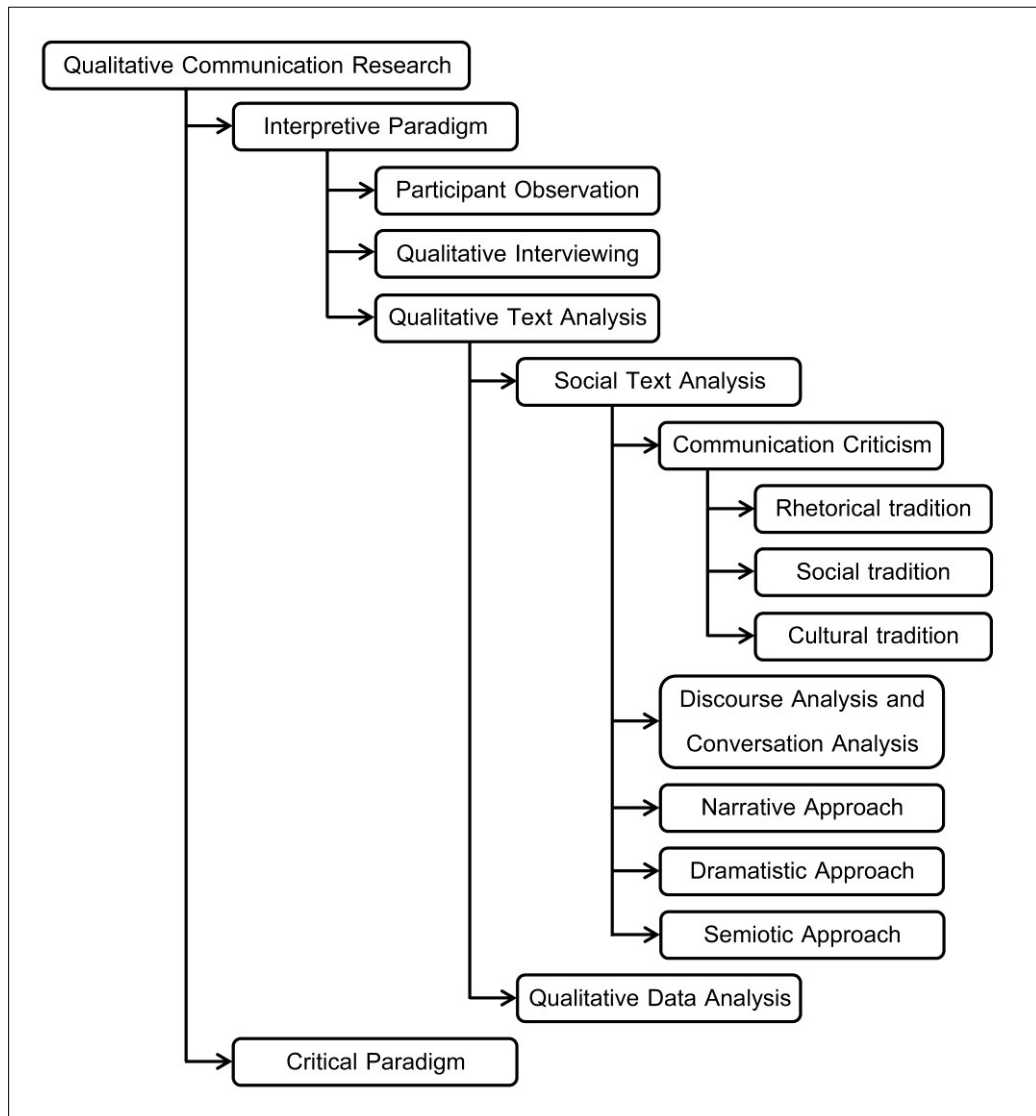
วาทวิพากษ์เป็นทั้งกรอบแนวคิดในภาคทฤษฎีและเป็นระเบียบวิธีในภาคปฏิบัติซึ่งสนับสนุนกันและกัน (Farrell, 1993: 4) กล่าวคือทฤษฎีวิพากษ์สามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการวิพากษ์ และการวิพากษ์ก็ช่วยสร้างทฤษฎีจากการศึกษาตัวบทอย่างเป็นระบบ (Nothstine, Blair and Copeland, eds., 1994: 39-40) ดังที่ Foss (2009: 7-8) ชี้แจงว่า นอกจากจะศึกษาคุณสมบัติของวาทะแล้ว นักวิพากษ์ยังสามารถสร้างทฤษฎีวิพากษ์ได้ ซึ่งการสร้างทฤษฎีเกิดจากการอธิบายปฏิบัติการของวาทะที่ศึกษา แล้วนำข้อสรุปไปประยุกต์ใช้กับการประเมินวาทะทั่วไป การสร้างทฤษฎีจากผลการศึกษาจึงเป็นเสมือนเป้าหมายหลักของวาทวิพากษ์ (Nothstine et al., eds., 1994: 32)

2) การสื่อสารวิพากษ์ในฐานะการวิจัยเชิงคุณภาพ

การสื่อสารวิพากษ์เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Foss, 2009: 6) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษา (Approach) ในกลุ่มการวิเคราะห์ตัวบททางสังคม (Social Text Analysis) และเป็นหนึ่งในกระบวนทัศน์การตีความ (Interpretive Paradigm) Baxter and Babble (2003: 297) กล่าวว่านักวิจัยที่ใช้กระบวนทัศน์นี้จะศึกษาความหมายจากกฎเกณฑ์การสื่อสารและมุมมองของผู้สื่อสาร เพื่อทำความเข้าใจระบบความหมายในการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ โดยเชื่อว่าทุกการกระทำมีความหมายเป็นศูนย์กลางและจะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม ระเบียบวิธีในกระบวนทัศน์เชิงตีความประกอบด้วย (1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) (2) การสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ (Qualitative Interviewing) (3) การวิเคราะห์ตัวบทเชิงคุณภาพ (Qualitative Text Analysis) ซึ่งประกอบด้วยวิเคราะห์ตัวบททางสังคม และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) (หน้า 59)

ในส่วนของการวิเคราะห์ตัวบททางสังคม Baxter and Babble (2003: 353) ยังจำแนกวิธีการที่นิยมใช้ ได้แก่ (1) การสื่อสารวิพากษ์ (2) การวิเคราะห์วาทกรรม (3) การศึกษาการเล่าเรื่อง (4) การศึกษาแนวละคร (5) การศึกษาเชิงสัญลักษณ์ เพื่อความชัดเจนผู้วิจัย

ได้สรุปโครงสร้างของการสื่อสารวิพากษ์ซึ่งเป็นหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแผนภาพ ดังรายละเอียดในภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างของการสื่อสารวิพากษ์ซึ่งเป็นหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ

แหล่งที่มา: ผู้วิจัยประมวลสรุปจากงานของ Baxter and Babble (2003)

3) ตัวบททางสังคม (Social Text)

การสื่อสารวิพากษ์คือการวิเคราะห์ตัวบททางสังคม ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงนิยาม รูปแบบ ประเภทของตัวบท และจุดเด่น-จุดด้อยของการวิเคราะห์ตัวบททางสังคม ดังนี้

ตัวบททางสังคม คือ ตัวบทซึ่งมาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคม ครอบคลุมการใช้สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายได้ (Symbols-in-use) ของบุคคลและส่วนรวม ดังนั้น ทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์และความหมายถือเป็นตัวบททางสังคมทั้งสิ้น ตัวบทดังกล่าวมักวิเคราะห์ใน 2 รูปแบบ คือ (1) วิเคราะห์ตามรูปแบบสามเส้า (Triangulation) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพ (2) วิเคราะห์ตัวบทที่ผู้วิจัยเป็นผู้เลือก (Baxter and Babble, 2003: 348)

ตัวบททางสังคมมี 2 ประเภท ได้แก่ เอกสาร (Documents) และบันทึกการสนทนาที่กำหนดขึ้น (Enacted Talk) ตัวบทเอกสารจัดเป็นทรัพยากรที่นักวิจัยนิยมศึกษาเนื่องจากมีความชัดเจน เหมาะแก่การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ และเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ตีความตามอัธยาศัย (Baxter and Babble, 2003: 349) แต่ Hodder (1994: 394) มองว่าตัวบทที่เป็นเอกสารมักไม่มีความหมายที่แท้จริง เพราะความหมายจะขึ้นอยู่กับการอ่านและตีความของผู้วิจัย ซึ่งสัมพันธ์กับบริบททางสังคม ด้วยเหตุนี้ Baxter and Babble (2003: 350) จึงแนะนำให้ผู้วิจัยเสริมความน่าเชื่อถือแก่ชิ้นงานโดยการศึกษาที่มาและประวัติของเอกสาร บทบาทและตำแหน่งแห่งที่ของเอกสารในปัจจุบัน รวมถึงทราบจุดยืนของตัวผู้วิจัยและพิจารณาสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการตีความด้วย

การวิเคราะห์ตัวบททางสังคมมีจุดเด่น คือ ใช้ศึกษามุมมองของผู้ส่งสารได้อย่างเป็นธรรมชาติ ใช้ร่วมกับการสังเกตและการสัมภาษณ์ได้แต่การวิเคราะห์ตัวบทจะให้มุมมองที่ลึกซึ้งมากกว่า (Baxter and Babble, 2003: 362) เนื่องจากตัวบททางสังคมเป็นทรัพยากรที่สมบูรณ์ด้วยข้อมูล พร้อมใช้งาน เข้าถึงง่าย ราคาถูก เนื้อหาคงทน มีความน่าเชื่อถือเพราะสามารถอ้างอิงหรือตรวจสอบได้ บางส่วนเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และออนไลน์ทำให้สะดวกในการสืบค้นหรือถ่ายโอน (Lindlof and Taylor, 2011: 234-238) ต่อไปนี้คือแบบแผนของการสื่อสารวิพากษ์

2.1.1.2 แบบแผน (Family) ของการสื่อสารวิพากษ์ 3 สาย

จากภาพที่ 2.1 จะเห็นว่าการสื่อสารวิพากษ์ประกอบด้วยแบบแผนการศึกษา 3 สายตามที่ Baxter and Babble (2003) และ Sillars and Gronbeck (2001) จำแนกไว้ ได้แก่

1) แบบแผนเชิงวาทวิทยา (Rhetorical Tradition) เป็นแบบแผนดั้งเดิมของตะวันตกซึ่งมีรากฐานมาจากการโต้แย้งแสดงเหตุผลในงานของ Plato และ Aristotle โดยมองว่าการสื่อสารเป็นกระบวนการโน้มน้าวใจ เครื่องมือสำคัญในแบบแผนนี้ ได้แก่ วาทวิทยาแนวนีโอ-อริสโตเติลเลียน (Neo-Aristotelian) ซึ่งถูกพัฒนาให้สามารถวิเคราะห์ได้ทั้งตัวบทดั้งเดิมและตัว

บทร่วมสมัย (Baxter and Babble, 2003: 354; Sillars and Gronbeck: 2001: 57-58) Treadwell (2014: 234) เรียกแบบแผนการศึกษานี้ว่าการวิเคราะห์เชิงวาทวิทยา (Rhetorical Analysis)

2) แบบแผนเชิงสังคม (Social Tradition) นักวิจัยในแบบแผนนี้มองว่าการสื่อสารเป็นกระบวนการสร้างตัวตน คือ สร้างความหมายเพื่อให้คนในสังคมใช้หรือแบ่งปันร่วมกัน (Sillars and Gronbeck: 2001: 139) โดยศึกษาว่าตัวบทประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการสร้างความหมายที่ประชาชนใช้ร่วมกันอย่างไร (Baxter and Babble, 2003: 354)

3) แบบแผนเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tradition) แนวทางนี้มองว่าประชาชนถูกควบคุมโดยวัฒนธรรมซึ่งสร้างขึ้นเพื่อตอบโต้และรักษาอำนาจของผู้มีอำนาจในสังคม ทั้งยังมองว่าสังคมมีความหลากหลายและมีได้ผลสานกันแบบองค์รวม เป้าหมายของการวิเคราะห์คือปลดปล่อยประชาชนจากการครอบงำทางวัฒนธรรม และทำให้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้ (Baxter and Babble, 2003: 355) เครื่องมือในแบบแผนนี้ได้แก่ การวิเคราะห์ค่านิยมทางวัฒนธรรม การวิพากษ์เชิงอุดมการณ์ เป็นต้น (Sillars and Gronbeck, 2001: 184)

ในส่วนของการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยมและแนวอุดมการณ์ถือเป็นการศึกษาในกลุ่มทฤษฎีแนววัฒนธรรมและแนววิสัจ (Deconstructionism) โดยถือว่าการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิพากษ์ มองผลผลิตทางการสื่อสารทั้งปวงว่าเป็นตัวบท และสารหรือตัวบทจะไม่มี ความหมายที่ตายตัวตามธรรมชาติจึงสามารถตีความได้หลากหลายตามมุมมองของนักวิจัย บริบท และผู้รับสาร (อรรณพ ปิณฑน์โอวาท, 2547: 124-127)

2.1.1.3 องค์ประกอบ (Feature) ของการสื่อสารวิพากษ์

หัวข้อนี้กล่าวถึงองค์ประกอบของการสื่อสารวิพากษ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการวิเคราะห์ตัวบทอย่างสมบูรณ์ Sillars and Gronbeck (2001: 23) และ Baxter and Babble (2003: 353-354) อธิบายว่าการสื่อสารวิพากษ์มีองค์ประกอบหลัก 3 ขั้นตอน คือ (1) การสร้างตัวบทจากชิ้นงาน (2) การวิเคราะห์เพื่อจัดระเบียบตัวบท และ (3) การตีความตัวบท ดังจะกล่าวในรายละเอียด

1) การสร้างตัวบทจากชิ้นงาน (Textualization)

องค์ประกอบนี้เป็นขั้นตอนการสร้างตัวบท (Text) จากชิ้นงานหรือเนื้อหา (Work) ชิ้นงาน คือ เนื้อหาสาร (Messages) เช่น แถลงการณ์ บทสนทนา ส่วนตัวบท คือ การศึกษาองค์ประกอบของชิ้นงาน (Interpretation of work) (Baxter and Babble, 2003: 348-

349) Sillars and Gronbeck (2001: 9-10) อธิบายว่าชิ้นงาน คือ สิ่งสำเร็จทางการสื่อสาร เช่น วาตะ วรรณกรรม ส่วนตัวบท คือ ชุดของเนื้อความซึ่งดึงมาจากส่วนประกอบของชิ้นงาน ตัวบทจึงสร้างจากรหัสสารตามความสนใจของผู้วิจัย เป็นการเลือกข้อมูลบางส่วนจากเนื้อหาทั้งหมดโดยผู้วิจัยต้องศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับชิ้นงานด้วย กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ผู้วิเคราะห์ได้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาผ่านการเลือกชิ้นงานและกำหนดตัวบทอย่างเป็นอัตวิสัย (Baxter and Babble, 2003: 349) การคัดเลือกส่วนใดจากชิ้นงานขึ้นอยู่กับคำถามที่ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบ (Sillars and Gronbeck, 2001: 24)

งานของนักวิพากษ์คือพิจารณาสาระภายในและภายนอกชิ้นงาน กล่าวคือ ผู้วิจัยต้องศึกษาองค์ประกอบ เนื้อหา และบริบทของชิ้นงานโดยปราศจากอคติ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนข้อสรุปและการตีความของผู้วิจัย (Sillars and Gronbeck, 2001: 26-27) กระบวนการนี้สอดคล้องกับวาทวิพากษ์ในขั้นตอนที่ 1 และ 2 ของอรรถวิน ปีลันธน์โอวาท (2547: 26-55) ซึ่งเริ่มจากการวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อค้นหาเป้าหมายและวิธีการจากสิ่งที่ปรากฏในตัวบทโดยไม่ตัดสินหรือตีความ เช่น เป้าหมาย ผู้รับสาร ผู้ส่งสาร ลีลา โครงสร้าง จากนั้นจึงวิเคราะห์บริบทเพื่อศึกษาปัจจัยภายนอก เช่น บริบทด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ภูมิหลังและแรงจูงใจของผู้ส่งสาร ลักษณะ ความเชื่อ และทัศนคติของผู้รับสาร ผู้วิจัยต้องศึกษาองค์ประกอบเหล่านี้ก่อนเข้าสู่กระบวนการที่สอง

2) การวิเคราะห์เพื่อจัดระเบียบตัวบท (Analysis)

กระบวนการนี้เป็นการจัดการตัวบทให้อยู่ในรูปของหน่วยข้อมูลที่เหมาะสมแก่การวิเคราะห์ ผู้วิจัยอาจจำแนกโดยใช้ประเภท มุมมอง หรือประเด็นเป็นเกณฑ์ (Baxter and Babble, 2003: 354) Sillars and Gronbeck (2001: 27-29) กล่าวว่าขั้นตอนนี้เป็นการจำแนกตัวบทที่ได้จากขั้นตอนแรกอย่างเป็นระบบ อาจใช้แก่นเรื่อง (Themes) สิ่งบ่งชี้ (Attributions) สาระสำคัญ (Subject matter) มูลเหตุ (Probable cause) ลีลาโวหาร (Stylistic features) ลักษณะโต้แย้ง (Argumentative features) จุดมุ่งหมาย (Intentions) และความสัมพันธ์ทางการเมือง (Political relations) เป็นเกณฑ์ในการจำแนก การจัดระเบียบตัวบทขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และผลที่ต้องการทราบ นักวิจัยจึงไม่จำเป็นต้องยึดตามหมวดหมู่ข้างต้นและสามารถจำแนกตามแนวทางของตนได้อย่างเสรี

3) การตีความตัวบท (Interpretation)

องค์ประกอบนี้คือกระบวนการหรือสร้างหรือผสมผสานองค์ประกอบที่ได้จากขั้นตอนก่อนหน้า ถือเป็นหัวใจของการวิเคราะห์ตัวบททางสังคมซึ่งทำให้ทราบความหมายหรือข้อ

โต้แย้ง (Baxter and Babble, 2003: 354) Sillars and Gronbeck (2003: 29-31) อธิบายว่า ขั้นตอนนี้เป็นการทำให้ความหมายในตัวบทมีความชัดเจนซึ่งจะแตกต่างกันไปตามบริบทและมุมมองของผู้อ่าน ความหมายที่ได้จึงเป็นการตีความส่วนบุคคลและการสร้างของสังคม เขาแนะนำว่ากระบวนการนี้ต้องอ้างอิงกับพื้นฐานของบริบทด้วย สำหรับวิธีการหรือกรอบการวิเคราะห์ (Frameworks) มีทั้งหมด 3 สาย คือ แบบแผนเชิงวาทวิทยา เชิงสังคม และเชิงวัฒนธรรม ดังได้อธิบายไว้ในหัวข้อ 2.1.1.2

การสื่อสารวิพากษ์จะสิ้นสุดที่กระบวนการตีความตัวบทนี้ แต่มีนักวิจัยบางกลุ่มได้เพิ่มองค์ประกอบที่ 4 เข้ามา นั่นคือการประเมินตัดสินซึ่งไม่ใช่งานสำคัญของการสื่อสารวิพากษ์ เพียงแต่ช่วยให้การวิพากษ์มีความเชี่ยวชาญมากขึ้นเท่านั้น (Baxter and Babble, 2003: 354) ผู้วิจัยขออธิบายถึงการประเมินตัดสินด้วย

4) การประเมินตัดสิน (Judgment)

กระบวนการนี้เป็นการโต้แย้งอย่างมีเหตุผล รวมถึงอภิปรายผลกระทบของสารและศักยภาพการสื่อสารของผู้ส่งสาร (Baxter and Babble, 2003: 354) องค์ประกอบนี้ต้องใช้เกณฑ์หรือหลักฐานที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายโดยไม่ใช้ความรู้สึกส่วนตัว โดยเกณฑ์ที่นิยมใช้ประเมิน ได้แก่ กฎเกณฑ์ทางภาษา ความสอดคล้อง ความเหมาะสม การเชื่อมโยง เป็นต้น การประเมินตัดสินไม่ใช่ขั้นตอนสำคัญของการวิพากษ์ เพราะการสื่อสารวิพากษ์สามารถสิ้นสุดที่กระบวนการตีความตัวบทได้เลยโดยไม่ต้องประเมินตัวบท (Sillars and Gronbeck, 2003: 32-37)

การสื่อสารวิพากษ์คือการวิเคราะห์ตัวบททางสังคมซึ่งเป็นกระบวนการที่ค้นหาคำพิพาทในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 แบบแผน คือ แบบแผนวาทวิทยา สังคม และวัฒนธรรม มีองค์ประกอบการศึกษา 3 ขั้นตอนหลัก คือ การสร้างตัวบทจากชิ้นงาน การวิเคราะห์เพื่อจัดระเบียบตัวบท และการตีความตัวบท ส่วนกระบวนการประเมินตัดสินจะมีหรือไม่ก็ได้ งานวิจัยนี้เป็นแบบแผนเชิงวัฒนธรรมซึ่งผู้วิจัยใช้กรอบการวิเคราะห์ 2 ระเบียบวิธี คือ การวิเคราะห์ค่านิยมและการวิพากษ์เชิงอุดมการณ์ ผู้วิจัยจึงขออธิบายเครื่องมือหรือระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติเป็นลำดับต่อไป

2.1.2 ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติ (Value-Mythic Criticism)

ในส่วนนี้จะอธิบายคุณลักษณะ ระเบียบวิธี และจุดเด่นของการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม รวมถึงระเบียบวิธีการวิเคราะห์มายาคติ มีรายละเอียดดังนี้

2.1.2.1 คุณลักษณะของการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีแนวคิด

การวิพากษ์ด้วยทฤษฎีแนวคิด คือ ระเบียบวิธีการค้นหาคำตอบว่าทำไมผู้ส่งสารหนึ่งๆ จึงกล่าวถึงค่านิยมหนึ่งๆ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ กับผู้รับสารหนึ่งๆ (อรรถวรรณ ปิณฑนโธวาท, 2547: 203) นักวิพากษ์จะศึกษาค่านิยมที่แฝงอยู่ในตัวบทเพื่อทำความเข้าใจพื้นฐานทางวัฒนธรรมและการรับรู้เกี่ยวกับสังคมของผู้คน โดยมองว่าตัวบทเป็นเครื่องมือของการกำหนดทางวัฒนธรรม และเชื่อว่าวัฒนธรรมเป็นผลิตผลของการใช้ภาษาหรือสัญลักษณ์จึงไม่ใช่ความจริงเชิงวัตถุวิสัย นักวิจัยต้องค้นหาสัญลักษณ์ที่มีความหมาย (Ideographs) ที่สะท้อนค่านิยมในตัวบทเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และอธิบายวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มคน (Sillars and Gronbeck, 2001: 186-187)

2.1.2.2 ระเบียบวิธีการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีแนวคิด

Sillars and Gronbeck (2001) จำแนกระเบียบวิธีการวิเคราะห์ค่านิยมเป็น 2 ส่วน คือ (1) การค้นหาค่านิยม และ (2) การกำหนดระบบค่านิยมเพื่ออธิบายวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

1) การค้นหาค่านิยม

การศึกษาค่านิยมช่วยให้นักวิพากษ์นำมาสร้างเป็นระบบค่านิยมได้ ประกอบด้วยการสำรวจค่านิยมด้านบวกและลบ ค่านิยมแฝงในคำเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมที่เป็นรูปธรรม และค่านิยมจากหลักฐานสนับสนุนหรือข้อโต้แย้ง (Sillars and Gronbeck, 2001: 191-194) เมื่อได้ค่านิยมทั้งหมดแล้วจึงนำมาสร้างเป็นระบบค่านิยมตามลำดับ

2) การกำหนดระบบค่านิยมเพื่ออธิบายวัฒนธรรม

ระบบค่านิยม คือ ค่านิยมหลักที่ทุกคนมีเหมือนกันซึ่งเกิดจากการรวมค่านิยมย่อยไว้ด้วยกัน เช่น การเคารพสิทธิของผู้อื่น ใช้ชีวิตอย่างเสรี และไม่เลียนแบบใคร สะท้อนปัจเจกนิยมซึ่งเป็นระบบค่านิยมของประเทศเสรีประชาธิปไตย งานของนักวิพากษ์คือรวบรวมค่านิยมที่สำคัญเพื่อสะท้อนวัฒนธรรมจากระบบค่านิยมของกลุ่มคน (Sillars and Gronbeck, 190-194) ผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวิเคราะห์ค่านิยมในบทที่ 3

2.1.2.3 จุดเด่นของการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีแนวคิด

Sillars and Gronbeck (2001: 207-208) อธิบายว่าการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีแนวคิดมีจุดเด่น คือ เป็นการศึกษาแบบวัตถุวิสัย (Objectivity) ซึ่งเน้นค้นหาสิ่งที่คนเชื่อว่าเป็นจริงหรือเลวจากการตีความตามตัวบท นักวิพากษ์สามารถวิเคราะห์ด้วยหลักของเหตุผลโดยใช้ข้อคิดหรือความเห็นส่วนตัวน้อย สามารถนำผลที่ได้ไปสร้างเป็นระบบค่านิยมและอธิบายวัฒนธรรมของกลุ่มชนใน

ภาพรวมได้ ทั้งยังมีข้อได้เปรียบกว่าการวิพากษ์วิธีอื่นเนื่องจากมนุษย์มีค่านิยมหลักที่คล้ายคลึงกัน จึงทำให้ความหลากหลายของค่านิยมมีน้อยและสะดวกต่อการสำรวจหรือจัดระบบ ความเห็นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยตีความได้ว่า Sillars and Gronbeck เข้าใจว่าการศึกษานี้เป็นวัตถุวิสัย เนื่องจากเป็นการศึกษาจากสิ่งที่ปรากฏในชิ้นงานและไม่ใช้การคาดเดา ทั้งยังมีการควบคุมไม่ให้ใช้อัตวิสัยมากเกินไปด้วย

อรรถพรณ ปิณฑนโหวาท (2547: 198-199) เสนอว่าวาทวิพากษ์แนวค่านิยมควรผนวกการวิเคราะห์มายาคติเข้าด้วยเพื่อช่วยให้การวิเคราะห์มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากมายาคติมักสะท้อนค่านิยมของมนุษย์ เป็นตัวให้สาระแก่วัฒนธรรม และเผยให้เห็นโครงสร้างรวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย (Levi-Strauss, 1955: 429) การวิเคราะห์มายาคติมีระเบียบวิธีดังนี้

2.1.2.4 ระเบียบวิธีการวิเคราะห์มายาคติ

อรรถพรณ ปิณฑนโหวาท (2547: 202) นำเสนอวิธีการวิเคราะห์มายาคติ ประกอบด้วยการสำรวจแหล่งของมายาคติ (Source) การรวมกัน (Combined) ความกลมกลืน (Harmony) ลำดับเวลา (Standard chronology) เมื่อเทียบกับเวลาเดินเรื่อง (Synchronic time/narrative progression) และพลังต่อต้านหรือพลังตรงข้ามที่ทำให้เกิดมายาคติ ผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวิเคราะห์มายาคติในบทที่ 3

ในการวิเคราะห์มายาคติ ผู้วิพากษ์ควรพิจารณาองค์ประกอบในระดับของประโยค แทนที่จะดูในระดับคำศัพท์เพื่อลดความสับสน โดยอาจจำแนกเรื่องราวเป็นประโยคที่สำคัญแล้วจึงวิเคราะห์เพื่อค้นหามายาคติตามลำดับ (Levi-Strauss, 1955: 431) ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงระเบียบวิธีวิพากษ์แนวอุดมการณ์ ดังจะได้กล่าวในรายละเอียด

2.1.3 ระเบียบวิธีการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideological Criticism)

ในส่วนนี้จะอธิบายคุณลักษณะ ประเภทของการวิเคราะห์ มุมมองการศึกษา ระเบียบวิธี รวมถึงจุดเด่นของการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีอุดมการณ์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1.3.1 คุณลักษณะของการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีอุดมการณ์

วาทวิพากษ์แนวอุดมการณ์เป็นการศึกษานัยยะทางการเมืองที่แฝงอยู่ในตัวบท ทั้งประเด็นการกดขี่ การต่อสู้ทางชนชั้น และการใช้อำนาจของผู้ปกครองผ่านกิจกรรมทางวาทะเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่การดำรงอำนาจ (อรรถพรณ ปิณฑนโหวาท, 2547: 212) ซึ่งการจัดการความสัมพันธ์ทางอำนาจมีทั้งการใช้กำลังข่มขู่และการใช้ภาษาหรือวาทกรรมเพื่อกดขี่ (Sillars and Gronbeck, 2001: 262) การวิเคราะห์นี้จะชี้ให้เห็นชุดของตรรกะซึ่งถูกทำให้เป็นสามัญสำนึก

นั่นคืออยู่ในรูปของข้อเท็จจริงที่คนเชื่อว่าเป็นความถูกต้อง (อรรถวรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2547: 216-217) สมาชิกในสังคมจึงมีส่วนร่วมในการกดขี่อย่างไม่ตั้งใจโดยการยอมรับว่าตรรกะนั้นเป็นความจริง (Sillars and Gronbeck, 2001: 264) รูปการณ์ดังกล่าวทำให้การสำรวจอุดมการณ์เป็นเรื่องยาก นักวิพากษ์จึงต้องศึกษาพื้นฐานทางวัฒนธรรมของประชาชนร่วมด้วย (อรรถวรรณ ปิรันธน์โอวาท, 2547: 214)

Sillars and Gronbeck (2001: 274-276) อธิบายว่าการวิพากษ์แนวอุดมการณ์ควรมองโครงสร้างลึกโดยอาศัยตัวบทและพื้นฐานทางทฤษฎีเป็นแนวทางหรือเสริมการวิเคราะห์ เช่น ทฤษฎีทางสังคม-การเมืองของ Marx, Foucault, หรือ Althusser ทฤษฎีสถาบันของ Stuart Hall นักวิจัยสามารถนำวิธีวิพากษ์แนวอื่นมาใช้วิเคราะห์ได้โดยให้เน้นประเด็นทางอำนาจเป็นสำคัญ การวิพากษ์แนวนี้ทำให้นักวิจัยมีส่วนในการปลดปล่อยหรือให้อำนาจกับผู้ถูกกดขี่โดยทำให้เสียงของพวกเขามีพลังมากขึ้น รวมถึงทำงานร่วมกับผู้ถูกกดขี่โดยเฉพาะในกระบวนการสร้างตัวบทจากชิ้นงาน

2.1.3.2 ประเภทของการวิเคราะห์อุดมการณ์

วิธีการวิเคราะห์ตัวบทแนวอุดมการณ์มี 5 ประเภทหลัก คือ (1) การศึกษาเชิงชีวประวัติ (Biographical Studies) เน้นค้นหาความคิดของกลุ่ม (Groupthink) ที่เกิดจากการปลูกฝังอุดมการณ์ (2) ศึกษาอำนาจของสถาบันทางสังคม (Institutional Studies) เน้นศึกษาการแพร่กระจายอุดมการณ์ของสถาบันทางสังคม แนวทางนี้นิยมใช้ในการวิพากษ์เชิงอุดมการณ์ส่วนใหญ่ (3) ศึกษาเชิงการให้มูลค่า (Commodification Studies) เน้นศึกษาการทำให้สิ่งของ บุคคล สถานที่ และแนวคิดมีมูลค่าส่วนเกินมากกว่าประโยชน์ใช้สอย (4) ศึกษาการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ (Structurational Studies) เน้นวิพากษ์กฎเกณฑ์ที่กำหนดพฤติกรรมในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ (5) ศึกษาเชื้อชาติ ชนชั้น และเพศสภาพ (Race-Class-Gender Studies) เน้นศึกษาการต่อสู้เชิงอุดมการณ์กับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม เช่น การศึกษาแนวสตรีนิยม (Sillars and Gronbeck, 2001: 267-272)

2.1.3.3 มุมมองการศึกษาแนวอุดมการณ์

Foss (2009: 211-213) อธิบายว่าทวิพากษ์แนวอุดมการณ์มีวิธีศึกษาหลายมุมมอง ได้แก่ แนวโครงสร้างนิยม (Structuralism) แนวสัญวิทยา (Semiotics) แนวมาร์กซิสต์ (Marxism) แนวรื้อสร้าง (Deconstructionism) แนวทฤษฎีหลังสมัยใหม่ (Postmodern theory) แนววัฒนธรรมศึกษา (Cultural studies) แนวการประกอบสร้าง (Articulation) แนวสตรีนิยม (Feminism) เป็นต้น

2.1.3.4 ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์

อรรถวรรณ ปิณฑนโฆวาท (2547: 219-220) เสนอวิธีการวิเคราะห์อุดมการณ์ 4 ข้อ คือ (1) สำนวนคำหรือข้อความที่บอกถึงอุดมการณ์ โดยดูจากเครื่องหมายและสัญลักษณ์ที่ถุกเน้น ย้ำ กล่าวซ้ำ ใช้แตกต่างจากที่เคย การละเว้นข้อความ สุภาสิต คติพจน์ และอุปมาอุปไมย (2) สำนวนตรรกะของการโต้แย้งรวมถึงจุดยืนที่ขัดกับสามัญสำนึกหรือไม่สมเหตุสมผล (3) สำนวนความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวของอุดมการณ์กับพลังทางสังคม เช่น ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสภาพสังคมที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ และ (4) ค้นหาพันธมิตรหรือกลุ่มสังคมที่มีส่วนให้อุดมการณ์ก่อตัวและเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งกิจกรรมทางสังคมจะสะท้อนอุดมการณ์ที่โดดเด่น

Foss (2009: 214-220) ได้นำเสนอวิธีการวิเคราะห์อุดมการณ์จากชิ้นงานหรือตัวบทโดยเขาเรียกว่าประดิษฐกรรม (Artifacts) 4 ขั้นตอน คือ (1) ระบุองค์ประกอบทางกายภาพของชิ้นงาน (2) ระบุองค์ประกอบด้านความหมาย (3) จัดระบบความหมายเพื่อระบุอุดมการณ์ และ (4) ระบุหน้าที่ของอุดมการณ์ ผู้วิจัยขอบูรณาการระเบียบวิธีวิเคราะห์โดยจะอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 3

2.1.3.5 จุดเด่นของการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์

วาทวิพากษ์แนวอุดมการณ์มีจุดเด่น คือ เผยให้เห็นการกดขี่ในภาษาและวาทกรรม ซึ่งครอบคลุมวิธีคิดของประชาชน รวมถึงเสนอแนะหนทางการปลดปล่อยผู้ถูกกดขี่ ทั้งยังพยายามเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมสังคมรวมถึงอัตลักษณ์ส่วนบุคคลที่เกิดจากการสร้างชุดความจริงทางสังคม จึงมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเห็นกลไกและผลของการใช้อำนาจของชนชั้นนำด้วย (Sillars and Gronbeck, 2001: 266-277) ส่วนอรรถวรรณ ปิณฑนโฆวาท (2547: 211-212) กล่าวว่า การวิเคราะห์แนวอุดมการณ์ชี้ให้เห็นนัยยะทางการเมืองในตัวบทได้มากกว่าวิธีการอื่น และนักวิพากษ์ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวบทจากการประเมินโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ประพันธ์

หัวข้อที่ผ่านมาเป็นการอธิบายรายละเอียดของระเบียบวิธีการวิเคราะห์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติและแนวอุดมการณ์ ซึ่งผู้วิจัยใช้ศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” เครื่องมือดังกล่าวจัดอยู่ในกลุ่มแบบแผนเชิงวัฒนธรรมของการวิเคราะห์ตัวบททางสังคมซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบหนึ่ง แบบแผนนี้มองว่าวัฒนธรรมกระแสหลักเป็นอาวุธในการกดขี่และลดทอนอำนาจ ทำให้กลุ่มวัฒนธรรมอื่นเข้าถึงเครื่องมือหรือสถาบันทางอำนาจได้น้อยกว่า (Sillars and Gronbeck, 2001: 183) การวิพากษ์แนวค่านิยมได้ผนวกการวิเคราะห์มายาคติร่วมด้วย อรรถวรรณ ปิณฑนโฆวาท

(2547: 214) กล่าวว่านักวิพากษ์ที่ใช้แบบแผนนี้ต้องศึกษาพื้นฐานทางวัฒนธรรมของประชาชนด้วย ผู้วิจัยจึงขอลำดับถึงแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยเป็นลำดับต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมก่อนเข้าสู่เนื้อหาของวัฒนธรรมไทยตามลำดับ คือ (1) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรม และ (2) วัฒนธรรมไทย มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรม

หัวข้อนี้ผู้วิจัยขอลำดับถึงความหมาย ขอบเขต และองค์ประกอบของวัฒนธรรม รวมถึงคำจำกัดความในบริบทของสังคมไทย ดังนี้

วัฒนธรรม (Culture) มีความหมายตามรากศัพท์ คือ การเพาะปลูกและการบำรุงให้เจริญงอกงาม (บรรเทิง พาศิจิต, 2549: 1; Minkov and Hofstede, 2013: 10) เป็นการปลูกฝังความดีงามให้แก่สมาชิกในกลุ่มสังคมผ่านกระบวนการเรียนรู้จนกลายเป็นคุณลักษณะทางความคิด การกระทำ และสิ่งสร้างของสังคม (Sadri and Flammia, 2011: 32) ถือเป็นซอฟต์แวร์ทางจิตที่กลุ่มชนใช้หรือแบ่งปันร่วมกัน โดยแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไป (Hofstede, 2001; Hofstede and Hofstede, 2005: 3) และยังมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอีกด้วย (Samovar and Porter, 2004: 32; Matsumoto and Juang, 2008: 12; Sadri and Flammia, 2011: 32)

วัฒนธรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ค่านิยม (Values) (Samova and Porter, 2004; Minkov and Hofstede, 2013) บรรทัดฐานและอุดมการณ์ (Norms and Ideologies) ความเชื่อ (Beliefs) ทศนคติ (Attitudes) พฤติกรรม (Behaviors) การอธิบายตนเอง (Self-Descriptions) (Minkov and Hofstede, 2013) ภาษา (Languages) การจัดระบบสังคม (Social Organizations) ประวัติศาสตร์ (Histories) และศาสนา (Religions) (Samova and Porter, 2004)

ในภาษาไทย “วัฒนธรรม” เกิดจากการผสมของคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ความเจริญงอกงาม กับ “ธรรม” ซึ่งหมายถึงข้อปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงหมายถึงข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม (บรรเทิง พาศิจิต, 2549: 1-2) สอดคล้องกับความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่าวัฒนธรรม คือ สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะและวิถีชีวิตของหมู่คณะ

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1103) นิยามดังกล่าวค่อนข้างคับแคบเพราะเน้นความหมายเชิงบวก แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2548: 3) จึงอธิบายเพิ่มเติมว่าทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาร่วมกันจนเป็นแบบแผนของสังคมถือเป็นวัฒนธรรมทั้งสิ้น ส่วนรัชนิกร เศรษฐ (2532: 3) มองว่าวัฒนธรรมเกิดจากการสร้างและใช้กระบวนการคิดเชิงสัญลักษณ์อย่างเป็นระบบ วัฒนธรรมจึงมีความหมายทั้งแง่บวกและแง่ลบซึ่งเป็นวิถีชีวิตทั้งมวลของมนุษย์ (Williams, 1977: 17)

สรุปว่าวัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการเรียนรู้ ยึดถือ ยอมรับ แบ่งปัน และใช้ร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มสังคม โดยใช้ระบบสัญลักษณ์เป็นพื้นฐานในการสื่อความหมายและสร้างความเข้าใจร่วมกัน และมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไป ลำดับต่อไปจะเข้าสู่เนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาในประเด็นค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับงานวิจัยเรื่องนี้

2.2.2 วัฒนธรรมไทย: ค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ในสังคมไทย

การศึกษาวัฒนธรรมไทยอย่างครบถ้วนทุกแง่มุมเป็นเรื่องยาก เพราะวัฒนธรรมมีขอบเขตกว้าง ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่ตลอดเวลา (Samovar and Porter, 2004: 50-51) แต่สุนทรี โคมิน, สนิท สมัครการ และสุภาวศ์ จันทวานิช (2529: 549) อธิบายว่าวัฒนธรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนแรกได้แก่วิธีคิด ค่านิยม และแบบแผนพฤติกรรม ส่วนที่สองได้แก่อุดมการณ์ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวัฒนธรรมไทยในส่วนของค่านิยมและอุดมการณ์เป็นหลักตามด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับมายาคติเพื่อคุณประโยชน์แก่งานวิจัย โดยจะอธิบายใน 3 หัวข้อ คือ (1) ค่านิยมไทย (2) มายาคติในสังคมไทย และ (3) อุดมการณ์ในสังคมไทย มีรายละเอียดดังนี้

2.2.2.1 ค่านิยมไทย

ค่านิยมถือเป็นรากฐานสำคัญที่สะท้อนวัฒนธรรม (Jowett and Donnell, 2012: 294) และเป็นปัจจัยที่สามารถอธิบายลักษณะของกลุ่มชนในภาพรวมได้ (Sillars and Gronbeck, 2001: 208) หัวข้อนี้จะกล่าวถึงค่านิยมในสังคมไทยซึ่งประกอบด้วย (1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับค่านิยม (2) ค่านิยมของคนไทย และ (3) พฤติกรรมของคนไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับค่านิยม

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงคำจำกัดความ คุณลักษณะ หน้าที่ ประเภท และแนวทางในการศึกษาค่านิยม ดังจะได้กล่าวในรายละเอียด

ค่านิยม คือ ความเชื่อของบุคคลหรือสังคมว่าวิถีปฏิบัติหรือเป้าหมายของชีวิตหนึ่งๆ เป็นสิ่งที่ดีงาม ควรยึดถือและปฏิบัติตาม (Rokeach, 1973: 5) สอดคล้องกับสุนทรี โค

มิน และคณะ (2529: 556) ซึ่งกล่าวว่าค่านิยมเป็นมาตรฐานในจิตใจที่บุคคลหรือสังคมใช้ประเมินตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ เป็นความเชื่อที่เป้าหมาย อุดมการณ์ และวิถีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีควรยึดถือเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต แต่รัชนิกร เศรษฐ (2532: 78) เห็นว่าค่านิยมต้องเป็นสิ่งที่สังคมหรือคนส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ตรงกับการอธิบายของกาญจนา แก้วเทพ (2552: 35) ว่าค่านิยมคือทัศนคติร่วมที่สังคมประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าดีหรือเลว มีคุณค่าหรือไร้คุณค่า สมพงษ์ ใหม่วิจิตร (2536: 14) จึงสรุปว่าค่านิยมคือสิ่งที่พึงปรารถนาของคนส่วนใหญ่ แต่ถึงกระนั้นบุคคลก็มีทั้งค่านิยมส่วนตัวและรับเอาค่านิยมทางสังคมมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของตนด้วย

คุณลักษณะของค่านิยมประกอบด้วยความเชื่อว่าสิ่งไหนถูกหรือผิด ดีหรือเลว และพึงปรารถนาหรือไม่เป็นที่ต้องการ มีลักษณะถาวรและเปลี่ยนแปลงยาก (Rokeach, 1973: 6-7) ค่านิยมทำหน้าที่กำหนดพฤติกรรม บุคลิกภาพ และวิถีปฏิบัติของคนในสังคม (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 556; รัชนิกร เศรษฐ, 2532: 78) กาญจนา แก้วเทพ (2552: 35) จึงมองว่าค่านิยมเป็นเข็มทิศที่ชี้แนะการกระทำของบุคคลในสังคม ถือเป็นมาตรฐานการดำเนินชีวิต เป็นแผนงานสำหรับการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาความขัดแย้ง และเป็นแรงจูงใจให้เกิดการแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (Rokeach, 1973: 13-14)

ค่านิยมมี 2 ประเภท คือ (1) ค่านิยมวิถีปฏิบัติ (Instrumental Values) เป็นวิถีทางหรือวิธีการที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมาย และ (2) ค่านิยมจุดหมายปลายทาง (Terminal Values) เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการหรือพึงปรารถนาของชีวิต (Rokeach, 1973; สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัการ, 2522: 17) ค่านิยมทั้งสองไม่จำเป็นต้องมีเท่ากันหรือสอดคล้องต้องกัน กล่าวคือค่านิยมวิถีปฏิบัติหนึ่งชุดอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมซึ่งเป็นค่านิยมจุดหมายปลายทางหลายรูปแบบได้ แต่ค่านิยมทั้งหมดล้วนส่งผลต่อแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น (Rokeach, 1973: 12) ผู้วิจัยขอกล่าวถึงค่านิยมหลักของคนไทยตามที่มีผู้สำรวจหรือศึกษาไว้เป็นลำดับต่อไป

2) ค่านิยมของคนไทย

สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัการ (2522) สุนทรี โคมิน และคณะ (2529) รัชนิกร เศรษฐ (2532) สมพงษ์ ใหม่วิจิตร (2536) สนธิ สมัการ (2537) สุพัตรา สุภาพ (2541) และบรรเทิง พาพิจิตร (2549) ได้ศึกษาและอธิบายค่านิยมไทยไว้อย่างหลากหลายซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นชุดค่านิยมที่สำคัญของคนไทย ประกอบด้วย (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับ

พุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (Self-Centeredness and Individual Emphasis)

คนไทยให้ความสำคัญกับตัวเองเป็นหลัก เน้นเอาตัวรอด มุ่งสนองความต้องการของตนและการพึ่งพาผู้อื่นที่ให้ประโยชน์ได้ จึงเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการถือศักดิ์ศรี ชอบความมีอิสระมากกว่าความเสมอภาค (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 567-572) คนไทยจึงชอบทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงกฎหมายบ้านเมือง (สนธิ สมัครงการ, 2537: 111; บรรเทิง พาพิจิตร, 2549: 17) ไม่ชอบให้ใครขัดใจ มุ่งความสบายของตนและคนใกล้ชิด ก่อให้เกิดนิสัยรักพวกพ้องและสำนึกความเป็นกลุ่มแต่อยู่บนพื้นฐานของประโยชน์ส่วนตนมากกว่า (รัชนีกร เศรษฐไกร, 2532: 80-82) การสำรวจค่านิยมของสุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครงการ (2522: 75-82) พบว่าคนไทยมุ่งเน้นความสุขส่วนบุคคลมากที่สุด ยกย่องตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ไม่มานะบากบั่น มีค่านิยมที่เกี่ยวข้อง คือ ครอบครัวยุติธรรม ความภูมิใจในตัวเอง ความสำเร็จและชีวิตที่สุขสบาย รักอิสระ เป็นตัวของตัวเอง และการยึดมั่นในความคิดของตน ค่านิยมเหล่านี้เกิดจากวิถีเกษตรกรรมทำให้คนไทยขาดความกระตือรือร้น ถือความสัมพันธ์และประโยชน์ส่วนตน ไม่ตรงต่อเวลา ขาดระเบียบวินัย ชอบสบาย เน้นระบบอุปถัมภ์ ขี้โอ้อวด และเห็นแก่ตัว (สมพงษ์ ใหม่วิจิตร, 2536) Embree (1950: 187) กล่าวว่าหากบุคคลใดมีเรื่องเดือดร้อนมักไม่มีใครช่วยเหลือ เพราะแต่ละคนเกรงปัญหาจะมาถึงตัว

(2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (Debt of Gratitude)

Phillips (1965: 93) กล่าวว่าความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์ต่างตอบแทนมีอยู่ในจิตสำนึกคนไทยตลอดเวลา การสำรวจค่านิยมของสุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครงการ (2522: 80) พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนไทยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกเป็นบุญคุณต่อกัน มีค่านิยมที่สอดคล้อง คือ ความกตัญญูรู้คุณ ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบในส่วนของการทดแทน คนไทยมักแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยการให้สิ่งของหรือใส่ใจธุระของผู้อื่น และผู้รับต้องหาโอกาสตอบแทนตามสมควรมิฉะนั้นจะถือว่าไร้คุณธรรม (รัชนีกร เศรษฐไกร, 2532: 81) ธรรมเนียมปฏิบัตินี้มีมาตั้งแต่อดีตเมื่อจะเข้าหาผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ หรือเจ้าหน้าที่ ทุกคนต้องมีของฝากไปด้วย (อนุমানราชธน, พระยา, 2553: 44) ถือเป็นกลไกการสร้างควมไว้วางใจโดยเชื่อว่าความปรารถนาดีจะได้รับการตอบรับที่ดี ผู้ให้จะกังวลกับความเหมาะสมของสิ่งของ ส่วนผู้รับจะรู้สึกติดหนี้บุญคุณซึ่งต้องหาโอกาสตอบแทน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2558: 9) คนไทยส่วน

ใหญ่จึงยกย่องค่านิยมความกตัญญูรู้คุณ (สมพงษ์ ไหมวิจิตร, 2536; สุพัตรา สุภาพ, 2541) และเชื่อว่าคนที่ขาดความกตัญญูกตเวทีเป็นผู้ไร้คุณธรรม ไม่ควรคบหา และมักหาความเจริญไม่ได้ (Rabibhadana, 1979: 35)

(3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (Opportunity or Circumstance Adaptation)

สถานการณ์ จังหวะ โอกาส และสิ่งแวดล้อมเป็นตัวแปรสำคัญสำหรับการเอาตัวรอดของคนไทย (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 571) คนไทยปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี สะท้อนผ่านปฏิสัมพันธ์ที่เน้นความเกรงใจ การข่มใจ รักษาหน้าใจ ยึดหยุ่น เอื้ออาทร และสุภาพอ่อนน้อม (สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครงการ, 2522: 78) สนธิ สมัครงการ (2537: 106-109) กล่าวว่าคนไทยชอบปรับตัวเข้ากับสถานการณ์มากกว่าพยายามเอาชนะอุปสรรค ชอบโกหกและไม่ชอบผูกพันกับใครในระยะยาวทำให้มีพฤติกรรมการสงวนท่าที ไม่แสดงออกอย่างตรงไปตรงมา ชอบประจบสอพลอ และนิยมการเจรจาต่อรอง (สมพงษ์ ไหมวิจิตร, 2536: 44-47) Van Esterik (2000: 36) เรียกลักษณะทางวัฒนธรรมที่เน้นการปรับตัวว่า “กาลเทศะ” เป็นกลยุทธ์การมีปฏิสัมพันธ์ที่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม เข้ากับสถานการณ์ และมีความสุภาพ คนไทยจึงให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์และการแสดงออกมาก มักเลี่ยงการพูดที่อาจทำลายสัมพันธภาพ นิยมใช้ความสุภาพและการนิ่งเงียบเพื่อเลี่ยงสถานการณ์ที่เป็นปัญหา (Phillips, 1965) รวมถึงไม่ชอบแสดงความคิดเห็นหรือซักถามเพราะกลัวอับอายขายหน้า (บรรเทิง พาพิจิตร, 2549: 17)

(4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (Social-Relation and Morality)

การสำรวจค่านิยมของสุนทรี โคมิน และ สนธิ สมัครงการ (2522: 75-82) พบว่าแม้คนไทยมีค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับตัวเอง แต่ก็มีค่านิยมส่งเสริมความสงบสุข ความสัมพันธ์ และคุณธรรมทางสังคมด้วย ได้แก่ ค่านิยมความมั่นคงของชาติ ความเสมอภาค การมีมิตรที่ดี การช่วยเหลือผู้อื่น สันติสุข ความกว้างขวางในสังคม การมีคนรัก ความงามของธรรมชาติและศิลปะ การได้รับยกย่องในสังคม ความรับผิดชอบ มีน้ำใจ ความสะอาด และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ค่านิยมความมั่นคงของชาติเป็นสิ่งที่คนไทยให้ความสำคัญมากที่สุด โดยเฉพาะ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ซึ่งหมายถึงความสงบสุข ยั่งยืน งดงาม สูงค่า และเป็นมรดกที่แลกมาด้วยความยากลำบาก ทำให้คนไทยยอมรับการปกครองแบบรวมศูนย์ ยินดีถูกรีดรอนสิทธิหากช่วยส่งเสริมความสงบเรียบร้อยของชาติ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 675-676)

เน้นความสามัคคีจึงมองความแตกต่างเป็นปัญหา และให้ความสำคัญกับหน้าที่มากกว่าสิทธิพลเมือง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2556: 313)

(5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (Wealth)

จากการสำรวจของบรรเทิง พาพิจิตร (2549: 20) พบว่าคนไทยมีค่านิยมความมั่งคั่ง ทุกคนปรารถนาและดิ้นรนเพื่อให้มีทรัพย์สินเงินทองจำนวนมาก เนื่องจากคนร่ำรวยจะได้รับการยกย่องในสังคมไทย ทั้งยังนิยมความหรูหราและความมีหน้ามีตาจากการใช้สิ่งของที่ทันสมัยราคาแพง รัชนิกร เศรษฐ (2532: 79) อธิบายว่าคนรวยคือผู้มีอำนาจ มีเกียรติและอภิสิทธิ์ ส่งผลให้คนไทยนิยมทำตัวหรูหราฟุ้งเฟ้อเพื่อแสดงว่าตนร่ำรวย จนเกิดเป็นความโลภและอยากรวยเร็วโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ดังปรากฏเป็นพฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชัน การพนัน การเล่ห์เหลี่ยม และปัญหาอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินมากมาย (สนิท สมัครการ, 2537: 114) สมพงษ์ ใหม่วิจิตร (2536) มองว่าการเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมและจากชนบทเป็นสังคมเมืองทำให้คนไทยให้ความสำคัญกับเงินทอง การแข่งขัน วัตถุนิยม นิยมตะวันตก และยกย่องคนร่ำรวย

(6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (Impact of Being Educated)

สังคมไทยมีค่านิยมยกย่องผู้มีความรู้ความสามารถ (สมพงษ์ ใหม่วิจิตร, 2536; สุพัตรา สุภาพ, 2541) ได้แก่ ค่านิยมการศึกษาสูง การมีแนวคิดกว้าง มีความคิดสร้างสรรค์ และความทะเยอทะยานทำงานหนัก (สุนทรี โคมิน และ สนิท สมัครการ, 2522: 81) คนไทยนิยมใช้การศึกษาเป็นเครื่องบ่งชี้สถานภาพทางสังคม ยึดติดกับรูปแบบมากกว่าเนื้อหา (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 571) ทำให้แต่ละคนกระเสือกกระสนเรียนให้สูงจนเกิดปัญหาการซื้อขายปริญญาและการผลิตบัณฑิตเกินความต้องการ (รัชนิกร เศรษฐ, 2532: 80) ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2557: 14) กล่าวว่าปริญญาบัตรในสังคมไทยเป็นทุนทางวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ซึ่งเป็นบัตรผ่านไปสู่การมีชีวิตที่ดี คนไทยจึงให้ความสำคัญกับวุฒิการศึกษามากกว่าความรู้ แต่ละสถาบันต่างแข่งขันกันเปิดหลักสูตรมากมายจนไร้คุณภาพ ถือเป็นโคกนาฏกรรมของแวดวงการศึกษาไทย

(7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (Powerism)

คนไทยให้ความสำคัญกับผู้ที่มีอำนาจและปรารถนาอำนาจโดยเฉพาะตำแหน่งทางราชการ แต่ละคนจึงส่งเสริมให้บุตรหลานรับราชการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ เงิน และบารมี (รัชนิกร เศรษฐ, 2532: 79; บรรเทิง พาพิจิตร, 2549: 20) ระบบศักดินาในอดีตทำให้คน

ไทยยกย่องบุคคลมากกว่าหลักการ อยากเป็นเจ้าคนนายคน ชอบการมียศศักดิ์ ถือฐานานุรูป ส่งผลต่อการใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งและยศตำแหน่ง (สมพงษ์ ใหม่วิจิตร, 2536) ก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์และความเชื่อเรื่องอำนาจที่สัมพันธ์กับบุญวาสนา บารมี และดวงชะตา (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 571) สำนึกในความแตกต่างทางอำนาจเช่นนี้ทำให้คนไทยมักนิ่งเฉย มองข้าม และไม่ทักท้วงเมื่อผู้มีอำนาจกระทำความผิด ทั้งยังส่งผลต่อโครงสร้างของภาษาและการสื่อสารซึ่งจะอ้างอิงกับสถานะของบุคคลเสมอ (Phillips, 1965) โดยเฉพาะการใช้คำสรรพนามที่จะแตกต่างกันไปตามอายุ ตำแหน่งทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างกัน (Bandhumedha, 1985: 84)

ผู้วิจัยมองว่าค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจยังรวมถึงการเคารพผู้อาวุโสหรือผู้ที่มีอายุ คุณวุฒิ ชาติกำเนิด ตำแหน่ง และประสบการณ์มากกว่า (บรรเทิง พาพิจิตร, 2549: 20) เพราะเชื่อว่าการตัดสินใจของผู้อาวุโสกว่าย่อมดีกว่า คนไทยจึงปลูกฝังอบรมให้เด็กเกรงใจ เคารพนอบน้อม และเชื่อฟังผู้ใหญ่ (รัชนีกร เศรษฐ, 2532: 80) ดังปรากฏในสุภาษิตคำสอน เช่น เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด ผู้ใหญ่อาบน้ำร้อนมาก่อน ผู้มีอายุมากกว่าถือว่ามีอำนาจมากกว่า สังคมไทยจึงคาดหวังให้ผู้ใหญ่ต้องประพฤติตัวให้น่าเคารพ สุขุม และไม่ทำตัวเหมือนเด็ก (Bandhumedha, 1985: 93-95)

(8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (Buddhist Values)

คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธจึงเป็นธรรมดาที่หลักคำสอนจะมีอิทธิพลต่อค่านิยม จากการสำรวจของสุนทรี โคมิน และสนิท สมัครการ (2522: 76-79) พบค่านิยมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความสงบสุขทางใจ การฟังหลักธรรม มีใจเมตตา รู้จักประมาณตนและรักสันโดษ มีอารมณ์สงบและสำรวม และการให้อภัย คนไทยเชื่อในเรื่องบุญกรรมจึงนิยมทำบุญมากเพื่อหวังให้ชีวิตสุขสบาย และยังเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมดูฤกษ์ยาม ดูดวง และบูชาเครื่องรางของขลัง (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 571; บรรเทิง พาพิจิตร, 2549: 17-20) คำสอนเกี่ยวกับความมักน้อยและการข่มความโกรธทำให้คนไทยนิยมวางเฉย สุขุมใจเย็น ไม่ทะเลาะทะเลาะ ไม่กล้าเสี่ยง และขี้สงสาร (รัชนีกร เศรษฐ, 2532: 81) รวมถึงยกย่องผู้ทำความดี ไม่ผูกพยาบาท และลืมน่าย (สุพัตรา สุภาพ, 2541) Van Esterik (2000: 66) ถือว่าหลักความสันโดษส่งผลต่อปัจเจกนิยม การถ่อมตน ความอดกลั้น และการไม่ยุ่งกับเรื่องของผู้อื่น แต่ก็มีส่วนทำให้คนไทยไม่มีวิธีคิดแบบก้าวหน้าในเชิงธุรกิจหรือการลงทุน ทำให้พัฒนาการทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างล่าช้า (สนิท สมัครการ, 2537: 108)

(9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ (Glorification to The Monarchy)

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยมาทุกยุคทุกสมัย ส่งผลให้คนไทยมีค่านิยมเคารพเทิดทูนและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างมาก (สมพงษ์ ไหมวจิตร, 2536: 17; สุพัตรา สุภาพ: 2541) Fong (2009: 673-679) อธิบายว่าพระมหากษัตริย์ของไทยมีสถานะสูงส่งเหนือการเมือง เป็นเสมือนเทพเจ้าในโลกมนุษย์ และอยู่เหนือการวิพากษ์วิจารณ์ ผู้นำในยุคหลังได้สร้างระบบการเมืองแบบใหม่โดยเชิดชูให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย เกิดเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขซึ่งสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

(10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน (Enjoyment)

คนไทยมีค่านิยมรักความสนุกสนานร่าเริงเป็นพื้นฐาน (สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครการ, 2522: 79) มีค่านิยมที่เกี่ยวข้อง คือ การย้ายบริโภคปัจจุบัน ใช้จ่ายเกินตัว ไม่ชอบทำงานหนัก และใจกว้างหรือใจนักเลง (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 568) คนไทยถือว่าการเคร่งขรึมหรือจริงจังกับชีวิตเป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย จึงนิยมท่องเที่ยว ดูการละเล่น เสี่ยงโชค แต่งกายสวยงาม และชอบหาของแปลกใหม่มารับประทาน (บรรเทิง พาพิจิตร, 2549: 17) รวมถึงชอบใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมากกว่าเก็บออม นิยมการพักผ่อนหย่อนใจมากกว่าทำงานหนัก ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการเติบโตอย่างมาก (สนธิ สมัครการ, 2537: 109-115) Phillips (1965: 57) กล่าวว่าทุกการละเล่นหรือประเพณีของคนไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลได้ปลดปล่อยและตอบสนองค่านิยมความรักสนุก เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและวิถีเกษตรกรรมในอดีตทำให้คนไทยมีเวลาว่างค่อนข้างมาก (สมพงษ์ ไหมวจิตร, 2536: 21) อีกทั้งวิถีการปกครองที่ประชาชนไม่จำเป็นต้องยุ่งเกี่ยวกับการเมืองจึงมีเวลาแสวงหาความสนุกรื่นเริงได้อย่างเต็มที่ (รัชนิกร เศรษฐ, 2532: 80-81)

ค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและวิถีปฏิบัติของคนในสังคม (รัชนิกร เศรษฐ, 2532: 78: สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครการ, 2522: 26) ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงพฤติกรรมของคนไทยพอสังเขปในหัวต่อไป

3) พฤติกรรมของคนไทย

พฤติกรรมเป็นคุณลักษณะทางกายภาพอันเกิดจากการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมโดยผ่านครอบครัว ชุมชน และสถาบัน เช่นเดียวกับทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ โลกทัศน์

และบรรทัดฐานซึ่งล้วนได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น (Matsumoto and Juang, 2008: 23)

การศึกษาของสุนทรี โคมิน และสนธิ สมักรการ (2522) พบว่าคนไทยมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม คือ ในครอบครัว ผู้เป็นพี่ต้องมีความเสียสละ เด็กต้องเคารพเชื่อฟังและห้ามเถียงผู้ใหญ่ ในบริบทด้านความสัมพันธ์ คนไทยมักไม่แสดงความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมา นิยมหลีกเลี่ยงความขัดแย้งซึ่งหน้า เน้นอภัยภัยไมตรีมากกว่าการทำงานอย่างจริงจัง และชอบคบหาผู้มีอำนาจวาสนาเพื่อผลประโยชน์ ในด้านศาสนา คนไทยนิยมบวชทดแทนคุณบิดามารดาเป็นประเพณี ชอบทำบุญตักบาตรแต่ไม่ปฏิบัติธรรม นิยมบนบานศาลกล่าว สะเดาะเคราะห์ และดูดวง

รัชนีกร เศรษฐไฐ (2532: 84-86) อธิบายเพิ่มเติมว่าพฤติกรรมของคนไทยได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ค่านิยม และการอบรมเลี้ยงดู จนเกิดเป็นพฤติกรรมทางสังคม ได้แก่ ความเกรงใจ ชอบผัดผ่อนและไม่ตรงต่อเวลา ให้อภัยหรือลืมน่าย ยิ้มแย้มแจ่มใส ชอบความสบายและเป็นกันเอง ชี้เล่น ขาดระเบียบวินัย ชอบสอดรู้สอดเห็น เห็นแก่ตัวและพวกพ้อง ชี้อิงฉ้อ เชื้อชื้อกลาง ใช้อารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล ชอบต่อรอง และกินพราเพื่อ พฤติกรรมเหล่านี้บ่งชี้ว่าคนไทยยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอและไม่อาจจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วได้ ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงมายาคติในสังคมไทยซึ่งเป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่สำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยนี้

2.2.2.2 มายาคติในสังคมไทย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงมายาคติซึ่งเป็นความเชื่อของคนไทยส่วนใหญ่ มีรายละเอียดในการนำเสนอ คือ (1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมายาคติ และ (2) มายาคติในสังคมไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมายาคติ

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงความหมาย หน้าที่ และความสัมพันธ์ของมายาคติ กับองค์ประกอบทางวัฒนธรรมอื่นๆ ดังจะได้กล่าวในรายละเอียด

มายาคติ (Myth) คือ คติความเชื่อของมวลชนซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้ดูเป็นธรรมชาติ ทำให้เป็นที่ยอมรับ และถูกสร้างให้เชื่อมโยงกับเทวดานาน (Mythologies) (Moriarty, 1991: 21) ซึ่งอาจเป็นเรื่องราวการกำเนิดโลก เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จุดกำเนิดและจุดสิ้นสุดของชีวิต (Rapport and Overing, 2007: 316) รวมถึงตำนานวีรบุรุษซึ่งให้คติธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตโดยคนทั่วไปจะถูกส่งเสริมให้ปฏิบัติตาม เรื่องราวเชิงมายาคติมักเป็นเรื่องแต่งแต่มีอิทธิพลใน

การควบคุมคนในสังคม (Sillars and Gronbeck, 2001: 178) Hall, Evans and Nixon (2013: 24) กล่าวว่ามายาคติคือความหมายระดับที่สองซึ่งเชื่อมโยงกับความหมายโดยนัย (Connotation) ของภาพแทนหรือสัญลักษณ์ต่างๆ ส่วน Levi-Strauss (1955: 430) กล่าวว่ามายาคติเป็นความหมายระดับที่สามของภาษา ซึ่งเกิดจากการผสมผสานคุณสมบัติระดับที่หนึ่ง คือ Langue (ระบบภาษาของกลุ่มคน) และระดับที่สอง คือ Parole (การใช้ภาษาของบุคคล) ไปด้วยกัน

มายาคติทำหน้าที่สร้างให้ความคิดเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ดูเป็นธรรมชาติจนคนเชื่อว่าเป็นความจริง ดังนั้นการตัดสินหรือให้คุณค่ากับสิ่งต่างๆ ตามสามัญสำนึกจึงเป็นผลของความความเข้าใจทางประวัติศาสตร์และการปลูกฝังทางวัฒนธรรมที่ชนชั้นนายทุนสร้างขึ้นเป็นบรรทัดฐาน ผ่านไปชั่วระยะเวลาหนึ่งมายาคติจะกลายเป็นสิ่งที่คนยอมรับปฏิบัติตาม และเป็นระบบของความจริงในที่สุด (Aiello, 2006: 95-96) อรรถพรณ์ ปิณฑนโรวาท (2547: 200-201) กล่าวว่ามายาคติสร้างความชอบธรรมแก่ผู้มีอำนาจ โดยการเชื่อมโยงระเบียบปฏิบัติเข้ากับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ทำให้สมาชิกมีความคิดเห็นสอดคล้องกันและเกิดความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มายาคติยังเป็นเครื่องมือกลบเกลื่อนการครอบงำทางการเมืองและสังคมให้แนบเนียนของชนชั้นนำ (Moriarty, 1991: 28) ทำให้ประชาชนเชื่อว่าการจัดโครงสร้างทางสังคมมีความชอบธรรม ยอมรับว่ากฎเกณฑ์และบทลงโทษมีความเหมาะสม รวมถึงเชื่อว่าความไม่เสมอภาคทั้งหลายเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ (Rapport and Overing, 2007: 310)

มายาคติสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติเชิงประเพณีและพิธีกรรม (Davis, 1974: 430) เนื่องจากมายาคติจะช่วยอธิบายที่มา เหตุผล และวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีโดยเชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนา อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพลังเหนือธรรมชาติจนเกิดเป็นประเพณีของผู้คน (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2550: 324-325) วิทยา บุษงค์ (2557: 115) กล่าวว่าความเชื่อทำให้มนุษย์เกิดการกระทำเพื่อตอบสนอง โดยเฉพาะข้อห้ามและข้อปฏิบัติต่างๆ ซึ่งมีการยึดถือสืบเนื่องจนเป็นประเพณี ผู้วิจัยจึงได้อธิบายมายาคติเชื่อมโยงกับประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องดังจะกล่าวในรายละเอียด

2) มายาคติในสังคมไทย

ประเด็นเกี่ยวกับมายาคติของคนไทยซึ่งใช้อธิบายลักษณะทางวัฒนธรรมโดยรวมยังไม่มีผู้ศึกษารวบรวมไว้อย่างจริงจัง ผู้วิจัยเห็นว่ามายาคติมีความเชื่อเป็นพื้นฐานจึงได้นำคติความเชื่อในงานเขียนต่างๆ มาอภิปรายเป็นมายาคติของคนไทยตามการจำแนกของ อรรถพรณ์ ปิณฑนโรวาท (2547: 199-200) ประกอบด้วย (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต

(2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต มีรายละเอียดดังนี้

(1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (Cosmological Myth)

มายาคตินี้เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องต้นกำเนิด แหล่งที่มา และบรรพชนของกลุ่มคน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับกรรมเก่าและอดีตชาติ (อรรพรรณ ปิณฑน์โอวาท, 2547: 199)

จักรวาลวิทยาตามคติไตรภูมิและพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีคิดและวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องภพชาติซึ่งอธิบายความต่อเนื่องของชีวิต การเวียนว่ายตายเกิด รวมถึงชีวิตในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต คนไทยเชื่อมโยงคติเรื่องภพชาติเข้ากับหลักกรรม กรรม คือ การกระทำทั้งดีและชั่วของบุคคลซึ่งให้ผลเป็นความสุขและทุกข์โดยอาศัยเงื่อนไขของเวลา แนวคิดนี้ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องบุญวาสนา บาปมี และกฎแห่งกรรมซึ่งใช้อธิบายความแตกต่างของบุคคลอันเกิดจากการกระทำในอดีต รวมถึงชุดความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์อันเป็นบทลงโทษของการทำกรรมชั่วและรางวัลสำหรับการทำกรรมดี (สุวรรณา สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญเนตร, 2535) ความเชื่อเรื่องภพชาติและบุญกรรมส่งผลให้คนไทยนิยมทำบุญให้ทาน เพราะต้องการมีชีวิตที่ดีในภพชาติต่อไป (สนิท สมัครงการ, 2537: 109) สะท้อนผ่านประเพณีและพิธีกรรมในหนึ่งปีของคนไทยซึ่งมักเกี่ยวข้องกับการสร้างบุญกุศล เช่น บุญเทศน์มหาชาติเดือนหนึ่ง มาฆะบูชาเดือนสาม พิธีตรุษเดือนสี่ สงกรานต์เดือนห้า วิสาขบูชาเดือนหก เข้าพรรษาเดือนแปด พิธีสารทเดือนสิบ ถวายผ้ากฐินเดือนสิบเอ็ด เป็นต้น (จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2556)

วิถีคิดและวิถีชีวิตของคนไทยยังได้รับอิทธิพลจากคติเรื่องพรหมลิขิต โชค และดวง ซึ่งมีรากฐานมาจากคติพราหมณ์และโหราศาสตร์ พรหมลิขิตเป็นการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตว่าถูกกำหนดโดยพระพรหมซึ่งเราไม่อาจคาดการณ์หรือฝ่าฝืนได้ สิ่งที่คาดเดาไม่ได้ยังถูกอธิบายด้วยโชคและดวงชะตา ซึ่งเชื่อว่าเกิดจากกรรมเก่าและการโคจรของดวงดาวที่สัมพันธ์กับราศีเกิด ทำให้คนไทยนิยมถือฤกษ์ยาม ทำนายดวงชะตา บูชาเทวดา และสะเดาะเคราะห์ รวมเรียกว่าไสยศาสตร์ซึ่งเป็นกลไกการประนีประนอมกับอำนาจเหนือธรรมชาติในจักรวาล สะท้อนถึงโลกทัศน์แบบองค์รวม (Holistic) หรือการมองว่าทุกสิ่งสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ คติเรื่องดวงและกรรมยังทำให้คนไทยยอมรับความไม่เท่าเทียมในสังคม เชื้อยชา และไม่มานะบากบั่นเพราะเชื่อว่าสิ่งที่ประสบเป็นดวงหรือกรรมเก่าที่มีอาจแก้ไขได้ (สุวรรณา สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญเนตร, 2535) Van Esterik (2000: 38) กล่าวว่าความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติของเวลา โหราศาสตร์ และ

ดวงดาวของคนไทย เป็นองค์ความรู้ที่แพร่หลายจากชนชั้นสูงสู่ประชาชน ถือเป็นแบบแผนสำหรับการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงอย่างหนึ่ง

คติเกี่ยวกับขวัญเป็นอีกชุดความเชื่อที่สำคัญของคนไทยและเป็นการเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์ หมายถึงถึงส่วนประกอบของชีวิตที่ไร้ตัวตนและอวัยวะในร่างกาย เมื่อขวัญอยู่กับร่างกายจะทำให้สุขสบายแต่หากหายไปจะทำให้ป่วยไข้หรือถึงแก่ความตาย ขวัญยังมีอยู่ในสิ่งที่สำคัญต่อมนุษย์ด้วย เช่น ข้าว สัตว์เลี้ยง บ้านเรือน ความเชื่อดังกล่าวส่งผลต่อพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญมากมาย เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ การรับขวัญ ทำขวัญนาค พิธีแรกนาขวัญ ทำขวัญข้าว (สุวรรณา สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญยเนตร, 2535) พิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญมักจัดขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิตเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและส่งเสริมความสามัคคีในหมู่เครือญาติ (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2548: 89) พระยาอนุমানราชชน (2553: 92) กล่าวว่าศูนย์รวมของขวัญอยู่กลางหม่อมเรียกว่า “พรหมวัณร” ในพิธีพราหมณ์เมื่อโยคีตายจะมีการทูปหม่อมเพื่อให้ขวัญออกมา ภายหลังได้ใช้มะพร้าวแทนซึ่งเป็นที่มาของการทูปมะพร้าวล้างหน้าศพในปัจจุบัน

แนวคิดไตรภูมิและนรก-สวรรค์ยังส่งผลต่อการบูชาเทพเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนไทยนิยมบนบานบูชาเทวดาเพราะเชื่อว่ามีอำนาจบันดาลสิ่งต่างๆ ได้ตามบทบาทที่ปรากฏในวรรณคดี จึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้ามากมาย เช่น ตริยัมปวาย ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พิรุณศาสตร์ สะเดาะเคราะห์ ตั้งศาลพระภูมิ (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2548: 84) การตั้งศาลพระภูมิเป็นพิธีกรรมที่คนไทยขอพึ่งพาอำนาจของเทวดา เพราะพระภูมิคือเทวดาที่อยู่ประจำรักษาแผ่นดิน (บุญคำ ไชยพรหมวงศา, 2545: 109) บางพิธีกรรมมีการเชื่อมอำนาจของเทวดาเข้ากับวิถีเกษตรกรรม เช่น การแห่นางแมว หลายพื้นที่เชื่อว่าแมวเป็นตัวแทนสัตว์พาหนะของปักษีชนะเทพบุตรหรือเทพแห่งเมฆและฝนในคัมภีร์มหาสมยสูตร (เอกพงศ์ ประดิษฐ์พงษ์, 2554) คนไทยยังเชื่อมโยงคติเรื่องเทวดาเข้ากับสถานภาพศักดิ์สิทธิ์ขององค์กษัตริย์ โดยถือว่าการเกิดในราชตระกูลเป็นผลของกรรมดีในอดีต (สุวรรณา สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญยเนตร, 2535: 128) รวมถึงคติเทวราชาที่เชื่อว่ากษัตริย์คืออวตารของเทพเจ้า เมื่อสิ้นอายุขัยก็จะเสด็จกลับไปสถิตยังเขาพระสุเมรุซึ่งเป็นแกนของจักรวาล ทิพย์ภาวะและอำนาจของกษัตริย์จะสะท้อนผ่านพระราชพิธี อาทิ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก ไส้กันต์ งานออกพระเมรุมาศ (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, ภูศิษฐ์ แสงวงกิจ และนิพัทธ์พงศ์ พุมมา, 2557)

(2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (Societal Myth)

มายาคตินี้เกี่ยวข้องกับคติการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม เช่น ความขยันทำให้คนจีนร่ำรวยจากจุดเริ่มต้นเพียงเสื่อผืนหมอนใบ (อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท, 2547: 199)

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมมาแต่เดิม พิธีกรรมจึงมักเกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ เช่น แรกนาขวัญ ทำขวัญข้าว แห่บั้งไฟ (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2548: 89-90) วิธีดังกล่าวก่อให้เกิดการเหมารวมว่าเกษตรกรรมแบบยังชีพและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นวัฒนธรรมของไทยทั้งๆ ที่เป็นวิถีร่วมของอุษาคเนย์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 136) อีกทั้งในปัจจุบันคนไทยไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักและรายได้ของประเทศก็มาจากภาคอุตสาหกรรมมากกว่า แต่คนส่วนใหญ่ยังมีภาพจำว่าคนไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักซึ่งยังมีการถ่ายทอดในวรรณกรรมหรือบทเรียนอยู่ (สนธิ สมัครการ, 2537: 103-104) Dayley (2011: 343-344) กล่าวว่าคนไทยมีมายาคติเกี่ยวกับวิถีเกษตรกรรม คือ (1) ความสุขแบบชนบท เช่น วาทกรรม “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” (2) ความเป็นไทย (3) ชาวนาคือผู้มีความรู้รอบรู้ (4) ความพอเพียง ทั้งหมดเป็นวิธีคิดแบบโรแมนติก อนุรักษ์นิยม และโหยหาอดีตของชนชั้นนำที่ต่อต้านพาณิชย์นิยมสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการแตกแยกทางความคิดระหว่างชนชั้นสูง-กลางในเมืองกับชนชั้นล่างในชนบท (หน้า 356-357)

มายาคติเกี่ยวกับวิถีเกษตรกรรมถูกนำมาประกอบเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักเพื่อส่งเสริมความเป็นไทย เช่นเดียวกับการสร้างความภูมิใจทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่าประเทศไทยคือดินแดนสุวรรณภูมิที่ปรากฏในวรรณคดีได้ เป็นดินแดนที่พระเจ้าอโศกส่งสมณทูตมาเผยแผ่ศาสนาและเป็นเมืองท่าที่สร้างความร่ำรวยแก่ผู้มาเยือน แนวคิดนี้ถูกใช้ในการกระตุ้นชาตินิยมหลังการทำแผนที่ในยุคอาณานิคม โดยใส่ความหมายให้เป็นแผ่นดินทองเพื่อปลุกเร้าความรักชาติและทำให้ไทยเป็นมหาอำนาจในแหลมทอง ปัจจุบันคนไทยยังยึดถือความเชื่อนี้อยู่แม้ว่าหลักฐานทางโบราณคดีจะบ่งชี้ว่าสุวรรณภูมิคือภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดก็ตาม (พจนก กาญจนจันทร์, 2555) ความเป็นไทยยังถูกใช้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว โดยภาครัฐสร้างภาพว่าวัฒนธรรมไทยคือความงามอ่อนช้อยและสูงค่า ซึ่งตรงข้ามกับทัศนคติของชาวต่างชาติที่มองว่าเมืองไทยเป็นแหล่งของโสเภณี ปัญหามลพิษ ความยากจน และการจลาจลติดขัด (Van Esterik, 2000: 35-36)

อำนาจและผู้มีอำนาจเป็นอีกมายาคติที่สำคัญในสังคมไทย อำนาจที่มีอิทธิพลต่อวิถีทางสังคมและรูปแบบการปกครอง ได้แก่ (1) อำนาจพุทธธรรมซึ่งส่งผลต่อลักษณะนิสัยของผู้คน (2) อำนาจเทพเจ้า คือ วิสสุททิเทพหรือพระพุทธรูปเจ้าและพระอรหันต์ซึ่งทำให้พระสงฆ์

ได้รับการยกย่อง และสมมติเทพซึ่งทำให้สถาบันกษัตริย์เป็นที่เคารพเทิดทูน (3) อำนาจพระมหากษัตริย์ คือ อำนาจทางการเมืองและการเป็นเทพเจ้าจากอวตารหรือการสร้างบารมี และ (4) อำนาจญาติซึ่งควบคุมวิถีปฏิบัติของประชาชน (สุวรรณา สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญยเนตร, 2535: 252-259) คติดังกล่าวส่งผลต่อพิธีกรรมโดยเฉพาะของชนชั้นสูงหรือราชสำนัก โดยยึดโยงกับศาสนาพราหมณ์ซึ่งให้ความสำคัญกับสถานะของผู้ปกครองและเชื่อมโยงกับอำนาจของเทพเจ้า ทำให้พิธีหลวงดูเข้มข้น มโหฬาร และน่าเกรงขาม เหมาะแก่การส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีสถานภาพสูงส่งและมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เสมือนเทพเจ้า (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 585) รูปการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการแบ่งแยกความสูงต่ำโดยพิธีหลวงถูกจัดให้เป็นแบบแผนชั้นสูงและประณีต ส่วนประเพณีและพิธีกรรมชาวบ้านจะถูกจัดให้มีสถานะต่ำกว่า ไม่งดงาม หรือแม้กระทั่งเรื้อร่าหยาบคาย (อติภพ ภัทรเดชไพศาล, 2556)

อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และพุทธยังเอื้อต่อการกดขี่สตรีเพศ โดยเฉพาะสังคมในสมัยจารีต โดยสร้างภาพจำว่าเพศชายเป็นผู้นำ หัวหาญ และเข้มแข็งกว่า ส่วนเพศหญิงนั้นจะเปราะบาง ต้องรักษนวลสงวนตัว เป็นช้างเท้าหลัง และรับผิดชอบงานบ้าน (Rojjanaprapayon, 1997: 23-24) Van Esterik (2000: 83) มองว่าศาสนาพุทธถูกชนชั้นปกครองปรุงแต่งจนกลายเป็นเครื่องมือกดขี่ผู้หญิง ทำให้คนไทยมีมายาคติว่าเพศหญิงอ่อนแอ เฉื่อยชา ต้องเชื่อฟังสามี และโลเลเจ้ามารยา ดังภาษิตว่า “มารยาหญิง 500 เล่มเกวียน” เป็นต้น (Bandhumedha, 1985: 96) วีระเชษฐ ฝ่องพันธ์ (2547) ยังกล่าวถึงความเชื่อเชิงมายาคติที่แสดงถึงการลดคุณค่าสตรี เช่น การใช้ผ้าถุงหรือช่องคลอดทำลายคุณไสย การที่ภรรยาดูสามีจะทำให้ครอบครัวตกต่ำ ส่วนสุวรรณา สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญยเนตร (2535) อธิบายว่าสตรีไทยมีสถานภาพ คือ การเป็นแม่ เป็นศรีภรรยา เป็นเครื่องมือเชื่อมอำนาจทางการเมือง และเป็นสินค้าหรือวัตถุทางเพศ มายาคติเหล่านี้ส่งผลให้ผู้หญิงถูกคาดหวังให้รักษนวลสงวนตัว ต้องรักสวयรักงาม และใช้เรือนร่างก้าวสู่ความสำเร็จในชีวิต

(3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (Identity Myth)

ความเชื่อในไสยศาสตร์ถือเป็นมายาคติสำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์ของคนไทย สังคมไทยเชื่อกันว่าและวิถีปฏิบัติว่าด้วยอำนาจเหนือธรรมชาติมาแต่โบราณ ทั้งคาถาอาคม เลขยันต์ โหราศาสตร์ แพทย์แผนโบราณ ฯลฯ (สุวรรณา สถาอานันท์ และเนืองน้อย บุญยเนตร, 2535: 97) ลักษณะดังกล่าวทำให้คนไทยละเลยการใช้ศักยภาพของตนเองและมองข้ามคุณธรรมที่พึงปฏิบัติ (Shytov, 2004: 113) ข้อห้ามและข้อปฏิบัติส่วนใหญ่จึงมักยึดโยงกับพลังเหนือธรรมชาติซึ่งบุญคำ ไชยพรหมวงศา (2545) กล่าวถึงตำนานและประเพณีชาวบ้านที่

สะท้อนมายาคติดังกล่าว เป็นต้นว่าการห้ามเหยียบธรณีประตู ความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง การเผาพริกเผาเกลือสาปแช่ง การปักตะไคร้ห้ามฝนของสาวพรหมจรรย์ ส่วนวีระเชษฐ ผ่องพันธุ์ (2547) ได้กล่าวถึงความเชื่อและข้อห้ามที่สะท้อนอัตลักษณ์ของคนไทย ได้แก่ ความเชื่อเรื่องต้นไม้มงคล การตั้งชื่อ การใส่เสื้อผ้าตามสีของวัน อาชีพรถไฟ เรือเมล์ ลิเก ตำรวจมักเจ้าชู้ จึงจกตกเป็นนางบอกเหตุ ตัวเงินตัวทองเข้าบ้านเป็นอัปมงคล แมวดำข้ามโรงศพจะทำให้วิญญาณไม่สงบ ในส่วนของข้อห้าม คือ ห้ามลอดใต้บันไดหรือราวตากผ้า ห้ามขึ้นหลังสุนัข ห้ามไว้ใจช่างสาร ฐเห่า ข่าเก่า และเมียรัก ห้ามร้องทักเมื่อเห็นดาวตก เป็นต้น

(4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต (Eschatological Myth)

มายาคตินี้เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตรวมถึงชีวิตหลังความตาย (อรรถณ ปิณฑนิโอวาท, 2547: 200)

ผีเป็นความเชื่อที่สำคัญในมายาคติประเภทนี้ หมายรวมถึงปรากฏการณ์ที่กำหนดกฎเกณฑ์และแบบแผนซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ชุมชน และธรรมชาติ เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะเคารพยำเกรง อ่อนน้อม และสำนึกในบุญคุณ (สุวรรณ สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญยเนตร, 2535) ผีมีทั้งดีและร้ายซึ่งหมายรวมถึงเทพยดาด้วย ดังที่แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2548: 81-82) กล่าวว่าผีมี 3 ประเภท คือ (1) ผีผู้พิทักษ์หรือเทวดาอารักษ์ (2) ผีบรรพชน ผีวีรบุรุษและวีรสตรี และ (3) ผีร้าย เช่น ผีตายโหง ผีปอบ ผีกระสือ ความเชื่อเรื่องผีก่อให้เกิดข้อห้ามรวมถึงพิธีกรรมการเช่นสรงน้ชบูชาเพื่อขอมรับอำนาจและขอความช่วยเหลือ ผีในโลกทัศน์คนไทยมีความหมายเดียวกับขวัญและวิญญาณซึ่งหมายถึงสิ่งที่สถิตในตัวบุคคล เมื่อบุคคลตายวิญญาณจะออกจากร่างไปเกิดใหม่ ความเชื่อนี้นำไปสู่พฤติกรรมการสร้างบุญกุศล เพราะถือว่าเป็นสิ่งเดียวที่ติดตัวไปในภพหน้าพร้อมกับวิญญาณ (สุวรรณ สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญยเนตร, 2535)

คติเรื่องผียังเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนผู้คนให้ประพฤติตนตามกรอบศีลธรรมและเคารพผู้ใหญ่ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องเปรตซึ่งเป็นมายาคติเกี่ยวกับผีร้ายที่บูรณาการหลักศาสนาพุทธเข้ากับความเชื่อดั้งเดิม คนไทยจะถูกปลูกฝังผ่านการเล่าเรื่องว่าผู้ประพฤติผิดทำนองคลองธรรม เช่น ผิดศีล ดุด่าทุบตีพ่อแม่ จะถูกเบียดเบียนโดยวิญญาณร้าย และเมื่อตายไปจะต้องเกิดเป็นเปรตที่ร่างกายสูงเท่าต้นตาล มีฝ่ามือใหญ่ ปากเล็กแหลมเท่ารูเข็ม และส่งเสียงร้องโหยหวนด้วยความหิว (Tiwsakul and Hackley, 2012: 493-494)

ความเชื่อเรื่องผีก่อให้เกิดพิธีกรรมโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความตาย ลักษณะ ศกุนะสิงห์ (2556) กล่าวถึงความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ได้แก่ การจุด

รูปและตะเกียงหน้าศพ การจัดสำหรับอาหารเช่นผู้ตาย การโปรยทานและซื้อที่เผาศพ การเวียนศพ และการวางดอกไม้จันทน์ซึ่งเลียนแบบจากพิธีหลวง ส่วนพระยาอนุমানราชธนะ (2553) อธิบายว่า การทำพิธีศพของคนไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อเซ่นไหว้ผู้ตาย บัณฑิตความหรือป้องกันผีร้าย และอุทิศบุญกุศลแก่ผู้ตาย ทั้งยังแฝงคติที่สอนให้คนละความยึดมั่นถือมั่น เช่น การใส่เงินในปากศพและการมัดตราสัง สุจิตต์ วงษ์เทศ (2558ค) กล่าวว่าพิธีศพของไทยในอดีตจะกระทำหลายวันและเป็นงานที่สนุกสนานโดยทุกคนจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีล้วนสวยงาม ส่วนพิธีศพที่เคร่งครัดและการแต่งกายด้วยชุดดำเป็นสิ่งที่ไทยเพิ่งรับเอาธรรมเนียมของตะวันตกมาใช้ในสมัยรัชกาลที่ 5 แล้วแพร่หลายสู่สาธารณชนโดยประกาศรัฐนิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, 2548: 97-98)

สรุปว่ามายาคติในสังคมไทยประกอบด้วยมายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต ได้แก่ คติเรื่องภพชาติ กรรม บุญ-บาป พรหมลิขิต โชค ดวง ขวัญ ไตรภูมิ นรก-สวรรค์ เทวดา มายาคติเกี่ยวกับสังคม ได้แก่ วิถีเกษตรกรรม ชานินิยมและความเป็นไทย อำนาจและผู้มีอำนาจ ความสำคัญของสถานะ และสตรีเพศ-ปิตาธิปไตย มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ได้แก่ความเชื่อในไสยศาสตร์ และมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ได้แก่ ผี วิญญาณ และความตาย ลำดับต่อไปจะกล่าวถึงอุดมการณ์ที่คนไทยยึดถือซึ่งจะช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมไทยมากยิ่งขึ้น

2.2.2.3 อุดมการณ์ในสังคมไทย

อุดมการณ์มีความเชื่อมโยงกับมายาคติเพราะต่างเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นนำใช้รักษาผลประโยชน์ของตนและทำให้สถานภาพทางชนชั้นดำรงอยู่ (อัจฉรา ปัทมธนาวงศ์, 2551: 12) ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงอุดมการณ์ที่สำคัญของคนไทย มีหัวข้อในการอธิบาย คือ (1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอุดมการณ์ และ (2) อุดมการณ์และการเมืองการปกครองในสังคมไทย ดังจะกล่าวในรายละเอียด

1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอุดมการณ์

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความหมาย บทบาท และหน้าที่ของอุดมการณ์ในฐานะกลไกการควบคุมทางสังคม มีรายละเอียดดังนี้

คำว่า “อุดมการณ์ (Ideology)” ประดิษฐ์ขึ้นในช่วงการปฏิวัติฝรั่งเศสโดย Destutt de Tracy ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อประสานกลุ่มคนที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน (Heywood, 2012: 4-5) อุดมการณ์ คือ ระบบความคิดทั้งมวลซึ่งออกแบบมาเพื่อชี้นำพฤติกรรมของคนในสังคม (Levine, 1990: 67) เป็นกลไกที่ทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าสิ่งต่างๆ ในสังคมเป็นความจริงเช่นเดียวกับกลไกของมายาคติ (อัลธูซเซอร์, 2557: 23) ส่วน Heywood (1994:

15) อธิบายว่าอุดมการณ์ คือ ชุดของความเชื่อพื้นฐานที่สร้างกรอบความคิดและกำหนดการกระทำของเรา มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม รวมถึงสนับสนุนและท้าทายโครงสร้างทางอำนาจในสังคม อุดมการณ์จึงเกี่ยวข้องกับอำนาจ การครอบงำ การใช้ภาษา การสร้างความชอบธรรม และความเห็นพ้อง (อรวรรณ ปิณฑน์ไธวาท, 2547: 211)

อุดมการณ์เริ่มนำมาใช้ในงานทางการเมืองโดย Karl Marx (1818-1883) ซึ่งกล่าวถึงการต่อสู้ทางชนชั้น การควบคุมทางสังคม และการแพร่กระจายความคิดของเจ้าของปัจจัยการผลิต (Hall et al., 2013: 344) รวมถึงการกดขี่ชนชั้นกรรมาชีพโดยการสร้างจิตสำนึกหลวงหรือ False Consciousness แล้วทำให้คนทั่วไปเชื่อว่าเป็นความจริง ยอมรับการกดขี่ว่าเป็นความถูกต้อง (Heywood, 2012: 6) ทำให้ชนชั้นล่างให้ความร่วมมือโดยไม่สั่นคลอนอำนาจของชนชั้นนำ อุดมการณ์หรือจิตสำนึกหลวงจึงเป็นระบบความความเชื่อที่คนคิดว่าเป็นความจริง ถือเป็น การสร้างความหมายในประวัติศาสตร์ทางสังคมจนเกิดเป็นวัฒนธรรม (Brummett, 2011: 26-27) สอดคล้องกับที่ Williams (1977: 55) อธิบายว่าอุดมการณ์เป็นระบบความคิดจอมปลอมของคนกลุ่มหนึ่ง รวมถึงกระบวนการสร้างความคิดและความหมายเพื่อครอบงำคนส่วนใหญ่ในสังคมด้วย

ในมุมมองเชิงประวัติศาสตร์ การก่อตัวของสังคมต้องอาศัยเงื่อนไขการผลิต (Production) และการผลิตซ้ำปัจจัย (Means of Production) แรงงาน (Productive Forces) รวมถึงความสัมพันธ์ทางการผลิต (Relations of Production) วิธีเหล่านี้ใช้หลักการจัดสรรหน้าที่หรือ “กฎการแบ่งงานทางสังคม” ซึ่งชนชั้นปกครองสร้างขึ้นเพื่อให้การผลิตดำเนินต่อไปได้ ส่งผลให้มีการจัดระดับขีดความสามารถในตำแหน่งและชนิดงานที่ต่างกันอันเป็นที่มาของการจัดลำดับชั้นทางสังคม ด้วยเหตุนั้นชนชั้นที่อยู่สูงกว่าจึงมีการผลิตซ้ำกฎเกณฑ์ซึ่งเกิดเป็นอุดมการณ์หลัก (Dominant Ideology) เพื่อสร้างความสยบยอม อุดมการณ์จึงช่วยตอบโจทย์ในการสร้างและเปลี่ยนแปลงสังคม รวมถึงจัดวางบุคคลให้เข้ากับเงื่อนไขการดำรงอยู่ของสังคมหรือความสัมพันธ์ทางการผลิต (อัลธูแซร์, 2557) และเพื่อให้การผลิตซ้ำทั้งหมดมีประสิทธิภาพ แต่ละอุดมการณ์จึงต้องต่อสู้ช่วงชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งการครองความเป็นเจ้า หรือที่ Antonio Gramsci เรียกว่า Hegemony (Heywood, 2012: 7) เป็นการสร้างความเห็นพ้องต่อแผนงานของผู้มีอำนาจโดยผสานเข้ากับสิ่งที่มวลชนคุ้นเคย ทำให้อุดมการณ์ของคนกลุ่มหนึ่งโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับมากกว่าของคนอีกกลุ่มหนึ่ง (Clarke, 2015: 279)

อุดมการณ์ทำหน้าที่เป็นกลไกหนึ่งที่ชนชั้นนำใช้ผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางการผลิต ทำให้การควบคุมทางสังคมง่ายและราบรื่น (Hall, 1985: 113) โดยใช้สถาบันต่างๆ เช่น ศาสนา การศึกษา ครอบครัว กฎหมาย การเมือง สื่อมวลชน และวัฒนธรรม เป็นตัวแทนใน

การหล่อหลอมให้สมาชิกยอมรับอุดมการณ์หลัก แล้วผสมผสานความร่วมมือกับกลไกการปราบปราม หรือการกดขี่ เช่น รัฐบาล รัฐสภา กองทัพ ตำรวจ ราชทัณฑ์ ทั้งสองกลไกเป็นองค์ประกอบของ โครงสร้างทางสังคมที่เรียกว่าโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ทำหน้าที่ประสานกับโครงสร้าง ส่วนล่าง (Infrastructure) ซึ่งประกอบด้วยเอกภาพของพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการ ผลิต ทำให้กระบวนการควบคุมและขับเคลื่อนสังคมดำเนินต่อไปอย่างเป็นธรรมชาติ (อัลดูแซร์, 2557)

สรุปว่าอุดมการณ์คือระบบความคิดที่ชี้นำพฤติกรรมของคนในสังคม มี ส่วนในการเชื่อมโยงความหลากหลายของบุคคลกับสังคมเข้าไว้ด้วยกัน ถือเป็นกรอบความคิดที่ชน ชั้นนำสร้างขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการควบคุมสังคมผ่านการหล่อหลอมขัดเกลาโดยสถาบันต่างๆ ทำ ให้สิ่งสร้างทางสังคมทั้งหมดดูเป็นธรรมชาติในฐานะความจริง อุดมการณ์จึงมีประเด็นของอำนาจ และการครอบงำเป็นองค์ประกอบสำคัญ ในหัวข้อต่อไปจะเข้าสู่เนื้อหาเกี่ยวกับอุดมการณ์และ การเมืองการปกครองในสังคมไทย มีรายละเอียดดังนี้

2) อุดมการณ์และการเมืองการปกครองในสังคมไทย

ในหัวนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงอุดมการณ์ที่สำคัญในสังคมไทยโดยเน้นที่ ประเด็นการเมืองการปกครอง เนื่องจากอุดมการณ์มีความใกล้ชิดกับมิติทางสังคมและการเมืองมา ตั้งแต่ยุคเริ่มต้น (ประจักษ์ น้ำประสานไทย, 2555: 6) และเป็นองค์ประกอบสำคัญในการ ขับเคลื่อนระบบการปกครองของรัฐ อุดมการณ์จึงไม่สามารถแยกออกจากการเมืองได้ (Seliger, 1977: 1) ผู้วิจัยจะกล่าวถึงอุดมการณ์หลักของคนไทย 3 ประเภท ตามการจำแนกของพิมพร สุทธทวีวิทยกุล (2551: 31-35) ได้แก่ (1) อุดมการณ์ทางการเมือง (2) อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ และ (3) อุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology) มีอุดมการณ์ สำคัญซึ่งมีส่วนในการขับเคลื่อนการเมืองการปกครองของไทย ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (Democracy) คือ การปกครองที่เน้นหลักความเสมอภาค สิทธิ เสรีภาพ และเสียงข้างมากของ ประชาชน (2) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (Authoritarianism) คือ การใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดโดยคน เพียงกลุ่มเดียว (3) ราชาธิปไตย (Monarchy) คือ การเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งมี สถานะเป็นเจ้าแผ่นดิน เจ้าชีวิต และสมมติเทพ และ (4) ชาตินิยม (Nationalism) คือ ความเชื่อใน ความยิ่งใหญ่และความเป็นเอกภาพของชาติ รวมถึงความรักและหวงแหนแผ่นดินเกิด (พิมพร สุทธทวีวิทยกุล, 2551: 31-32)

ในประเด็นเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง ผู้วิจัยขอขยายความ อุดมการณ์ที่สำคัญต่อการเมืองการปกครองของไทยทั้งหมด นั่นคือ อุดมการณ์อำนาจนิยม เบ็ดเสร็จ ราชานิปไตย ประชาธิปไตย และชาตินิยม มีรายละเอียดดังนี้

อุดมการณ์อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จและราชานิปไตยมีอยู่ในสังคมไทย ตั้งแต่บรรพกาล โครงสร้างการปกครองของไทยมีการจัดลำดับชนชั้นมาแต่เดิมโดยผู้ปกครองเป็น ชนชั้นมูลนายที่มีอำนาจสิทธิขาด ในสมัยสุโขทัยแม้จะใช้ระบบปิตุราชานิปไตยแต่อำนาจสิทธิขาด ก็ขึ้นอยู่กับกษัตริย์เท่านั้น ส่วนสมัยอยุธยาอุดมการณ์อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จและราชานิปไตยมี ความเด่นชัดมาก เนื่องจากการรับเอาแนวคิดเทวราชาอันเป็นวัฒนธรรมการปกครองของขอม และอินเดียมาใช้ กษัตริย์ดำรงสถานะเสมือนเทพเจ้า เป็นเจ้าแผ่นดินและเจ้าชีวิต การสื่อสารกับ กษัตริย์ต้องใช้ราชาศัพท์ ถือเป็นการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างแท้จริง (วิชนีกร เศรษฐโชติ, 2532) แม้ภายหลังจะรับเอาแนวคิดธรรมราชามาใช้แต่ก็ไม่ได้ทำให้สถานะของกษัตริย์ เปลี่ยนแปลง ราษฎรยังคงจงรักภักดีโดยไม่มีข้อแม้เพราะถือว่าพระองค์เป็นผู้มีบุญบารมีที่จะ ค้ำครองไพร่ฟ้าให้อยู่เย็นเป็นสุข เป็นผู้มีพระคุณที่ทุกคนต้องกตัญญูทดแทนโดยการรับเกณฑ์ แรงงานและเสียภาษี ส่วนขุนนางและเชื้อพระวงศ์จะเป็นผู้ช่วยในการบริหารการปกครอง (สุมาลี บำรุงสุข และศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล, 2529: 65)

การปกครองสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีการแบ่งคนในสังคมเป็น 2 ชน ชั้นหลัก คือ (1) ชนชั้นสูงหรือมูลนาย ได้แก่ พระมหากษัตริย์ ราชวงศ์ ขุนนาง และ (2) ชนชั้นล่าง ได้แก่ สามัญชนซึ่งมีฐานะเป็นไพร่และทาส (Rabibhadana, 1979: 28) นอกจากนี้ยังมีชนชั้น พิเศษ ได้แก่ สมณพราหมณ์ ชาวต่างชาติ และพ่อค้าวานิช (วิชนีกร เศรษฐโชติ, 2532: 15) โครงสร้างดังกล่าวถือว่ากษัตริย์เป็นเจ้าของดินแดนและประชาชนทั้งหมดในอาณาจักร ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับไพร่เป็นแบบสมผลประโยชน์ อำนาจของมูลนายจะสัมพันธ์กับระดับ ศักดินาซึ่งวัดจำนวนคนในสังกัด นายต้องคุ้มครองไพร่ส่วนไพร่ต้องส่งส่วยและรับใช้มูลนาย ทำให้ความกตัญญูทดแทนเป็นค่านิยมหลักที่คนไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ (Rabibhadana, 1979: 29-35)

ส่วนอุดมการณ์ประชาธิปไตยเริ่มแพร่กระจายในสังคมไทยตั้งแต่การ เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงอุดมการณ์และองค์กรของรัฐทั้งหมด โดยนำรูปแบบการปกครองของฝรั่งเศสมาสานกับรูปแบบของไทย แต่ด้วยเหตุที่โครงสร้างทาง สังคมยังไม่ถูกปรับเปลี่ยนทำให้ระบบการปกครองที่คณะราษฎรนำมาใช้เกิดความล้มเหลว สังเกต จากการปกครองโดยรัฐบาลเผด็จการหลายยุคสมัย แม้บางช่วงเวลาจะมีนักคิดบางกลุ่มได้

นำเสนออุดมการณ์สังคมนิยมเพื่อเป็นตัวเลือกในการแก้ปัญหาสังคม โดยเฉพาะช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 แต่แนวคิดนี้ก็พ่ายแพ้ให้กับอุดมการณ์ดั้งเดิมซึ่งหยั่งรากอยู่ในโครงสร้างของสังคมไทยอย่างราบคาบ (จิตยา สุวรรณะชฎ, สนิท สัมครการ และเจลิยว บุรีภักดี, 2523: 23-28)

คนไทยรับอุดมการณ์ประชาธิปไตยมาใช้แบบผิวเผิน ในขณะที่โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจแบบเดิมยังคงอยู่ (สุมาลี บำรุงสุข และศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2529: 78) นั่นคือพื้นฐานแนวคิดอนุรักษนิยมและระบบอุปถัมภ์ที่ทุกชนชั้นพยายามรักษาไว้ (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 572) ดังที่ ธงชัย วินิจจะกุล (2551: 58-63) อธิบายว่าการทำให้ไทยเป็นรัฐสมัยใหม่ในขณะที่โครงสร้างของกลุ่มอำนาจเก่ายังไม่ถูกสะสาง ทำให้ชนชั้นนำเดิมปรับตัวและสืบทอดแนวคิดดั้งเดิมที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ แนวคิดอำนาจเชื่อมโยงกับบุญบารมี ระเบียบสังคมที่มีการจัดลำดับชั้น และความสัมพันธ์ทางสังคมแบบองค์รวมชีวภาพ (Organism) ส่วน Shytov (2004: 306-308) มองว่าสาเหตุที่ทำให้ประชาธิปไตยไม่เติบโตในสังคมไทย คือ (1) ความเชื่อของผู้ปกครองว่าคนชนบทไม่มีศักยภาพในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนและชาวบ้านไม่ทราบอำนาจการปกครองของตนเนื่องจากระบบการศึกษาไร้ประสิทธิภาพ และ (2) ระบบราชการและการรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง ซึ่งชนชั้นชาวนาถูกปกครองโดยกษัตริย์ในอดีตและโดยทหารรวมถึงข้าราชการในปัจจุบัน ทำให้ประชาชนไม่มีสิทธิในการบริหารจัดการตนเองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

ในส่วนของอุดมการณ์ชาตินิยมคาดว่าเกิดขึ้นในยุคล่าอาณานิคมถึงช่วงรัชกาลที่ 5-7 โดยชนชั้นนำพยายามสร้าง “ความเป็นไทย” และ “ชาติไทย” ด้วยการวางรากฐานชาตินิยมทางวัฒนธรรมโดยผลิตซ้ำศิลปวัฒนธรรมเดิม เช่น ศาสนาพุทธ ภาษาไทย ประเพณีไทย เพื่อการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดน ทำให้ตะวันตกยอมรับว่าชาติไทยมีอารยธรรม และสร้างความชอบธรรมในการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งทำให้สถานภาพของชนชั้นนำเดิมยังคงอยู่ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2557: 38-39) ขณะเดียวกันก็มีการช่วงชิงทางอุดมการณ์โดยชนชั้นนำใหม่ซึ่งเกิดขึ้นหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้นำเสนอแนวคิดชาตินิยมความเป็นไทย อาทิ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” เป็น “ไทย” เผยแพร่เพลงปลุกใจ เช่น รักเมืองไทย รักกันไว้เถิด ตื่นเถิดชาวไทย ตัดชื่อชนชาติอื่นออกจากชื่อเพลงไทยเดิม และประดิษฐ์เพลงชาติไทยอันเป็นสัญลักษณ์ของหัวอำนาจใหม่แทนเพลงประจำชาติเดิม สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ “ความเป็นไทย” ผูกติดอยู่กับอาการหลงตัวเองรวมถึงการดูถูกชาติเพื่อนบ้านว่าด้อยต่ำของคนไทยในปัจจุบัน (อติภพ ภัทรเดชไพศาล, 2556)

(2) อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ (Economic Ideology) อุดมการณ์สำคัญที่มีส่วนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของไทย ได้แก่ (1) ทุนนิยม (Capitalism) คือ การให้ความสำคัญกับเงินทุนและปัจจัยการผลิต แรงงานจัดเป็นสินค้าประเภทหนึ่ง (2) บริโภคนิยม (Consumerism) คือ การบริโภคที่ไร้ขีดจำกัดซึ่งมิได้ตอบสนองความต้องการพื้นฐาน (3) วัตถุนิยม (Materialism) คือ การสะสมความมั่งคั่งและความสะดวกสบายโดยการแสวงหาวัตถุมาครอบครอง ใช้วัตถุเป็นตัวตัดสินคุณค่าของบุคคล (4) เงินตรานิยม (Moneyism) คือ การวัดความสำเร็จจากรายได้ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีการคำนวณเป็นผลประโยชน์ และ (5) เศรษฐกิจพอเพียง (Self-Sufficiency Economy Ideology) คือ การเน้นความพอประมาณ ความจำเป็น การพึ่งตนเอง ความประหยัด และไม่ใช้เงินเป็นตัวชี้วัด (พิมพ์ สุนทรวีรกุล, 2551: 32-33)

ผู้วิจัยขออธิบายเฉพาะอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจบางประเด็นที่เห็นว่าสำคัญ นั่นคืออุดมการณ์ทุนนิยมและอุดมการณ์วัตถุนิยม ดังนี้

ทุนนิยม คือ ระบบเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับการเป็นเจ้าของในทรัพยากรและการจัดสรรปันส่วนวัตถุ ผลผลิต หรือสินค้าตามกลไกการตลาดแบบเสรีโดยปัจเจกหรือภาคเอกชน ประชาชนทุกคนมีสิทธิส่วนตัวในการเป็นเจ้าของหรือครอบครองสินค้า บริการ แรงงาน และสินทรัพย์ทางกายภาพ (Gwartney and Stroup, 1995: 51) รวมถึงความสามารถในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนจากเงินทุน สินทรัพย์ และทรัพยากรได้อย่างเสรี (Samuelson and Nordhaus, 2010: 34) ในที่นี้หมายถึงเอกชนเป็นเจ้าของหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรส่วนใหญ่ แต่โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสาธารณประโยชน์ยังคงถูกควบคุมดูแล บริหารจัดการ และเป็นเจ้าของโดยภาครัฐ (Ekelund, Ressler and Tollison, 2006: 92)

ในประเทศไทยระบบทุนนิยมปรากฏชัดภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาริงสมัยรัชกาลที่ 4 ทำให้เกิดการค้าเสรีระหว่างประเทศและใช้ระบบเงินตราในการแลกเปลี่ยน หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจทุนนิยมขนานใหญ่โดยความร่วมมือของสหรัฐอเมริกา (รัชนีกร เศรษฐ, 2532: 23-25) อันเป็นหนึ่งในแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแก่ประเทศโลกที่สาม ประเทศไทยจึงมีการปรับปรุงคุณภาพสังคมและเศรษฐกิจโดยพัฒนาระบบอุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพ ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานครั้งใหญ่และเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจเนื่องจากความก้าวหน้ากระจุกตัวอยู่ในเมือง การที่คนไทยมุ่งเน้นการบริโภคทันทีทำให้เกิดค่านิยมการตัดสินบุคคลตามผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเกิดความไม่สมดุลด้านรายได้ และผู้มีกำลังทางเศรษฐกิจมากกลายเป็นกลุ่มอำนาจใหม่ในสังคม

(ทิตยา สุวรรณะขุญ และคณะ, 2523: 26-27) นอกจากนี้การแข่งขันในระบบทุนนิยมยังสวนกระแสต่อการส่งเสริมอุดมการณ์ทางเลื้อก อาทิ เศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังก่อให้เกิดการปะทะที่อาจส่งผลเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจได้เช่นกัน (ชาญชัย รัตนปรากการ, 2555: 7)

วัตถุนิยม คือ หลักการที่มองปรากฏการณ์ทางจิตใจ ความคิด ความรู้สึก ความปรารถนา และขีดความสามารถของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่สามารถวัดและคำนวณได้ เช่นเดียวกับเครื่องมือหรือวัตถุสิ่งของ มนุษย์เป็นตัวกระทำทางเศรษฐกิจ ความทุกข์หรือความสุขของคนเป็นสิ่งที่สะสม เก็บเกี่ยว และชี้วัดได้คล้ายคลึงกับความเป็นวัตถุหรือสัมพันธ์กับวัตถุที่ได้ครอบครอง รวมถึงการใช้สินค้าหรือวัตถุสิ่งของเป็นตัวบ่งบอกความแตกต่างด้านสถานภาพทางสังคมหรือฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล (Cottrell, 1998: 288-289) Hofmeister and Neulinger (2013: 321) อธิบายคุณลักษณะสำคัญของความเป็นวัตถุนิยม (ทัศนคติต่อทั้งวัตถุและเงินตรา) ได้แก่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเห็นแก่ตัว ความอิจฉาริษยาเมื่อเทียบกับผู้อื่น การบริโภควัตถุสิ่งของเพื่อสร้างอัตลักษณ์และเป็นรางวัลแห่งความสำเร็จของตนเอง ปรากฏการณ์วัตถุนิยมเป็นต้นตอให้เกิดพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การใช้สินค้าและบริการเพื่อการโอ้อวด ความฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย การใช้จ่ายโดยขาดการไตร่ตรอง ผู้มีความเป็นวัตถุนิยมจึงมักมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคเพื่อโอ้อวด ใช้วัตถุแสดงสถานะและชี้วัดความสำเร็จ รวมถึงเกิดความพึงพอใจเมื่อได้ครอบครองหรือบริโภควัตถุสิ่งของ (ภูเบศร์ สมุทรจักร และมนสิการ กาญจนะจิตรา, 2557: 52-53)

ในทรรศนะของผู้วิจัยมองว่าอุดมการณ์ทุนนิยมมีความสัมพันธ์และส่งผลให้เกิดโลกทัศน์ความสำเร็จเชิงวัตถุนิยมซึ่งครอบงำวิธีคิดและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน สอดคล้องกับที่ชาญชัย รัตนปรากการ (2555: 31) ชี้แจงว่าทุนนิยมและวัตถุนิยมมีความเกี่ยวข้งกันอย่างเหนียวแน่นมาตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม จากการศึกษาของภูเบศร์ สมุทรจักร และมนสิการ กาญจนะจิตรา (2557) พบว่ากลุ่มคนรุ่นใหม่มีพฤติกรรมกรรมการบริโภคแบบวัตถุนิยมมากที่สุดซึ่งควรเฝ้าระวังอย่างยิ่ง นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เคยสำรวจดัชนีความสุขของครอบครัวไทย พบว่าร้อยละ 62.42 ของครอบครัวไทยประสบปัญหาความแตกแยก ขาดความอบอุ่น และปัญหาสุขภาพจิตอันเป็นผลจากพฤติกรรมกรรมการดำรงชีวิตในสังคมทุนนิยมและการให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมมากเกินไปในปัจจุบัน (ผู้จัดการออนไลน์, 2553)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองหลังปี 2475 การเข้ามาของทุนนิยม กระแสวัตถุนิยม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และระบบการศึกษามวลชนแบบ

ตะวันตก ส่งผลให้เกิดชนชั้นใหม่ในสังคมไทยนั่นคือชนชั้นกลาง (อดิเทพ ภัทรเดชไพศาล, 2556: 104) รัชนิกร เศรษฐ (2532: 20) อธิบายว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจทำให้โครงสร้างทางชนชั้นของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงและคงอยู่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย (1) ชนชั้นผู้ดีเก่า (Aristocrats) คือ ผู้มีเชื้อสายราชสกุลและขุนนาง (2) ชนชั้นนำ (Elite) คือ ผู้บริหารประเทศ นักการเมือง ข้าราชการระดับสูง นักธุรกิจ เป็นต้น (3) ชนชั้นกลางระดับสูง (Upper-Middle Class) คือ ข้าราชการ ผู้มีความรู้สูง และวิชาชีพที่มีรายได้มาก เช่น แพทย์ อาจารย์ ทหาร (4) ชนชั้นกลางระดับต่ำ (Lower-Middle Class) คือ ช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการ พนักงานบริษัท แรงงานภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น และ (5) ชนชั้นล่าง (Lower Class) คือ กรรมกรไร้ฝีมือ ผู้ใช้แรงงานเกษตรกร ผู้มีอาชีพหาเช้ากินค่ำ เป็นต้น

(3) อุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Ideology) ประกอบด้วย (1) ศักดินา (Feudalism) คือ ระบบสังคมที่กำหนดสิทธิหน้าที่ โอกาส และสถานะของบุคคลตามลำดับชนชั้น (2) ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) คือ โครงสร้างทางสังคมและวิถีปฏิบัติที่ผู้ชายมีอำนาจ บทบาท และความสำคัญในสังคมมากกว่า (3) อุดมการณ์พุทธศาสนา (Buddhism) คือ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความไม่เท่าเทียมด้านวาสนาบารมี การเวียนว่ายตายเกิด การสร้างบุญกุศล (4) ไสยศาสตร์ (Occultism) คือ การนับถืออำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิปาฏิหาริย์ เวทมนตร์คาถา มีพื้นฐานมาจากการนับถือผีและศาสนาพราหมณ์ (5) ท้องถิ่นนิยม (Localism) คือ ความผูกพันของบุคคลหรือกลุ่มที่มีต่อถิ่นที่อยู่ ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ประเพณี และวัฒนธรรมของตน และ (6) ธรรมชาตินิยม (Naturalism) คือ การให้ความสำคัญกับธรรมชาติ สภาวะที่เป็นจริงตามหลักวิทยาศาสตร์ รวมถึงหลักของเหตุผล (พิมพ์พร สุนทรวีรกุล, 2551: 33-35)

ในที่นี้ผู้วิจัยขอขยายความอุดมการณ์ที่สำคัญซึ่งสัมพันธ์กับงานการศึกษาวิจัยนี้ นั่นคือ อุดมการณ์ศักดินา ชายเป็นใหญ่ และพุทธศาสนา ดังนี้

ศักดินาเป็นกลไกการกำหนดบทบาทหน้าที่ สิทธิ อำนาจ และฐานะของทุกชนชั้นโดยใช้ชาติกำเนิดและตำแหน่งทางราชการเป็นตัวชี้วัด (สุมาลี บำรุงสุข และศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2529: 84) จิตร ภูมิศักดิ์ (2550: 37) อธิบายว่าศักดินามี 3 ความหมาย คือ ในเชิงเศรษฐกิจศักดินาหมายถึงอำนาจในการครอบครองที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิต ในเชิงการเมืองหมายถึงอำนาจและอิทธิพลของมนุษย์ซึ่งแตกต่างกันไปตามปริมาณที่ดินที่ตนมี และในเชิงวัฒนธรรมหมายถึงอำนาจในการกำหนดรูปแบบวิถีชีวิตซึ่งขึ้นอยู่กับอำนาจในที่ดิน เจ้าของที่ดินจะพยายามทำให้ผู้ด้อยกว่าหรือผู้ไร้ที่ดินเคารพยกย่องและยอมรับสถาบันของพวกเขา โดยกลุ่ม

เกล้าให้เห็นว่าระเบียบที่กำหนดขึ้นเป็นความถูกต้องชอบธรรมที่พึงยึดถือปฏิบัติ ส่วน Rabibhadana (1979: 30) อธิบายว่าศักดินาสามารถใช้กำหนดหรือชี้วัดจำนวนคนที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชา บ่งบอกความมั่งคั่งและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร รวมถึงใช้ระบุขอบเขตอำนาจทางการเมืองของแต่ละบุคคลได้

ระบบศักดินาถือว่าที่ดินและแรงงานทั้งหมดผูกขาดโดยชนชั้นมูลนาย สามัญชนมีนาได้ 25 ไร่ ผู้มีมากกว่า 400 ไร่ถือเป็นชนชั้นผู้ดี หากต่ำกว่าถือเป็นชนชั้นไพร่ซึ่งต้องอยู่ภายใต้การปกครองของชนชั้นผู้ดีและใช้แรงงานเกณฑ์ ไม่มีสิทธิในการบริหารงานแผ่นดิน และต้องส่งทรัพยากรที่ได้จากการประกอบอาชีพให้มูลนายเพื่อแลกกับความคุ้มครองอันเป็นที่มาของระบบอุปถัมภ์ (รัชนีกร เศรษฐไฐ, 2532: 15) จิตร ภูมิศักดิ์ (2550: 138) กล่าวว่าแท้จริงแล้วสามัญชนมีนาได้สูงสุด 15 ไร่ในอัตราไพร่ราบ หากเป็นคนยากจนซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่จะมีนาได้เพียง 5 ไร่เสมอเท่ากับทาสเท่านั้น ผู้รับพระราชทานที่ดินตามศักดินาจะได้รับครุฑเวียนและผลประโยชน์ในที่ดินนั้น ส่งผลให้ผู้มีศักดินามากมีอำนาจทางสังคมมากตามไปด้วย (หน้า 148) แม้ระบบการจัดสรรดังกล่าวจะถูกยกเลิกไปแล้วแต่ศักดินาก็ยังมีอิทธิพลต่อระบบราชการไทยในปัจจุบัน ค่านิยมที่ถือว่าข้าราชการเป็นผู้มีเกียรติทำให้เกิดการวางอำนาจและการใช้อำนาจในทางมิชอบ เน้นระบบอุปถัมภ์ การบริการประชาชนไม่เสมอภาค มีโครงสร้างแบบรวมศูนย์ทำให้การปฏิบัติงานล่าช้าและมีขั้นตอนซับซ้อน ทำให้ระบบราชการไทยไร้ประสิทธิภาพและมีความเหลื่อมล้ำสูง (รัชนีกร เศรษฐไฐ, 2532: 54-56)

นอกจากนี้อุดมการณ์ชาวยเป็นใหญ่ก็มีความสำคัญต่อโครงสร้างของสังคมไทยเช่นกัน ชนชั้นสูงสมัยอยุธยาถือว่าผู้หญิงเป็นสินทรัพย์ ผู้ชายจะมีภรรยาหลายคนเพื่อแสดงอำนาจ ครอบครัวมีการใช้ลูกสาวเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างตระกูลหรือราชวงศ์ (คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557: 45) แม้ในปัจจุบันคนไทยยังถือว่าความสุภาพเรียบร้อยแบบกุลสตรีเป็นคุณสมบัติของผู้หญิงที่ดี ถือเป็นผลจากการผลิตซ้ำโลกทัศน์แบบราชสำนักและศาสนาพุทธเถรวาท สุภาพสตรีสอนหญิงเป็นตัวอย่างหนึ่งของการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาวยเป็นใหญ่ ซึ่งสอนให้ผู้หญิงต้องรักษาวลสงวนตัวและอยู่ในโอวาทของสามี (อติภาพ ภัทรเดชไพศาล, 2556: 65-66) พระยาอนุমানราชชน (2553: 254) กล่าวถึงประเพณีเกี่ยวกับการแต่งงานซึ่งแสดงถึงความสำคัญของผู้ชาย นั่นคือ การที่ภรรยาและบุตรธิดาใช้นามสกุลของฝ่ายชาย การที่สามีต้องนอนผิงขวามือของภรรยาเสมอ และคนโบราณมักสั่งสอนให้ภรรยากราบเท้าสามีเพราะเชื่อว่าจะเป็นศรีแก่ตัวหรือทำให้ครอบครัวเจริญรุ่งเรือง

ส่วนอุดมการณ์พุทธศาสนาถือว่ามีบทบาทสำคัญในการก่อเกิดสถาบันการเมือง แม้ปัจจุบันสถาบันการศึกษาจะมีบทบาททางสังคมมากกว่าสถาบันศาสนาซึ่งเป็นกลไกทางอุดมการณ์หลักในอดีต (อัลธูแซร์, 2557: 70) แต่ศาสนาก็ยังคงความสำคัญในการส่งเสริมอำนาจต่างตอบแทนกับสถาบันการเมือง โดยเฉพาะสถาบันสงฆ์ซึ่งมีบทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน (สุมาลี บำรุงสุข และศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2529: 73) รวมถึงถ่ายทอดอุดมการณ์ที่สนับสนุนชนชั้นปกครอง เช่น ธรรมราชา และใช้ความเชื่อ โดยเฉพาะหลักกรรมมาอธิบายความแตกต่างทางอำนาจ บารมี สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของบุคคล ส่วนสถาบันการเมืองก็ก่อเกิดศาสนาโดยการสร้างวัดเพื่อเสริมบารมี ถวายที่ดิน ให้สมณศักดิ์ และปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ยังมีการผลิตซ้ำอุดมการณ์โดยการสร้างศาสนาพลเมือง (Civil religion) นั่นคืออุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และให้พระสงฆ์เป็นตัวแทนในการเผยแพร่อุดมการณ์รวมถึงสร้างความมั่นคงทางการเมือง เนื่องจากพระสงฆ์มีความใกล้ชิดและเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนส่วนใหญ่ (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 595)

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยเป็นการให้ความรู้พื้นฐานของวัฒนธรรม รวมถึงนำเสนอเนื้อหาของวัฒนธรรมไทยใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ ตลอดจนการเมืองการปกครองในสังคมไทย ในส่วนของอุดมการณ์นั้นผู้วิจัยได้อภิปรายใน 3 ประเด็น คือ (1) อุดมการณ์ทางการเมือง ได้แก่ อุดมการณ์อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ ราชาธิปไตย ประชาธิปไตย และชาตินิยม (2) อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อุดมการณ์ทุนนิยมและวัตถุนิยม และ (3) อุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ อุดมการณ์ศักดินา ชายเป็นใหญ่ และพุทธศาสนา การทบทวนวรรณกรรมในหัวข้อต่อไปจะกล่าวถึงรูปแบบการสื่อสารของคนไทยพร้อมกับการอธิบายวัฒนธรรมไทยในเชิงวัฒนธรรมศึกษา เพื่อช่วยให้การวิเคราะห์ค่านิยมและอุดมการณ์ในงานวรรณกรรมที่ถูกคัดเลือกมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” มีความครอบคลุมในทุกประเด็น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในสังคมไทยและวัฒนธรรมศึกษา

การสื่อสารเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ดำรงรักษา ต่อยอด และสืบทอดวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นพื้นฐานสำหรับการแสดงออกและผดุงไว้ซึ่งการครอบงำทางวัฒนธรรมของคนบางกลุ่ม (Philipsen, 2003: 37-47) แต่ละกลุ่มจะสะท้อนวัฒนธรรมของตนผ่านการใช้ภาษา พฤติกรรมการสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Samovar and Porter, 2004: 3) การทบทวน

วรรณกรรมในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจึงกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนการสื่อสารของคนไทย รวมถึงการอธิบายวัฒนธรรมไทยในมุมมองวัฒนธรรมศึกษาเพื่อเผยให้เห็นการสร้างวัฒนธรรมกระแสหลักให้โดดเด่นในสังคม มีประเด็นหลักในการอธิบาย คือ (1) รูปแบบการสื่อสารในสังคมไทย และ (2) วัฒนธรรมไทยในมุมมองวัฒนธรรมศึกษา ดังนี้

2.3.1 รูปแบบการสื่อสารในสังคมไทย

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรูปแบบการสื่อสารและลักษณะทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการสื่อสารของคนไทย ได้แก่ (1) วัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยม (2) การสื่อสารแบบเน้นอิงบริบท (3) ความแตกต่างทางอำนาจมาก (4) ลักษณะความเป็นเพศหญิง และ (5) ระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวม ดังนี้

2.3.1.1 วัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยม (Collectivism)

วัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยมและปัจเจกนิยม (Collectivism-Individualism) มีอิทธิพลต่อการสื่อสารและวิธีการเข้าสังคมของบุคคล ประเทศในภูมิภาคเอเชียส่วนใหญ่จัดว่าเป็นวัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยม (Gudykunst and Lee, 2003: 12) จากการศึกษาของ Geert Hofstede ซึ่งสำรวจค่านิยมทางวัฒนธรรมทั่วโลกผ่าน IBM Corporation (ดูใน Minkov and Hofstede, 2013; Samovar and Porter, 2004; Sadri and Flammia, 2011) ในมิตินี้พบว่าประเทศไทยมีค่าความเป็นปัจเจกนิยมเพียง 20 คะแนนจาก 100 (Hofstede and Hofstede, 2005: 79) บ่งชี้ว่าคนไทยส่วนใหญ่มีความเป็นกลุ่มนิยมสูง ส่วน Rojjanaprapayon (1997: 20-21) กล่าวว่าวัฒนธรรมดังกล่าวมี 2 กลุ่มแนวคิด คือ กลุ่มแรกมองว่าคนไทยมีวัฒนธรรมปัจเจกนิยมแบบโครงสร้างหลวม (Loosely-Structured Society) กลุ่มที่สองมองว่าเป็นวัฒนธรรมแบบปัจเจกนิยมเชิงลบ (Negative Individualism) เนื่องจากคนไทยมีความเห็นแก่ตัวและขาดจิตสำนึกสาธารณะ แต่ก็มีพฤติกรรมความร่วมมือกับผู้อื่นแม้จะจำกัดเฉพาะญาติมิตร คนสนิท หรือกลุ่มเพื่อนก็ตาม นักวิชาการจึงสรุปว่าคนไทยมีวัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยม

สังคมแบบกลุ่มนิยมจะเน้นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence) แต่ละคนมองว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พฤติกรรมต่างๆ จะถูกกำหนดหรือขึ้นอยู่กับการกระทำของผู้อื่น (Markus and Kitayama, 1991: 227) บุคคลจึงต้องปรับตัวเข้ากับกลุ่ม แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีสำนึกในตำแหน่งหน้าที่ของตน และรักษาน้ำใจซึ่งกันและกัน (Gudykunst and Lee, 2003: 15) ผู้มีพฤติกรรมเหล่านี้ถือว่ามีอุดมคติ มีสมบัติผู้ดี รู้กาลเทศะ และมีวุฒิภาวะ (Markus and Kitayama, 1991: 229) คุณสมบัติข้างต้นเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ในสังคมไทย

สังเกตจากคติคำสอนในนิทานพื้นบ้านที่มักแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมกลุ่มนิยม ทั้งการปลุกฝังให้รักผู้อื่น มีเมตตากรุณา และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Shytov, 2004: 347) แม้แต่การละเล่นของไทย เช่น มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร ก็ล้วนส่งเสริมความเป็นกลุ่มนิยม โดยเฉพาะความสามัคคี กลมเกลียว ความอดทนอดกลั้น ความเกรงใจ และการเกื้อกูลผู้อื่น (Bandhumedha, 1985: 85)

สังคมที่เน้นการพึ่งพากันแบบกลุ่มนิยมจะมีรูปแบบการสื่อสารอิงกับบริบทมาก (High-Context) มีความสุภาพ (Politeness) และไม่ตรงไปตรงมา (Indirectness) บุคคลจะกังวลกับการแสดงออกที่อาจทำให้ตนเสียหน้าหรือไม่เป็นที่ยอมรับ พยายามใส่ใจฟังหรือมีส่วนร่วม และระวังกริยาเมื่อสื่อสารกับบุคคลที่ไม่คุ้นเคย หากแยกเป้าหมายการสนทนาออกเป็น 2 ส่วน คือ เพื่อความสัมพันธ์ทางสังคมและเพื่อการทำงาน การสนทนาในสังคมกลุ่มนิยมจะเกี่ยวข้องกับการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่า ผู้พูดจะหลีกเลี่ยงคำพูดที่ทำร้ายความรู้สึกของผู้ฟังหรือทำให้ผู้ฟังมองตนในแง่ลบ เน้นการสบตาและการแสดงออกทางสีหน้า (Gudykunst and Lee, 2003: 16-25) สอดคล้องกับการศึกษารูปแบบการสื่อสารของคนไทยในงานวิจัยของ Rojjanaprapayon (1997: xvii) ซึ่งอธิบายว่าสังคมไทยมีความเป็นกลุ่มนิยมสูง จึงมีรูปแบบการสื่อสารอย่างไม่ตรงไปตรงมา อิงกับบริบท (Contextuality) และมีความเป็นเพศหญิง (Femininity)

การศึกษาของ Rojjanaprapayon (1997) ยังพบว่าการสื่อสารที่ไม่ตรงไปตรงมาของคนไทยเป็นยุทธวิธีสำหรับหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหากมีคำถามหรือข้อโต้แย้งคนไทยมักเก็บงำไว้ นอกจากนี้ชาวต่างชาติที่แต่งงานกับคนไทยมักพบปัญหาว่าคนไทยไม่แสดงความรู้สึกหรือความต้องการแบบตรงไปตรงมา ชอบนิ่งเงียบโดยคาดหวังให้คู่สื่อสารทราบความรู้สึกของตนทำให้การคาดเดาความคิดของคนไทยเป็นเรื่องยาก สอดคล้องกับที่ Phillips (1965: 79) อธิบายว่าพฤติกรรมและคำพูดของคนไทยมักตรงข้ามกับความคิดหรือความต้องการที่แท้จริง เมื่อสื่อสารแบบเผชิญหน้ามักมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นธรรมชาติเพื่อสกัดกั้นมิให้คู่สื่อสารรู้ความคิดหรือความรู้สึกของตน นิยมหัวเราะเมื่อทำความผิด พูดคุยผ่านคนกลาง ชุบซิบนินทา และหลีกเลี่ยงปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้ง ใช้การประจบสอพลอและความตลกโปกฮาเมื่อต้องการกลบเกลื่อน ทั้งนี้เพราะเกรงว่าจะทำให้บรรยากาศการสื่อสารไม่น่าประทับใจ (หน้า 184-185)

การสื่อสารของคนไทยยังมีลักษณะของความสุภาพ คู่สื่อสารต้องตระหนักถึง (1) คำสรรพนามที่เหมาะสมกับเพศ บริบท และรูปแบบความสัมพันธ์ (2) อายุและความใกล้ชิด และ (3) ตำแหน่งทางสังคมซึ่งจะเป็นตัวกำหนดวิธีการสื่อสารที่เหมาะสม (Rojjanaprapayon, 1997: 22) หากคู่สนทนามีรูปแบบการสื่อสารที่แสดงถึงการยอมรับ ชื่นชม ไม่หยิ่งยโส ยึดหยุ่น สุภาพ

และถ่อมตนจะทำให้ความสัมพันธ์นั้นราบรื่น (Knutson and Posirisuk, 2007: 211) คนไทยใช้ความสุภาพเพื่อแสดงความห่วงใยต่อคู่สื่อสาร ใช้จัดการความกังวลหรือเก็บเงินเพื่อรักษาหน้า (Face-Saving) และใช้สร้างความประทับใจเพื่อให้คู่สนทนาปฏิบัติดีตอบ ไม่ว่าจะเป็นการยิ้ม หัวเราะ หรือพูดเรื่องสัพเพเหระ จัดเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับการเข้าสังคมเพื่อให้บรรยากาศผ่อนคลาย คนไทยจึงยกย่องผู้ที่ควบคุมอารมณ์ได้ดี อ่อนน้อม สุภาพ รู้กาลเทศะ และคิดใคร่ครวญก่อนพูด แต่ละคนจึงถูกอบรมสั่งสอนให้ระมัดระวังคำพูดอยู่เสมอเมื่อต้องสื่อสารกับผู้อื่น แม้ความสุภาพจะแสดงถึงการอดทนต่อความแตกต่าง แต่ก็ถือเป็นการเสแสร้งและปิดบังความรู้สึกที่แท้จริงของคนไทยด้วย (Phillips, 1965)

สรุปว่าสังคมไทยเป็นวัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยมที่มีรูปแบบการสื่อสารอย่างไม่ตรงไปตรงมาและมีความสุภาพเพื่อรักษาหน้า หากพิจารณาถึงความสุภาพจะพบว่ามีรูปแบบการใช้แตกต่างกันไปตามบริบทของคู่สนทนา ผู้วิจัยจึงกล่าวถึงการสื่อสารที่เน้นอิงบริบทเป็นลำดับต่อไป

2.3.1.2 การสื่อสารแบบเน้นอิงบริบท (High-Context Culture)

สังคมที่มีรูปแบบการสื่อสารเน้นอิงบริบท การแสดงออกของคู่สนทนามักไม่ชัดเจน การตีความต้องอาศัยบริบท สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมร่วมกัน (Sadri and Flammia, 2011: 51) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่มักพบในสังคมแบบกลุ่มนิยมซึ่งมีลักษณะไม่ตรงไปตรงมาเพื่อสร้างความกลมเกลียว การสื่อความหมายจะขึ้นอยู่กับการตีความรหัสสารซึ่งแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ (Gudykunst and Lee, 2003: 18) คู่สื่อสารจะเน้นความเข้ากันได้ของอวัจนภาษารวมถึงการเชื่อมโยงบริบทโดยใช้เวลาสร้างความคุ้นเคยและรู้จักอัตลักษณ์ของกันและกัน (Rojjanaprayon, 1997: 52)

คนไทยมีรูปแบบการสื่อสารที่อ้างอิงตามบริบท (Contextual Style) โดยคู่สนทนาจะเลือกใช้คำซึ่งผันแปรไปตามวัตถุประสงค์ ความสัมพันธ์ระหว่างกัน และอัตลักษณ์ตามบทบาทที่มีหรือได้รับจากสังคม (Rojjanaprayon, 1997: 46) ในการเชื่อมโยงบริบทของคนไทย คู่สื่อสารจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับสถานะของกันและกันอันจะเป็นตัวกำหนดว่าควรใช้โครงสร้างทางภาษาที่เหมาะสมอย่างไร (Knutson and Posirisuk, 2007: 211) สอดคล้องกับความเห็นของ Gudykunst and Lee (2003: 26) ที่ว่าการใช้อวัจนภาษาในสังคมแบบกลุ่มนิยมจะอ้างอิงกับบริบทและความสัมพันธ์เชิงบทบาทของคู่สนทนามาก ส่งผลให้มีการสื่อสารแบบสุภาพ ใช้ภาษาทางการกับบุคคลที่ไม่คุ้นเคย และมีรูปแบบการสื่อสารที่สั้นกระชับ พุดน้อย รวบรัด รวมถึงเน้นการแสดงออกทางสีหน้า (Succinct Style) (Rojjanaprayon, 1997: 45)

การตระหนักถึงบริบทหรือสถานะของคู่สื่อสารเป็นการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงอย่างหนึ่งของคนไทย เพราะคู่สื่อสารจะสามารถคาดการณ์ลักษณะทางจิตใจของฝ่ายตรงข้าม และเลือกใช้รูปแบบการสื่อสารได้ถูกต้องเหมาะสมอันจะทำให้ความสัมพันธ์ราบรื่น (Knutson and Posirisuk, 2007: 211) ดังที่ Rojjanaprapayon (1997: 61) อธิบายว่าคนไทยนิยมใช้คำที่แสดงถึงบริบทและตำแหน่งทางสังคม เช่น “ท่านอธิการ” “อาจารย์” เพราะไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้ง มีสำนึกเกี่ยวกับบทบาทของตนและผู้อื่น และต้องการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม

การสื่อสารที่อิงกับบริบทสามารถสะท้อนการจัดลำดับชั้น (Social Hierarchy) และบทบาทที่ไม่เสมอภาคกันทางสังคมได้เป็นอย่างดี (Rojjanaprapayon, 1997: 46) ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงลักษณะความแตกต่างทางอำนาจที่สะท้อนการสื่อสารของคนไทยเป็นลำดับต่อไป

2.3.1.3 ความแตกต่างทางอำนาจมาก (High-Power Distance)

สังคมที่มีความแตกต่างทางอำนาจมาก สมาชิกจะยอมรับการกระจายอำนาจที่ไม่เท่าเทียม มองว่าอำนาจเป็นพื้นฐานในการขับเคลื่อนสังคม ให้ความสำคัญกับการสื่อสารแนวตั้ง การใช้คำที่เป็นทางการเพื่อแสดงความเคารพ ใช้รหัสภาษาที่ไม่ตรงไปตรงมา และนิยมเลี่ยงการมีปฏิสัมพันธ์กับคนที่ไม่คุ้นเคยเนื่องจากกลัวความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น (Gudykunst and Lee, 2003: 20-25)

จากการสำรวจของ Hofstede พบว่าคนไทยมีค่าความแตกต่างทางอำนาจมากที่ 64 คะแนนจาก 100 (Hofstede and Hofstede, 2005: 43) บ่งชี้ว่าสังคมไทยมีความแตกต่างทางอำนาจสูง ให้ความสำคัญกับการจัดลำดับชั้นและมีสำนึกในความแตกต่างเชิงสถานะ (Rojjanaprapayon, 1997: 41) Minkov and Hofstede (2013: 228) ยังนำเสนอผลการสำรวจที่แสดงให้เห็นว่าชาวไทยยึดถือลำดับชั้นทางสังคมมากเป็นอันดับสองรองจากชาวจีน คนไทยจึงใส่ใจกับสถานะของบุคคลในทุกมิติ ยอมรับความไม่เสมอภาคทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง บทบาทหน้าที่ของแต่ละคนจึงขึ้นอยู่กับชนชั้นหรือตำแหน่งทางสังคม (Shytov, 2004: 111-112) การยอมรับอำนาจของผู้มีสถานะสูงกว่ามักแสดงออกด้วยการเคารพยกย่อง ทำให้พอใจ และเชื่อฟัง แม้พวกเขาจะมีข้อบกพร่อง ทั้งยังถือว่าผู้มีอำนาจคือผู้มีบุญวาสนาและสามารถช่วยเหลือตนได้ ทั้งนี้ผู้มีอำนาจมากจะดูแลผู้มีอำนาจน้อยเพื่อแลกกับการรับใช้หรือความภักดี (Phillips, 1965: 143-156) ชนชั้นล่างจึงพยายามผลักดันให้ตัวเองมีอำนาจเพิ่มขึ้นผ่านช่องทางการเมือง การศึกษา และพวกพ้อง (รัชนีกร เศรษฐ, 2532: 20)

ความแตกต่างทางอำนาจของสังคมไทยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางประวัติศาสตร์และศาสนา โดยเฉพาะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และหลักกรรมซึ่งมองว่าบุคคลแตกต่างกันด้วย

ผลกรรมที่ทำไว้ในอดีต (Rojjanaprapayon, 1997: 14-15) คนไทยจึงเป็นพวกชะตากรรมนิยม คือ เชื่อบุญวาสนา ไม่ดีนั้น และปลงกับทุกเรื่อง ส่งผลต่อการยอมรับความแตกต่างทางอำนาจตามไปด้วย (Phillips, 1965: 47) แม้ประเทศไทยจะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยซึ่งเน้นความเท่าเทียม แต่โลกทัศน์เรื่องความสูงต่ำทางอำนาจก็ยังมีอิทธิพลต่อวิถีคิดของคนไทยอยู่มาก (Bandhumedha, 1985) มินำข้อความเหลื่อมล้ำทางอำนาจกลับขยายเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชนชั้นสูงและกลางซึ่งมีโอกาส อำนาจ และทรัพยากรมากกว่าสามารถครอบงำชนชั้นล่างและชนบท ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้อย่างสิ้นเชิง (Shytov, 2004: 309)

พฤติกรรมการสื่อสารของคนไทยสะท้อนถึงการตระหนักและยอมรับในความต่างทางอำนาจอย่างชัดเจน ผู้สื่อสารจะใช้ภาษาที่เชื่อมโยงกับสถานะทางสังคม บทบาท และอายุของกันและกัน มีการใช้คำสรรพนามที่หลากหลายเพื่อแสดงถึงความเคารพ อำนาจ และความสนิทสนม (Rojjanaprapayon, 1997: 15-18) Bandhumedha (1985: 87) กล่าวว่าการใช้คำสรรพนามของคนไทยต้องคำนึงถึงคุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ อายุ ตำแหน่ง) และความสัมพันธ์ต่อกัน (สถานะ ความเกี่ยวข้อง ความสนิทสนม) เพื่อที่จะเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม ในภาษาไทยมีคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง 17 รูปแบบ และสรรพนามบุรุษที่สองมากถึง 19 รูปแบบ แต่ละรูปแบบจะแสดงถึงความสุภาพ ความสนิทสนม และสถานะของบุคคลแตกต่างกันไป (Knutson and Posirisuk, 2007: 211) ในกรณีที่ผู้พูดไม่ทราบสถานะของคู่สนทนา คนไทยมักใช้สรรพนามที่สื่อว่าฝ่ายตรงข้ามมีอำนาจมากกว่าเพื่อป้องกันความขัดแย้ง ทั้งนี้ผู้มีสถานะหรืออายุต่ำกว่าจำต้องระมัดระวังการใช้สรรพนามให้ถูกต้องมากกว่าผู้มีสถานะหรืออายุสูงกว่า (Bandhumedha, 1985: 87-90)

นอกจากนี้ปัจจัยด้านวงศ์ตระกูล สถานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา และตำแหน่งทางสังคมก็มีส่วนในการกำหนดรูปแบบการสื่อสารของคนไทยซึ่งต้องเหมาะสมกับบุคคลแต่ละระดับ (Bandhumedha, 1985: 98) โดย Shytov (2004: 124) กล่าวว่าคำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทยมี 3 ระดับ คือ (1) คำศัพท์ที่ใช้กับกษัตริย์ พระสงฆ์ และเทพเจ้า (2) คำศัพท์ที่ใช้ในกิจการราชการ และ (3) คำศัพท์ที่ใช้กับประชาชนทั่วไป ในส่วนของคำราชาศัพท์ยังพบว่ามีการใช้คำสรรพนามหลายระดับ ตั้งแต่ “ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท” ซึ่งใช้กับพระมหากษัตริย์ “ใต้ฝ่าละอองพระบาท” ใช้กับมกุฎราชกุมาร “ใต้ฝ่าพระบาท” ใช้กับพระโอรส-ธิดา “ฝ่าพระบาท” ใช้กับเชื้อพระวงศ์รองลงมา (Bandhumedha, 1985: 99) แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยมีความแตกต่างทางอำนาจและให้ความสำคัญกับลำดับชนชั้นอย่างมาก ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงรูปแบบการสื่อสารของคนไทยที่มีลักษณะของความเป็นเพศหญิง

2.3.1.4 ลักษณะความเป็นเพศหญิง (Femininity)

สังคมที่มีความเป็นเพศหญิงบทบาทของแต่ละเพศจะทับซ้อนกัน ทั้งชายและหญิงสามารถรับผิดชอบหน้าที่แทนกันได้ สมาชิกจะให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต สัมพันธภาพระหว่างกัน และการดูแลช่วยเหลือหรือเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ด้านการสื่อสารคู่สนทนาคะหลีกเลียงการแสดงออกที่อาจส่งผลกระทบต่อจิตใจหรือความรู้สึกของผู้อื่น และพยายามไม่รบกวนหรือบังคับผู้ฟังมากเกินไป (Gudykunst and Lee, 2003: 20-24)

ผลสำรวจของ Hofstede แสดงค่าความเป็นเพศชาย (Masculinity) ของคนไทยที่ 34 คะแนนจาก 110 (Hofstede and Hofstede, 2005: 121) ซึ่งให้เห็นว่าสังคมไทยมีลักษณะความเป็นเพศหญิงสูง ในที่นี้มิได้หมายความว่าคนไทยมีความอ่อนแออ่อนช้อยเหมือนผู้หญิง แต่หมายถึงทั้งหญิงและชายจะให้ความสำคัญกับการดูแล ทะนุถนอม และใส่ใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น เน้นความสงบทางใจมากกว่าแสวงหาอำนาจ นิยมการประนีประนอม ใจอ่อน ไม่กล้าแสดงออก ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล และช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นมากกว่ามีสำนึกความทะเยอทะยาน ก้าวร้าว หรือแข่งขันซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นเพศชาย ลักษณะดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากคำสอนในศาสนาพุทธซึ่งปลูกฝังให้มนุษยชาติมีความเมตตากรุณาต่อกัน (Rojjanaprapayon, 1997: 41-61)

ปัจจัยทางประวัติศาสตร์เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนไทยมีวัฒนธรรมความเป็นเพศหญิง แม้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่จะมีอิทธิพลแต่ก็ปรากฏเฉพาะในกลุ่มชนชั้นสูง ในสมัยอยุธยาตระกูลขุนนางและราชสำนักถือว่าผู้หญิงเป็นสินทรัพย์อย่างหนึ่ง หัวหน้าครอบครัวจะมีภรรยามากเพื่อแสดงอำนาจ และนิยมใช้ลูกสาวเชื่อมสัมพันธวิธีระหว่างวงศ์ตระกูล ส่วนหมู่สามัญชนผู้หญิงจะต้องทำงานเต็มกำลังเช่นเดียวกับชาย เนื่องจากระบบแรงงานเกณฑ์ทำให้ผู้ชายต้องเข้าเวรทำงานหลวงเป็นเวลาครึ่งปี ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับลูกผู้หญิงและชายเสมอกัน ส่วนพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพชนผู้ประกอบพิธีจะเป็นผู้หญิงทั้งสิ้น (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557: 44-45) ที่เป็นเช่นนี้เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์แต่เดิมจะให้ความสำคัญกับการสืบเชื้อสายฝ่ายมารดา (รัชนีกร เศรษฐ, 2532: 15) ในชนบทผู้หญิงต้องรับผิดชอบงานเทียบเท่ากับชาย เช่น กลิ้งธมและการก่อสร้าง บางครั้งก็มีอำนาจมากกว่าโดยเฉพาะเรื่องการใช้จ่าย (Bandhumedha, 1985: 106) ธรรมเนียมการแต่งงานของไทยยังกำหนดให้ฝ่ายชายต้องไปสู่ขอฝ่ายหญิง ต้องอยู่บ้านเจ้าสาวหลังแต่งงาน และให้พ่อแม่เจ้าสาวเป็นผู้เก็บรักษาเงินสินสอดทองหมั้น (อนุมานราชธน, พระยา, 2553)

ความเป็นเพศหญิงที่สะท้อนผ่านการสื่อสารของคนไทย คือ รูปแบบการสื่อสารที่ผู้พูดคำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟัง (Affective Style) ทั้งการยิ้มขณะสนทนา การพยักหน้าเพื่อแสดงความสนใจ การใช้คำขยายที่สื่ออารมณ์ในลักษณะเห็นใจหรือสนับสนุน ถือเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อเลี่ยนความขัดแย้ง ผู้สื่อสารจึงใส่ใจกระบวนการมากกว่าวัตถุประสงค์ (Rojjanaprapayon, 1997: 46-62) Phillips (1965: 55-75) อธิบายว่าคนไทยมักกังวลกับคำพูดที่ทำให้ฝ่ายตรงข้ามเกิดความอับอายหรือไม่สบายใจ คนที่พูดจาแบบขวานผ่าซากมักไม่เป็นที่ชื่นชอบทำให้แต่ละคนนิยมสื่อสารด้วยความสุภาพ และยิ้มหรือหัวเราะในทุกสถานการณ์จนได้ชื่อว่า “Land of Smiles” นอกจากนี้ Bandhumedha (1985: 103-104) ยังตั้งข้อสังเกตว่าในภาษาไทยไม่มีองค์ประกอบที่ระบุเพศหรือแสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางเพศ ศัพท์ส่วนใหญ่มักเป็นคำกลางๆ ที่ทั้งชายและหญิงใช้ร่วมกันได้ เช่น “คุณ” “เขา” “คน” ในเชิงภาษาศาสตร์จึงถือว่าชายและหญิงในสังคมไทยมีความเสมอภาค และปัจจัยทางเพศไม่มีผลต่อความแตกต่างในการใช้ภาษา ลำดับต่อไปจะกล่าวถึงระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวมของไทยซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมสื่อสาร ดังนี้

2.3.1.5 ระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวม (Loosely Structured Social System)

ข้อสรุปเกี่ยวกับระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวมหรือเน้นเป็นการศึกษาเหตุผลและวิธีการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยดูจากพฤติกรรมเฉพาะและลักษณะนิสัยทั่วไปของคนในสังคม (Phillips, 1965: 202) ซึ่งนอกจากจะสะท้อนพฤติกรรมส่วนบุคคลที่สัมพันธ์กับสังคมแล้ว ยังสามารถใช้เป็นตัววัดพฤติกรรมระดับชาติได้ (Embree, 1950: 191)

สังคมไทยเป็นระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวม เนื่องจากคนไทยมีพฤติกรรมแบบปัจเจกนิยม คือ ให้ความสำคัญกับตัวเองมาก ไร้ระเบียบวินัย ไม่เคารพกฎหมาย และขาดความอดทนพยายาม (Embree, 1950: 182) Phillips (1965) กล่าวว่าคนไทยนิยมเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Self-centered) ชอบทำตามอำเภอใจ ไม่ตรงต่อเวลา ชอบเลียนแบบตามกระแสฟุ่มเฟือย ไม่มีจิตสาธารณะ ขี้เกียจ เห็นแก่ตัว และขาดความอดทน สอดคล้องกับที่ Rojjanaprapayon (1997: 18-20) กล่าวว่าลักษณะโครงสร้างหลวมของคนไทยคือการขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่มีจิตสำนึกในหน้าที่พลเมือง ไม่เสมอต้นเสมอปลาย และไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจนมีคำพูดติดปากว่า “กฎมีไว้แหก” การบังคับใช้กฎหมายไม่เสมอภาค เมื่อใช้กับผู้มีอำนาจหรือสถานะสูงกว่าก็มักผ่อนปรน ในกรณีที่บุคคลต้องรับผิดชอบต่อความผิด การปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจส่วนบุคคลมากกว่าหลักเกณฑ์หรือแรงกดดันจากสังคม (Embree, 1950: 184)

ระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวมของคนไทยยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่เน้นผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งจะแตกต่างกันไปตามหนี้บุญคุณและผลประโยชน์ บุคคลกระทำสิ่งใดต่อกันก็เพราะคาดหวังสิ่งหนึ่งเป็นการตอบแทน (Phillips, 1965: 92) หากการจัดสรรผลประโยชน์ไม่ลงตัวก็อาจทำให้ความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงได้ ในบริบทการเมืองมักไม่มีมิตรแท้และศัตรูถาวร พรรคเล็กที่ร่วมกับพรรคฝ่ายค้านอาจมาร่วมมือกับพรรครัฐบาลได้หากการจัดสรรผลประโยชน์เหมาะสม (Embree, 1950: 187) ความสัมพันธ์เช่นนี้มีอยู่ในสังคมไทยมาเนิ่นนาน ในอดีตที่สามัญชนต้องพึ่งพาชนชั้นมูลนายนั้น หากมูลนายผู้หนึ่งหมดอำนาจหรือไม่อาจปกป้องคนในสังกัดได้ ไพร่ที่อยู่ใต้อำนาจก็จะละทิ้งมูลนายเดิมและแสวงหานายหรือผู้อุปถัมภ์คนใหม่อยู่ร่ำไป (Rabibhadana, 1979: 39)

ทัศนคติต่อการทำงานเป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งที่แสดงถึงสังคมแบบโครงสร้างหลวมของไทย ชาวญี่ปุ่นหรือยุโรปจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการทำงาน โดยมองว่าการทำงานหนักเป็นสิ่งดีและทุกคนควรรับผิดชอบ ในขณะที่คนไทยจะให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจมากกว่า มีทัศนคติด้านลบต่อการทำงานหนัก ชอบงานที่สบายและไม่เครียด (Embree, 1950: 190) ลักษณะนิสัยที่กล่าวมา Phillips (1965: 88) สันนิษฐานว่าน่าจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางจิตวิทยาและโลกทัศน์พุทธศาสนาซึ่งเน้นการพึ่งตนเอง การกระทำและความรับผิดชอบส่วนบุคคล รวมถึงการให้เสรีภาพแก่บุคคลในการเลือกที่จะกระทำความดีหรือความชั่วนั่นเอง

Phillips (1965) อธิบายว่าการคำนึงถึงตัวเองและควมมีอิสระทำให้คนไทยไม่ต้องการให้ใครมีอิทธิพลเหนือตนเอง ส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารที่สุภาพและไม่ตรงไปตรงมาซึ่งสะท้อนระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวม รูปแบบการสื่อสารนี้เกิดจากการที่ผู้พูดกังวลว่าคำพูดหรือการกระทำของตนจะกระทบกับอัตตา (Ego) ของคู่สนทนา และเป็นการประเมินว่าคู่สนทนาได้พูดหรือปฏิบัติดีต่อตนมากแค่ไหน หากฝ่ายตรงข้ามพูดหรือแสดงกริยาที่ดีก็จะได้รับการปฏิบัติที่ดีตอบ ส่วนการยืมหรือหิ้วเราก็คือเป็นเพียงการแก้ความเก้อเขินและกลบเกลื่อนให้เห็นว่าตนสามารถอดทนกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้คนไทยยังรู้จักปรับตัวและเอาตัวรอดได้ดี นิยมการเจรจาต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือความสำเร็จจากการเจรจาซึ่งทำให้ไทยรอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นในขณะที่เพื่อนบ้านรายรอบล้วนสูญเสียเอกราชนั่นเอง (Embree, 1950: 186)

ผู้วิจัยขอสรุปว่ารูปแบบการสื่อสารของคนไทยซึ่งสะท้อนผ่านลักษณะทางวัฒนธรรมประกอบด้วย วัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยม การสื่อสารแบบเน้นอิงบริบท ความแตกต่างทางอำนาจ

มาก ลักษณะความเป็นเพศหญิง และระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวม ทั้งหมดส่งผลให้คนไทยมีรูปแบบการสื่อสารที่สุภาพ ไม่ตรงไปตรงมา ใช้บริบทเป็นตัวกำหนดความเหมาะสมของการสื่อสาร ใช้ภาษาต่างกันตามอำนาจของบุคคล คำนึงถึงความรู้สึกของคู่สนทนา นิยมยิ้มและหัวเราะพยายามมีส่วนร่วมและแสดงออกทางสีหน้า รวมถึงรู้จักเจรจาเพื่อเอาตัวรอด

ลักษณะทางวัฒนธรรมของคนไทยหลายประการที่กล่าวมาแสดงถึงโลกทัศน์เชิงค่านิยมที่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีแนวโน้มนิยม (Values Orientation Theory) ของ Kluckhohn and Strodtbeck (1961) ซึ่งนิยมใช้อธิบายอิทธิพลของค่านิยมพื้นฐานที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในแต่ละสังคม (Watkins and Gnoth, 2011: 1276) ทั้งในมิติด้านความสัมพันธ์ของคนกับเวลา ธรรมชาติ และบุคคลอื่น รวมถึงความเชื่อในธรรมชาติและแรงกระตุ้นพื้นฐานของมนุษย์ (Hills, 2002: 2)

Kluckhohn and Strodtbeck (1961) อธิบายว่าทฤษฎีแนวโน้มนิยมประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน 5 ข้อ แต่ละข้อมีความเป็นไปได้ใน 3 แนวทาง ประกอบด้วย (1) ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ อยู่เหนือกว่าหรือเอาชนะธรรมชาติ (Mastery) อยู่ภายใต้อำนาจของธรรมชาติ ชีวิตและโชคชะตาจึงไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ (Submission) และกลมกลืนกับธรรมชาติ (Harmony) (2) การให้ความสำคัญกับเวลา ได้แก่ ให้ความสำคัญกับอดีต (Past) ปัจจุบัน (Present) และอนาคต (Future) (3) ความเชื่อในธรรมชาติของมนุษย์ ได้แก่ ดีงาม (Good) ชั่วร้าย (Bad) ทั้งดีและชั่ว (Mixture) (4) แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม ได้แก่ ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เป็นอย่างและรู้จักพอ (Being) พัฒนาตนเอง (Being-in-Becoming) และเน้นการกระทำที่ทำให้ประสบความสำเร็จและเปลี่ยนแปลงตนเองได้ (Doing) และ (5) ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ได้แก่ เน้นสถานะและความแตกต่างตามลำดับชั้น (Lineal) เท่าเทียมกัน (Collateral) และเป็นไปตามคุณความดีส่วนบุคคล (Individualism) (ดูใน Kohls, 1981; Hills, 2002; Watkins and Gnoth, 2011)

ลักษณะทางวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียวกันและสังคมแห่งการถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมกลุ่มนิยม การให้ความสำคัญกับสถานะหรือบทบาทของบุคคล และการจัดลำดับชั้นทางสังคมรวมทั้งสำนึกในความแตกต่างทางอำนาจของคนไทยแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มนิยมที่เชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติของความชั่วร้าย (Bad or Evil) จึงต้องมีการควบคุมโดยกฎหมายและระเบียบแบบแผนมากมาย มองว่ามนุษย์อยู่ภายใต้อำนาจของธรรมชาติ (Submission) จึงเชื่อในโชคชะตา พรหมลิขิต และกฎแห่งกรรม รวมถึงการเน้นความสัมพันธ์แบบลำดับชั้น (Hierarchy or Lineal) จึงยอมรับความแตกต่างทางอำนาจ สถานะ และสิทธิประโยชน์

ตามชาติกำเนิด สังคมมีโครงสร้างเชิงชนชั้น เน้นระเบียบและความสอดคล้องกัน รวมถึงความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไปตามบทบาทของแต่ละบุคคล (Watkins and Gnoth, 2011: 1282)

นอกจากนี้ความเป็นปัจเจกนิยมเชิงลบที่เน้นตัวเองหรือบุคคล รวมถึงระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวมที่เน้นอัตรา ความพึงพอใจส่วนบุคคล ความเห็นแก่ตัว ขาดความอดทน เน้นผลประโยชน์ต่างตอบแทน และนิยมความสนุกสนานของคนไทยยังแสดงถึงโลกทัศน์ต่อแรงจูงใจในการกระทำว่าขึ้นอยู่กับสิ่งที่เป็นอยู่ (Being) บุคคลจึงไม่ดิ้นรนขวนขวายเพื่อความยิ่งใหญ่ รู้จักพอ เน้นตัวตนและการแสดงออก รวมถึงเชื่อว่าคนเราเกิดมาตามวิถีทางที่ต้องเป็นซึ่งไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ (Hills, 2002: 4-5) Adler and Jelinek (2000: 80) กล่าวว่าสังคมแบบ Being จะให้ความสำคัญกับการปลดปล่อยความตึงเครียด การกระทำตามใจปรารถนา ไม่จริงจังกับการทำงานหนัก ไม่ผูกมัดตนเองกับภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ มองว่ามนุษย์ เหตุการณ์ และความคิดมีความไปตามธรรมชาติซึ่งเปลี่ยนแปลงไม่ได้ จึงเน้นความพึงพอใจส่วนบุคคล การพัฒนาเฉพาะตน บทบาทในสังคม การแสวงหาความสุขตามที่ต้องการโดยเฉพาะการท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ และงานรื่นเริง (Watkins and Gnoth, 2011: 1281-1282)

ในหัวข้อต่อไปจะกล่าวถึงวัฒนธรรมไทยในมุมมองวัฒนธรรมศึกษา ดังจะได้กล่าวในรายละเอียด

2.3.2 วัฒนธรรมไทยในมุมมองวัฒนธรรมศึกษา

Stuart Hall (1932-2014) และสำนักวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) มีทัศนะเชิงวิพากษ์ ทำทลาย และเผยให้เห็นมุมมองทางอุดมการณ์และการกดขี่ในวัฒนธรรม โดยมองว่าแต่ละวัฒนธรรมมีการต่อสู้ช่วงชิงเพื่อการครอบงำ วัฒนธรรมของชนชั้นสูงซึ่งมีปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจมากจึงเหนือกว่าและสามารถครอบงำมวลชนได้ ทั้งยังมีการควบคุมผ่านสถาบันทำให้มวลชนยอมรับรูปแบบวัฒนธรรมที่ครอบงำ (Hegemonic Culture) ว่าเป็นความจริงและเป็นปกติวิสัย (Hall, 1980) แนวทางนี้จึงเน้นที่แง่มุมเชิงการเมืองในวัฒนธรรม โดยเฉพาะการต่อสู้ทางอุดมการณ์เพื่อควบคุมความสัมพันธ์และอัตลักษณ์ทางสังคม (Sillars and Gronbeck, 2001: 272)

ลำดับต่อไปผู้วิจัยขอกล่าวถึงวัฒนธรรมในมุมมองวัฒนธรรมศึกษาจากงานที่ค้นคว้าเกี่ยวกับสังคมไทย เพื่อแสดงถึงการครอบงำทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมกระแสหลัก โดยมีประเด็นในการอธิบาย คือ (1) การสร้างวัฒนธรรมกระแสหลัก และ (2) วัฒนธรรมกระแสหลักที่สำคัญในสังคมไทย ดังนี้

2.3.2.1 การสร้างวัฒนธรรมกระแสหลัก

ในประเด็นนี้เป็นการให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมกระแสหลักโดยชนชั้นนำไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้วัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มกลายเป็นวัฒนธรรมระดับชาติ ดังนี้

ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมไทยในการรับรู้ของคนทั่วไป คือ การนับถือศาสนาพุทธ การเทิดทูนพระมหากษัตริย์ การใช้ภาษาและตัวอักษรไทย ความสุภาพอ่อนน้อม และความสนุกสนานร่าเริง (บรรเทิง พาพิจิตร, 2549: 2-6) แท้จริงแล้ววัฒนธรรมไทยมีลักษณะไม่คงที่ ซับซ้อน และไม่สามารถระบุรูปแบบที่แท้จริงได้ ความไม่ชัดเจนของประวัติศาสตร์รวมถึงการมองข้ามความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทำให้วัฒนธรรมไทยไม่สะท้อนข้อเท็จจริง และกลายเป็นเครื่องมือในการสร้างความจริงทางสังคมเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของผู้มีอำนาจ (Van Esterik, 2000: 109)

ประเทศไทยถือว่ามีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ความพยายามในการสร้างเอกภาพทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะการสร้างอัตลักษณ์ไทย เช่น การกำหนดให้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาราชการ การนิยามว่าคนไทยแท้ (Typical Thais) คือคนที่พูดสำเนียงภาคกลางและนับถือศาสนาพุทธ ได้ส่งผลให้หลายกลุ่มชนถูกกีดกันออกจากความเป็นไทย (Rojjanaprapayon, 1997: 10-11) สอดคล้องกับที่ศรีศักร วัลลิโภดม (2554: 227-228) กล่าวว่าอัตลักษณ์ไทยในด้านประวัติศาสตร์ถูกกำหนดโดยภาครัฐซึ่งเหมารวมคนในสังคมเป็นเชื้อชาติเดียวกัน เป็นตำนานที่ต้องการให้คนเชื่อมากกว่าคิดหรือตั้งคำถาม และเป็นเครื่องมืออมเมาผู้คนให้คิดตามนโยบายของผู้มีอำนาจ นำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ ปิดกั้น กดขี่ และความขัดแย้งรุนแรงดังเช่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

อดิภพ ภัทรเดชไพศาล (2556: 88) อธิบายว่าการกำหนดให้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาราชการ เป็นภาษาไทยแท้ และต้องตรงกับพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน เป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ครอบงำโดยใช้กฎหมาย สื่อ และตำราเรียนเป็นเครื่องมือ ถือเป็นการสร้างความชอบธรรมในการยึดเอียงทางวัฒนธรรมซึ่งผู้ใช้สำเนียงต่างออกไปจะถูกจัดให้กลายเป็นพลเมืองชั้นสอง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2558: 12-13) ส่วน Bandhumedha (1985: 84) มองว่ากระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมประกิต (Socialization Process) ทำให้คนยอมรับการจัดระบบหรือลำดับชั้นทางสังคม ทั้งยังสร้างสำนึกชาตินิยมเพราะภาษาทำให้มนุษย์รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน การพูดภาษาใดแสดงว่าบุคคลนั้นรักดีต่อชาตินั้นอย่างจริงใจ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 656)

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชนชั้นนำได้พยายามสร้างการครอบงำทางวัฒนธรรม ในสมัยอยุธยาชนชั้นปกครองได้ใช้วัฒนธรรมศักดิ์นาควบคุมวิถีคิดของประชาชน ทำให้ไพร่ยอมรับสถานะอันต่ำต้อยโดยอ้างเรื่องบุญกรรมเพื่ออธิบายความแตกต่าง และยังอ้างความจำเป็นในการแบ่งหน้าที่งานตามชาติกำเนิดเพื่อความเป็นระเบียบของสังคม ทำให้ไพร่ไม่มีโอกาสเลื่อนสถานะหรือมีตำแหน่งทางราชการซึ่งจำกัดไว้ให้ผู้มีชาติภูมิเท่านั้น (จิรัชญา มณีเนตร, 2553: 58-59) เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยใหม่การครอบงำทางวัฒนธรรมเริ่มมีมนวลมากขึ้น ชนชั้นสูงพยายามกำหนดมาตรฐานเพื่อสร้างเอกภาพและความสูงส่งทางวัฒนธรรม มีการจัดตั้งหน่วยงานให้ทำหน้าที่ปลูกฝังวัฒนธรรมกระแสหลักและกลั่นกรองตรวจสอบสิ่งไม่พึงประสงค์ ชนชั้นนำในเมืองหลวงจึงสามารถครองความเป็นเจ้าทางวัฒนธรรมของทั้งประเทศได้ (Van Esterik, 2000: 4)

หนึ่งศตวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยมีการรวมศูนย์อำนาจ เกิดการครอบงำอัตลักษณ์ท้องถิ่นด้วยการปกครองที่ให้ข้าราชการเข้ามาควบคุม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554: 214) ภาครัฐโดยเฉพาะราชสำนักภาคกลางยังได้สถาปนารูปแบบวัฒนธรรมของตนให้เป็นกฎเกณฑ์ของสังคม จำกัดความหลากหลาย และเป็นปัจจัยในการสร้างวัฒนธรรมแห่งชาติต่อมา (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 26-27) สายชล สัตยานุรักษ์ (2550) กล่าวว่าปัญญาชนกระแสหลักได้สร้างวิถีคิด “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ซึ่งเน้นความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ การนับถือพุทธศาสนา และการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง มีการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องผ่านตำราเรียนจนสามารถครอบงำความคิดของคนไทยได้อย่างเบ็ดเสร็จ Van Esterik (2000: 38) อธิบายว่าร้อยละ 75 ของการเรียน เด็กไทยจะถูกปลูกฝังศีลธรรม จรรยา มารยาท และอุดมการณ์ของรัฐเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมตามแบบแผนของผู้ดี เป็นการสร้างค่านิยมภาพลักษณ์ที่ทำให้เด็กขาดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ กอปรกับการออกกฎระเบียบมากมายของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาของไทยลุ่มเหลวที่สุดในอาเซียน (James, 2013)

การสร้างวัฒนธรรมกระแสหลักมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการรวมศูนย์อำนาจรัฐ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 1) อำพรางการครอบงำของชนชั้นนำ และทำให้อัตลักษณ์ไทยกลายเป็นสินค้าภายใต้แก่นของความเป็นไทย (Van Esterik, 2000: 126) คนทั่วไปจึงมองว่าวัฒนธรรมไทยงดงาม น่าภาคภูมิใจ และเป็นมรดกจากความรุ่งโรจน์ในอดีต (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 707) ส่งผลให้ภาครัฐตั้งคณะบุคคลให้ทำหน้าที่อนุรักษ์และกำหนดมาตรฐานทางวัฒนธรรม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 32) โดยเฉพาะการก่อตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อเผยแพร่และรักษาวัฒนธรรม โดยเชื่อว่าทบัพัญญัติของรัฐจะช่วยเสริมสร้างทัศนคติและการปฏิบัติของประชาชนได้ (Van Esterik, 2000: 107) Pongsapich (1990: 87-88) กล่าวว่าในทศวรรษ 1980

สมาดังกล่าวได้กระตุ้นจิตสำนึกทางวัฒนธรรมโดยประกาศให้คนไทยปฏิบัติตามค่านิยม เช่น การมีความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การรณรงค์นี้ไม่มีประสิทธิผลเนื่องจากไม่มีผู้ปฏิบัติตามอย่างเป็นรูปธรรม ช้ายังถูกวิจารณ์ว่าเป็นค่านิยมที่ล้าสมัยและไร้ประโยชน์อีกด้วย (Goodman, 2013: 110)

ลำดับต่อไปจะกล่าวถึงลักษณะทางวัฒนธรรมที่ถูกส่งเสริมให้โดดเด่น สำคัญ และเป็นแก่นของความเป็นไทยซึ่งเป็นวิถีคิดกระแสหลักในสังคม

2.3.2.2 วัฒนธรรมกระแสหลักที่สำคัญในสังคมไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมในหัวข้อ 2.3.2.1 ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นวัฒนธรรมกระแสหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) ชาตินิยม (2) พุทธศาสนา และ (3) กษัตริย์นิยมและวัฒนธรรมราชสำนัก สอดคล้องกับแนวคิดสถาบันหลักของชาติไทย นั่นคือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นกรอบความคิดเชิงอุดมการณ์ที่สถาปนาโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ธิดานต์ ศรีนาวา, 2556; สายชล สัตยานุรักษ์, 2556ก) ดังจะได้กล่าวในรายละเอียด

1) ชาตินิยม

ชาตินิยม คือ การที่สมาชิกของรัฐรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกัน พยายามทำให้พื้นฐานทางสังคมที่มีร่วมกันได้รับการคุ้มครองด้วยกฎหมาย (Çolak, 2005: 790) ทั้งยังหมายถึงความรักในภูมิลำเนา ประเทศ หรือถิ่นที่อยู่ การยึดมั่นในประเพณี ความภูมิใจว่าชาติของตนสมบูรณ์แบบ ปฏิเสธความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความแตกต่างทางศาสนา ส่งเสริมการใช้ภาษาสากลของชาติ การวิพากษ์วิจารณ์พงศาวดารหรือประวัติศาสตร์ค่อนข้างถูกจำกัด (Barnhill, 2005: 873) Rejai (1991: 176-177) อธิบายว่าผู้มีแนวคิดชาตินิยมจะรู้สึกถึงชาติของตนยิ่งใหญ่ จึงพยายามสร้างระบบการเมือง การทหาร และสถานะทางวัฒนธรรมของชาติให้มั่นคง เน้นเอกภาพทางสังคม เกียรติยศ และความมั่นคง แนวคิดนี้เกิดจากการที่คนส่วนใหญ่มองคนที่มีเชื้อชาติ เขตแดน และที่มาแตกต่างจากตนเป็นศัตรูหรือภัยคุกคาม (ชัยมงคล สุพรมอินทร์, 2554: 89) ปัจจุบันแนวคิดนี้มีอิทธิพลน้อยลงเนื่องจากการกระจายของกระแสโลกาภิวัตน์ทั่วโลก (Globalization) (Çolak, 2005: 792)

แนวคิดชาตินิยมไทยที่ผู้วิจัยจะอภิปรายประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ คือ (1) ความรุ่งโรจน์ยิ่งใหญ่ของประเทศไทย และ (2) เอกภาพและความมั่นคงของประเทศไทย มีรายละเอียดดังนี้

(1) ความรุ่งโรจน์ยิ่งใหญ่ของชาติ

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2534: 27) กล่าวว่ารัฐชาติของไทยเป็นจินตนาการร่วมและผลผลิตทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคม สำนึกความเป็นชาติของคนไทยเกิดจากการกำกับโดยชนชั้นนำซึ่งไม่ได้พัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป การสร้างความหมายของ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” เพื่อส่งเสริมชาตินิยมทำให้คนไทยมีโน้ตศรัทธาชาติของตนยิ่งใหญ่ เป็นเอกราช และดูถูกชนชาติอื่น (อดิภ ภัทรเดชไพศาล, 2556: 40-49) ผู้วิจัยขออภิปรายรูปแบบการสร้างชาตินิยมที่ส่งเสริมความรุ่งโรจน์ยิ่งใหญ่ของชาติ ได้แก่ การสร้างประวัติศาสตร์ การใช้ภาษาและการสร้างคุณค่าแก่ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และการทำให้ไทยเป็นชาติที่มีความศิวิไลซ์ ดังนี้

การสร้างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นการเสริมสร้างชาตินิยมรูปแบบหนึ่ง ประวัติศาสตร์เป็นหัวใจของการศึกษาความเป็นมาอันนำไปสู่วิถีปฏิบัติของสังคม ชนชั้นนำจึงยึดกุมการศึกษาประวัติศาสตร์โดยสอดแทรกหลักคิดที่ส่งเสริมสถาบันของตน (จิตร ภูมิศักดิ์, 2550: 64) พรเพ็ญ อันตระกูล (2556: 326-344) กล่าวว่าประวัติศาสตร์ไทยเน้นเรื่องราวของผู้นำจอมอหังการของประชาชน ชุมชน และเศรษฐกิจ การเรียนประวัติศาสตร์ที่ถูกกำหนดจากส่วนกลางได้กลายเป็นเครื่องมือกระตุ้นชาตินิยมและวีรบุรุษนิยมเสมอมา สอดคล้องกับศรีศักร วัลลิโภดม (2554: 222-223) ที่มองว่าการบันทึกประวัติศาสตร์ของไทยเป็นเครื่องมือสร้างความเชื่อตามความต้องการของผู้มีอำนาจแล้วผลิตซ้ำโดยบรรจุเป็นหลักสูตรการศึกษา แท้จริงแล้วประวัติศาสตร์ไทยก็คือตำนานที่เพ่งมีการสร้างให้เป็นประวัติศาสตร์แห่งชาติตามวิธีคิดแบบชาติตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้เอง

สุจิตต์ วงษ์เทศ กล่าวว่าคนไทยถูกวิธีคิดทางประวัติศาสตร์ครอบงำให้ดูถูกผู้อื่นและเชื่อว่าตนยิ่งใหญ่ เป็นวิธีคิดแบบคลั่งชาติจากยุคล่าอาณานิคม (มหาวิทยาลัยศิลปากร. คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์, 2558) เป็นผลจากการที่ปัญญาชนกระแสหลักได้สร้างวิธีคิด “ชาติไทย” โดยเน้นความเป็นชนชาตินักรบเพื่อส่งเสริมอำนาจของผู้นำและทำให้ชาติไทยเป็นมหาอำนาจในแดนแหลมทอง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 1-2) รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังมีการแต่งประวัติศาสตร์ใหม่ให้ผูกพันกับ “เชื้อชาติไทย” เพื่อส่งเสริมเชื้อชาตินิยมจนกลายเป็นวิธีคิดที่มีอิทธิพลในปัจจุบัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 31-32) ศรีศักร วัลลิโภดม (2554) กล่าวว่า การเขียนประวัติศาสตร์ใหม่ได้บิดเบือนข้อเท็จจริง โดยระบุให้ชาติไทยเริ่มต้นจากรัฐสุโขทัยต่างๆ ที่ในขณะนั้นยังไม่มีอารยธรรมอันสูงส่งและเส้นเขตแดน ส่วนคนไทยก็เกิดจากการ

ผสมผสานของผู้คนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งกับคนที่อาศัยอยู่ก่อนแล้ว มิได้อพยพมาจากจีนตอนใต้เพียงอย่างเดียว

การใช้ภาษาและการให้ความหมายแก่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมก็มีส่วนในการสร้างชาตินิยมไทย โดยเฉพาะการสร้างความหมายให้กับคำเรียก เช่น “สยาม” ซึ่งปัญญาชนไทยพยายามเชื่อมโยงกับคำว่า “สยาม” ในภาษาสันสกฤตที่แปลว่าสีดำ แล้วดัดแปลงความหมายเป็นสีทองเพื่อให้สอดคล้องกับชื่อสุวรรณภูมิ ในข้อเท็จจริงคำนี้เป็นชื่อที่ชนชาติอื่นเรียกคนไทยโบราณในเชิงดูถูกเหยียดหยาม ทำให้ชนชั้นนำในยุคต่อมาใช้คำว่า “ไท” ซึ่งแปลว่าเอกราชแทนเพื่อสร้างภาพความยิ่งใหญ่ของรัฐและตอบโต้กับการดูถูก (จิตร ภูมิศักดิ์, 2524) แม้แต่คำว่า “สุวรรณภูมิ” เองก็ถูกสร้างความหมายให้เป็นอาณาจักรโบราณของไทย ทั้งๆ ที่เป็นชื่อดินแดนในวรรณกรรมอินเดียอันหมายถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวมนั่นเอง (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558)

ในส่วนของภาษาและตัวอักษร ศรีศักร วัลลิโภดม (2554: 78-94) กล่าวว่าภาษาและอักษรไทยถูกใช้สื่อสารข้ามรัฐมาก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงซึ่งสุโขทัยไม่ใช่รัฐเดียวที่พูดภาษาไทย อักษรไทยเกิดขึ้นจากการสร้างตัวอักษรเพื่อกำกับภาษาที่ใช้มายาวนาน สุจิตต์ วงษ์เทศ อธิบายว่าอักษรไทยมีพัฒนาการมาจากอักษรเขมร มีรากเหง้ามาจากอักษรปัลลวะและทวารวดีเช่นเดียวกับอักษรขอม ความเชื่อว่าพ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์อักษรไทยจึงเป็นเพียงการสร้างตำนานว่าชนชาติไทยมีอารยธรรมยาวนานเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558) นอกจากนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ยังได้บัญญัติคำไทยโดยแปลงจากคำภาษาตะวันตกเพื่อทำให้ชาติไทยมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกอีกด้วย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 2)

การสร้างชาตินิยมไทยอีกรูปแบบหนึ่งคือการส่งเสริมคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เป็นมรดกทางความคิดของราชสำนักในอดีตซึ่งถูกใช้เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมแห่งชาติในยุคต่อมา (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 29) ความรักชาติที่ปัญญาชนกระแสหลักนำเสนอมุ่งเน้นการรักษาขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมแห่งชาติให้อยู่ในสถานะที่สูงส่ง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 718) วัฒนธรรมไทยที่ถูกนิยามโดยภาครัฐจึงมีความหมายเฉพาะความเจริญงอกงามของรัฐและระเบียบหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งชนชั้นนำเชื่อว่าการมีวัฒนธรรมที่สูงส่งจะช่วยปกป้องชาติจากอิทธิพลของชาวต่างชาติได้ (Van Esterik, 2000: 101)

นอกจากนี้การทำให้ชาติไทยมีความศิวิไลซ์ก็เป็นการสร้างชาตินิยมด้านความยิ่งใหญ่ของชาติเช่นกัน ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองชนชั้นนำได้นิยามวัฒนธรรมความเป็นไทยใหม่เพื่อให้มีความเป็นสากล และทำให้ชาติไทยมีความศิวิไลซ์เพื่อต่อสู้กับภัยคุกคามของชาติตะวันตกและชาวจีน (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 709) หลังการปฏิวัติ 2475 ชนชั้นนำได้สร้างให้วัฒนธรรมไทยกลมกลืนกับตะวันตกโดยระบุว่าหลักการที่สอดคล้องกัน เช่น การอธิบายความเชื่อด้วยหลักของเหตุผล (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 29-30) ส่วนจอมพล ป. ได้ส่งเสริมมารยาทสากล มีการรณรงค์ให้ใช้คำว่า “สวัสดี” สำหรับทักทาย ส่งเสริมการศึกษาและสิทธิสตรี และส่งเสริมการแต่งกายแบบสากล เพื่อสร้างภาพให้ไทยเป็นชาติอารยะในสายตาชาวต่างชาติ (Van Esterik, 2000: 102-104)

(2) เอกภาพและความมั่นคงของรัฐชาติ

ธงชัย วินิจจะกุล (2551: 58-63) ระบุว่ากรณีที่ชนชั้นนำเดิมขับเคลื่อนสังคมสู่การเป็นรัฐสมัยใหม่ได้ผลิตซ้ำจินตนาการว่าสังคมในอดีตดงดงมและมีความสุขเหมือนเทพนิยาย ก่อให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่เพื่อสร้างระเบียบสังคมและความสามัคคี ประชาชนจึงมองความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งผิดปกติและยินดีช่วยรัฐเฝ้าระวังความแปลกปลอม สายชล สัตยานุรักษ์ (2550: 674-675) เรียกโลกทัศน์นี้ว่า “เมืองไทยนี้ดี” ซึ่งทำให้คนไทยยอมรับความไม่เท่าเทียมและมองความขัดแย้งเป็นปัญหา การเรียกร้องของผู้เสียเปรียบจะถูกมองว่าทำลายความสงบสุขของบ้านเมืองทำให้ผู้กุมอำนาจรัฐใช้เป็นข้ออ้างในการปราบปราม นธิ เอียวศรีวงศ์ (2534: 34) มองว่าการสร้างเอกภาพในฐานะวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นแนวคิดที่ครอบงำคนส่วนใหญ่และบิดเบือนประวัติศาสตร์ที่ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม เอกภาพและเอกลักษณ์ไทยในวัฒนธรรมแห่งชาติจึงไม่มีอยู่จริง

ชาตินิยมที่เน้นเอกภาพของรัฐปรากฏเรื่อยมาตั้งแต่ก่อนปฏิวัติการปกครอง ทั้งการทำให้แต่ละชาติพันธุ์กลายเป็นไทย นั่นคือ การจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ นับถือศาสนาพุทธ และใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องตามแบบแผน ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในบางพื้นที่ มีการสร้างความเป็นอื่นโดยเฉพาะชาวจีนที่ไม่ยอมกลายเป็นไทย ทั้งการออกพ.ร.บ. ประถมศึกษา การใช้วรรณกรรม เช่น ยิวแห่งบูรพาทิศ สี่แผ่นดิน อยู่กับก๋ง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 654-668) ซึ่งจิตร ภูมิศักดิ์ (2550: 226-227) มองว่าการดำเนินการเช่นนี้เป็นการกลบเกลื่อนการกดขี่ประชาชน โดยเบนความเกลียดชังไปที่พฤติกรรมของคนจีนว่าค้ากำไรเกินควรแทน นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่วัฒนธรรมความเป็นไทยสู่มวลชนซึ่งเป็นรูปแบบวัฒนธรรมภาคกลาง เกิดการปิดกั้นวิถีชาวบ้านและการทำลายคัมภีร์รวมถึงศิลปะท้องถิ่นจำนวนมาก (Van Esterik,

2000: 100) แม้ปัญญาชนบางกลุ่มจะให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชาวบ้าน แต่ก็ยังเป็นเพียงการผนวกให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแห่งชาติ ทั้งยังมีการจัดลำดับชั้นที่ทำให้วัฒนธรรมชาวบ้านมีสถานะต่ำสุดในความเป็นไทย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550)

ในทัศนะของผู้วิจัยมองว่าแนวคิดชาตินิยมเป็นหลักการจำเป็นสำหรับการประสานความหลากหลายของคนในสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกัน และการสร้างความเป็นชาติของทุกประเทศก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้เครื่องมือของแนวคิดชาตินิยมได้ ชาตินิยมจึงมีอยู่ในทุกสังคมและมีทั้งคุณและโทษ ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาซึ่งเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมกระแสหลักที่สำคัญของสังคมไทย

2) พุทธศาสนา

ในประเทศไทยศาสนาพุทธได้รับการยกย่องผ่านตัวบทสำคัญที่สร้างให้เป็นศาสนาหลักจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติ อาทิ รัฐธรรมนูญ พระปฐมบรมราชโองการ (เกริก เรย์โนลด์, 2556: 273) และถูกเชิดชูควบคู่กับพระมหากษัตริย์ให้เป็นแก่นของความเป็นไทยโดยชนชั้นนำอยู่เสมอ (Van Esterik, 2000: 95) สอดคล้องกับความเห็นของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2534: 136-137) ที่ว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการจัดระบบความสัมพันธ์และวัฒนธรรมไทย เมื่อถูกผนวกเข้ากับ “ชาติไทย” จึงกลายเป็นเงื่อนไขในการสร้างวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเคยนิยามไว้ว่าคนไทยคือผู้ที่นับถือพระเจ้าแผ่นดินและเป็นพุทธศาสนิกชน

ในทางวิชาการเรียกศาสนาพุทธในประเทศไทยว่าศาสนาไทย (Thai Buddhism) เพราะมีการผสมระหว่างพุทธ ผี (บรรพชน) และพราหมณ์ ทำให้ศาสนาพุทธแท้ในไทยไม่มีอยู่จริง (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2558ก) ทั้งยังเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้มีอำนาจดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (ดูใน ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2558) กล่าวว่าคนไทยนำหลักคำสอนของพุทธศาสนามาตีความให้สอดคล้องกับวิถีการเมืองและสภาวะการณ์ทางสังคม กลายเป็นเครื่องมือเพิ่มหรือรื้อถอนอำนาจแก่คนบางกลุ่ม เป็นวาทกรรมกระแสหลักที่มีลักษณะครอบงำ สนับสนุนแนวคิดอนุรักษนิยมที่อำนวยการประโยชน์แก่ชนชั้นปกครอง (Van Esterik, 2000: 82) และยังปิดกั้นความหลากหลายโดยเฉพาะการกำหนดให้วันสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นวันหยุดราชการ เป็นต้น (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2558)

แม้วิถีชีวิตของคนไทยจะเปลี่ยนไปจากอดีต แต่หลักการของศาสนาพุทธก็ยังมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและโลกทัศน์ของคนไทยอยู่มากโดยเฉพาะหลักบุญกรรม (Bandhumedha, 1985: 84) อันหมายถึงการกระทำและผลของการกระทำจากอดีต กรรมดีนำมาซึ่งความเจริญออก

งามส่วนกรรมชั่วนำมาซึ่งความทุกข์ยาก (Shytov, 2004: 95) ผู้วิจัยขออภิปรายอิทธิพลของหลักบุญกรรมที่ส่งเสริมความแตกต่างทางอำนาจ ความไม่เท่าเทียมทางเพศ และภาพลักษณ์ภายนอก ดังจะได้กล่าวในรายละเอียด

ในประเด็นการส่งเสริมความแตกต่างทางอำนาจ จิตร ภูมิศักดิ์ (2550: 68) มองว่าศาสนาพุทธคือซากเดนที่รักษาความคิดแบบศักดินาและเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองมากกว่าจะช่วยแก้ปัญหาสังคม สถาบันศาสนาช่วยชะลอความขัดแย้งระหว่างชนชั้นสูงกับประชาชน พุทธศาสนาและองค์กรสงฆ์ยังถูกวิพากษ์ว่าเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นนำใช้กดขี่ผู้หญิงและชนชั้นล่าง (Van Esterik, 2000: 83) เมื่อศาสนาพุทธกลายเป็นสถาบันของรัฐชาติจึงจำกัดการตีความและนำไปสู่หลักการที่ไม่ส่งเสริมความเสมอภาค (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2558ก) โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่าผู้มีสถานะสูงหรือร่ำรวยคือผู้สั่งสมบุญหรือกรรมดีไว้มาก ทำให้การประเมินสถานะของบุคคลมีความสำคัญในสังคมไทย (Rabibhadana, 1979: 35-36) คนไทยจึงยอมรับความแตกต่างทางอำนาจดังความเชื่อที่สะท้อนผ่านสุภาษิต เช่น “แข่งเรือแข่งพายได้ แข่งบุญแข่งวาสนาไม่ได้” (Bandhumedha, 1985)

หลักกรรมและบุญวาสนายังส่งผลให้คนไทยเชื่อว่าหน้าที่ทางการเมืองควรรับผิดชอบโดยชนชั้นนำ ส่วนประชาชนควรรอรับความช่วยเหลือจากชนชั้นปกครองด้วยความอดทน (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 670) คนทั่วไปจึงยกย่องและเกรงกลัวผู้มีอำนาจ รวมถึงไม่ประสงค์เป็นผู้ใช้อำนาจเพราะเชื่อว่าตนไม่มีความสามารถหรือบุญวาสนาพอ (Phillips, 1965: 155) ความเชื่อนี้สะท้อนผ่านแนวคิดของปัญญาชนกระแสหลักอย่าง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ ที่เสนอว่าผู้นำต้องเป็นคนดี เสียสละ มีบุญวาสนา และใช้อำนาจเผด็จการภายใต้คุณธรรมของพุทธศาสนา (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 672) มโนทัศน์เหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ การกดขี่ และการกระจายทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรมในสังคมไทย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2556: 313)

ความไม่เท่าเทียมทางเพศเป็นผลจากความเชื่อในหลักบุญกรรมเช่นกัน แม้ศาสนาพุทธจะถูกยกย่องว่าเปิดกว้างแต่พระสงฆ์ไทยกลับไม่ใช้หลักศาสนาส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ นักสตรีนิยมมองว่าศาสนาพุทธเป็นปิตาธิปไตยและใช้หลักกรรมเอื้อต่อการกดขี่ (Van Esterik, 2000: 88-89) สุจิตต์ วงษ์เทศ อธิบายว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยยกย่องให้ผู้หญิงเป็นใหญ่ มีอำนาจทางการเมือง และเป็นผู้นำในพิธีกรรม เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาได้เปลี่ยนผู้กุมอำนาจทางสังคมจากหญิงเป็นชาย (ดูใน ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2558) ส่งผลให้สตรีไทยในยุคต่อมาถูกกดขี่ให้มีสถานะต่ำกว่า ถูกกีดกันออกจากระบบการศึกษา และมีสามีได้คนเดียวใน

ขณะที่ผู้ชายมีภรรยาได้หลายคน (Van Esterik, 2000: 67) พระยาอนุมานราชธน (2553: 27) อธิบายประเพณีเกี่ยวกับการเกิดว่าสตรีที่คลอดบุตรยากท่านให้ดื่มน้ำล้างเท้าสามี ปัจจุบันบางคนยังเชื่อว่าผู้หญิงมีคุณธรรมและสร้างกรรมดีมาน้อย ในทางกลับกันผู้หญิงก็ยอมรับหลักการนี้ด้วยการนิยมทำบุญมากเพราะปรารถนาอยากเกิดเป็นชาย การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในไทย จึงมิได้มีปัจจัยมาจากศาสนาพุทธ (Van Esterik, 2000: 67)

Van Esterik (2000: 84) มองว่าหลักของบุญกรรมยังส่งผลต่อการให้คุณค่ากับภาพลักษณ์ภายนอก โดยเฉพาะการอธิบายรูปสมบัติด้วยเหตุผลของการสั่งสมบุญในอดีต ความงามและความร่ำรวยถูกเชื่อมโยงกับกรรมดีส่วนความอัปลักษณ์และความยากจนถูกเชื่อมโยงกับกรรมชั่วของแต่ละคน ก่อให้เกิดค่านิยมการยกย่องผู้มีรูปร่างหน้าตาดีรวมถึงการทำให้เรือนร่างมีมูลค่าและเป็นเครื่องมือก้าวสู่ความสำเร็จในชีวิต คนไทยจึงใส่ใจกับภาพลักษณ์ภายนอกมากกว่าความดีภายใน ปัญญาชนบางกลุ่ม เช่น สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ จึงเสนอให้คนไทยใส่ใจกับโลกุตระธรรม และสนับสนุนให้ปฏิรูปพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาสังคม (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 718-719)

พุทธศาสนาถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมไทยเคียงคู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์จนกลายเป็นวิถีคิดกระแสหลักในสังคม (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550) แนวคิดเกี่ยวกับกษัตริย์นิยมและวัฒนธรรมราชสำนักจึงเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเป็นลำดับต่อไป

3) กษัตริย์นิยมและวัฒนธรรมราชสำนัก

กษัตริย์นิยมหรือราชาธิปไตย คือ ความเชื่อว่าอำนาจทางการเมืองควรกำกับโดยผู้นำ อาทิ กษัตริย์หรือผู้นำศาสนาแต่เพียงผู้เดียว (Magstadt, 2011: 31) ผู้มีแนวคิดกษัตริย์นิยม (Royalist) จะเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นเสมือนเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ สูงส่ง และทรงคุณธรรม (พิมพ์ร สุนทรวิริยกุล, 2551: 32) ส่งผลให้แบบแผนวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ถูกยกย่องว่ามีคุณค่าและสูงส่งตามไปด้วย ผู้วิจัยขออธิบายแนวคิดกษัตริย์นิยมและวัฒนธรรมราชสำนักตามลำดับ ดังนี้

(1) กษัตริย์นิยม

พื้นฐานความเชื่อของคนไทยยกย่องพระมหากษัตริย์เป็นสมมุติเทพทรงบุญญาธิการ มีชาติกำเนิดสูงส่ง และมีอำนาจบารมีเหนือคนทั่วไป (ศิลปศึกษา แจ่มสว่าง และอาทิตย์ ชีรวณิชกุล, 2558: 514) แนวคิดนี้ฝังแน่นอยู่ในสำนึกของคนไทยมาช้านาน ทั้งยังถูกสร้างใหม่และผลิตซ้ำโดยชนชั้นนำเรื่อยมาทุกยุคสมัย ผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดพอสังเขป

สยามประเทศในอดีตยึดถือระบบเทวราชาซึ่งเชื่อว่ากษัตริย์เป็น
อวตารของเทพเจ้า ภายหลังได้รับเอาแนวคิดสมมติเทพของพุทธศาสนามาปรับใช้โดยเชื่อว่า
กษัตริย์คือผู้มีบุญบารมีมาก ผู้ปกครองในแต่ละยุคจึงนิยมการทำบุญ ให้ทาน สร้างวัด และ
สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา ถือเป็นการสร้างความคุ้นเคยและลดความเหินห่างในความสัมพันธ์
แบบเจ้ากับข้า สร้างความเป็นพวก และกระชับสัมพันธ์กับผู้นำที่เป็นศูนย์อำนาจในท้องถิ่น
(ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554: 68-80) ผู้วิจัยถือว่ากระบวนการดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้าง
แนวคิดกษัตริย์นิยมในสังคมไทย

แนวคิดกษัตริย์นิยมถูกรื้อฟื้นและผลิตซ้ำอย่างชัดเจนในยุคเล่าอาณานิคม พระมหากษัตริย์เป็นผู้นำสำคัญที่กำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่ความเป็นรัฐชาติ
ไทย โดยรวบอำนาจที่กระจายอยู่ในสถาบันต่างๆ แล้วเชื่อมโยงให้เป็นส่วนหนึ่งที่มีสถานภาพรอง
จากสถาบันกษัตริย์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 27-28) รวมถึงควบคุมการศึกษาประวัติศาสตร์ซึ่งใช้
ตำราที่เรียบเรียงโดยชนชั้นนำซึ่งเน้นเรื่องของราชวงศ์ สงคราม และตำนานวีรบุรุษ ทำให้ผู้เรียน
จินตนาการถึงรัฐไทยในอุดมคติที่งดงามและสุขสมบูรณ์ซึ่งไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง (ธรรมเกียรติ
กันอริ, 2550: 13-18) กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนเกิดสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์
รู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลาง และมีสำนึกชาตินิยมว่าเชื้อชาติไทย
ยิ่งใหญ่ (Fong, 2009)

การรื้อฟื้นชนบประเพณีดั้งเดิมของชนชั้นนำได้เน้นความสำคัญของ
พระมหากษัตริย์ อาทิ การสร้างความหมายใหม่แก่พระราชพิธีและสัญลักษณ์ที่ทำให้
พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางควบคู่กับความเป็นสากล (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 709) การ
ก่อตั้งพลังมวลชนเพื่อให้ประชาชนมีความสามัคคีและใกล้ชิดราชวงศ์ (Van Esterik, 2000: 98)
ขุนวิจิตรมาตราได้เขียนหนังสือ “หลักไทย” อธิบายที่มาของชนชาติไทยและภาษาไทย หลวงวิจิตร
วาทการได้ส่งเสริมความเป็นไทยโดยเน้นความกล้าหาญและความภักดีต่อสถาบันผ่านบทละคร
กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเรียบเรียงพงศาวดารใหม่ (Fong, 2009: 676) ม.ร.ว.คึกฤทธิ์
ปราโมทย์ ได้รื้อฟื้นอุดมการณ์จารีตนิยมที่มีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ
(สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 666)

ในด้านการเมือง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เชื่อมโยงแนวคิดราชาธิปไตยเข้ากับประชาธิปไตยเกิดเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทรงมี
สถานะเหนือการเมือง เป็นเสมือนเทพเจ้าจึงอยู่เหนือการวิพากษ์วิจารณ์ พระมหากษัตริย์ยังมี
บทบาทในการบรรเทาความขัดแย้ง เช่น วิกฤตการณ์พฤษภาทมิฬ นอกจากนี้กลุ่มชาตินิยมยังเชิด

ฐพระมหากษัตริย์เป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และทุนนิยม ทำให้นักวิชาการบางส่วนมองว่าการรื้อฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งช่วยผลิตซ้ำแนวคิดกษัตริย์นิยม เป็นการสร้างมั่นคงทางอำนาจของผู้นำทางการเมืองโดยใช้ความรู้สึกชาตินิยมและสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องมือ (Fong, 2009)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในช่วงต่อมาส่งผลให้ชนชั้นกลางมีบทบาทในการเชิดชูสถาบันกษัตริย์ เป็นผลสืบเนื่องจากการที่คนหัดดีในอดีตพึ่งพาราชสำนักเพื่อประกอบอาชีพ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 28) การพึ่งพาเช่นนี้ทำให้ชนชั้นกลางไม่มีวัฒนธรรมของตนเองจึงต้องเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมราชสำนัก (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536: 38) Van Esterik (2000: 40) กล่าวว่าชนชั้นกลางคุ้นเคยและเลียนแบบวิถีปฏิบัติของราชสำนักได้ดี เข้าใจและยอมรับมาตรฐานของผู้ปกครองได้ดีกว่าชาวนา วัฒนธรรมที่ชนชั้นกลางสืบทอดจากผู้ปกครองได้แก่ การแสดงความหุหรมั่งคั่งและวิจิตรว่าอำนาจสัมพันธ์กับบุญกุศล ชนชั้นกลางจึงยอมรับระบอบเผด็จการและความไม่เสมอภาคด้านสิทธิหรืออำนาจได้ง่ายกว่า (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536: 39-40)

Fong (2009: 693) กล่าวว่าแนวคิดกษัตริย์นิยมทำให้คนไทยยกย่องพระมหากษัตริย์เป็นพ่อของแผ่นดิน ผู้มีอำนาจบางกลุ่มมักอ้างความไม่ชอบธรรมของการเลือกตั้งจึงเชิดชูพระมหากษัตริย์ในการต่อต้านรัฐบาลทุจริตคอร์รัปชัน ส่งผลให้กลุ่มอำนาจฝ่ายขวาสามารถควบคุมวิถีการเมืองของประเทศไว้ได้ (หน้า 674-675) การเชิดชูสถาบันยังส่งผลต่อการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับกษัตริย์ในสื่อและการแสดง โดยเฉพาะโฆษณาซึ่งมักละเว้นการนำเสนอเนื้อหาเชิงตลก หยาบคาย และเพศสัมพันธ์ของตัวพระ-นางซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์เนื่องจากเกรงจะกระทบภาพลักษณ์และทำให้สถาบันคลายความศักดิ์สิทธิ์ (ศิลปศึกษา แจ่มสว่าง และอาทิตย์ ชีวณิษฐ์กุล, 2558: 507-514) ผู้วิจัยขอกล่าวถึงวัฒนธรรมราชสำนักเป็นลำดับต่อไป

(2) วัฒนธรรมราชสำนัก

วัฒนธรรมราชสำนักคือสิ่งที่แสดงถึงมาตรฐานชั้นสูงของความเป็นไทย เป็นมรดกทางความคิดของราชสำนักไทยในอดีตที่ถูกใช้เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมแห่งชาติในปัจจุบัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 29) นอกจากนี้ยังรวมถึงแบบแผนความประพฤติ ความสัมพันธ์ที่เน้นความสูงต่ำ และมาตรฐานทางศีลธรรมหรือศิลปะที่ถูกยกย่องให้สูงค่า ถือเป็นพันธนาการที่ชนชั้นปกครองสร้างขึ้นเพื่อมีอำนาจเหนือชนชั้นชาวนา (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536: 33-34)

อำนาจรัฐผลักดันให้คนทั่วไปยอมรับว่าแบบแผนของราชสำนักเป็นวัฒนธรรมชั้นสูง พึงยกย่อง และเป็นตำราตัดสินความถูกต้องทางวัฒนธรรม ผลสัมฤทธิ์นี้เกิดจาก

ความมั่งคั่งทางการค้าที่จำกัดอยู่ในแวดวงราชสำนักในอดีต การนำวรรณกรรมราชสำนักไปใช้ในการแสดงพื้นบ้าน และการผสมผสานพิธีกรรมชาวบ้านกับพระราชพิธี ส่งผลให้วัฒนธรรมราชสำนักแพร่หลายสู่ประชาชนในวงกว้าง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 26-27) พระยาอนุมานราชธน (2553) อธิบายถึงวัฒนธรรมราชสำนักที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น การไม่สร้างบ้านที่มีเรือนยอดเพราะเป็นแบบของเรือนหลวง การตั้งชื่อเป็นภาษาบาลีสันสกฤตตามแบบอย่างจากชนชั้นสูง เป็นต้น

ปัญญาชนกระแสหลักที่มีส่วนทำให้วัฒนธรรมราชสำนักมีอิทธิพลในสังคม อาทิ ชนชั้นสูงสมัยรัชกาลที่ 6 ได้กำหนดมาตรฐานทางวัฒนธรรมโดยใช้รูปแบบของราชสำนักเป็นเกณฑ์ (Van Esterik, 2000: 98) หลวงวิจิตรวาทการได้ส่งเสริมอุดมการณ์จารีตนิยมที่ให้ความสำคัญกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ได้รื้อฟื้นวิถีความเป็นไทยตามขนบธรรมเนียมในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550) กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์สุภาษิตสอนสตรีโดยใช้สุภาษิตสอนหญิงเป็นพื้นฐานเพื่อเผยแพร่ข้อควรปฏิบัติแก่สตรีทั่วไป (กรมศิลปากร, 2555ข: 159-163) Van Esterik (2000: 47) กล่าวว่าสุภาษิตสอนหญิงถูกใช้เป็นแบบเรียนหลายทศวรรษจนกลายเป็นค่านิยมหลัก เนื้อหากล่าวถึงลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้หญิงตามเกณฑ์ของราชสำนักสยามโบราณ ได้แก่ ความอ่อนโยน อยู่ในโอวาท และรักนวลสงวนตัว (หน้า 129) สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้แย้งว่าสุภาษิตสอนหญิงแต่งขึ้นเพื่อสอนบุตรของตระกูลผู้ดีหรือขุนนางเพื่อให้มีโอกาสเข้ารับราชการในวัง ไม่ใช่ข้อกำหนดให้ผู้หญิงทุกคนต้องทำตาม การเอาบรรทัดฐานแบบผู้ดีบรรจเป็นหลักสูตรการสอนจึงเป็นการเพิ่มปัญหาแก่เด็กและสังคมดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (มูลนิธิแพथทูเฮลท์, 2556)

การอบรมสั่งสอนให้ผู้หญิงมีจรรยาแบบราชสำนักยังเป็นตัวเสริมให้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะการผลิตซ้ำผ่านสื่อบันเทิงต่างๆ ที่สร้างให้ผู้หญิงมีภาพของผู้อ่อนน้อมยอมตาม เรียบร้อย และเคารพเชื่อฟัง ส่วนผู้ชายจะมีภรรยาหลายคน ทำให้ผู้หญิงเกิดความขัดแย้งกัน สิ่งเหล่านี้แสดงถึงความรู้สึกโหยหาอดีตแบบอุดมคติและเป็นการพยายามรักษาภาพจำทางเพศสภาพของหญิงไทยไว้ในสื่อร่วมสมัย จนบางครั้งมีการต่อรองทางวัฒนธรรมซึ่งท้าทายกฎเกณฑ์ของผู้ดี เช่น การเขียนภาพล้อเลียนเชิงกามารมณ์ในจิตรกรรมฝาผนัง การแสดงพื้นบ้านที่ผู้แสดงจะใช้ภาษาสองแง่สองง่ามหรือเนื้อหาเชิงอนาจาร เป็นต้น (Van Esterik, 2000: 46-49)

วัฒนธรรมราชสำนักกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแห่งชาติจากนโยบายการสร้างเอกภาพของชนชั้นนำ ส่งผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นและชนกลุ่มน้อยถูกกดทับ

ทอดทิ้ง และเหยียดหยามโดยให้เหตุผลว่าอยู่ไกลจากศูนย์กลางจึงไม่สามารถรักษามาตรฐาน
 ขั้นสูงได้ แต่หากถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมราชสำนักก็就会被จัดให้มีสถานะด้อยกว่า (นิธิ
 เอียวศรีวงศ์, 2534: 26-33) แม้ปัญญาชนบางส่วนจะผลักดันวัฒนธรรมชาวบ้านให้เป็นส่วนหนึ่งของ
 วัฒนธรรมไทย แต่ก็ไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมชาวบ้านมีสถานภาพสูงขึ้น (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550:
 3) ส่วนมาตรฐานความงามแบบผู้ดีก็ส่งผลต่อค่านิยมภาพลักษณ์และการใช้ความงามเชื่อมโยงสู่
 สถานะทางสังคม ทำให้คนไทยนิยมทุ่มกำลังทรัพย์ไปกับการเสริมสร้างความสวยงาม (Van
 Esterik, 2000: 129) การส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมแบบจารีตยังทำให้คนไทยมีโลกทัศน์คับแคบ
 ไม่สามารถแก้ปัญหาที่ซับซ้อน มีปัญหาในการปรับตัว และเกิดความขัดแย้งสะสมจนยากจะแก้ไข
 (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550: 726)

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในสังคมไทยและวัฒนธรรมศึกษานี้
 ผู้วิจัยได้อธิบายรูปแบบทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อวิธีการสื่อสารของคนไทย ได้แก่ วัฒนธรรมกลุ่ม
 นิยม การสื่อสารแบบเน้นอิงบริบท ความแตกต่างทางอำนาจมาก ลักษณะความเป็นเพศหญิง
 และระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวม แล้วจึงอธิบายวัฒนธรรมไทยที่สำคัญในมุมมองวัฒนธรรม
 ศึกษา คือ ชาตินิยม พุทธศาสนา และกษัตริย์นิยมรวมถึงวัฒนธรรมราชสำนัก ซึ่งเผยให้เห็นถึง
 วัฒนธรรมกระแสหลักที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิดของคนไทยในปัจจุบัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วาทวิพากษ์เชิงค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพประเภทการวิเคราะห์ตัวบททางสังคม (Social Text Analysis) ตามแนวทางการสื่อสารวิพากษ์ (Communication Criticism) หรือวาทวิพากษ์ (Rhetorical Criticism) ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม (Value Criticism) และแนวอุดมการณ์ (Ideological Criticism) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นหนึ่งในแบบแผนเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tradition) (Baxter and Babble, 2003; Sillar and Gronbeck, 2001) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีไทย” ผู้วิจัยขอแจกแจงกรอบในการวิเคราะห์ตามลำดับ คือ (1) วิธีการวิจัย (2) กลุ่มตัวอย่างและวิธีการคัดเลือกข้อมูล (3) กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล และ (4) การนำเสนอข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

3.1 วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วาทวิพากษ์เชิงค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีไทย” หนังสือดังกล่าวเป็นตัวบททางสังคมประเภทเอกสาร (Documents) ตามการจำแนกของ Baxter and Babble (2003: 349) พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี 2554 มี 786 หน้า เนื้อหาเป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองซึ่งระบุไว้ว่ามีจำนวน 2,343 บท งานเขียนทั้งหมดคัดเลือกจากวรรณคดี 89 เรื่องโดยคณะผู้ดำเนินการ 13 คน มีกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนทั่วไป

วิธีการศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกใช้ คือ การวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยมและแนวอุดมการณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาตามแนวทางการสื่อสารวิพากษ์หรือวาทวิพากษ์ในกลุ่มการวิเคราะห์ตัวบททางสังคม และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในกระบวนทัศน์การตีความ (Interpretive Paradigm) โดยผู้วิจัยได้จำแนกการวิเคราะห์เป็น 3 ส่วน คือ (1) การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี (2) การวิเคราะห์

ค่านิยมซึ่งจะบูรณาการร่วมกับการวิเคราะห์มายาคติ และ (3) การวิเคราะห์อุดมการณ์ ในส่วนของการวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติและอุดมการณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาในลักษณะเชิงสำรวจ (Exploratory Analysis) โดยการสำรวจข้อมูลในรูปแบบนิรนัย (Deductive) กล่าวคือผู้วิจัยทำการศึกษาและสังเคราะห์ค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์จากงานการศึกษาก่อนหน้าเพื่อใช้เป็นกรอบความคิดในการศึกษา แล้วจึงตีความตัวบทโดยเปรียบเทียบหรือจัดกลุ่มตามกรอบความคิดดังกล่าวเพื่อตรวจสอบว่าในตัวบทมีค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ดังที่ระบุไว้หรือไม่ จากนั้นจึงสรุปผลตามหลักฐานข้อมูลที่ปรากฏ

ผลการศึกษาตามระเบียบวิธีวาทิพาทศาสตร์อาจถูกโจมตีว่าเป็นความเห็นส่วนตัวหรือการทึกทักเอาเอง ด้วยเหตุที่นักวิจัยไม่สามารถเลี่ยงการใช้วิจารณ์ญาณส่วนตนได้ อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ได้เปิดโอกาสให้นักวิจัยวิเคราะห์ ตีความ หรือโต้แย้งตามอัตวิสัย (Subjectivity) และถือว่าการวิพากษ์ที่ดีควรเชื้อให้เกิดทั้งการสนับสนุนและคัดค้าน (Kuypers, ed., 2009: 14-24) จึงไม่ต้องการตรวจสอบความสอดคล้อง (Intercoder Reliability) หรือวัดความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-Rater Reliability) เนื่องจากกระบวนการตีความเชื่อว่าความจริงมีหลากหลายชุดเป็นอัตวิสัย เป็นการประกอบสร้าง และสามารถผันแปรไปตามบริบท จึงเชื่อมั่นว่าผลการศึกษาจะเป็นข้อสรุปของปรากฏการณ์ไม่ใช่อคติของนักวิจัย และไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความสอดคล้องกันของผลการศึกษา (Baxter and Babble, 2003: 298) Sillars and Gronbeck (2001: 23) ยังอธิบายว่ากระบวนการศึกษาในวิธีการนี้ยอมรับความเป็นอัตวิสัยของนักวิจัย อีกทั้งตัวบทเอกสาร (Documents) ยังถือเป็นข้อมูลที่ไม่มี ความหมายแน่ชัดหรือเป็นแบบฉบับ และไม่สามารถระบุว่าถูกหรือผิดได้ ความหมายที่ได้จึงเกิดจากการตีความและอาจแตกต่างกันไปในนักวิจัยแต่ละคน (Hodder, 1994: 394) เช่น คำว่า “อึดอึด” ผู้หนึ่งอาจตีความว่าเป็นคำที่สะท้อนค่านิยมความสนุกสนาน แต่อีกผู้หนึ่งอาจตีความว่าเป็นคำที่สะท้อนค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อมก็เป็นได้

3.2 กลุ่มตัวอย่างและวิธีการคัดเลือกข้อมูล

หนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” เป็นตัวบทที่ราชบัณฑิตยสถานได้คัดเลือกเนื้อหาที่เห็นว่าสำคัญ ถือเป็นข้อมูลที่ผ่านการสร้างตัวบทจากชิ้นงาน (Textualization) แล้วในเบื้องต้นและผู้วิจัยได้อธิบายองค์ประกอบและบริบทของตัวบทพอสังเขปในหัวข้อ 3.1 ในส่วนนี้จึงกล่าวถึงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาและวิธีการคัดเลือกข้อมูลอันเป็นการวิเคราะห์เพื่อจัดระเบียบตัวบท

(Analysis) ของการสื่อสารวิพากษ์ การสร้างและจัดระเบียบตัวบทนี้เปิดโอกาสให้นักวิจัยสามารถดำเนินการตามอรรถวิสัยได้เช่นกัน (Baxter and Babble, 2003: 349) โดยสามารถจัดระบบตามแนวทางของตนได้อย่างเสรี (Sillars and Gronbeck, 2001: 29) การวิเคราะห์เพื่อจัดระเบียบตัวบทมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยใช้เนื้อหาทั้งหมดของหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคำนิยมและอุดมการณ์ นั่นคือ วรรณคดีจำนวน 89 เรื่อง และวรรณคดีที่ระบุโดยใช้เลขไทยจำนวน 2,268 วรรณคดี ผู้วิจัยได้นำวรรณคดีทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่โดยใช้เนื้อหาเป็นเกณฑ์ใน 5 ประเภท ได้แก่ (1) วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์จำนวน 7 เรื่อง 86 วรรณคดี (2) วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัยจำนวน 33 เรื่อง 462 วรรณคดี (3) วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอนจำนวน 15 เรื่อง 721 วรรณคดี (4) วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการจำนวน 3 เรื่อง 32 วรรณคดี (5) วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีจำนวน 31 เรื่อง 967 วรรณคดี

3.2.2 วิธีการคัดเลือกข้อมูล

หนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” เป็นตัวบทที่มีรายละเอียดมากและมีลักษณะเนื้อหาที่ซ้ำหรือคล้ายคลึงกันหลายส่วน การวิเคราะห์ที่ทุกรายละเอียดนอกจากต้องใช้เวลาและทรัพยากรจำนวนมากแล้วยังก่อให้เกิดความฟุ้งเฟ้อซ้ำซากได้ อีกทั้งงานวิจัยนี้มีการศึกษาทั้งในมิติค่านิยมมายาคติ และอุดมการณ์ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรม ดังนั้น เพื่อให้การศึกษามีความครอบคลุมและเสร็จสมบูรณ์ภายในระยะเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการคัดเลือกข้อมูล 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มแบบไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Nonprobability Random Sampling) (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2550: 139-140) โดยคัดเลือกจากประเด็นของวรรณคดีที่เป็นจำนวนนับเลขคี่ของทุกเรื่อง การสุ่มนี้จะได้วรรณคดีทั้งสิ้น 1,156 วรรค คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 50 ของเนื้อหาทั้งหมด ขั้นตอนที่สองใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการจับสลาก (Lottery) ซึ่งเป็นการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) และอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Random Sampling) (หน้า 135-136) ผู้วิจัยจะนำกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มในขั้นตอนแรกมาทำเป็นสลาก แล้วจึงจับขึ้นมาทีละหมายเลขเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง การสุ่มนี้จะได้วรรณคดีทั้งสิ้น 602 วรรค หรือคิด

เป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 25 ของเนื้อหาทั้งหมด จากนั้นจึงจัดวรรคทองในประเด็นเดียวกันรวมไว้ในกลุ่มเดียวกัน ผู้วิจัยขอแจกแจงรายละเอียดข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ตามประเภทของวรรณคดี ดังนี้

3.2.2.1 วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์
จำนวน 7 เรื่อง คัดเลือกมา 23 วรรคทอง ได้แก่

- 1) กาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
1 วรรค คือ เห่ชมเรือ (ถวายพระพร) (๓)
- 2) คำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมา 1 วรรค คือ หญิงไทย (๑)
- 3) โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี 1 วรรค คือ ยอฯ เป็นที่พึ่ง (๑)
- 4) เพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม) 1 วรรค คือ อนิจจัง (๑)
- 5) ลิลิตดั้นสดุดีบ้านบางระจัน 1 วรรค คือ ความรักชาติ (๑)
- 6) ลิลิตตะเลงพ่าย 13 วรรค คือ ความเศร้าโศก (๕), ความเป็นห่วง (๙, ๔๕), คำอวยพร (๑๓), ชมกองทัพ (๑๙), ความทุกข์ (๒๑, ๔๑), ชมไม้ (๒๗), ชมไม้และคิดถึงนาง (๒๕), โศกเศร้า (๒๙), นกส่งข่าว (๓๓), ความโศกเศร้า (๓๗), ยุทธหัตถี (๔๙)
- 7) ลิลิตยวนพ่าย 5 วรรค คือ เทิดกษัตริย์ (๓, ๗, ๑๑), กษัตริย์นักรบ (๑๓), ช้างศึก (๑๗)

3.2.2.2 วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัย
จำนวน 33 เรื่อง คัดเลือกมา 130 วรรคทอง ได้แก่

- 1) กลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง 3 วรรค คือ ครวญ (๑, ๗, ๙)
- 2) กาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง 3 วรรค คือ ชมไม้ (๕), ชมปลา (๗), ชมนาง (๙)
- 3) กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก 4 วรรค คือ ชมโฉม (๕), ชมไม้ (๙), ปลา (๑๑), ชมปลา (๑๓)
- 4) กาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร 15 วรรค คือ ชมกระบวนเรือ (๑), ชมเรือ (สมรรถไชย) (๕), ชมเรือ (๗, ๙), ชมปลา (๑๕), ชมไม้ (๒๑, ๒๓, ๒๗, ๒๙, ๓๑), ชมนก (๓๗, ๓๙), ชมโฉม (๔๙), ครวญรัก (๕๕, ๕๗)
- 5) กาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 4 วรรค คือ เห่ชมสวน (นางแย้ม) (๓), เห่ชมสวน (ลำเจียก) (๕), เห่ชมสวน (รักเร่) (๗), เห่ชมไม้ (ระกำ, จาก) (๑๓)

- 6) ภาพยนตร์เหวี่ยง พระราชานิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 4 วรรค คือ ชมกระบวนเรือ (๑), เหมชมพระนคร (ชมวัง) (๕), เหมชมปลา (๗), เหมครวญยามคำ (๑๑)
- 7) คำภาพยนตร์เรื่องพระศิวประติมา 2 วรรค คือ เขาไกรลาส (๑), ชมเขา (๕)
- 8) โคลงกวีโบราณ 3 วรรค คือ กระต่ายหมายจันทร์ (๑), ธรณีเป็นพยาน (๓), ครวญ (เรียบให้) (๕)
- 9) โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ 3 วรรค คือ ครวญ (๓, ๕, ๗)
- 10) โคลงต้นนิราศตามเสด็จทัพล้านน่าย 1 วรรค คือ นิราศ (๓)
- 11) โคลงทวาทศมาส 5 วรรค คือ ครวญ (๓, ๙, ๑๕), วานวาวส่งข่าว (๑๗), คำอธิษฐานของกวี (๑๙)
- 12) โคลงนิราศจะเชิงเทรา 1 วรรค คือ ครวญกับนก (๑)
- 13) โคลงนิราศไปแม่น้ำน้อย 2 วรรค คือ ครวญ (3), หิ่งห้อย (๕)
- 14) โคลงนิราศพระประธม 1 วรรค คือ ครวญ (๑)
- 15) โคลงนิราศพระพิพิธสาส์ 2 วรรค คือ ชมจันทร์ (๑), รำพันรัก (๕)
- 16) โคลงนิราศพระยาตรัง มี 2 ส่วนซึ่งตัวเลขซ้ำกัน รวมเป็น 5 วรรค คือ กรรม (๑), ครวญ (๕), ครวญ (ปากน้ำ) (๕), ครวญ (ลมหนาว) (๗), นิราศนาง (๑๓)
- 17) โคลงนิราศพะเนียด 1 วรรค คือ ครวญ (๑)
- 18) โคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร 1 วรรค คือ ครวญ (๑)
- 19) โคลงนิราศหริภุญชัย 7 วรรค คือ ครวญ (๓, ๕, ๗, ๑๙, ๒๑, ๒๓), ชมพระเจดีย์ (๑๑)
- 20) นิราศกรุงเก่า 2 วรรค คือ ครวญ (๓), นิราศ (๕)
- 21) นิราศตลาดเกียบ 1 วรรค คือ ครวญ (๑)
- 22) นิราศนรินทร์ 6 วรรค คือ ชมความงามของบ้านเมือง (๑), ชมโฉม (๓), ครวญ (๑๙), ผู้หญิง (๑๓), ความทุกข์ (๑๕), ความรัก (๒๑), (วรรณคดีเรื่องนี้มีการข้ามไป 2 ตัวเลข คือ ๑๑, ๑๒)
- 23) นิราศพระบาท 4 วรรค คือ สามเสน (๑), ต้นตาล คำหวาน (๓), นก (๙), ครวญ (๑๓)
- 24) นิราศพระประธม 3 วรรค คือ ชมธรรมชาติ (๓), ชมนก (๗), หญิงดีแม่รูปชั่ว (๙)

25) นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน 6 วรรค คือ ตำนานสถานที่ (๕), ปลาваฬ (๗), ฝ่ายจีนรับทูตจิมก้อง (๑๑), ชมเมือง (๑๓), หญิงจีน (๑๙), คนขอทานจีน (๒๑)

26) นิราศภูเขาทอง 4 วรรค คือ คำอธิษฐาน การกลับชาติมาเกิด (๓), บางพูด (๗), สามโคก (๙), การแตงนิราศ (๑๓)

27) นิราศเมืองแกลง 2 วรรค คือ ใจคิดเหมือนสายน้ำ (๑), ชาวประมง (๕)

28) นิราศเมืองเพชร 4 วรรค คือ เตย (๑), วัดราชโอรส (๓), หึงห้อย (๗), ชมวัด (๑๑)

29) นิราศลอนดอน 19 วรรค คือ คำเกริ่น (๑), คำปลอบ (๓), ความเศร้า (๕), การเดินทาง (๗), กะลันตัน (๑๕), จำพรรษาหว่างเดินทาง (๑๙, ๓๑), ความทุกข์ระหว่างเดินทาง (๒๗), จำพรรษาถึงคนรัก (๓๓, ๕๓, ๖๕), เครื่องประดับองค์พระราชินี (๔๑), ชายกับหญิง (๔๕), ไฟแก๊ส (๕๕), สวนสาธารณะ (๕๙), โรงแรมกลาริช (๖๑), โตเวอร์ (๖๓), ความอาลัย (๖๗), ศรีลังกา (๗๑)

30) นิราศวัดเจ้าฟ้า 3 วรรค คือ คนขาดรัก (๑), สาวมอญ (๕), พระไท่ (๗)

31) นิราศสุพรรณคำโคลง 2 วรรค คือ ชมคลอง (๑), ชมปลา (๓)

32) เพลงยาวกรมหมื่นสวัสดียามวิเศษ 6 วรรค คือ ความรัก (๕), ครวญรัก (๙, ๑๕), ตัดพ้อ (๑๗, ๑๙), สืพรราช (๒๑)

33) ลิลิตพ่าย 1 วรรค คือ ความรัก (๑)

3.2.2.3 วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน จำนวน 15 เรื่อง คัดเลือกมา 184 วรรคทอง ได้แก่

1) กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ (ธนบุรี) 2 วรรค คือ ไม่ตรี (๑), หญิงกับสามี (๕)

2) กลอนดอกสร้อย “จำเริญในป่าช้า” 6 วรรค คือ วังเวง (๑), ต้นไทร (๓), กองข้าว (๕), ม้าใหญ่ (๑๕), ห่วง (๑๙), น้ำใจ (๒๓)

3) กาพย์มหาชาติ 2 วรรค คือ อาณิสส (๕), อนุโมทนาทาน (๗)

4) คำฉันท์สามัคคีบรรยาย 3 วรรค คือ ความสามัคคี (๑), การอบรม (๗), ทาน (๙)

5) โคลงเรื่องพาลีสอนน้อง 1 วรรค คือ กษัตริย์ (๑)

6) โคลงราชสวัสดิ์ 1 วรรค คือ ข้าราชการ (๑)

7) โคลงโลกนิติ 107 วรรค คือ เพื่อนเลว (การคบเพื่อน) (๑), มายา (คนเลว) (๓), คนพาลแม่คบบัณฑิตก็ไม่ซึมทราบธรรม การเรียนรู้ (๗), ข้อควรปฏิบัติ ข้อควรประพฤติ (๑๗), คนเลว (๑๙, ๑๙๕), การสมาคม (๒๕, ๑๔๙), การปฏิบัติต่อคนเลว (๒๗), การไม่เปลี่ยน (๓๓), นักปราชญ์ (๔๑), ปัญญา (๔๓), อายุ ความรู้ธรรม (๕๑), นักปราชญ์ การเรียนรู้ (๕๓), ความใหญ่เกินประมาณ (๕๗), คนล้มอย่าข้าม (๗๕), การทำคุณ (ต่อคนเลว) (๗๗), การสนองคุณ (๗๙), คุณค่า การกระทำตอบ (๘๑), ความรักความซัง (๘๕), เวลา ชาย การฝึกฝน ความสะอาด (๙๕), หญิง ชาย ความสนใจ (๙๗), บุคคลต่างๆ ข้อควรปฏิบัติ (๑๐๕), ความหายาก บุคคลหายาก (๑๐๗), ความเพียร ความรู้ (๑๑๕), ความรู้ (๑๑๗, ๒๔๗, ๓๖๙), ทรัพย์ของหญิงชาย (๑๑๙), ความเกินพอดี (๑๒๑), หมาเห่าไม่กัด การขูดกล้ำ (๑๒๓), การคบเพื่อน (๑๒๕), บาป (๑๒๗), กรรม (๑๒๙, ๑๓๑, ๒๓๓), ความตาย (๑๓๕, ๑๓๗, ๑๙๓), ทรัพย์ ลูก (๑๔๑), ลูก (๑๔๓), หญิง (๑๕๓), สิ่งห้ามเป็นเดน (๑๕๕), พ่อแม่ (๑๖๓), ความยากไร้ (๑๖๕), ความรัก ความซัง (ที่มีมากเกินไป) (๑๖๙), การเรียนรู้ (๑๗๑), อันตราย (๑๗๓), หนามยอกเอาหนามบ่ง (๑๘๕), ข้อควรปฏิบัติในการเดินทาง (๑๘๗), ทรัพย์ที่ได้โดยไม่ชอบ (๑๙๑), ทรัพย์ การไร้ทรัพย์ (๒๐๑), ความเป็นคน คุณสมบัติของคน (๒๐๗), คุณค่า (๒๑๕), คนดี คนเลว การสอน (๒๑๗), ความรู้กับความดี (๒๒๑), ครูกับศิษย์ (๒๒๗), ความช่วยเหลือ (๒๒๙), คุณค่า การรู้ค่า คำพูด (๒๔๑), ทรัพย์ (๒๕๑, ๒๗๙, ๔๒๗), สิ่งจำเป็น (ในกรณีต่างๆ) (๒๕๓, ๒๖๕), การจองเวร (๒๕๗), เมตตา (๒๕๙), การต่อสู้ (๒๖๑), ความรักดี (๒๖๗), ทหาร (๒๖๙), ข้อควรปฏิบัติ (๒๗๑, ๓๓๗, ๓๕๓, ๓๖๕), ความไฝ่สูง (๒๘๑), การเบียดเบียน (๒๘๕), คำพูด (๒๘๗), การขูดอ้าง (กับผู้อื่น) (๒๘๙), การพูด (๒๙๑), ชูด้วยปาก ถากด้วยตา ข้อน้ำม (๒๙๓), ความโลภ (๒๙๕), ความโลภ ลาม อันตราย (๒๙๗), ความตาย ร่างกาย (๓๐๓), การอดออมไว้เพื่อการภาวนา (๓๑๑), หญิง สามี ชาย ความรู้ (๓๑๕), เรือนสาม (๓๑๗), ไปเรือนท่านอย่านั่งนาน ความเพียร (๓๑๙), พืช สิ่งที่ให้โทษ หญิงสาว ชายแก่ (๓๒๑), การให้ (๓๒๓), การปกครอง (๓๒๗), หญิง น้ำตาลโกล้มด (๓๓๑), ธรรมดาโลก (๓๓๕), นักปราชญ์ การทำให้พอใจ (๓๔๕), คนบาป (๓๔๗), เหย้าเรือนต้องมีไฟ (๓๔๙), ความลับ (๓๕๗), ความเร็ว (๓๖๑), ความเพียร ดักลอบให้หมั่นกู่ เป็นเจ้าชู้ให้หมั่นเกี้ยว (๓๖๓), การไม่แก้ไข (๓๖๗), การค้า บุญ (๓๗๓), การตื่นตกใจ สงคราม (๓๗๕), ความเขลา การหาภัยใส่ตัว (๓๗๗), การแสดงความผิดและชอบ (๓๘๑), ฐูลบเป็นปีก ฐูลีกลเป็นหาง (๓๙๗), ความสัตย์ (๔๐๙), คนพาล (๔๑๗), ความต้องการ (๔๑๙), ความยิ่งใหญ่ เมีย ลูก (๔๒๙) (วรรณคดีเรื่องนี้มีการข้ามไป 3 ตัวเลข คือ ๘๒, ๘๓, ๘๔)

8) ดุสิตสมิต 6 วรรค คือ เพื่อน (จากภาษาสเปน) (๕), ความฉลาด (๗), ความอดรู้ การพูด (๑๑), ความประมาท (๑๕), ความลับ คำพูด (๑๙), คำพูด (๒๑)

9) เพลงยาวเจ้าพระ 2 วรรค คือ โคลงสี่ (๓), ข้าว (๗)

10) มหาชาติคำหลวง 4 วรรค คือ ชมสัตรี (๗), พระเวสสันดรครวญถึง พระโอรสและพระธิดา (๙), พระนางมัทรีอนุโมทนาทานฯ (๑๑), ชมโนมพระนางมัทรี (๑๓)

11) มหาเวสสันดรชาดก (เทศนา) 44 วรรค คือ ทาน (๕, ๙), คำรำพัน (๑๓, ๑๗), ความชรา (๑๕), สามี (๒๓), หม้าย (๒๕), ชมนก (๓๓, ๔๕), โกรธ (๔๑), คำถามข่าว (๔๓), เสี่ยงสำหรับเดินทาง (๕๗), คำเตือนผู้หญิง (๕๙), คำขู่ (๖๗), ลักษณะคน (๖๕), คำเตือน (๖๙), คำพูดกล่อม (๗๑), ชมไม้ (๗๕), ชมสัตรีน้ำ (๗๗), อุปมา (๑๑๗, ๑๖๕), คำร้องขอ (๙๓), คำอุปมา (๙๕), ความเบิกบานใจ (๙๗), คำพังเพย (๙๙), คำครวญพ่อ-ลูก (๑๐๕), เหตุอัศจรรย์ (๑๐๗), คติของชาวโลก (๑๐๙), ครวญ (๑๑๑, ๑๒๕), ความรักของแม่ (๑๑๓), การชมความโกรธ (๑๑๕), ชมธรรมชาติ (๑๒๓, ๑๒๗), คำไต่ถามทุกข์สุข (๑๒๙), บทมหัสจรรย์ (๑๖๙), ขอพร (๑๓๕, ๑๓๗, ๑๓๙), ถิ่น (๑๕๕), การแต่งกาย (๑๕๙), ขบวนทัพพร (๑๖๓), ชมผ้า (๑๗๓), คำคาถาการณ์ (๑๗๕)

12) มนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน 2 วรรค คือ ความตาย (๑), แทนคุณ (๓)

13) ลิลิตต้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย 2 วรรค คือ พ่อแม่คือพรหม (๑), บุตรกตัญญู (๓)

14) ลิลิตศรีวิชัยชาดก 1 วรรค คือ พลีกรรม (๓)

15) สยามานุสสติ 1 วรรค คือ สยามานุสสติ (๓)

3.2.2.4 วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ จำนวน 3 เรื่อง คัดเลือกมา 9 วรรคของ ได้แก่

1) กาพย์ห่อโคลงพระศรีมหาสมุทร 1 วรรค คือ ชายหลอกหลวง (๑)

2) กาพย์เห่เรือ พระราชานิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย 5 วรรค คือ เหม่เครื่องควา (มัสมัน) (๑), เหม่ผลไม้ (ทับทิม) (๗), เหม่เครื่องหวาน (ทองหยิบ) (๙), เหม่ขันตฤกษ์ (เดือนห้า) (๑๓), เหม่ขันตฤกษ์ (เจ้าเซ็น) (๑๗)

3) ลิลิตโองการแข่งน้ำ 3 วรรค คือ พระแสงศักดิ์สิทธิ์ (๑), น้ำ ดิน ภูเขา บ้านเมือง (๓), คำสาปแช่งผู้คิดคด และอวยพรผู้ซื่อสัตย์ (๑๑)

3.2.2.5 วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี จำนวน 31 เรื่อง คัดเลือกมา 256 วรรคของ ได้แก่

- 1) กนกนคร 2 วรรค คือ ชมเมือง (๓), เลือด-น้ำตา (๕)
- 2) กากีกลอนสุภาพ 7 วรรค คือ พระยาครุฑครวญรักกาگی (๕), บทอัศจรรย์ (๗), ชมเขาพระสุเมรุ (๙), คนธรรพ์ขับเพลงเย้ายครุฑ (๑๗), คนธรรพ์เย้ายครุฑ (๑๙), ใจนางเหมือนมะเดื่อมีหนอนบ่อน (๒๕), ครุฑตัดขาด (๒๗)
- 3) กาพย์พระไชยสุริยา 5 วรรค คือ ภิกษุละทิ้งพระธรรม (๕), ข้าราชการ ถือน้ำ แต่ทุจริต (๗), ชมธรรมชาติ สัตว์ (แม่กก) (๑๓), กาลกิณี 4 ประการ (๑๕), คำสอน (๑๗)
- 4) ขุนช้างขุนแผน 42 วรรค คือ ทำขวัญเด็กเกิดใหม่ (๓), ชมทัพ (๕), ชมป่า ชมธรรมชาติ (๗), การนับถือพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ (๙), เปรียบคนที่สมกัน (๑๕), ความโลภของมนุษย์ (๑๗), ขีตติยราช (๒๓), การดูดวงชะตาคู่แต่งงาน (๒๕), สำนวนมนุษย์พูดไม่ตรง (๓๑), ชมป่าและชมสัตว์ป่า (๓๓), ลาวทองอาบน้ำแดงตัว (๓๗), วันทองรำพัน (๔๓), คำโต้ตอบของขุนแผนกับสายทอง ดัดพ้อ (๔๕), คำรำพันของลาวทองเมื่อขุนแผนไปติดคุก (๕๓), ทำกุมารทอง (๕๙), สุภาสิต (๖๓), ขุนแผนแก้ฝืนนางวันทอง (๖๙), นางวันทองต่อว่าขุนแผน (๗๕), ชมดอกไม้ (๘๑), ชมนก (๘๕), ความรักของแม่ (๙๑), นางเกสรสอนนางสร้อยทอง (๑๑๗), นางเกสรปลอบนางสร้อยทอง (๙๕), สำนวนเปรียบเทียบ (๑๐๓), ภาพชาวเมืองเบียดเสียดกันเข้าประลองฝีมือก่อนไปตีเชียงใหม่ (๑๐๕), การจัดเครื่องเซ่น (๑๐๗), คำให้พรขุนแผนที่จะไปตีเชียงใหม่ (๑๐๙), ชมสัตว์ป่า (๑๒๑), การแต่งตัวของขุนแผนไปทัพ (๑๒๓), การเลี้ยงน้ำ (๑๒๕), การสู้รบ (๑๒๗), ชาวบ้านชุกซ่อนข้าวของหนีข้าศึก (๑๒๙), ปลุกเสกให้ตนเอง (๑๓๑), เจ้าเชียงใหม่มีมานะกษัตริย์ฮึดสู้พลายแก้ว (๑๓๓), ชมโฉมนางสร้อยทอง (๑๓๕), เครื่องยศนางใน (๑๔๑), หญิงดี (นางอัปสรสอนนางสร้อยฟ้า) (๑๔๓), หญิง (๑๔๕), คำสอนหญิงที่จะแต่งงาน (๑๔๙), ความตาย (๑๕๓), พิธีเรียกขวัญ (๑๖๑), การบูชาเทวดา (๑๖๓)
- 5) โคบุตร 2 วรรค คือ ชมธรรมชาติ (๑, ๓)
- 6) เงาะป่า 15 วรรค คือ ความรัก (๓), อุปมา (๗), ชมธรรมชาติยามเช้า (๙), ชมผีเสื้อ (๑๑), รำพัน (๑๗, ๓๗), ชาย (๒๑), ชมนาง (๒๓), ครวญ (๒๗, ๒๙), คำสอนลูก (๓๕), คำด่า (๔๓), ความอาฆาต (๕๓), รำพึง (๕๕), ความรักของแม่ (๕๗)
- 7) จันทโครบ 2 วรรค คือ ชมนกชมไม้ (๑), ดัดพ้อ (๓)
- 8) ชิงนาง 1 วรรค คือ ชาย คำพูด (๑)
- 9) ตามใจท่าน 3 วรรค คือ ความกตัญญู (๑), หญิง (๕), ความชั่วความทรยศ (๑๑)

10) นิราศอิเหนา 2 วรรค คือ อิเหนา (๑), ขอเทวดาช่วยพาไปหาบุษบา
ครวญ (๕)

11) บทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง 1 วรรค คือ ความประมาท (๓)

12) บทละครเรื่องพระร่วง 1 วรรค คือ หญิง (๑)

13) บทละครทำนองแสนปม 2 วรรค คือ ความพยายาม (๑), ความรัก
(๕)

14) บทละครเรื่องพระเกียรติยศ 1 วรรค คือ สติ (๑)

15) บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี 4 วรรค คือ จัดทัพ (๑),
ชมรถ (๕), แต่งองค์ทรงเครื่อง (๗), คำพูดให้สติ (๑๓)

16) บทละครเรื่องอิเหนา 14 วรรค คือ ชมเมือง ชมวังกูเรปัน (๑), ชม
เมือง-สิงห์สำหรับ (๗), ชมเมือง (๑๓), ชมเมือง-การละเล่น (๑๕), แต่งองค์ทรงเครื่อง-กูเรปัน
(๑๙), การเกิด-บุษบา (๒๑), ชมไม้ (อิเหนาเดินทางไปหมันหย้า) (๒๙), พระเมรุมาศ (เมือง
หมันหย้า) (๓๓), งานพระเมรุ (เมืองหมันหย้า) (๓๕), รำพันรัก (อิเหนา) (๓๙), ชมวงศ์เทวา
เปรียบเทียบ (๔๑), ความรักลูก เปรียบเทียบ (๔๓), คำตรัสของท้าวดาหาก็บระดูเมืองกะหมังกุ
นิง (๔๕), อิเหนาตอบท้าวกะหมังกุ นิง (๔๗)

17) บทละครเรื่องอุณรุท 21 วรรค คือ ชมโฉม (๓, ๔๑, ๕๑, ๖๓, ๖๕),
ตัดพ้อ (๗), ยักษ์ที่เป็นพรานชมโฉมอุษา (๑๙), ชมรถทรง (๒๑), ครวญ (๒๗, ๗๗), ชมสัตว์ป่า
(๓๑), ชมกวาง (๓๓), ชมนก (๓๗), ความทุกข์ (๔๗), ความโกรธ (๔๙, ๖๗), เยาะเย้ย (๕๓),
พระคุณพ่อ (๕๕), ชมป่าเขา (๖๑), ชมไม้ (๗๙), ความสุข (๘๑)

18) พระนลคำฉันท์ 2 วรรค คือ ชมโฉม (๑), อาการผู้โสเภณี (๓)

19) พระอภัยมณี 33 วรรค คือ วิชาความรู้ (๑), สตรี (๓), สุภาสิต (๗),
พิธีวิวาร์ (๑๑), บทอัศจรรย์ (๑๓), ชมทะเล (พันธุ์ปลา) (๑๕), ชมป่า (๑๗), ครวญ (๑๙), โศก
(๒๙), นางเงือกาสุดสาคร (๓๑), ชมทะเล (๓๗), ธรรมะ (๔๑), คนดี (๔๑), ศัตรู (๔๓), ภาสิต
(๔๕, ๑๑๗), ใช้ลิ้นเป็นอาวุธ (๔๗), เพลงปี่เกี่ยวนางละเวง (๕๗), เพลงขับกล่อมของนางยุพาผกา
และสุลาลีวัน (๖๓), สงคราม (๖๕), นางละเวงปรับทุกข์ (๖๙), สัญญารัก (๗๑), ความรัก (๗๓,
๗๕), ความหึงหวง (๘๓), เพลงปี่กล่อม (๘๙), แผ่นเสียง (๙๕), ศรีสุวรรณหลานนางรัมภา กล่าวลา
(๙๗), ความรักของสินสมุทร (๑๐๓), โศก (๑๑๕), คำพังเพย (๑๑๑), ตัดพ้อ (๑๑๓), ธรรมชาติ
(๑๒๙)

20) เพลงยาวกรรมศักดิ์ 5 วรรค คือ ครอบงำรัก (๗, ๙, ๑๕, ๑๗), บุญเพ
(๓)

21) มัทนะพาธา 17 วรรค คือ ชมนาง (๓, ๓๑), บุญทเวดา (๗), คำ
โต้ตอบเรื่องความรัก (๙), จำพัน (๑๕), ชมกวาง (๑๙), จำพึงรัก (๒๗, ๓๕), คำตัดพ้อ (๔๑),
สัญญาารัก (๔๓), อำนาจรัก (๔๕), หญิง-ชาย (๔๙), คำดูหมิ่นคางคก (๕๑), คติสำหรับหญิง
(๕๕), คนแก่ (๕๗), ดวงจันทร์ (๖๑), คติสอนใจ (๖๓)

22) ระเด่นลันได 2 วรรค คือ ตัดพ้อ (๓), จำพันรัก (๕)

23) ราชพิลาปคำฉันท์ 2 วรรค คือ ครอบงำ (๑), ความทุกข์ (๓)

24) ลักษณะวงศ์ 4 วรรค คือ ครอบงำ (๑), บาปกรรมของการเป็นขู้ (๓), บท
ชมบุษบก (เล่นคำแบบกลบท) (๙), บทคร่ำครวญ (๑๓)

25) ลิลิตนิทราชาคริต 18 วรรค คือ พรรณนา (๑, ๙, ๑๑), ภาสิตสอนใจ
(๓), เปรียบความ (๗), พรรณนาห้อง (๑๓), ชมนาง (๑๙), คำอุปมา (๔๕), คำถวายพระพร (๒๕),
คำปลอบ (๓๓), คำเตือน (๓๙), คำขอกราบทูล (๔๗), ความเมามัว (๕๕), นิสัยหญิง (๕๙), คำขู่
(๖๑), คำคร่ำครวญ (๖๓), คำชื่นชม (๖๕), บททวสาน (๗๑)

26) ลิลิตพระลอ 32 วรรค คือ ชมเมือง (๑), ชมวรรณกรรม (๓), ชมโฉม
(๕, ๙, ๑๓, ๑๑๑), ครอบงำ (๑๕, ๖๗), โคลงแบบแผน (๑๗), กลอุบาย (๒๕), ชมนก (๓๑, ๗๗,
๙๙), บนนวงปู่เจ้า (๓๓), ปู่เจ้า (๓๕), ความรักของแม่ (๔๑, ๔๗, ๑๒๓), คติภักดิ์ (๕๓), ครอบงำ
สยายผมเช็ดเท้า (๖๑), แต่งองค์ (๖๓), ครอบงำ อุปมาอุปไมย (๗๑), ชมสัตว์ป่า (๗๙), ชมไม้ (๙๗),
ครอบงำถึงแม่ (๙๕, ๙๑), เสียงน้ำ (๙๗), ภาสิต (สินบน) (๙๓), ตามไก่ผี (๙๕), ครอบงำ (เมื่อชมไม้)
(๑๐๑), จำพันรัก (๑๑๓), จำพันความรักของแม่ (๑๑๙)

27) ลิลิตเพชรมงกุฎ 3 วรรค คือ ชมกองทัพ (๑), ชมปลา (๙), คำถวายพร
(๑๑)

28) วิวาทพระสมุทร 2 วรรค คือ จำพันรัก (๓), หญิงชาย (๕)

29) เวณีสวานิช 6 วรรค คือ เปรียบเทียบคนโกง (๓), ความรัก (๕), ความ
ดี (๑๑), ความฉลาด (๑๓), การพูด (๑๕), ธรรมดาสก กฏธรรมดา (๒๑)

30) ศกุนตลา 1 วรรค คือ ชมโฉม (๓)

31) สมุทโฆษคำฉันท์ 4 วรรค คือ ชมไม้ (๑), ชมป่า ชมสัตว์ป่า (๕),
ครอบงำ (๑๑), ชมธรรมชาติ (๙)

3.3 กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติ และระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์เป็นเครื่องมือในการศึกษา ในกระบวนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะไม่เจาะจงค้นหาค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์ใดเป็นพิเศษ โดยจะศึกษาเรียงลำดับตามเรื่องและประเด็นดังที่แจกแจงไว้ในหัวข้อ 3.2.2 เพื่อให้การวิเคราะห์สามารถสะท้อนผลการศึกษาได้ใกล้เคียงข้อเท็จจริงมากที่สุด ซึ่งบางวรรณทองอาจพบค่านิยม มายาคติ หรืออุดมการณ์ที่หลากหลาย และบางวรรณทองไม่ปรากฏค่านิยม มายาคติ หรืออุดมการณ์ใดๆ เลยก็เป็นได้

นอกจากนี้ในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะไม่สนใจหน่วยข้อมูลในเชิงกายภาพ แต่จะพิจารณาในเชิงหน่วยความหมายซึ่งแม้จะเป็นคำ ข้อความ ประโยค หรือย่อหน้า หากข้อมูลเหล่านั้นสะท้อนความหมายที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ก็ถือว่าเป็นหนึ่งหน่วยข้อมูลการวิเคราะห์ทั้งสิ้น

ผู้วิจัยได้แบ่งกระบวนการวิเคราะห์เป็น 3 ส่วน คือ (1) การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี (2) การวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติในตัวบท และ (3) การวิเคราะห์อุดมการณ์ในตัวบท มีรายละเอียดของกระบวนการวิเคราะห์ดังนี้

3.3.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิเคราะห์ใน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ผู้แต่ง (2) บริบทของการแต่ง (3) กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์ และ (4) ลักษณะเนื้อหา มีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

วรรณคดี: กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”

ผู้แต่ง: พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ)

บริบทการแต่ง: มี 33 บท ผู้แต่งประพันธ์จากต้นฉบับของเสถียรโกเศศ ซึ่งแปลจากกวีนิพนธ์เรื่อง Elegy Written in a Country Churchyard ของ Thomas Gray

ฉันทลักษณ์: กลอนดอกสร้อย มีลักษณะเหมือนกลอนสุภาพ 1 บทมี 8 วรรค

ลักษณะเนื้อหา: วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ซาดก และคำสอน แสดงถึงสัจธรรมของชีวิตว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าสูงหรือต่ำล้วนต้องตายเช่นเดียวกัน

3.3.2 การวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติในตัวบท

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์ค่านิยมของ Sillars and Gronbeck (2001) เฉพาะในส่วนของการค้นหาค่านิยม โดยจะบูรณาการร่วมกับวิธีการวิเคราะห์มายาคติของอรรถกร ปิณฑน์โอวาท (2547) ผู้วิจัยขออธิบายหลักเกณฑ์ในการศึกษาตามลำดับ คือ (1) การวิเคราะห์ค่านิยม และ (2) การวิเคราะห์มายาคติ ดังนี้

3.3.2.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

การค้นหาค่านิยมในตัวบททางสังคม ผู้วิพากษ์สามารถใช้วิธีการเหล่านี้เป็นเกณฑ์ในการศึกษา ได้แก่ (1) มองหาคำหรือข้อความที่แสดงค่านิยมทั้งด้านบวกและลบ เช่น สังคมสงบเรียบร้อย ผลประโยชน์สาธารณะ (2) สำนวนคำหรือข้อความเกี่ยวกับความเชื่อแม้ไม่แสดงค่านิยมอย่างเด่นชัด (3) สำนวนคำที่เป็นรูปธรรม (4) ค้นหาค่านิยมจากการใช้หลักฐานสนับสนุนหรือข้อโต้แย้ง เช่น คำพูดของบุคคลสำคัญ ทฤษฎีที่นำมาอธิบาย (Sillars and Gronbeck, 2001: 191-194)

การสำรวจดังกล่าวผู้วิจัยจะพิจารณาเปรียบเทียบกับค่านิยมของคนไทยดังได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 ประกอบด้วย (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน โดยผู้วิจัยจะจำแนกการวิเคราะห์เป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการสำรวจคำหรือข้อความที่แสดงถึงค่านิยม ผู้วิจัยใช้การขีดเส้นใต้แล้วจึงคัดลอกคำหรือข้อความเพื่อแสดงคำที่สะท้อนค่านิยม ขั้นตอนที่สองเป็นการระบุค่านิยมจากคำหรือข้อความที่พบ ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอทั้งในรูปแบบตารางและความเรียงผสมผสานกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” วรรณทอง & กองข้าว

กองเอ๋ยกองข้าว กองสูงราวโรงนา ยื่นนำใคร เกิดเพราะการเก็บเกี่ยวด้วยเคียวใคร
ใครเล่าไถคราดพื้นแผ่นดิน เขาก็ขับโคกระบือถือนันไถ สำรวจใจตามเขตประเทศถิ่น ยึดหาง
ยามยกไปตามใจจิณต์ หางยามผินตามใจเพราะใคร เอย

ตัวอย่างรายละเอียดการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” วรรณทองที่ ๕ ผู้วิจัยนำเสนอไว้ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ตัวอย่างการวิเคราะห์ค่านิยมจากวรรณคดีของ ๕ ของกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ตามใจจันต์, ตามใจเพราะใคร	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
นำใคร, สำราญใจตามเขตประเทศถิ่น	ความสนุกสนาน

3.3.2.2 การวิเคราะห์มายาคติ

ในการวิเคราะห์มายาคติผู้วิพากษ์จะพิจารณาองค์ประกอบโดยรวมในระดับประโยคหรือทั้งวรรณคดีตามการแนะนำของ Levi-Strauss (1955: 431) ส่วนวิธีการศึกษานั้น อรวรรณ ปิลาธน์โอวาท (2547: 202) ได้นำเสนอหลักเกณฑ์ในการพิจารณามายาคติ ได้แก่ (1) ดูแหล่งที่มาของมายาคติ (Source) (2) พิจารณาประสิทธิภาพในการสร้างความหมายของมายาคติ โดยดูการรวมกัน (Combined) ขององค์ประกอบในแต่ละส่วน (3) พิจารณาความกลมกลืน สอดคล้อง (Harmony) ของอารมณ์ จินตภาพ และความคิดที่มายาคตินั้นนำเสนอ (4) ดูลำดับเวลา (Standard Chronology) ของมายาคติเมื่อเทียบกับเวลาเดินเรื่อง (Synchronic Time /Narrative Progression) รวมถึงพิจารณาเวลาของการเล่าเรื่องในบริบทเดียวกัน และ (5) ดูพลังต่อต้านหรือพลังตรงข้ามเพื่อหามูลเหตุจูงใจ

ผู้วิจัยจะศึกษามายาคติในตัวบทโดยเปรียบเทียบกับมายาคติของคนไทยดังที่ อธิบายไว้ในบทที่ 2 ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต ประกอบด้วยคติเรื่องภพชาติ กรรม บุญ-บาป พรหมลิขิต โชค ดวง ขวัญ ไตรภูมิ นรก-สวรรค์ เทวดา (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม ประกอบด้วยคติเกี่ยวกับวิถีเกษตรกรรม ชานินิยมและความเป็นไทย อำนาจและผู้มีอำนาจ ความสำคัญของสถานะ และสตรีเพศ-ปิตาธิปไตย (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ประกอบด้วย ความเชื่อและประเพณีหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ประกอบด้วยคติเรื่องผี วิญญาณ และความตาย ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์มายาคติเป็นเครื่องมือเสริมสำหรับการวิเคราะห์ค่านิยมซึ่งเป็นเครื่องมือหลัก จึงมีการเลือกองค์ประกอบเพียงบางส่วนที่สะท้อนมายาคติอย่างชัดเจนมาศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” วรรณคดี ๑๔ ขาวนา

ชาวเอ๋ยชาวนา วาสนากันไว้ไม่วิตถาร ไม่ชั่วล้นดีล้นพันประมาณ สองประการนี้ แลหะขวางทางคระไล คือไม่ลุ่มเลือดนั่งบัลลังก์ราช นำพินาศนรชนพันพิสัย แต่ปิดทางกรุณาอันพาไป ยิ่งคุณใหญ่ยิ่งเลิศประเสริฐ เอย

ตัวอย่างรายละเอียดการวิเคราะห์มหายาคติในวรรณคดีเรื่องกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” วรรคทองที่ ๑๔ ผู้วิจัยนำเสนอไว้ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ตัวอย่างการวิเคราะห์มหายาคติจากวรรคทอง ๑๔ ในกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”

คำ ข้อความ ประโยค	มหายาคติ
วาทสนากันไว้	จักรวาลและชีวิต (บุญวาสนา)
ชานา-ไม่ชั่วล้นดีล้นพันประมาณ, นั่งบัลลังก์ราช น่านาสนนชน	สังคม (วิถีเกษตรกรรม, อำนาจและผู้มีอำนาจ)
พันพิสัย-คุณยิ่งเลิศประเสริฐ	

3.3.3 การวิเคราะห์อุดมการณ์ในตัวบท

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์อุดมการณ์ในประดิษฐกรรม (Artifacts) ของ Foss (2009) บูรณาการร่วมกับหลักการของอรรถวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2547) โดย Foss (2009) ได้จำแนกวิธีการวิเคราะห์อุดมการณ์ไว้ 4 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ 3 ขั้นตอน คือ (1) ระบุองค์ประกอบทางกายภาพ (2) ระบุความหมาย และ (3) จัดระบบความหมายเพื่อระบุอุดมการณ์ มีรายละเอียดดังนี้

3.3.3.1 ระบุองค์ประกอบทางกายภาพ (Presented Elements)

การระบุองค์ประกอบทางกายภาพที่ Foss (2009: 215-216) นำเสนอเป็นตัวอย่างการศึกษาอุดมการณ์ในประดิษฐกรรมหรือวัตถุ การประยุกต์ใช้เครื่องมือนี้จึงมองคำและประโยคของแต่ละวรรคทองเป็นประดิษฐกรรม ซึ่งหน้าที่ของนักวิพากษ์คือสำรวจข้อโต้แย้ง หลักฐานสนับสนุน คำเฉพาะ การอุปมาอุปไมย และอื่นๆ ที่สะท้อนอุดมการณ์ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการวิเคราะห์ของอรรถวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2547: 219-220) เป็นเกณฑ์ในการค้นหาร่วมด้วย ได้แก่ (1) สำรวจคำหรือข้อความที่บอกถึงอุดมการณ์ (2) ดูตรรกะของการโต้แย้งที่ขัดกับสามัญสำนึกหรือไม่สมเหตุสมผล (3) พิจารณาความสัมพันธ์ของอุดมการณ์กับพลังทางสังคม เช่น ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสภาพสังคม และ (4) ค้นหาพันธมิตรหรือกลุ่มสังคมที่มีส่วนให้อุดมการณ์ก่อตัว ผู้วิจัยใช้การขีดเส้นใต้แล้วจึงคัดลอกคำหรือข้อความเพื่อแสดงคำที่สะท้อนอุดมการณ์

3.3.3.2 ระบุความหมาย (Suggested Elements)

ขั้นตอนนี้เป็นการระบุความหมายโดยนัยขององค์ประกอบทางกายภาพ เช่น แนวคิด การอ้างอิง แก่นเรื่อง ความเชื่อ กรอบความคิด เพื่อให้นักวิพากษ์ตั้งอุดมการณ์ออกมาจากชิ้นงานได้ (Foss, 2009: 216-217) ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะระบุความหมายไว้ในเอกสารนอกเหนือจากการรายงานผลการวิจัยเล่มนี้ ทั้งนี้เพื่อกระชับเนื้อหาเนื่องจากผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดค่อนข้างมาก

3.3.3.3 จัดระบบความหมายเพื่อระบุอุดมการณ์

ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาความหมายที่ได้มาจัดระบบซึ่งจะสะท้อนแก่นความคิดหลักและสามารถสร้างหรือระบุอุดมการณ์ที่แฝงในชิ้นงานได้ (Foss, 2009: 217)

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยอาศัยอุดมการณ์ในสังคมไทยดังได้อธิบายสรุปไว้ในบทที่ 2 เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ได้แก่ อุดมการณ์ทางการเมือง คือ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ชาตินิยม อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ คือ (5) พุนิยมและวัตถุนิยม อุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม คือ (6) ศักดินา (7) ชายเป็นใหญ่ และ (8) พุทธศาสนา ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอทั้งในรูปแบบตารางและความเรียงผสมผสานกันดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” วรรณทอง ๑๗ ศพไฟ

ศพเยศศพไฟ ไม่มีใครขึ้นชื่อระบือชาน ไม่เกรงใครนินทาว่าประจาน ไม่ มี ก า ร จารึกบันทึกคุณ ถึงบางที่มีบ้างอย่างเป็นเลิศ ก็ไม่อุตุนาเชิดประเสริฐสุนทร พอเตือนใจได้บ้าง ในทางบุญ เป็นเครื่องหนุนนำเหตุสังเวช เอย

ตารางที่ 3.3 ตัวอย่างการวิเคราะห์อุดมการณ์จากวรรณทอง ๑๗ กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”

คำ ข้อความ ประโยค	ความหมายโดยนัย	อุดมการณ์
ไฟ	สามัญชนทั่วไป ผู้ไร้อำนาจราชศักดิ์	ศักดินา
ไม่มีใครขึ้นชื่อระบือชาน, จารึกบันทึกคุณ	ไร้สิ่งซึ่งชื่อเสียง ไม่มีคุณค่าแก่การจดจำ	ศักดินา
ทางบุญ	หนทางแห่งความดีงาม	พุทธศาสนา
สังเวช	ความรู้สึกละอายหรือเศร้าสลด	พุทธศาสนา

การวิเคราะห์ดังตัวอย่างในตารางที่ 3.3 ผู้วิจัยจะระบุไว้ในเอกสารนอกเหนือจากเล่มรายงานการวิจัย ดังนั้นผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในรายงานผลการวิจัยจึงนำเสนอเฉพาะคำข้อความ และประโยคที่สะท้อนหรือสามารถระบุอุดมการณ์เท่านั้น ดังตัวอย่างในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 ตัวอย่างการวิเคราะห์อุดมการณ์จากวรรณคดีของ ๑๗ กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” ที่จะนำเสนอในบทที่ 6

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ไพร่, ไม่มีใครขึ้นชื่อระบือชาน, จารึกบันทึกคุณ	ศักดิ์นา
ทางบุญ, สังเวช	พุทธศาสนา

3.4 การนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษารูปแบบข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยจำแนกการนำเสนอเป็น 4 บท ดังนี้

บทที่ 4 การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี

บทที่ 5 การวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” โดยผู้วิจัยจะเริ่มวิเคราะห์ค่านิยมก่อน แล้วจึงวิเคราะห์มายาคติตามลำดับ

บทที่ 6 การวิเคราะห์อุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”

บทที่ 7 สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

บทที่ 4

การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี

การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์จำนวนมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นข้อมูลเชิงพรรณนาโดยแบ่งเป็น 3 บท คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี การวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติ และการวิเคราะห์อุดมการณ์ ทั้งนี้เพื่อความสวยงามและความสะดวกในการสืบค้น

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีซึ่งเป็นการศึกษาส่วนประกอบและบริบทของวรรณคดี มีรายละเอียดในการนำเสนอ 4 ประการ คือ (1) ผู้แต่ง (2) บริบทของการแต่ง (3) กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์ และ (4) ลักษณะเนื้อหา โดยผู้วิจัยจะเรียงลำดับการนำเสนอตามการจัดหมวดหมู่เนื้อหาของวรรณคดีใน 5 ประเภท ได้แก่ (1) วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ (2) วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัย (3) วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน (4) วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ และ (5) วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์มีจำนวน 7 เรื่อง โดยแต่ละเรื่องมีองค์ประกอบดังนี้

4.1.1 ภาพยนตร์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (กหน)

4.1.1.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระราชบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

4.1.1.2 บริบทของการแต่ง: ผู้ประพันธ์ขณะดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ทรงนิพนธ์ขึ้นเนื่องในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพ.ศ. 2454 มีทั้งหมด 1 ตอน (พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ, 2548)

4.1.1.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้โคลงสี่สุภาพหน้า 1 บท แล้วตามด้วย กาพย์ยานี 11 โดยกาพย์บทแรกจะมีเนื้อความเดียวกันกับโคลงสี่สุภาพหน้า (อ้างอิงแล้ว)

4.1.1.4 ลักษณะเนื้อหา: เป็นการกล่าวชมกระบวนเรือพระที่นั่งและสรรเสริญ พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามแบบวิธีบทเหเรือโบราณ (อ้างอิงแล้ว)

4.1.2 คำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมา (ฉยน)

4.1.2.1 ผู้แต่ง: มหาอำมาตย์เอก พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ)

4.1.2.2 บริบทของการแต่ง: แต่งในปี 2462 ช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 (วิเชียร ไกรฤกษ์ ศิลป์, 2549: 16) มีกาพย์และฉันทหลายประเภทสลับกัน (อุปกิตศิลปสาร, พระยา, 2473: 135-142)

4.1.2.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ฉันท คือ วสันตดิถี 14 มาลินี 15 อินทริวิเชียร 11 ภูษศปรยาต 12 สัทธา 21 และกาพย์ คือ สุรางคนาง 28 ฉบับ 16 (อ้างอิงแล้ว)

4.1.2.4 ลักษณะเนื้อหา: เป็นการสดุดีและบรรยายวีรกรรมของท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม) โดยดำเนินเรื่องตามพระราชพงศาวดาร (จินตนา ศรีสุขสวัสดิ์, ม.ป.ป.: 92)

4.1.3 โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี (คยธ)

4.1.3.1 ผู้แต่ง: นายสวณ มหาดเล็กในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

4.1.3.2 บริบทของการแต่ง: โคลงมี 85 บท แต่งขึ้นในปี 2314 ผู้แต่งรับราชการ ไกล่ชิดพระองค์มาตั้งแต่มก่อนสถาปนากรุงธนบุรี (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. สำนักหอสมุด, 2547)

4.1.3.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.1.3.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการก่อตั้งกรุงธนบุรี พระราชกรณียกิจ รวมถึง ยอพระเกียรติ พระบารมี และพระสิริโฉมของพระเจ้ากรุงธนบุรีกับพระมเหสี (อ้างอิงแล้ว)

4.1.4 เพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม) (พยพ)

4.1.4.1 ผู้แต่ง: คุณพุ่ม หรือนามปากกา “บุษบาท่าเรือจ้าง”

4.1.4.2 บริบทของการแต่ง: กลอนเพลง 378 คำกลอน ผู้แต่งประพันธ์ขึ้นในสมัย รัชกาลที่ 5 เพื่อขอเงินจากผู้ขอคัดลอกไปอ่าน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.)

4.1.4.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนเพลงยาว

4.1.4.4 ลักษณะเนื้อหา: ยอพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) (อ้างอิงแล้ว)

4.1.5 ลิลิตต้นสดดีบ้านบางระจัน (ลสบ)

4.1.5.1 ผู้แต่ง: มหาอำมาตย์เอก พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ)

4.1.5.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเสร็จในปี 2465 ประกอบด้วยรายด้น 12 บท โคลงต้นวิวิธมาลี 36 บท และโคลงสามด้น 15 บท มีจุดมุ่งหมายเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (บาหยัน อิมสำราญ, 2549: 329-338)

4.1.5.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ลิลิตต้น คือใช้รายด้นขึ้นต้น แล้วใช้โคลงต้นกับรายด้นสลับกันไปมาซึ่งอยู่ในเรื่องเดียวกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1063)

4.1.5.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงวีรกรรมของชาวบ้านบางระจันที่ร่วมใจกันต่อสู้กับทัพพม่าซึ่งสามารถต้านข้าศึกได้ถึง 7 ครั้ง (บาหยัน อิมสำราญ, 2549)

4.1.6 ลิลิตตะเลงพ่าย (ลตพ)

4.1.6.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

4.1.6.2 บริบทของการแต่ง: แต่งแล้วเสร็จในปี 2375 ประกอบด้วยรายสุภาพ 47 บท โคลงสี่สุภาพ 337 บท โคลงสองสุภาพ 41 บท และโคลงสามสุภาพ 11 บท ผู้แต่งใช้คำว่า “ตะเลง” เพราะไพร่พลของพระมหาอุปราชาส่วนใหญ่เป็นชาวมอญ (สุชาติ สมมาตร, 2548: 18)

4.1.6.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ลิลิตสุภาพ ประกอบด้วยรายสุภาพและโคลงสุภาพซึ่งใช้ทั้งโคลง 2 โคลง 3 และโคลง 4 ส่วนท้ายเรื่องเป็นโคลงกระทู้ (อ้างอิงแล้ว)

4.1.6.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชซึ่งทรงเอาชนะพระมหาอุปราชาแห่งกรุงหงสาวดีในสงครามยุทธหัตถี (อ้างอิงแล้ว)

4.1.7 ลิลิตยวนพ่าย (लयพ)

4.1.7.1 ผู้แต่ง: ไม่ปรากฏ

4.1.7.2 บริบทของการแต่ง: สันนิษฐานว่าแต่งในพ.ศ. 2017 หรือ พ.ศ. 2032-2072 มี 298 บท ประกอบด้วยรายด้น 2 บท โคลงต้นบาทกฤษณและโคลงต้นวิวิธมาลี 296 บท คำว่า “ยวน” หมายถึง ชาวโยนกหรือล้านนา (เสนีย์ วิลาวรรณ, สุระ ดามาพงษ์ และทัศนีย์ ล้วนสละ, 2551: 29)

4.1.7.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ลิลิตต้น

4.1.7.4 ลักษณะเนื้อหา: บรรยายถึงการที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยาทรงมีชัยในสงครามเหนือพระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนา (อ้างอิงแล้ว)

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์จำนวน 7 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

เรื่อง	ผู้แต่ง	ปริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
กาพย์เห่เรือ กรมพระยานริศรานุ	สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุ	แต่งพ.ศ. 2454 มี 1 ตอน	โคลงสี่สุภาพหน้า กาพย์ยานี 11	ชมเรือ และยกพระเกียรติ ร.6
คำฉันท์ยกเกียรติชาวนครราชสีมา	พระยาอุปทิศศิลปสาร	แต่งพ.ศ. 2462	ฉันท์และกาพย์หลายประเภท	สดุดีวีรกรรมของท้าวสุรนารี (โม)
โคลงยกพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี	นายสวน มหาดเล็ก	แต่งพ.ศ. 2314 มี 85 บท	โคลงสี่สุภาพ	ยกพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี
เพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม)	คุณพุ่ม (บุษบา ทำเรือจ้าง)	แต่งสมัย ร.5 มี กลอน 378 เพลง	กลอนเพลงยาว	ยกพระเกียรติ ร.3 และ ร.4
ลิลิตต้นสดุดีบ้านบางระจัน	พระยาอุปทิศศิลปสาร	แต่งเสร็จ พ.ศ. 2465 มี 63 บท	ลิลิตต้น	สดุดีวีรกรรมชาวบ้านบางระจัน
ลิลิตตะเลงพ่าย	กรมพระปรมาสูตชิโนรส	เสร็จปี 2375 มีร้อย และโคลง 436 บท	ลิลิตสุภาพ	วีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวร
ลิลิตยวนพ่าย	ไม่ปรากฏ	แต่งปี 2017 หรือ 2032-2072 มี 298 บท	ลิลิตต้น	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถรบกับพระเจ้าติโลกราช

4.2 วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัย

วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัยมีจำนวน 33 เรื่อง โดยแต่ละเรื่องมีองค์ประกอบดังนี้

4.2.1 กลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง (กนด)

4.2.1.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

4.2.1.2 บริบทของการแต่ง: แต่งขณะเสด็จไปด้านทัพพม่าที่ตำบลท่าดินแดงในปี 2329 เพื่อแก้ความเบื่อหน่ายจากการเดินทางไกล (โสมณอักษรกิจ, หลวง, 2464: (2)-(6))

4.2.1.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนเพลงยาวในลักษณะนิราศ

4.2.1.4 ลักษณะเนื้อหา: รำพึงถึงคนรัก พรรณนาสถานที่ระหว่างการเดินทาง บรรยายการรบกับพม่าจนได้รับชัยชนะ (ศิริกาญจน์ ธนวัฒน์เดชากุล, สุภัตสร ให้อยู่กัน, บุญชนะ ล้อมสิริอุดม, จิตาพร จินตะเกษกรณ์, อัญชิษฐา สุขกาย และสุพจน์ เขียวชลวิชัย, 2554: 83)

4.2.2 กาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง (กนธ)

4.2.2.1 ผู้แต่ง: กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรฯ

4.2.2.2 บริบทของการแต่ง: มีอีกชื่อหนึ่ง คือ “กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง” ผู้แต่งนิพนธ์ขึ้นพร้อมไปกับกาพย์เห่เรือและกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศกในคราวตามเสด็จฯ ไปนมัสการพระพุทธบาท ประกอบด้วยกาพย์ 108 บท โคลง 113 บท (นิตยา ตันทโอภาส, 2520)

4.2.2.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กาพย์ห่อโคลง

4.2.2.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงสัตว์ป่า พรรณไม้ และสภาพแวดล้อมที่กระบวนกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารคเคลื่อนผ่านทางไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี (อ้างอิงแล้ว)

4.2.3 กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก (กนศ)

4.2.3.1 ผู้แต่ง: กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรฯ

4.2.3.2 บริบทของการแต่ง: ผู้แต่งนิพนธ์ขึ้นพร้อมไปกับกาพย์เห่เรือในคราวตามเสด็จฯ นมัสการพระพุทธบาท ประกอบด้วยกาพย์ 152 บท โคลง 157 บท (นิตยา ตันทโอภาส, 2520: 50)

4.2.3.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กาพย์ห่อโคลง

4.2.3.4 ลักษณะเนื้อหา: พรรณนาความทุกข์โศกที่ต้องจากนางอันเป็นที่รัก โดยรำพันตามลำดับเวลา วัน เดือน ปี และฤดู (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.)

4.2.4 กาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร (กหน)

4.2.4.1 ผู้แต่ง: กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรฯ

4.2.4.2 บริบทของการแต่ง: ผู้แต่งประพันธ์ขึ้นสำหรับเหเรือพระที่นั่งเมื่อครั้งตามเสด็จฯ ไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี ภาพมี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 บทเหเรือและธรรมชาติ ตอนที่ 2 เหงากี้ (ศิริกาญจน์ วัฒนเดชากุล และคณะ, 2554: 67)

4.2.4.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพนำ 1 บทและกาพย์ยานี 11 เป็นบทพรรณนาตามไม่จำกัดจำนวนบท (โอภาส จอมสวายศรี, 2557: 5)

4.2.4.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวชมเหเรือพระที่นั่งและธรรมชาติตามลำน้ำที่ขบวนเรือเคลื่อนผ่านโดยนำมาเปรียบเทียบกับความรู้สึกที่ต้องไกลจากคนรัก (อ้างอิงแล้ว)

4.2.5 กาพย์เหเรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กหจ)

4.2.5.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.2.5.2 บริบทของการแต่ง: มี 4 ตอน คือ ชมสวน ชมนก ชมไม้ และชมโคม แต่งขึ้นโดยใช้กาพย์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรเป็นต้นแบบ (โอภาส จอมสวายศรี, 2557: 6)

4.2.5.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้โคลงนำกาพย์ คือ โคลงสี่สุภาพนำ 1 บท แล้วตามด้วยกาพย์ยานี 11 เช่นเดียวกับกาพย์เหเรือของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร

4.2.5.4 ลักษณะเนื้อหา: ชมธรรมชาติพร้อมกับการระลึกถึงนางอันเป็นที่รัก โดยเน้นการปลัดพรางและความโศกของผู้แต่งเอง (นิตยา ตันทโอภาส, 2520: 13)

4.2.6 กาพย์เหเรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (กหม)

4.2.6.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.2.6.2 บริบทของการแต่ง: มีทั้งหมด 12 ตอน ทรงนิพนธ์พระราชทานสำหรับพิมพ์ในหนังสือสมุทรสารของราชนาวิสมาคม เมื่อพ.ศ. 2457 (องค์การคำของครุสภา, 2504)

4.2.6.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้โคลงสี่สุภาพนำขึ้นต้นก่อนกาพย์ยานี 11 เช่นเดียวกับของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรแต่เพิ่มเติมความเป็นสมัยใหม่ (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 230)

4.2.6.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวชมเหเรือ ราชนาวิ เมือง ทางไปปากน้ำ ปลา ชายทะเล เครื่องควหาวน และครวญต่างๆ รวมถึงเรื่องนางสีดาและพระร่วง (องค์การคำของครุสภา, 2504)

4.2.7 คำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา (กศม)

4.2.7.1 ผู้แต่ง: มหาอำมาตย์เอก พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ)

4.2.7.2 บริบทของการแต่ง: ไม่ปรากฏปีที่แต่ง แต่ผู้แต่งรวบรวมไว้ในหนังสือคำประพันธ์บางเรื่อง พิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี 2471 เพื่ออุทิศบุญกุศลแด่บิดา ภรรยา และน้องชายที่เสียชีวิต วรรณคดีประกอบด้วยกาพย์ทั้งหมด 151 บท (อุปกิตศิลปสาร, พระยา, 2473)

4.2.7.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้กาพย์ยานี 11 จำนวน 37 บท กาพย์ฉบัง 16 จำนวน 85 บท และกาพย์สุรางคนาง 28 จำนวน 29 บท (อ้างอิงแล้ว)

4.2.7.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงความงามของภูมิประเทศบริเวณเขาไกรลาส อันทิวสถานที่ประทับของพระอิศวรมหาเทพและความยิ่งใหญ่ของพระองค์ (อ้างอิงแล้ว)

4.2.8 โคลงกวีโบราณ (ควบ)

4.2.8.1 ผู้แต่ง: ไม่ระบุแน่ชัด

4.2.8.2 บริบทของการแต่ง: โคลงนี้มีผู้แต่งหลายคน พระยาตรังเล็งเห็นความสำคัญจึงได้รวบรวมโคลงที่โดดเด่นไว้และแต่งเพิ่มเติมเพื่อมิให้สูญหาย (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 176)

4.2.8.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้โคลงสี่สุภาพและโคลงฉันท์

4.2.8.4 ลักษณะเนื้อหา: โคลงเบ็ดเตล็ดของกวีหลายคน เช่น โคลงโต้ตอบของศรีปราชญ์ โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย โคลงนิราศพระบาท รวมถึงโคลงที่พระยาตรังแต่ง (อ้างอิงแล้ว)

4.2.9 โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ (คสป)

4.2.9.1 ผู้แต่ง: ไม่ปรากฏ แต่เชื่อกันว่าศรีปราชญ์เป็นผู้แต่ง

4.2.9.2 บริบทของการแต่ง: เรียกอีกชื่อว่า “กำสรวลโคลงฉันท์” แต่งระหว่างพ.ศ. 1991-2031 มีร่ายนำฉันท์ 1 บท และโคลงสี่ฉันท์ 128 บท (ชลดา เรื่องรักษลิขิต, 2544: 147-150)

4.2.9.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ร่ายฉันท์นำและตามด้วยโคลงสี่ฉันท์

4.2.9.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวชมเมืองและประชาชน ชมความงามและคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก รวมถึงการเดินทางด้วยเรือ (อ้างอิงแล้ว)

4.2.10 โคลงฉันท์นิราศตามเสด็จทัพลำน้ำน้อย (คตน)

4.2.10.1 ผู้แต่ง: พระยาตรังคุณมาภิบาล (พระยาตรัง)

4.2.10.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อพ.ศ. 2330 เมื่อครั้งตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชไปตีเมืองทวาย (โชษิตา มณีใส, 2557: 36)

4.2.10.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้โคลงสี่เป็นหลัก มีร่ายสั้นเกริ่น 1 บท

4.2.10.4 ลักษณะเนื้อหา: บรรยายบรรยากาศการเดินทางทางน้ำ พรรณนาอารมณ์ของผู้แต่ง เล่าถึงเหตุการณ์เสด็จพระราชดำเนินทัพผ่านป่าไปสู่เมืองทวาย (อ้างอิงแล้ว)

4.2.11 โคลงทวาทศมาส (คทม)

4.2.11.1 ผู้แต่ง: พระยาวรราชในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

4.2.11.2 บริบทของการแต่ง: แต่งในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ราวพ.ศ. 2007-2031 ประกอบด้วยโคลง 259 บทและร่าย 1 บท (ชลดา เรืองรัชชลิขิต, 2544: 128-132)

4.2.11.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้โคลงสี่ด้นวิริยมาลี 240 บท โคลงสี่ด้นบาทกฤษร 19 บท และร่ายขนาดสั้น 1 บท (อ้างอิงแล้ว)

4.2.11.4 ลักษณะเนื้อหา: พรรณนาความงามของหญิงอันเป็นที่รัก และรำพันความทุกข์โศกของกวีที่ต้องจากนางไปไกลซึ่งมิได้ระบุว่าจะจากไปที่ใด (อ้างอิงแล้ว)

4.2.12 โคลงนิราศจะเชิงเทรา (คนช)

4.2.12.1 ผู้แต่ง: พระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์

4.2.12.2 บริบทของการแต่ง: แต่งในปี 2369 เมื่อคราวตามเสด็จในสงครามทัพเวียงจันทน์ของกรมหมื่นสุรินทรรักษ์ มีทั้งหมด 117 บท (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.)

4.2.12.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.2.12.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการยกทัพจากกรุงเทพฯ ไปตั้งทัพที่ปราจีนบุรี เนื้อหาจะบรรยายการเดินทางถึงจะเชิงเทราผ่านสถานที่ต่างๆ แล้วคร่ำครวญถึงหญิงคนรัก (อ้างอิงแล้ว)

4.2.13 โคลงนิราศไปแม่น้ำน้อย (คนม)

4.2.13.1 ผู้แต่ง: ศิษย์ศรีปราชญ์

4.2.13.2 บริบทของการแต่ง: แต่งในปี 2334 เนื้อหาหลายส่วนตรงกับโคลงนิราศทวายของพระพิพิธสาส์ มีร่ายนำและโคลงทั้งหมด 200 บท (จันทร์จิรายุวัฒน์ รัชนี้, หม่อมเจ้า, 2513)

4.2.13.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ร่ายนำ โคลงสี่ด้น และโคลงสี่สุภาพ

4.2.13.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการตามเสด็จทัพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ไปรบกับพม่าที่เมืองทวาย โดยพระองค์ทรงยังทัพที่แม่น้ำน้อย กาญจนบุรี (อ้างอิงแล้ว)

4.2.14 โคลงนิราศพระประธม (คนป)

4.2.14.1 ผู้แต่ง: พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท

4.2.14.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อพ.ศ. 2377 ในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อคราวผู้แต่งเสด็จไปนมัสการพระปฐมเจดีย์ (โชษิตา มณีใส, 2557: 36)

4.2.14.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ส่วนนำเป็นร้อยสุภาพกับโคลงสี่สุภาพ รับสัมผัสที่ท้ายบาทแรกของโคลงบทแรก ส่วนเนื้อหาเป็นโคลงสี่สุภาพ (อ้างอิงแล้ว)

4.2.14.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวชมเมืองและการเดินทางจากปากคลองตลาดไปยังปลายทาง มีการเปรียบเทียบผู้แต่งกับบุคคลในวรรณคดีด้วย (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 190)

4.2.15 โคลงนิราศพระพิพิธสาส์ (คนพ)

4.2.15.1 ผู้แต่ง: พระพิพิธสาส์ (อัน)

4.2.15.2 บริบทของการแต่ง: เรียกอีกชื่อคือ “นิราศชุมพร” ไม่ปรากฏปีที่แต่ง ประกอบด้วยโคลงจำนวน 196 บท (โชติช่วง นาดอน, 2557)

4.2.15.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.2.15.4 ลักษณะเนื้อหา: บรรยายสถานที่ระหว่างการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปเมืองไชยา รวมถึงพรรณนาความรักและความโศกที่ต้องจากคนรัก (นิตยา แก้วคัลณา, 2551: 25)

4.2.16 โคลงนิราศพระยาตรัง (คนต)

4.2.16.1 ผู้แต่ง: พระยาตรังคภูมาภิบาล (พระยาตรัง)

4.2.16.2 บริบทของการแต่ง: มีร้อย 1 บทและโคลง 126 บท สันนิษฐานว่าแต่ในปี 2352 เมื่อครั้งผู้แต่งไปทัพซึ่งพ่ายกมาตีเมืองถลางและชุมพร (โชษิตา มณีใส, 2557: 36)

4.2.16.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ร้อยสุภาพและโคลงสี่สุภาพ

4.2.16.4 ลักษณะเนื้อหา: การเดินทางทางเรือ ทางบก และชมป่า (อ้างอิงแล้ว)

4.2.17 โคลงนิราศพะเนียด (คนน)

4.2.17.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

4.2.17.2 บริบทของการแต่ง: ไม่ปรากฏ แต่ราชบัณฑิตยสถานนำโคลงมาจากหนังสือประชุมนิราศคำโคลง หน้า 455 ซึ่งพิมพ์ในปี 2513 โดยแพร่พิทยา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 170)

4.2.17.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.2.17.4 ลักษณะเนื้อหา: เป็นการคร่ำครวญของกวีเมื่อต้องจากนางอันเป็นที่รัก

4.2.18 โคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร (คนด)

4.2.18.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร

4.2.18.2 บริบทของการแต่ง: มี 163 บท แต่งเมื่อครั้งเสด็จไปปราบกบฏที่เวียงจันทน์ในทัพของกรมพระราชวังบวร มหาศักดิ์พลเทพย์ สมัยรัชกาลที่ 3 (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 188)

4.2.18.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ร่ายและโคลงสี่สุภาพ

4.2.18.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวคร่ำครวญถึงนางที่จากมา และพรรณนาบรรยายการเดินทางทวนลำน้ำเจ้าพระยาเข้าสู่แม่น้ำป่าสักจนกระทั่งถึงท่าหลวงของสระบุรี (อ้างอิงแล้ว)

4.2.19 โคลงนิราศหริภุญชัย (คนห)

4.2.19.1 ผู้แต่ง: ไม่ปรากฏนามที่แน่ชัด

4.2.19.2 บริบทของการแต่ง: มีทั้งหมด 178 บท เดิมเป็นโคลงลาวแล้วถูกแปลงเป็นโคลงแบบภาคกลางในภายหลัง แต่งในสมัยอยุธยาตอนต้น (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 31-32)

4.2.19.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.2.19.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการเดินทางผ่านสถานที่ต่างๆ จากเมืองเชียงใหม่ไปนมัสการพระธาตุหริภุญไชยพร้อมกับพรรณนาถึงคนรักที่ตนจากมา (อ้างอิงแล้ว)

4.2.20 นิราศกรุงเก่า (นรก)

4.2.20.1 ผู้แต่ง: หลวงจักรปาณี (ฤกษ์)

4.2.20.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อพ.ศ. 2404 มีโคลงทั้งหมด 243 บท ร่ายนำ 1 บท ลักษณะการแต่งเหมือนโคลงนิราศนรินทร์ (จักรปาณี, หลวง, 2477)

4.2.20.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงนิราศ ใช้โคลงสี่สุภาพและร่ายนำ

4.2.20.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการตามเสด็จรัชกาลที่ 4 ทรงประพาสกรุงเก่าในปี 2403 โดยรำพันถึงคนรักเทียบกับสถานที่ (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.)

4.2.21 นิราศตลาดเกียบ (นรด)

4.2.21.1 ผู้แต่ง: พระเทพโมลี (กลั่น)

4.2.21.2 ปริบทของการแต่ง: แต่งในสมัยรัชกาลที่ 3 มี 93 บท

4.2.21.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.2.21.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการเดินทางตามเสด็จไปทอดพระเนตรช้าง โดยเรือตามลำน้ำเจ้าพระยา มีการนำสถานที่มาพรรณนาถึงคนรัก (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.)

4.2.22 นิราศนรินทร์ (นรณ)

4.2.22.1 ผู้แต่ง: นายนรินทร์เบศวร์ (อิน)

4.2.22.2 ปริบทของการแต่ง: มี 143 บท แต่งปี 2352 เมื่อครั้งตามเสด็จสมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาเสนานุรักษ์ไปรบพม่าที่เมืองถลางและชุมพร (ไชยิตา มณีใส, 2557: 36)

4.2.22.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ส่วนนำเป็นร้อยสุภาพ ส่วนเนื้อหาเป็นโคลงสี่สุภาพ ไม่ร้อยโคลงทั้งส่วนนำและส่วนเนื้อหา (อ้างอิงแล้ว)

4.2.22.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงความรู้สึของผู้แต่งที่ต้องจากหญิงอันเป็นที่รัก และเล่าถึงการเดินทางผ่านภูมิประเทศต่างๆ เช่นเดียวกับโคลงนิราศพระยาตรัง (อ้างอิงแล้ว)

4.2.23 นิราศพระบาท (นรบ)

4.2.23.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.2.23.2 ปริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อพ.ศ. 2350 เมื่อครั้งกวีตามเสด็จพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี (ไชยิตา มณีใส, 2557: 89)

4.2.23.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนนิราศ

4.2.23.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงบรรยากาศ เหตุการณ์ที่พบ และความสนุกสนานของการเดินทางไปในมัสการพระพุทธบาทในฐานะข้าราชการไพร่ ใช้เวลาเดินทาง 4 วัน (อ้างอิงแล้ว)

4.2.24 นิราศพระประธม (นรธ)

4.2.24.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.2.24.2 บริบทของการแต่ง: แต่งประมาณปี 2385 เมื่อครั้งเดินทางไปนมัสการพระปฐมเจดีย์ (โชษิตา มณีใส, 2557: 89) โดยมีบุตรเดินทางร่วมด้วย 2 คน (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 157)

4.2.24.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนนิราศ

4.2.24.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการเดินทางตามลำน้ำเจ้าพระยาผ่านคลองต่างๆ เช่น บางกอกน้อย คลองโยงบางเขือก จนถึงวัดพระปฐมเจดีย์ (อ้างอิงแล้ว)

4.2.25 นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน (นรจ)

4.2.25.1 ผู้แต่ง: พระยามหานุภาพ (อัน)

4.2.25.2 บริบทของการแต่ง: มีอีกชื่อคือ “นิราศกวาดุ้ง” ความยาว 285 บท แต่งในปี 2324 เมื่อผู้แต่งเดินทางนำพระราชสาส์นไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีน (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 92)

4.2.25.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนเพลงยาวในลักษณะกลอนสุภาพ ขึ้นต้นด้วยวรรครับและลงท้ายด้วย “เอ๋ย” (โชษิตา มณีใส, 2557: 82)

4.2.25.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงสิ่งที่พบเห็นขณะเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีที่เมืองจีน (อ้างอิงแล้ว)

4.2.26 นิราศภูเขาทอง (นรภ)

4.2.26.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.2.26.2 บริบทของการแต่ง: แต่งปี 2371 เมื่อครั้งกวีเดินทางจากวัดราชบูรณะไปภูเขาทองอยุธยา เป็นช่วงที่ผู้แต่งประสบกับความผันผวนในชีวิต (โชษิตา มณีใส, 2557: 89)

4.2.26.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนนิราศ

4.2.26.4 ลักษณะเนื้อหา: ผู้แต่งเดินทางกับบุตรชื่อหนูพัดจากท่าเรือวัดราชบูรณะไปตามลำน้ำเจ้าพระยาจนถึงวัดหน้าพระเมรุและวัดภูเขาทอง (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 151)

4.2.27 นิราศเมืองแกลง (นรม)

4.2.27.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.2.27.2 บริบทของการแต่ง: แต่งในปี 2350 ในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อครั้งผู้แต่งเดินทางไปเยี่ยมบิดาที่บ้านกร่ำ ถือเป็นนิราศเรื่องแรกของกวี (โชษิตา มณีใส, 2557: 89)

4.2.27.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนสุภาพ เป็นกลอนแปดแต่ขึ้นต้นด้วยวรรคครึ่งเหมือนกลอนเพลงยาว (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 148)

4.2.27.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวบรรยายการเดินทางผ่านลำน้ำเจ้าพระยาแล้วเลียบชายฝั่งทะเลตะวันออกไปจังหวัดระยองพร้อมด้วยลูกศิษย์จนตัวเองเป็นไข้ป่า (อ้างอิงแล้ว)

4.2.28 นิราศเมืองเพชร (นรพ)

4.2.28.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.2.28.2 บริบทของการแต่ง: แต่งปี 2388-2393 ขณะกวีเดินทางไปหาของมาถวายสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ถือเป็นนิราศเรื่องสุดท้ายของผู้แต่ง (โชษิตา มณีใส, 2557: 89)

4.2.28.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: นิราศคำกลอน

4.2.28.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการเดินทางของกวีกับบุตรชาย 2 คน จากท่าเรือวัดอรุณฯ สู่แม่น้ำท่าจีน ผ่านคลองต่างๆ ออกสู่ปากอ่าวจนถึงเพชรบุรี (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 159)

4.2.29 นิราศลอนดอน (นรล)

4.2.29.1 ผู้แต่ง: หม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง อิศรางกูร ณ อยุธยา)

4.2.29.2 บริบทของการแต่ง: กวีแต่งเมื่อพ.ศ. 2400 เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากเดินทางไปราชการกับคณะราชทูตที่อังกฤษ (โชษิตา มณีใส, 2557: 90)

4.2.29.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนเพลงยาว ตอนท้ายใช้โคลงสี่สุภาพ

4.2.29.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงสถานที่ วัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน บรรยายการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปถึงกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ (อ้างอิงแล้ว)

4.2.30 นิราศวัดเจ้าฟ้า (นรฟ)

4.2.30.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.2.30.2 ปรีบทของการแต่ง: แต่งราวพ.ศ. 2375-2379 ในนามเถรหนูพัดบุตรชายของตน เมื่อครั้งเดินทางไปหาอายุวัฒนะที่วัดเจ้าฟ้าอากาศ อยุธยา (โชษิตา มณีไส, 2557: 89)

4.2.30.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: นิราศคำกลอน

4.2.30.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการเดินทางของเถรหนูพัดจากท่าเรือวัดพระเชตุพนฯ ไปตามลำน้ำเจ้าพระยา ผ่านวัดต่างๆ จนกระทั่งถึงวัดเจ้าฟ้าอากาศ (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 154)

4.2.31 นิราศสุพรรณคำโคลง (นสค)

4.2.31.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.2.31.2 ปรีบทของการแต่ง: แต่งพ.ศ. 2484 เมื่อครั้งกวีบวชเป็นพระภิกษุอยู่วัดเทพธิดารามและเดินทางไปสรรหาแร่บางชนิดที่แขวงเมืองสุพรรณบุรี (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 155)

4.2.31.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.2.31.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการเดินทางพร้อมกับบุตรชายและลูกศิษย์อีก 2 คนจากท่าเรือวัดเทพธิดาผ่านคลองออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงเมืองสุพรรณบุรี (อ้างอิงแล้ว)

4.2.32 เพลงยาวกรมหมื่นสวัสดียามวิเศษ (พยถ)

4.2.32.1 ผู้แต่ง: พระเจ้าราชวรวงศ์เธอฯ กรมหมื่นสวัสดียามวิเศษ

4.2.32.2 ปรีบทของการแต่ง: แต่งสมัยรัชกาลที่ 3 มี 9 ตอน ขุนไธสณอักษรกิจนำมาจัดพิมพ์เป็นตอนๆ รวมเป็นหนังสือประชุมเพลงยาวภาคที่ 4 (หอพระสมุดวชิรญาณ, 2463)

4.2.32.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนเพลงยาวสังวาศ

4.2.32.4 ลักษณะเนื้อหา: บทกลอนในรูปแบบจดหมายสื่อความถึงคนรักในลักษณะโศกครวญคิดถึง มีการชมโฉม แสดงความรู้สึกท้อแท้ และตัดพ้อที่หญิงงามไม่รับรัก (อ้างอิงแล้ว)

4.2.33 ลิลิตพ่าย (ลพย)

4.2.33.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.2.33.2 ปรีบทของการแต่ง: ทรงแต่งเมื่อพ.ศ. 2448 เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ใช้นามปากกา “หนานแก้วเมืองบุรพ์” (โชษิตา มณีไส, 2557: 34)

4.2.33.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ร้อยแต่งสลับกับโคลงสอง โคลงสาม และโคลงสี่ตลอดทั้งเรื่อง (อ้างอิงแล้ว)

4.2.33.4 ลักษณะเนื้อหา: ใช้ขนบนิราศที่เน้นการบันทึกข้อมูลเหตุการณ์เหมือนจดหมายเหตุ กล่าวถึงการเดินทางประพาสหัวเมืองเหนือหรือมณฑลพายัพ (อ้างอิงแล้ว)

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์จำนวน 33 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์

เรื่อง	ผู้แต่ง	ปริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
กลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง	รัชกาลที่ 1	แต่งพ.ศ. 2329 ขณะเสด็จด้านทัพพม่า	กลอนเพลงยาวในลักษณะนิราศ	กล่าวถึงคนรัก การเดินทาง สถานที่
กาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง	เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร	แต่งเมื่อไปนมัสการพระพุทธบาท มี 221 บท	กาพย์ห่อโคลง	สภาพแวดล้อมที่ขบขันเสียดจเคลื่อนผ่าน
กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก	เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร	แต่งเมื่อไปนมัสการพระพุทธบาท มี 309 บท	กาพย์ห่อโคลง	พรรณนาความทุกข์โศกที่ต้องจากนางอันเป็นที่รัก
กาพย์เห่เรือเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร	เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร	แต่งเมื่อไปบูชาพระพุทธบาท มี 2 ตอน	โคลงสี่สุภาพนำ กาพย์ยานี 11	ชมเรือและธรรมชาติตามทาง
กาพย์เห่เรือรัชกาลที่ 5	รัชกาลที่ 5	มี 4 ตอน (ชมสวนนกไม้และโคม)	โคลงสี่สุภาพนำ กาพย์ยานี 11	ชมธรรมชาติและระลึกถึงนาง
กาพย์เห่เรือรัชกาลที่ 6	รัชกาลที่ 6	แต่งพ.ศ. 2457 มี 12 ตอน	โคลงสี่สุภาพนำ กาพย์ยานี 11	ชมเรือ เมือง ราชธานี และอื่นๆ
คำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา	พระยาอุปกิตศิลปสาร	ผู้แต่งรวมไว้ใน “คำประพันธ์บางเรื่อง”	กาพย์ 151 บท	ภูมิประเทศบริเวณเขาไกรลาส
โคลงกวีโบราณ	ไม่ระบุแน่ชัด	แต่งหลายคน พระยาตรังเป็นผู้รวบรวม	โคลงสี่สุภาพและโคลงฉันท์	เป็นโคลงเบ็ดเตล็ดของกวีหลายคน
โคลงกำสรวลศรีปราชญ์	สันนิษฐานว่าแต่งโดยศรีปราชญ์	แต่งปี 1991-2031 มีโคลง 128 บท	ร้อยด้นนำโคลงสี่ด้น	ชมเมือง-ประชาชนครวญคนรัก

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ปริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
โคลงฉันท์นิราศตามเสด็จทัพลำน้ำน้อย	พระยาตรัง	แต่งปี 2330 เมื่อตามเสด็จไปตีทวาย	ร่ายฉันท์นำโคลงสี่ฉันท์	การเดินทางและอารมณ์ของกวี
โคลงทวาทศมาส	พระยาวราชนิพระบรมไตรฯ	แต่งปี 2001-2031 มีโคลง 259 บท	ร่ายนำโคลงสี่ฉันท์	กวีรำพันถึงนางอันเป็นที่รัก
นิราศฉะเชิงเทรา	กรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์	แต่งพ.ศ. 2369 มี 117 บท	โคลงสี่สุภาพ	การยกพลไปตั้งทัพที่ปราจีนบุรี
โคลงนิราศไปแม่น้ำน้อย	ศิษย์ศรีปราชญ์	แต่งพ.ศ. 2334 มีร่ายและโคลง 200 บท	ร่ายนำโคลงสี่ฉันท์และโคลงสี่สุภาพ	กล่าวถึงการตามเสด็จไปตีทวาย
โคลงนิราศพระประธม	กรมหลวงวงศาธิราชสนิท	แต่งปี 2377 เมื่อไปบูชาพระปฐมเจดีย์	ร่ายนำและโคลงสี่สุภาพ	การเดินทางไปพระปฐมเจดีย์
โคลงนิราศพระพิพิธสาธิต	พระพิพิธสาธิต (อัน)	เรียกนิราศชุมพร มีโคลง 196 บท	โคลงสี่สุภาพ	การเดินทางจากกรุงเทพไปไชยา
โคลงนิราศพระยาตรัง	พระยาตรัง	แต่งปี 2352 มีร่าย 1 บท โคลง 126 บท	ร่ายสุภาพและโคลงสี่สุภาพ	การเดินทางและชมธรรมชาติ
โคลงนิราศพะเนียด	กรมพระยาบำราบปรปักษ์	นำมาจาก “ประชุมนิราศคำโคลง”	โคลงสี่สุภาพ	กวีคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก
โคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร	กรมพระยาเดชาดิศร	แต่งเมื่อไปทัพเวียงจันทน์ มี 163 บท	ร่ายและโคลงสี่สุภาพ	ครวญถึงนาง และการเดินทางทัพ
โคลงนิราศหริภุญชัย	ไม่ปรากฏ	ดัดแปลงจากโคลงลาว มี 178 บท	โคลงสี่สุภาพ	การเดินทางจากเชียงใหม่-ลำพูน
นิราศกรุงเก่า	หลวงจักรปาณี	แต่งปี 2404 มีร่าย 1 บท โคลง 243 บท	ร่ายนำโคลงสี่สุภาพ	การตามเสด็จไปกรุงเก่าในปี 2403
นิราศตลาดเกียบ	พระเทพโมลี (กลั่น)	แต่งสมัยรัชกาลที่ 3 มี 93 บท	โคลงสี่สุภาพ	การเดินทางไปดูช้าง
นิราศนรินทร์	นายนรินทร์เบศวร์	แต่งพ.ศ. 2352 มี 143 บท	ร่ายสุภาพนำโคลงสี่สุภาพ	การเดินทางและครวญถึงคนรัก
นิราศพระบาท	สุนทรภู่	แต่งปี 2350 เมื่อไปบูชาพระพุทธบาท	กลอนนิราศ	กล่าวถึงการตามเสด็จไปสระบุรี
นิราศพระประธม	สุนทรภู่	แต่งปี 2385 เมื่อไปวัดพระปฐมเจดีย์	กลอนนิราศ	การเดินทางตามน้ำเจ้าพระยา

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ปริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน	พระยามหานุภาพ	แต่งพ.ศ. 2324 มี 285 บท	กลอนเพลงยาว แบบกลอนสุภาพ	การเดินทางของกวีไปเมืองจีน
นิราศภูเขาทอง	สุนทรภู่	แต่งพ.ศ. 2371 ขณะไปวัดภูเขาทอง	กลอนนิราศ	กวีเดินทางกับบุตรไปวัดภูเขาทอง
นิราศเมืองแกลง	สุนทรภู่	แต่งพ.ศ. 2350 เป็นนิราศเรื่องแรก	กลอนสุภาพ	กวีเดินทางกับศิษย์ไปจังหวัดระยอง
นิราศเมืองเพชร	สุนทรภู่	แต่งปี 2388-2393	นิราศคำกลอน	กวีเดินทางกับบุตรไปถึงเพชรบุรี
นิราศลอนดอน	หม่อมราโชทัย	แต่งพ.ศ. 2400 เพื่อถวายรัชกาลที่ 4	กลอนเพลงยาว	การเดินทางไปกรุงลอนดอน
นิราศวัดเจ้าฟ้า	สุนทรภู่	แต่งพ.ศ. 2375-2379 ในนามเถรานุเถระ	นิราศคำกลอน	กวีเดินทางไปวัดเจ้าฟ้าอากาศ
นิราศสุพรรณคำโคลง	สุนทรภู่	แต่งพ.ศ. 2484 ขณะเป็นพระภิกษุ	โคลงสี่สุภาพ	การเดินทางไปเมืองสุพรรณบุรี
เพลงยาวกรมหมื่นสวัสดียามดึก	กรมหมื่นสวัสดียามดึก	แต่งสมัยรัชกาลที่ 3 มี 9 ตอน	กลอนเพลงยาว สังวาส	กลอนแบบจดหมาย สื่อความรัก
ลิลิตพยุหยา	รัชกาลที่ 6	แต่งปี 2448 โดยหนานแก้วเมืองบุรี	ร่ายสลับโคลงสอง สาม และสี่	การประพาสหัวเมืองเหนือ

4.3 วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน

วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอนมีจำนวน 15 เรื่อง แต่ละเรื่องมีองค์ประกอบดังนี้

4.3.1 กุณาสอนน้องคำฉันท์ (ธนบุรี) (กสน)

4.3.1.1 ผู้แต่ง: พระยาราชสุภาวดีและพระภิกษุอิน (ชาวเมืองนครศรีธรรมราช)

4.3.1.2 ปริบทของการแต่ง: แต่งในพ.ศ. 2312-2319 ระหว่างที่พระยาราชสุภาวดีอยู่นครศรีธรรมราช ใช้เค้าเรื่องของมหาภารตะเพื่อเป็นสุภาสิตสอนหญิง (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 91-92)

4.3.1.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ฉันทและกาพย์ฉบับกับกาพย์สุรางคนางค์

4.3.1.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงนางกฤษณาผู้มีสามีห้าคนได้บรมสังฆสนวิธีปฏิบัติหน้าที่ภรรยาแก่นางจิระประภาผู้เป็นน้องสาว (อ้างอิงแล้ว)

4.3.2 กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” (กรป)

4.3.2.1 ผู้แต่ง: มหาอำมาตย์เอก พระยาอุปทิศศิลปสาร (นิม กาญจนาชิวะ)

4.3.2.2 บริบทของการแต่ง: มี 33 บท ถอดความจากเรื่อง The Elegy Written in a Country Churchyard ของ Thomas Gray กวีชาวอังกฤษ (ไซซีตา มณีใส, 2557: 92)

4.3.2.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนดอกสร้อย มีลักษณะเหมือนกลอนสุภาพ 1 บทมี 8 วรรค ขึ้นต้นด้วยวรรคเกินซึ่งมีคำว่า “เอ๋ย” หรือ “เอ๋ย” (อ้างอิงแล้ว)

4.3.2.4 ลักษณะเนื้อหา: ให้แง่คิดและคติธรรมเกี่ยวกับชีวิต แสดงสัจธรรมว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าสูงหรือต่ำล้วนต้องตายเช่นเดียวกัน (อ้างอิงแล้ว)

4.3.3 กาพย์มหาชาติ (กมช)

4.3.3.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมโปรดฯ ให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตแต่งขึ้น

4.3.3.2 บริบทของการแต่ง: แต่งขึ้นในปี 2170 พร้อมกับสร้างพระไตรปิฎกใช้ศัพท์ที่เข้าใจง่ายเพื่อให้ราษฎรเคารพเลื่อมใสในพระองค์ (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 30)

4.3.3.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ร่ายยาวโดยยกคาถาบาลีไว้ตอนต้น

4.3.3.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระเวสสันดรเช่นเดียวกับมหาชาติคำหลวง (อ้างอิงแล้ว)

4.3.4 คำฉันท์สามัคคีบรรยาย (จสบ)

4.3.4.1 ผู้แต่ง: มหาอำมาตย์เอก พระยาอุปทิศศิลปสาร (นิม กาญจนาชิวะ)

4.3.4.2 บริบทของการแต่ง: ไม่ปรากฏปีที่แต่ง แต่ผู้แต่งรวบรวมไว้ในหนังสือคำประพันธ์บางเรื่องซึ่งพิมพ์ในปี 2471 เพื่ออุทิศแด่บิดา ภรรยา และน้องชาย วรรณคดีประกอบด้วยพุทธศาสนสุภาษิตนำ 1 บท ตามด้วยกาพย์และฉันท 157 บท (อุปทิศศิลปสาร, พระยา, 2473)

4.3.4.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้กาพย์ คือ สุรางคนางค์ 28 ฉบับ 16 และฉันท คือ อินทรวีเชียร 11 อินทวงศ์ 12 ภูษนคประยาต 12 มาลินี 15 สาลินี 11 สัทธรา 21 (อ้างอิงแล้ว)

4.3.4.4 ลักษณะเนื้อหา: สอนความสามัคคีและนำเสนอการปฏิบัติที่สร้างความเจริญแก่ส่วนรวม เช่น การทำดีต่อตนเองและผู้อื่น ความซื่อสัตย์ ปิยวาจา (อ้างอิงแล้ว)

4.3.5 โคลงเรื่องพาลีสอนน้อง (คพน)

4.3.5.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

4.3.5.2 บริบทของการแต่ง: มี 32 บท อาศัยเค้าเรื่องจากวรรณคดีรามเกียรติ์ มีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมสั่งสอนข้าราชการในราชสำนักอยุธยา (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 41)

4.3.5.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.3.5.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงพาลี (เจ้าเมืองชิดจีน) ซึ่งกำลังจะตายด้วยศรของพระรามได้อบรมสั่งสอนให้สุครีพและองคตจงรักภักดีต่อพระราม (อ้างอิงแล้ว)

4.3.6 โคลงราชสวัสดิ์ (ครส)

4.3.6.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

4.3.6.2 บริบทของการแต่ง: มีทั้งหมด 63 บท เค้าเรื่องคล้ายคลึงกับโคลงพาลีสอนน้อง มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอนธรรมเนียมแก่ข้าราชการโดยละเอียด (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 44)

4.3.6.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.3.6.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงพุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ให้ประพฤติปฏิบัติตนตามกรอบของศีลธรรมจรรยา (อ้างอิงแล้ว)

4.3.7 โคลงโลกนิติ (คลน)

4.3.7.1 ผู้แต่ง: รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้กรมพระยาเดชาดิศรชำระ

4.3.7.2 บริบทของการแต่ง: มี 435 บท ชำระในปี 2374 จากของเก่าครั้งกรุงศรีอยุธยา โดยถอดมาจากสุภาษิตบาลี เช่น โลกนัย ธรรมบท (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 187-188)

4.3.7.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพและแทรกโคลงกระทู้

4.3.7.4 ลักษณะเนื้อหา: เป็นการสอนคติธรรมกับสัจธรรมของโลกและชีวิต รวมถึงสอนการประพฤติปฏิบัติทั้งทางโลกและทางธรรม (อ้างอิงแล้ว)

4.3.8 ดุสิตสมิต (ดสม)

4.3.8.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.3.8.2 บริบทของการแต่ง: ไม่ปรากฏปีที่แต่ง บทกวีถูกรวบรวมไว้ในหนังสือ ศกุนตลา มัทนะพาธา ท้าวแสนปม ประมวลสุภาษิต เนื้อหาเป็นโคลงทั้งหมด 403 บท ปะปนอยู่กับบทกวีอื่นๆ ในหมวดประมวลสุภาษิต (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2513)

4.3.8.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้โคลง คือ โคลงฉันท์ สี่ สาม สอง วิชา มาลี มหาวิชา มาลี สีนธุมมาลี มหาสินธุมมาลี นันททนายี มหานันททนายี จิตรลดา มหาจิตรลดา (อ้างอิงแล้ว)

4.3.8.4 ลักษณะเนื้อหา: เป็นรวมบทสุภาษิตคำสอนที่หลากหลาย เช่น พุทธ ภาษิต ธรรมบท ภาษิตของพระเถระ ภาษิตยุโรป (อ้างอิงแล้ว)

4.3.9 เพลงยาวเจ้าพระ (พยจ)

4.3.9.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

4.3.9.2 บริบทของการแต่ง: แต่งในสมัยรัชกาลที่ 3 มี 14 บท จำแนกเป็นของ พระองค์เจ้าที่ 1 2 3 และนายนาถ เป็นกลอนวรรณคดีเรื่องเดียวของผู้แต่ง (กรมศิลปากร, 2504)

4.3.9.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนแปดสุภาพ มีโคลงสี่สุภาพ

4.3.9.4 ลักษณะเนื้อหา: บันทึกเหตุการณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะกิจการคณะสงฆ์และสมเด็จพระสังฆราช (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.)

4.3.10 มหาชาติคำหลวง (มหล)

4.3.10.1 ผู้แต่ง: กลุ่มนักปราชญ์ราชบัณฑิตในราชสำนักอยุธยา

4.3.10.2 บริบทของการแต่ง: แต่งสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และแต่งซ่อม สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มี 13 กัณฑ์ (ชลดา เรื่องรักลิขิต, 2544: 79-80)

4.3.10.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ส่วนใหญ่เป็นร้อย มีโคลง ฉันท์ และ กาพย์ผสมอยู่เล็กน้อย (อ้างอิงแล้ว)

4.3.10.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการบำเพ็ญทานบารมีในพระชาติสุดท้ายของ พระพุทธเจ้าซึ่งเกิดเป็นพระเวสสันดร (อ้างอิงแล้ว)

4.3.11 มหาเวสสันดรชาดก (เทศนา) (มหช)

4.3.11.1 ผู้แต่ง: กวีหลายท่าน

4.3.11.2 บริบทของการแต่ง: ไม่ระบุปีที่แต่งอย่างชัดเจน โฆทยากร (2525: 223-224) กล่าวว่าสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสแต่งกัณฑ์ทศพร หิมพานต์

มหाराชา ฉกษัตริย์ และนครกันท์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร. 4) แต่งกันท์วันประเวชน์ จุลพน และสั๊กกบรพ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่งกันท์กุมารและมัทรี พระเทพโมลี (กลิ่น) แต่งกันท์มหาพน ลำนักวัดถนนแต่งกันท์ทานกันท์ และลำนักวัดสังข์กระจายแต่งกันท์ชูชก

4.3.11.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ร่ายยาวปนภาษาบาลี

4.3.11.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร

4.3.12 มนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน (มदन)

4.3.12.1 ผู้แต่ง: มหาอำมาตย์เอก พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ)

4.3.12.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2468 โดยขึ้นกาพย์นำจากกฤษณาสอนน้องแล้วตามด้วยกลอนสุภาพ 4 ย่อหน้า (อุปกิตศิลปสาร, พระยา, 2518: 19-23)

4.3.12.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนสุภาพ

4.3.12.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวสอนสัจธรรมของชีวิตและเตือนสติให้หมั่นสร้างกรรมดี เพราะมนุษย์เมื่อตายแล้วไม่มีสิ่งใดจะคงอยู่นอกจากความดีที่ทำไว้ (อ้างอิงแล้ว)

4.3.13 ลิลิตต้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย (ลมบ)

4.3.13.1 ผู้แต่ง: มหาอำมาตย์เอก พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ)

4.3.13.2 บริบทของการแต่ง: ไม่ปรากฏปีที่แต่ง แต่ผู้แต่งรวบรวมไว้ในหนังสือคำประพันธ์บางเรื่องซึ่งพิมพ์ในปี 2471 เพื่ออุทิศแด่บิดา ภรรยา และน้องชาย วรรณคดีมีคาถาบาลี 13 บท มีบทกวีภาษาไทยทั้งหมด 63 บท ประกอบด้วยร่าย 8 บท โคลงสี่ 26 บท โคลงสาม 21 บท โคลงสอง 8 บท (อุปกิตศิลปสาร, พระยา, 2473)

4.3.13.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: แทรกคาถาบาลีระหว่างเรื่องโดยขึ้นต้นเป็นบทนมัสการพระรัตนตรัย ใช้ร่าย โคลงสี่ โคลงสาม และโคลงสองสลับกันไป (อ้างอิงแล้ว)

4.3.13.4 ลักษณะเนื้อหา: พรรณนาถึงพระคุณของบิดามารดาที่มีต่อบุตร และสั่งสอนให้บุตรมีความกตัญญูกตเวทีเพื่อตอบแทนพระคุณของบิดามารดา (อ้างอิงแล้ว)

4.3.14 ลิลิตศรีวิชัยชาดก (ลศช)

4.3.14.1 ผู้แต่ง: เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

4.3.14.2 บริบทของการแต่ง: แต่งสมัยกรุงธนบุรีขณะดำรงยศเป็นหลวงสรวิชิต เนื้อเรื่องคล้ายสรรพสิทธิชาดกหนึ่งในปัญญาสชาดกและนิทานเวตาล (ไชยิตา มณีใส, 2557: 35)

4.3.14.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ร้อยสลับกับโคลงสองและโคลงสี่ส่วนนำเป็นร้อยและโคลงต้น ส่วนเนื้อเรื่องเป็นโคลงสุภาพ (อ้างอิงแล้ว)

4.3.14.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการประลองปัญญาของพระศรีวิชัยโพธิสัตว์ผู้เป็นโอรสของกษัตริย์มิลินดาจนสามารถได้นางนางศรีไวยกามาเป็นชายา (อ้างอิงแล้ว)

4.3.15 สยามานุสสติ (สมน)

4.3.15.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.3.15.2 บริบทของการแต่ง: แต่งขึ้นในวันที่ 17 เมษายน 2461 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน บทกวีมีทั้งหมด 4 บท (มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2529: 104)

4.3.15.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: โคลงสี่สุภาพ

4.3.15.4 ลักษณะเนื้อหา: เตือนสติและให้โอวาทเกี่ยวกับความรักชาติ ความสามัคคี ความเสียสละ และความเป็นอันหนึ่งเดียวกันแก่คนในชาติ (อ้างอิงแล้ว)

ในการวิเคราะห์ห้องประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอนจำนวน 15 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.3 สรุปผลการวิเคราะห์ห้องประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน

เรื่อง	ผู้แต่ง	บริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
กฤษณาสมันต์ คำฉันท์ (ธนบุรี)	พระยาราชสุภาวดี และภิกษุอื่น	แต่งพ.ศ. 2312-2319	ฉันท์และกาพย์	นางกฤษณาสั่งสอน นางจิรประภา
กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”	พระยาอุปกิตศิลป สาร	มี 33 บท ถอดความ จากงานของ Gray T.	กลอนดอกสร้อย 1 บทมี 8 วรรค	แง่คิด คติธรรม สัจ ธรรมของชีวิต
กาพย์มหาชาติ	นักปราชญ์ในพระ เจ้าทรงธรรม	แต่งปี 2170 ร่วมกับ สร้างพระไตรปิฎก	ร่ายยาวที่ยกคาถา บาลีไว้ตอนต้น	พระเวสสันดร บำเพ็ญบารมี
คำฉันท์สามัคคี บรรยาย	พระยาอุปกิตศิลป สาร	ตีพิมพ์ปี 2471 มี 157 บท	ใช้กาพย์และฉันท์ หลากหลาย	ให้แง่คิดเกี่ยวกับ ความสามัคคี
โคลงเรื่องพาลีสอน น้อง	สมเด็จพระนา- รายณ์มหาราช	มี 32 บท ใช้เค้าเรื่อง จากรามเกียรติ์	โคลงสี่สุภาพ	พาลีสอนสั่งสอน สุครีพและองคต
โคลงราชสวัสดิ์	สมเด็จพระนา- รายณ์มหาราช	มี 63 บท ใช้สอน ข้าราชการ	โคลงสี่สุภาพ	พุทธโอวาทที่แสดง สอนข้าราชการ
โคลงโลกนิติ	ร.3 ให้กรมพระยา เดชาดิศรชำระ	ชำระในปี 2374 435 บท	มี โคลงสี่สุภาพแทรก โคลงกระทู้	คติธรรมสำหรับการ ดำเนินชีวิต

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ปริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
ดุสิตสมิต	รัชกาลที่ 6	โคลงมี 403 บท	โคลงหลายประเภท	รวมบทสุภาพนิพนธ์คำสอนต่างๆ
เพลงยาวเจ้าพระยา	กรมพระปรมาภิไธย วชิรวงศ์	แต่งสมัย ร.3 มี 14 บท	กลอนแปดสุภาพ และโคลงสี่สุภาพ	บันทึกกิจการคณะสงฆ์สมัย ร.3
มหาชาติคำหลวง	นักปราชญ์ในราชสำนักอยุธยา	มี 13 กัณฑ์ เริ่มแต่งสมัยพระบรมไตรโลกนาถ	ร้อยแปดโคลง ฉันท์ และกาพย์	พระเวสสันดรบำเพ็ญบารมี
มหาเวสสันดรชาดก (เทศนา)	กวีหลายท่าน	กวีหลายท่านแต่งหลากหลายกัณฑ์	ร้อยยาวปนคาถา บาลี	พระเวสสันดรบำเพ็ญบารมี
มนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน	พระยาอุปกิตศิลปสาร	แต่งพ.ศ. 2468 มี 4 ย่อหน้า	กลอนสุภาพ	สอนสั่งจริยธรรมชีวิตและการทำดี
ลิลิตดั้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย	พระยาอุปกิตศิลปสาร	ตีพิมพ์พ.ศ. 2471 มี บทกวีไทย 63 บท	ร้อยสลับโคลงสี่ สาม และสอง	พรรณนาพระคุณของบิดามารดา
ลิลิตศรีวิชัยชาดก	เจ้าพระยาพระคลัง (หน)	แต่งสมัยกรุงธนบุรี	ร้อยสลับโคลงสอง และสี่	สติปัญญาของพระศรีวิชัยโพธิสัตว์
สยามานุสสติ	รัชกาลที่ 6	แต่งพ.ศ. 2461 มีทั้งหมด 4 บท	โคลงสี่สุภาพ	สอนความรักชาติและสามัคคี

4.4 วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ

วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการมีจำนวน 3 เรื่อง โดยแต่ละเรื่องมีองค์ประกอบดังนี้

4.4.1 กาพย์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ (กศศ)

4.4.1.1 ผู้แต่ง: พระศรีมโหสถ แพทย์หลวงในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

4.4.1.2 ปริบทของการแต่ง: แต่งถวายสมเด็จพระนารายณ์เนื่องในงานสมโภชช้างเผือก ประกอบด้วยโคลงและร้อยอย่างละ 36 บท (สุวิทย์ สันโยคะ, 2518: 61-62)

4.4.1.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กาพย์ห่อโคลง ขึ้นต้นด้วยร้อยยาว 1 บทตามด้วยกาพย์ยานี 1 บทและโคลงสี่สุภาพ 1 บทสลับเป็นคู่กันไปในความเดียวกัน (อ้างอิงแล้ว)

4.4.1.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ ขนบประเพณี การแต่งกาย และงานมหกรรมรื่นเริงของชาวกรุงศรีอยุธยา (อ้างอิงแล้ว)

4.4.2 ภาพยนตร์เรื่อง พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (กหพ)

4.4.2.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

4.4.2.2 บริบทของการแต่ง: แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ใช้ให้เรือเสด็จประพาส มิได้ใช้ในราชการ มีทั้งหมด 5 ตอน ขึ้นต้นด้วยเห่ชมเครื่องดาว (องค์การคำของครุสภา, 2504)

4.4.2.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้โคลงสี่สุภาพนำภาพยนตร์ยานี้ 11

4.4.2.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงงานนักขัตฤกษ์และชมกระบวนแต่งเครื่องเสวยของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี (กรมศิลปากร, 2533: (3))

4.4.3 ลิลิตโองการแช่งน้ำ (ลอน)

4.4.3.1 ผู้แต่ง: พราหมณ์ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1

4.4.3.2 บริบทของการแต่ง: สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยา ใช้สำหรับอ่านในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ประกอบด้วยร่ายโบราณ 9 บทและโคลงสี่ด้นบาทกฤษณ 29 บท (ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต, 2544: 36-42)

4.4.3.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ลิลิตด้น ให้อ่านขึ้นต้นแล้วตามด้วยโคลงสี่ด้นบาทกฤษณและปิดท้ายด้วยร่าย (อ้างอิงแล้ว)

4.4.3.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวสรรเสริญเทพเจ้าทั้งปวง กำเนิดจักรวาล สถาปนาและขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาลงโทษผู้คิดคด และถวายพระพรพระมหากษัตริย์ (อ้างอิงแล้ว)

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการจำนวน 3 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 4.4 ดังนี้

ตารางที่ 4.4 สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ

เรื่อง	ผู้แต่ง	บริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
ภาพยนตร์โคลงพระศรีมโหสถ	พระศรีมโหสถ (แพทย์หลวง)	มีโคลงและร่ายอย่างละ 36 บท	ภาพยนตร์โคลง	วิถีชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยา

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ปริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
ภาพยี่ห้อโคลงพระ ศรีมโหสถ	พระศรีมโหสถ (แพทย์หลวง)	มีโคลงและร่ายอย่าง ละ 36 บท	ภาพยี่ห้อโคลง	วิถีชีวิตของชาวกรุง ศรีอยุธยา
ภาพยี่ห้อเรือ รัชกาล ที่ 2	รัชกาลที่ 2	มี 5 ตอน ใช้เห่เรือ ประพาสเท่านั้น	โคลงสี่สุภาพนำ ภาพยี่ห้อ 11	งานพิธีและชม เครื่องเสวย
ลิลิตโองการแข่งน้ำ	พราหมณ์ในสมัย พระเจ้าอู่ทอง	ใช้ในพิธีถือน้ำฯ มี ร่าย 9 บท โคลง 29 บท	ลิลิตต้น	อัญเชิญเทพเจ้ามา สาปแช่งผู้คิดคด

4.5 วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีมีจำนวน 31 เรื่อง โดยแต่ละเรื่องมีองค์ประกอบดังนี้

4.5.1 กนกนคร (กนก)

4.5.1.1 ผู้แต่ง: พระราชวรวงศ์เธอฯ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)

4.5.1.2 ปริบทของการแต่ง: แต่งตั้งแต่พ.ศ. 2458-2465 ผูกเรื่องจากเรื่อง “เมืองทอง” ในหนังสือกถาสวัสดิศครของโสมทเวะ มีทั้งหมด 3 ภาค (สุทธิลักษณ์ อัมพันธ์, 2538: 1)

4.5.1.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนหก มีคำนำแบบกลอนบทละคร แต่ไม่ได้แต่งตามขนบบทละคร (โชษิตา มณีใส, 2557: 82)

4.5.1.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงโชคชะตาของพญาคนธรรพ์และภรรยาซึ่งถูกฤๅษีสาปให้มาพบอุปสรรคในโลกมนุษย์ โดยคำสาปจะสูญสิ้นเมื่อฝ่ายหนึ่งสิ้นชีพ (อ้างอิงแล้ว)

4.5.2 กากีกลอนสุภาพ (กกล)

4.5.2.1 ผู้แต่ง: เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

4.5.2.2 ปริบทของการแต่ง: เดิมชื่อ “บทมโหรีเรื่องกากี” เป็นเนื้อเรื่องที่มีในชาดก ภายหลังมีการชำระและพิมพ์ใหม่ชื่อ “กากีคำกลอน” (โชษิตา มณีใส, 2557: 88)

4.5.2.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนสุภาพ

4.5.2.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงนางกาก็ผู้เป็นมเหสีของท้าวพรหมหัตถ์ได้ถูกพญาครุฑลักพาตัวไปแล้วตกเป็นของคณธรรพอีกครา (อ้างอิงแล้ว)

4.5.3 ภาพพระไชยสุริยา (กขส)

4.5.3.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.5.3.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อจำพรรษาอยู่วัดเทพธิดา ต่อมาพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) นำไปแทรกไว้ในหนังสือแบบเรียนมูลบทบรรพกิจ (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 166)

4.5.3.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 ตลอดทั้งเรื่อง (อ้างอิงแล้ว)

4.5.3.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงพระไชยสุริยาผู้ประพาศอิทธิฤทธิ์ ส่งผลให้ตนและชาวเมืองต้องประสบเภทภัย แต่เมื่อได้ฟังฤาษีเทศนาจึงออกบำเพ็ญพรต (อ้างอิงแล้ว)

4.5.4 ขุนช้างขุนแผน (ขชผ)

4.5.4.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

4.5.4.2 บริบทของการแต่ง: สันนิษฐานว่าเนื้อเรื่องมีแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ผู้แต่งนิพนธ์ขึ้นใหม่ซึ่งเป็นฉบับที่หอพระสมุดวชิรญาณชำระและรวบรวมไว้ (ไชยิตา มณีใส, 2557: 84)

4.5.4.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนสุภาพใช้ขับเสภา (อ้างอิงแล้ว)

4.5.4.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงเรื่องราวรักสามเส้าระหว่างขุนช้าง ขุนแผน และนางวันทอง เป็นเหตุให้นางวันทองถูกพระพันวษาสั่งประหารชีวิต (อ้างอิงแล้ว)

4.5.5 โคบุตร (คบส)

4.5.5.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.5.5.2 บริบทของการแต่ง: กวีเอากลอนเพลงยาวมาแต่งเป็นนิทานในสมัยรัชกาลที่ 1 สำหรับถวายเจ้านายวังหลังพระองค์หนึ่ง (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 162-163)

4.5.5.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนเพลงยาว

4.5.5.4 ลักษณะเนื้อหา: เรื่องของพระโคบุตรผู้เกิดในดอกบัวได้ช่วยครอบครัวของพระเจ้าพรหมหัตถ์ ภายหลังได้นางอำพันมาลาและนางมณีสาครเป็นชายา (อ้างอิงแล้ว)

4.5.6 เงาะป่า (งปจ)

4.5.6.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.5.6.2 บริบทของการแต่ง: แต่งปี 2448 ขณะทรงพักฟื้นจากการประชวร ใช้พื้นฐานข้อมูลจากคำบอกเล่าของคณิง ชาวเงาะผู้เป็นมหาดเล็ก (โชษิตา มณีใส, 2557: 86)

4.5.6.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร คือมีคำวรรคละ 6-9 คำ แต่งตามชนบ เป็นกลอนสุภาพแบบใหม่ที่ใช้แทนร้อยกลองปลอดสัมผัสเดิม (อ้างอิงแล้ว)

4.5.6.4 ลักษณะเนื้อหา: รักสามเส้าของชาวเงาะชื่อลำหับ ชมพลา สเนา

4.5.7 จันทโครบ (จคร)

4.5.7.1 ผู้แต่ง: ไม่ปรากฏ

4.5.7.2 บริบทของการแต่ง: ต้นฉบับเดิมเป็นสมุดไทยและตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2433-2436 เนื้อเรื่องส่วนต้นนำมาจากจุลธนุคคหชาดก (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.)

4.5.7.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนแปดสุภาพ

4.5.7.4 ลักษณะเนื้อหา: นางโมราชายาของจันทโครบสมคบกับโจรสลัดสามี ตนเอง ภายหลังถูกสาปให้เป็นลิง ส่วนจันทโครบคืนชีพและได้นางมุจลินท์เป็นชายา (อ้างอิงแล้ว)

4.5.8 ชิงนาง (ชนม)

4.5.8.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.5.8.2 บริบทของการแต่ง: ไม่ปรากฏปีที่แต่ง เป็นบทละครพูดจำนวน 4 ชุดจบ ผู้แต่งนำเค้าโครงมาจากเรื่อง The Rivals ของ Richard Brinsley Sheridan มีการแต่งคำพูดขึ้นใหม่และแก้ไขตอนจบให้เหมาะสมกับบริบทเมืองไทย (องค์การคำของคุรุสภา, 2515: 105-110)

4.5.8.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร

4.5.8.4 ลักษณะเนื้อหา: เนื้อเรื่องเป็นการล้อเลียนพฤติกรรมของชนชั้นสูงที่ตก ขบขัน มีตัวละครหลัก ได้แก่ พระยาจักรินทรวิภาย นายร้อยเอกจอน พระคำณูธนกร นายชะแล่ม อ้ายเพ็ลย อ้ายจุ อ้ายแซ แม่ลำไย แม่เลียบ แม่ช้อย และนางชั้น (อ้างอิงแล้ว)

4.5.9 ตามใจท่าน (ตจม)

4.5.9.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.5.9.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อพ.ศ. 2464 โดยแปลจากเรื่อง As You Like It ของ William Shakespeare (โชษิตา มณีใส, 2557: 86)

4.5.9.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนสุภาพตามรูปแบบบทละคร ตะวันตกโดยใช้แทนร้อยกลองปลอดสัมผัสในต้นฉบับเดิม (อ้างอิงแล้ว)

4.5.9.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงเจ้าครองนครผู้ถูกอนุชาแย่งชิงราชสมบัติ ภายหลังได้มีคนมาสวามิภักดิ์มากอนุชาจึงยกทัพมาปราบและกลับใจเพราะได้ฟังนักบวชเทศนา (อ้างอิงแล้ว)

4.5.10 นิราศอิเหนา (นรอ)

4.5.10.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.5.10.2 บริบทของการแต่ง: แต่งในปี 2376-2377 กวีตัดตอนเนื้อหาจากบทละครเรื่องอิเหนา เป็นบทพรรณนาแสดงศฤงคารรส (โชษิตา มณีใส, 2557: 89)

4.5.10.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนนิราศ

4.5.10.4 ลักษณะเนื้อหา: การที่อิเหนาร่ำควญเสียใจถึงนางบุษบาซึ่งหายไปจากถ้ำที่ตนลักมาซ่อนไว้ ภายได้บวชบำเพ็ญพรตที่เขาส่งหนึ่ง (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 153)

4.5.11 บทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง (บพร)

4.5.11.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.5.11.2 บริบทของการแต่ง: แต่งปี 2460 โดยปรับปรุงจากบทละครที่แต่งในปี 2455 มี 20 ตัวละคร 5 องก์ 11 ตอน 6 ฉาก และ 100 เพลง (กรมศิลปากร, 2555ก: 322-323)

4.5.11.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร

4.5.11.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงเรื่องราวของพระร่วงพ่อเมืองละโว้ผู้แก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดกับท้าวพันธุสุริยวงศ์เจ้าเมืองขอมจนสุดท้ายได้ขึ้นครองกรุงสุโขทัย (อ้างอิงแล้ว)

4.5.12 บทละครเรื่องพระร่วง (บลพ)

4.5.12.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.5.12.2 บริบทของการแต่ง: แต่งปี 2467 ปรับปรุงจากบทละครพูดและละครรำ มีการตัดเหลือ 12 ตัวละคร 4 องก์ 5 ฉาก และ 80 เพลง (กรมศิลปากร, 2555ก: 322-323)

4.5.12.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร

4.5.12.4 ลักษณะเนื้อหา: เรื่องราวของพระร่วงเช่นเดียวกับบทละครพูดคำกลอน

4.5.13 บทละครเรื่องท้าวแสนปม (บลส)

4.5.13.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.5.13.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อพ.ศ. 2456 เพื่อแสดงตำนานเมืองอุทุมพร และพระเจ้าอุทุมพรแห่งกรุงศรีอยุธยา (โพธิตา มณีใส, 2557: 86)

4.5.13.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร

4.5.13.4 ลักษณะเนื้อหา: ชื่นชมผู้ปลอมพระองค์เป็นคนเฉลียวใจซื้อเจ้าแสนปม ได้ลักลอบมีอิสรกับบิดาเจ้าเมืองไตรตรึงษ์จนต้องประสบเหตุการณ์ทั้งดีและร้าย (อ้างอิงแล้ว)

4.5.14 บทละครเรื่องพระเกียรติรถ (ปลก)

4.5.14.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.5.14.2 บริบทของการแต่ง: แต่งปี 2459 ใช้พระปรมาภิไธย “วชิราวุธ ปร.” มีจำนวน 2 ตอน ใช้แสดงครั้งแรกในงานสมโภชพระบรมมหาราชวัง (กรมศิลปากร, 2555ก: 210)

4.5.14.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร

4.5.14.4 ลักษณะเนื้อหา: พระเกียรติรถโอรสชาติรัยเมืองเกียรติดีผู้กระทำทุกวิถีทางเพื่อช่วยพระบิดาจากยักษ์กัณฐะ สู้ตายได้ครองรักกับบิดาของกัณฐะเอง (อ้างอิงแล้ว)

4.5.15 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี (ปลธ)

4.5.15.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช)

4.5.15.2 บริบทของการแต่ง: มีทั้งหมด 4 ตอน แต่งในปี 2313 ใช้เวลา 2 เดือน ช่วงว่างศึกหลังปราบก๊กเจ้านครเพื่อใช้สำหรับการเล่นละครหลวง (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 87-88)

4.5.15.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร มีทำนองร้องและกำหนดเพลงหน้าพาทย์ (อ้างอิงแล้ว)

4.5.15.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงพระมงกุฎและพระลบประลองศร หนุมานฆ่าวิรุณจำบัง ทำวมาลีวราชว่าความ จนถึงหนุมานหายารักษาพระลักษมณ์ที่ต้องหอก (อ้างอิงแล้ว)

4.5.16 บทละครเรื่องอิเหนา (บอพ)

4.5.16.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

4.5.16.2 บริบทของการแต่ง: กวีแต่งซ่อมของเดิมที่แต่งโดยเจ้าฟ้ามงกุฎพระธิดาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (โฆทยากร, 2525: 119) แต่งจากนิทานชาวชื่อ “อิเหนา บันหยี่ กรัตปาตี” ซึ่งได้ฟังจากหญิงเชลยชาวปัตตานีชื่อยายยะโว (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 77-78)

4.5.16.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร ใช้แสดงละครใน

4.5.16.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงความรัก การทำสงคราม และการฝ่าฟันอุปสรรคของอิเหนากับบุษบา รวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ของชาวชวา-มลายู (อ้างอิงแล้ว)

4.5.17 บทละครเรื่องอุณรุท (บลอ)

4.5.17.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

4.5.17.2 บริบทของการแต่ง: สันนิษฐานว่าแต่งก่อนรามเกียรติ์ เนื้อหาคัดลอกนิรุทธคำฉันท์ (โชษิตา มณีไส, 2557: 85) ความยาว 18 เล่มสมุดไทย (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 98)

4.5.17.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร

4.5.17.4 ลักษณะเนื้อหา: เรื่องของพระนารายณ์อวตารลงมาเป็นพระอุณรุทเพื่อปราบยักษ์ชื่อท้าวกรุงपाल มีเรื่องชิงรักหักสวาทระหว่างอุณรุทกับชายาทั้งหลายด้วย (อ้างอิงแล้ว)

4.5.18 พระนลคำฉันท์ (พนฉ)

4.5.18.1 ผู้แต่ง: พระราชวรวงศ์เธอฯ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)

4.5.18.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อพ.ศ. 2456-2458 ใช้เนื้อเรื่องจากนโลปาขยาน ในมหาภารตะ (โชษิตา มณีไส, 2557: 59) เป็นหนึ่งในเรื่องพระนล 3 ฉบับ คือ พระนลละพระนลคำหลวง และพระนลคำฉันท์ (สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, 2538: 19)

4.5.18.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้สันตติลกฉันท์นำ เนื้อหาใช้ฉันท์เป็นหลักโดยมีกาพย์ประกอบ และใช้ฉันท์บอกฐานะของตัวละคร (โชษิตา มณีไส, 2557: 49-51)

4.5.18.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงการฝ่าฟันปัญหาของพระนลแห่งเมืองนิษัและนางทมยันตีมหีซึ่งสูญเสียเมืองและสามารถทำพินนเอาบ้านเมืองกลับคืนมาได้ (อ้างอิงแล้ว)

4.5.19 พระอภัยมณี (พอม)

4.5.19.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.5.19.2 บริบทของการแต่ง: มี 64 ตอน ความยาว 24,500 คำกลอน สันนิษฐานว่าแต่งตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 แล้วนำถวายพระองค์เจ้าลักขณานุคุณ (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 160)

4.5.19.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนเพลงยาว

4.5.19.4 ลักษณะเนื้อหา: การการบและการผจญภัยของพระอภัยมณีและศรีสุวรรณ จนกระทั่งพระอภัยมณีออกบวชเป็นฤาษีและสุดท้ายได้ครองเมืองลังกา (อ้างอิงแล้ว)

4.5.20 เพลงยาวกรมศักดิ์ฯ (พยศ)

4.5.20.1 ผู้แต่ง: สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ

4.5.20.2 บริบทของการแต่ง: แต่งสมัยรัชกาลที่ 1-2 กวีใช้โต้ตอบกับพระองค์เจ้าดาราวดี พระธิดาในสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป.)

4.5.20.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนแปด ร่ายยาว และโคลงสี่สุภาพ

4.5.20.4 ลักษณะเนื้อหา: บทกวีระหว่างกวีกับพระองค์เจ้าดาราวดีโดยฝ่ายชายเป็นผู้เริ่มและฝ่ายหญิงบ้ายเบี่ยงตักพ้อ จนกระทั่งกวีได้ฝ่ายหญิงเป็นพระชายา (อ้างอิงแล้ว)

4.5.21 มัทนะพาธา (มพธ)

4.5.21.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.5.21.2 บริบทของการแต่ง: แต่งในพ.ศ. 2466 ขนาดความยาว 5 องค์ ถือเป็นละครพูดคำฉันท์เล่มแรกและเล่มเดียวในวรรณคดีไทย (สุวิทย์ สงโยคะ, 2518: 243)

4.5.21.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: บทละครพูดที่ใช้ฉันท์และกาพย์

4.5.21.4 ลักษณะเนื้อหา: เทพสุเทษณ์ นางฟ้ามัทนา และท้าวชัยเสนซึ่งได้รับความทุกข์เพราะความรักและมัทนาถูกสาปให้เป็นดอกกุหลาบ (ไชยิตา มณีไส, 2557: 58-59)

4.5.22 ระเด่นลันได (รลต)

4.5.22.1 ผู้แต่ง: พระมหามนตรี (ทวีป)

4.5.22.2 บริบทของการแต่ง: เป็นวรรณคดีที่ใช้รูปแบบละครเพื่อล้อเลียนบทละครเรื่องอิเหนา ไม่ได้ใช้เล่นละครแต่ใช้ล้อเลียนบุคคลสำคัญ (ไชยิตา มณีไส, 2557: 93)

4.5.22.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละคร

4.5.22.4 ลักษณะเนื้อหา: เรื่องราวของแขกลันไดกับแขกประตู่เกิดการวิวาทกันเนื่องจากการแย่งชิงหญิงสาวมลายู (อ้างอิงแล้ว)

4.5.23 ราชพิลาปคำฉันท์ (รพ)

4.5.23.1 ผู้แต่ง: ไม่ปรากฏ

4.5.23.2 บริบทของการแต่ง: มีชื่อเรียกอีกว่า “นิราศสี่ดา” พระโหราธิบดีกล่าวอ้างชื่อวรรณคดีเล่มนี้ในหนังสือจินตามณี (สุวิทย์ สงโยคะ, 2518: 64)

4.5.23.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้ฉันท์ กาพย์ฉับ และกาพย์สุรางคนางค์

4.5.23.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงพระรามผู้คร่ำครวญในขณะที่เดินทางติดตามนางสีดาซึ่งถูกทศกัณฐ์ลักพาตัวไป (อ้างอิงแล้ว)

4.5.24 ลักษณะวงศ์ (ลษว)

4.5.24.1 ผู้แต่ง: สุนทรภู่

4.5.24.2 บริบทของการแต่ง: กวีแต่งประมาณปี 2380-2383 โดยนำเนื้อหาเดิมที่สูญหายไปมาแต่งเป็นนิทานคำกลอน (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 165)

4.5.24.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนเพลงยาว

4.5.24.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงลักษณะวงศ์ได้ช่วยบิดาจากการครอบงำของนางยักษ์ และช่วยมารดาจากยักษ์วิรุณมาศ สุดท้ายได้นางเกสรและนางยี่สุนเป็นชายา นางยี่สุนทำอุบายให้ลักษณะวงศ์ฆ่านางเกสรซึ่งแปลงกายเป็นพราหมณ์จนสิ้นชีพ (อ้างอิงแล้ว)

4.5.25 ลิลิตนิทราชาคริต (ลนช)

4.5.25.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

4.5.25.2 บริบทของการแต่ง: ใช้เค้าโครงเรื่อง The Sleeper Awaken ของอาหรับ แต่งเมื่อพ.ศ. 2422 เพื่อเป็นของขวัญวันขึ้นปีใหม่แด่พระบรมวงศานุวงศ์ (โฆทยากร, 2525: 217)

4.5.25.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ลิลิตสุภาพ คือ ใช้นิยายสุภาพแต่งกับโคลงสุภาพ (โชษิตา มณีใส, 2557: 29) มีทั้งหมด 990 บท (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 218)

4.5.25.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงชีวิตและเล่ห์เหลี่ยมของอาบุญะชั้น พ่อค้าเมืองแบกแดดผู้ได้พบและรับราชการกับพระเจ้ากาหลิบ (กรมศิลปากร, 2553: (9)-(10))

4.5.26 ลิลิตพระลอ (ลพล)

4.5.26.1 ผู้แต่ง: ไม่ปรากฏ

4.5.26.2 บริบทของการแต่ง: สันนิษฐานว่าแต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นราวพ.ศ. 1991-2026 ประกอบด้วยคำประพันธ์ 658 บท (ชลดา เรื่องรักษลิลิต, 2544: 168-171)

4.5.26.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ลิลิต มีร้อยกับโคลงแต่งสลับกัน

4.5.26.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงสงครามระหว่างเมืองสรองกับเมืองสรวง เรื่องราวของความรักและโศกนาฏกรรมของพระลอกับพระเพื่อนและพระแพง (อ้างอิงแล้ว)

4.5.27 ลิลิตเพชรมงกุฏ (ลพม)

- 4.5.27.1 ผู้แต่ง: เจ้าพระยาพระคลัง (หน)
- 4.5.27.2 บริบทของการแต่ง: แต่งปี 2310-2322 เพื่อถวายพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยดัดแปลงจากนิทานสันสกฤตเรื่อง “เวตาลปัญจวิสต์ติ” ของคิรทาส (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 89)
- 4.5.27.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ลิลิตสุภาพ ใช้ร้อยสลับกับโคลง
- 4.5.27.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงเรื่องความรักของพระเพชรมงกุฏแห่งเมืองศรีบุรีกับนางปทุมวดีธิดาพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาซึ่งเวตาลเล่าถวายทำววิกรมพิติย์ (อ้างอิงแล้ว)

4.5.28 วิวาห์พระสมุทร (วหม)

- 4.5.28.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- 4.5.28.2 บริบทของการแต่ง: ผู้แต่งใช้นามปากกา “ศรีอยุธยา” แต่งในปี 2461 เพื่อพระราชทานแก่คณะเสือป่าโดยใช้เค้าเรื่องจากนิยายเก่าของกรีก (ไซซิตา มณีใส, 2557)
- 4.5.28.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนบทละครพูดสลับคำ
- 4.5.28.4 ลักษณะเนื้อหา: นครซึ่งเป็นเกาะที่มีความเชื่อเรื่องการสังเวศสาวพรหมจรรย์แก่พระสมุทร เรื่องราวทำให้อันโดรมดาถูกสังเวศและได้รับการช่วยเหลือ (อ้างอิงแล้ว)

4.5.29 เวนิสวานิช (วนน)

- 4.5.29.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- 4.5.29.2 บริบทของการแต่ง: แต่งเมื่อพ.ศ. 2459 โดยแปลจากเรื่อง The Merchant of Venice ของ William Shakespeare (ไซซิตา มณีใส, 2557: 86)
- 4.5.29.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: กลอนสุภาพตามรูปแบบบทละครตะวันตกโดยใช้แทนร้อยกลองปลอดสัมผัสในต้นฉบับเดิม (อ้างอิงแล้ว)
- 4.5.29.4 ลักษณะเนื้อหา: ความรักและอุปสรรคของปอร์เซียกับบัสซานियो

4.5.30 ศกุนตลา (ศกต)

- 4.5.30.1 ผู้แต่ง: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- 4.5.30.2 บริบทของการแต่ง: ใช้เนื้อหาในบรรพต้นเรื่องของมหากาพย์ชื่อ “ศกุนตโลปาขยานัม” ผู้แต่งใช้ฉบับภาษาอังกฤษเป็นต้นแบบโดยแต่งแบบละครว่า (ไซซิตา มณีใส, 2557: 86)

4.5.30.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้กลอนบทละครที่กระชับกว่าบทละครรุ่นเก่า โดยแบ่งเนื้อเรื่องเป็นตอนและแทรกบทเจรจาเรื่อยกันไปด้วย (อ้างอิงแล้ว)

4.5.30.4 ลักษณะเนื้อหา: อุปสรรคทางความรักของศกุนตากับท้าวทุษย์นัต์

4.5.31 สมุทรโฆษคำฉันท์ (สมม)

4.5.31.1 ผู้แต่ง: กวีนิพนธ์สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส (ชลดา เรื่องรักษลิขิต, 2544: 193)

4.5.31.2 บริบทของการแต่ง: เริ่มแต่งสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นแล้วแต่งเพิ่มเติมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีคำประพันธ์ทั้งสิ้น 1,448 บท (อ้างอิงแล้ว)

4.5.31.3 กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์: ใช้กาพย์ฉบังและกาพย์สุรางคนางค์ 1,018 บท และอินทวิเชียรฉันท์ วสันตติลกฉันท์ และสัททูลวิกิพีตฉันท์รวม 430 บท (อ้างอิงแล้ว)

4.5.31.4 ลักษณะเนื้อหา: กล่าวถึงพระโพธิสัตว์เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระสมุทรโฆษซึ่งได้ครองคู่และฝ่าฟันอุปสรรคร่วมกันพระนางพินทุมดี (สุวิทย์ สังโยคะ, 2518: 37-38)

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีจำนวน 31 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 4.5 ดังนี้

ตารางที่ 4.5 สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

เรื่อง	ผู้แต่ง	บริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
กนกนคร	กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)	แต่งปี 2458-2465 มีทั้งหมด 3 ภาค	กลอนหก	ชะตาของพญาคนธรรพ์และภรรยา
กาพย์กลอนสุภาพ	เจ้าพระยาพระคลัง (หน)	เดิมชื่อบทมโหรีกาพย์ เป็นเรื่องในชาดก	กลอนสุภาพ	เรื่องกาพย์ถูกพญาครุฑลักพาตัว
กาพย์พระไชยสุริยา	สุนทรภู่	แต่งเมื่อจำพรรษาอยู่ วัดเทพธิดาราม	กาพย์ยานี ๑๖ บัง และสุรางคนางค์	เรื่องพระไชยสุริยาผู้ประพฤติดุธรรม
ขุนช้างขุนแผน	รัชกาลที่ 2	รวบรวมใหม่จากเนื้อเรื่องสมัยอยุธยา	กลอนสุภาพสำหรับขับเสภา	เรื่องของขุนแผน ขุนช้าง และวันทอง
โคบุตร	สุนทรภู่	แต่งถวายเจ้านายวังหลังสมัย ร.1	กลอนเพลงยาว	เรื่องพระโคบุตรผู้เกิดในดอกบัว
เงาะป่า	รัชกาลที่ 5	แต่งปี 2448 จากคำบอกเล่าของคนึง	กลอนบทละคร	เรื่อง ของ ลำ หับ ชมพลา ฮเนา

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ปริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
จันทโครบ	ไม่ปรากฏ	เริ่มพิมพ์เผยแพร่ปี 2433-2436	กลอนแปดสุภาพ	นางโมราประทุษ- ร้ายจันทโครบ
ชิงนาง	รัชกาลที่ 6	ใช้โครงเรื่อง The Rivals เป็นพื้นฐาน	กลอนบทละคร	ล้อเลียนชนชั้นสูง อย่างตลกขบขัน
ตามใจท่าน	รัชกาลที่ 6	แต่งปี 2464 จาก As You Like It	กลอนสุภาพ	การรบของเจ้าครอง นครและอนุชา
นิราศอิเหนา	สุนทรภู่	แต่งพ.ศ. 2376-2377 ตัดตอนจากอิเหนา	กลอนนิราศ	อิเหนาคำครวญที่ บุษบาหายตัวไป
บทละครพูด คำ กลอน “พระร่วง”	รัชกาลที่ 6	แต่งปี 2460 ปรับ จากบทละครรำ	กลอนบทละคร	เรื่องพระร่วงผู้ได้ ครองกรุงสุโขทัย
บทละครร้องเรื่อง พระร่วง	รัชกาลที่ 6	แต่งพ.ศ. 2467 ปรับ ปรุงจากละครพูด	กลอนบทละคร	เรื่องพระร่วงผู้ได้ ครองกรุงสุโขทัย
บทละครรำเรื่อง ท้าวแสนปม	รัชกาลที่ 6	แต่งปี 2456 แสดง ตำนานท้าวอุทอง	กลอนบทละคร	เรื่องขึ้นเสนผู้ปลอม เป็นเจ้าแสนปม
บทละครรำเรื่อง พระเกียรติรถ	รัชกาลที่ 6	แต่งพ.ศ. 2459 ทรง ใช้นามวชิราวุธ พร.	กลอนบทละคร	พระเกียรติรถช่วย บิดา
บทละครรวมเกียรติ พระเจ้ากรุงธนบุรี	สมเด็จพระเจ้ากรุง ธนบุรี	แต่งพ.ศ. 2313 มี 4 ตอน ใช้เล่นละคร	กลอน มีกำหนด เพลงหน้าพาทย์	เรื่องพระลบ-พระ มงกุฎ และอื่นๆ
บทละครเรื่อง อิเหนา	รัชกาลที่ 1	แต่งซ่อมจากของเดิม สมัยอยุธยา	กลอนบทละคร ใช้ แสดงละครใน	ความรักของอิเหนา และบุษบา
บทละครเรื่องอุณรุท	รัชกาลที่ 1	สันนิษฐานว่าแต่ง ก่อนรวมเกียรติ	กลอนบทละคร	เรื่องของพระอุณรุท
พระนลคำฉันท์	กรมหมื่นพิทยาลง กรณ์ (น.ม.ส.)	แต่งปี 2456-2458 ใช้เรื่องมหาภารตะ	ใช้ฉันท์เป็นหลัก มี กาพย์ประกอบ	เรื่องของพระนล และนางทมยันตี
พระอภัยมณี	สุนทรภู่	มี 64 ตอน ความยาว 24,500 คำกลอน	กลอนเพลงยาว	เรื่องพระอภัยมณี และศรีสุวรรณ
เพลงยาวกรมศักดิ์	สมเด็จพระบวร ราชเจ้ามหา ศักดิพลเสพ	แต่งสมัยรัชกาลที่ 1- รัชกาลที่ 2	กลอนแปด ร่ายยาว และโคลงสี่สุภาพ	จดหมายเกี่ยว พระองค์เจ้าดารา วดี
มัทนะพาธา	รัชกาลที่ 6	แต่งปี 2466 ความ ยาว 5 องค์	บทละครพูดที่ใช้ ฉันท์และกาพย์	เรื่องนางมัทนาถูก สาปเป็นกุกุหลาบ

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

เรื่อง	ผู้แต่ง	ปริบทการแต่ง	ฉันทลักษณ์	เนื้อหา
ระเด่นลันได	พระมหามนตรี (ทรัพย์)	แต่งเพื่อล้อเลียนบท ละครเรื่องอิเหนา	กลอนบทละคร	แซกกลันไต่กับแซก ประดู่วิวาทกัน
ราชาพิลาปคำฉันท์	ไม่ปรากฏ	เรียกนิราศสี่ดา ถูก อ้างใน “จินตมณี”	ฉันท์และกาพย์	พระรามคร่ำครวญ ถึงนางสีดา
ลักษณะวงศ์	สุนทรภู่	แต่งพ.ศ. 2380-2383 เดิมจากเนื้อหาเดิม	กลอนเพลงยาว	เรื่องของลักษณะวงศ์ ช่วยบุพการี
ลิลิตนิทราชาคริต	รัชกาลที่ 5	แต่งพ.ศ. 2422 เพื่อ เป็นของขวัญปีใหม่	ลิลิตสุภาพ	ชีวิตและเล่ห์เหลี่ยม ของอาบู่หะซัน
ลิลิตพระลอ	ไม่ปรากฏ	แต่งพ.ศ. 1911-2226 มี 658 บท	ร่ายแต่งสลับกับ โคลง	เรื่องพระลอกับพระ เพื่อน-พระแพง
ลิลิตเพชรมงกุฏ	เจ้าพระยาพระ คลัง (หน)	แต่งปี 2310-2322	ร่ายสลับโคลงสอง และสี่	เรื่องพระเพชรมงกุฏ กับนางปทุมวดี
วิวาห์พระสมุทร	รัชกาลที่ 6	แต่งพ.ศ. 2461 ใช้ พระนามศรีอยุธยา	กลอนบทละครพูด สลับลำ	นครที่สังเวทหญิง สาวแก่พระสมุทร
เวนีสวานิช	รัชกาลที่ 6	แต่งพ.ศ. 2459 จาก งาน Shakespeare	กลอนสุภาพ	เรื่องของปอร์เซีย กับปัสซานิโอ
ศกุนตลา	รัชกาลที่ 6	ใช้เนื้อหาบรรพต้น ของมหาภารตะ	กลอนบทละคร แทรกบทร้อยแก้ว	ท้าวทุษยันต์และ นางศกุนตลา
สมุทรโฆษคำฉันท์	กวีหลายท่าน	เริ่มแต่งต้นยุคอยุธยา แล้วแต่งเพิ่มเติม สมัยหลัง	ใช้กาพย์และฉันท์ หลายประเภท	เรื่องพระสมุทรโฆษ กับนางพินทุมดี

บทที่ 5

การวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติ

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์ค่านิยมและมายาคติที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามการจัดหมวดหมู่เนื้อหาของวรรณคดี 5 ประเภทดังได้อธิบายไว้ในบทที่ 3 โดยในวรรณคดีแต่ละเรื่องจะจำแนกผลการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วน คือ (1) การวิเคราะห์ค่านิยม (2) การวิเคราะห์มายาคติ และจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและความเรียงผสมผสานกัน

ขั้นตอนแรก ในการสำรวจค่านิยมผู้วิจัยจะพิจารณาเปรียบเทียบกับค่านิยมของคนไทยดังได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน

ขั้นตอนที่สอง ในการสำรวจมายาคติผู้วิจัยจะเปรียบเทียบกับมายาคติของคนไทยดังได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต ประกอบด้วยคติเรื่องภพชาติกรรม บุญ-บาป พรหมลิขิต โชค ดวง ขวัญ ไตรภูมิ นรก-สวรรค์ เทวดา (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม ประกอบด้วยคติเกี่ยวกับวิถีเกษตรกรรม ชานินิยมและความเป็นไทย อำนาจและผู้มีอำนาจสถานะ และสตรีเพศ-ปิตาธิปไตย (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ประกอบด้วยความเชื่อและประเพณีหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ประกอบด้วยคติเรื่องผี วิญญาณ และความตาย

ผลการวิเคราะห์ค่านิยมและมายาคติในตัวบทของแต่ละวรรณคดีมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ค่านิยม-มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

5.1.1 กาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (กohn)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 68-69

5.1.1.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (2) อำนาจนิยม (3) การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (4) ความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พระคุณล้นพ้นเกศา	ภาระบุญคุณ
พระยศ, พระเดช, เจ้า	อำนาจนิยม
พระเกียรติ, พระองค์ทรงเฉลิมฉัตร, จอมขัตติยา	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
ปรีดา, ครื่นโครม	ความสนุกสนาน

5.1.1.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
พระยศให้ยิ่งยง, พระเกียรติจงเกริกดินดอน, พระเดชกันดั้สกร, ทรงเฉลิมฉัตร, จอมขัตติยา, สมโภชเจ้า	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)

5.1.2 คำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมา (ฉยน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 138

5.1.2.1 การวิเคราะห์คำนิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบคำนิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) คำนิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) คำนิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) คำนิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (4) คำนิยมการมีความรู้ความสามารถ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3 คำนิยมในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมา

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยม
หญิงสองศรี	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
คุณเกริกกำจาย	ภาระบุญคุณ
สามารถอาจอง, กล้าหาญชาญณรงค์	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ปวงปราชญ์	การมีความรู้ความสามารถ

5.1.2.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.4 มายาคติในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมา

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
หญิงไทยกล้าหาญชาญณรงค์ ที่อ้างนี้วงศ์ นักรวีระเยี่ยมเทียมชาย	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.1.3 โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี (คยธ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 181

5.1.3.1 การวิเคราะห์คำนิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบคำนิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) คำนิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (2) คำนิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (3) คำนิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.5 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงยกเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ยากไร้, ทรัพย์	ความมั่งคั่งร่ำรวย
กรุณา, โมงข์	พุทธศาสนา
เชชม	ความสนุกสนาน

5.1.3.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องโคลงยกเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.6

ตารางที่ 5.6 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงยกเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เป็นที่สงส์ตรัดล เมืองโมกข์	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, ภพชาติ)

5.1.4 เพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม) (พยพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 465

5.1.4.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม) ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (2) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.7

ตารางที่ 5.7 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
จน, มี, ทอง	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ปัญญา	การมีความรู้ความสามารถ
ยศ	อำนาจนิยม
ไม่เที่ยง, ตี, ชั่ว, บุญ	พุทธศาสนา
อย่าไทม่นัส	ความสนุกสนาน

5.1.4.2 การวิเคราะห์มหายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม) ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมหายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.8

ตารางที่ 5.8 มหายาคติในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม)

คำ ข้อความ ประโยค	มหายาคติ
ลัับพระเมรุวรรณบรรพต, บุญต่อบุญผลัดใบเหมือนไม้ดัด	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, บุญ-บาป)

5.1.5 ลิลิตด้นสดุดีบ้านบางระจัน (ลสบ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 556-557

5.1.5.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตด้นสดุดีบ้านบางระจันที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.9

ตารางที่ 5.9 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตด้นสดุดีบ้านบางระจัน

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ออกวังทิ้งเหย้า	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ความเป็นไทยเคยถนอม ใครจักยอมยื่นให้ สำคัญรูปร่างได้	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ครั้นครึก	ความสนุกสนาน

5.1.5.2 การวิเคราะห์มหายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตด้นสดุดีบ้านบางระจันที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมหายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.10

ตารางที่ 5.10 มหายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตด้นสดุดีบ้านบางระจัน

คำ ข้อความ ประโยค	มหายาคติ
ความเป็นไทยเคยถนอม	สังคม (ชาตินิยมความเป็นไทย)

5.1.6 ลิลิตตะเลงพ่าย (ลตพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 558-570

5.1.6.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (6) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (7) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (8) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.11

ตารางที่ 5.11 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
หนังกอกข้า ทำทรวง, นื่องนวลสมร แม่เนา, แสนสุดถวิล วากว่า, สมรแม่, นื่อง, ตระอกระอุกข้า, ใคร, ขุนเสียม, ขุนตะเลง, นุช, เรียม	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
เกียง, อันกันแสง, ชอนโคก, กลิ่นเทวษกล้า	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ราญรอน เด็กไสร	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ลาม, พชรินทรไพจิตร	ความมั่งคั่งร่ำรวย
จงจำคำฟอไซร์ สั่งสอน, พล, องค์เจ้า	อำนาจนิยม
ไพเราะลลาม, มงคล	พุทธศาสนา
พระฤทธิ, เสด็จดาวแดนสยาม, ปันธเรศ, สุริยราช, ยอหัตถ์, สอง ขัตติย	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
อย่าละห้อย, อย่าร้องรำ กำสรวล, อย่าเสวยควรวญ ละห้อย, ลาญ เทวษ, อย่าเศร้า, รื่นเริง	ความสนุกสนาน

5.1.6.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติครบทั้ง 4 ประเภท คือ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.12

ตารางที่ 5.12 มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
พัชรินทร์ (เพชรของพระอินทร์)	จักรวาลและชีวิต (เทวดา)
จงเรื่องพระฤทธิรอน อริราช พอลุลลาภได้ เผล็ดจ้าวแดนสยาม, ขุน เสียมสามรรทด้าน ขุนตะเลง	สังคม (ชาตินิยมไทย, อำนาจและผู้มี อำนาจ, สถานะ)
พระเคยกณะพฐ ทูลบาท, ขานางนีกคู่คู่ ขาสมร พลงงพีโอบเอวอร แอบเกล้า, ฉั่นไฉจึ่งจิมเจ้า จักมาแอบแนบเกล้า อยู่เคลี่ยคลึงโถม ชื่นนา	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
เสียศรี, จงประสิทธิ์สมพร, เสน่ห์	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)
ม้วยเมื่อมรณ, นอนดั่งนอนป่าช้า	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

5.1.7 ลิลิตยวนพ่าย (ลยพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 623-629

5.1.7.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตยวนพ่ายที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.13

ตารางที่ 5.13 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตยวนพ่าย

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พระวาม, ลาว	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
อำรุง (บำรุง, เลี้ยงดู), พระคุณ	ภาระบุญคุณ
พระวาม, ลาว	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
อำรุง (บำรุง, เลี้ยงดู), พระคุณ	ภาระบุญคุณ
ทน	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
รักษ รongวางฎร์ (รักษารกฎ), พระก่อพระเกื้อหล้า, หาญ, แก้วนชน	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
เอกัตวเอกาตมล้ำ (ประเสริฐยิ่งนักและมีฤทธิยาคม)	การมีความรู้ความสามารถ
เบญจยศ	อำนาจนิยม

ตารางที่ 5.13 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ทุกข์, เบญเจนทริเยศ (อินทรี 5), เบญจา นันตริย (อนันตริยกรรม 5), เอกสัตว์เกื้อ (เกื้อหนุนสัตว์)	พุทธศาสนา
เลอกษัตริ, พระเกียรติ, ผ่านฟ้า, พระฤทธิ, พระสุรินทราธิกราช	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

5.1.7.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตยวนพ่ายที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.14

ตารางที่ 5.14 มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตยวนพ่าย

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เบญจปรการณา พิธมารค ก็ดี เบญจยศนั้นเรื่อง รวดพรหม, พระ ครอบฟ้า ดินขาม พระเกียรติพระไกรแผน ผ่านฟ้า พระฤทธิพาง พระราม รอนราพ ไล่แฮ พระก่อพระเกื้อหล้า หลากสวรรค์, คือคช ปิ่นไตรตริงษ์ พาลโพธิ์ โจมปราบจักรพาฬหล้า แก้วนชน	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, เทวดา, ภู ชาติ, นรก-สวรรค์)
เอกาจรดำรงรักษะ รองราชฎ์ ไล่แฮ (ดำรงพระสันดานคุณเขาอันเป็น แห่งเดียวแล้วอำรุงรักษาราชฎ์), โจมจ่ายลาวภฤทธิ ร่อนเกล้า, ตามต่อไพรีแล้ว เลิศบรรพ์ฯ, มัทธยมเทศเพียง คชสิงห์ เอกัตวเอกาตมล้ำ (มีฤทธยาคม)	สังคม (อำนาจ และผู้มีอำนาจ, ชาตินิยมไทย) อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)

การวิเคราะห์ค่านิยมและมายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์จำนวน 7 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์และแจกแจงสัดส่วนเป็นคำร้อยละของวรรณคดีประเภทนี้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.15 และตารางที่ 5.16 ดังนี้

ตารางที่ 5.15 สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

เรื่อง	ค่านิยม									
	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล	ภาระบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม	ความสามัคคีและคุณธรรมทางสังคม	ความเมตตาช่วยเหลือ	การมีความรู้ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์	ความสมบูรณ์แบบ
กहन		X					X		X	X
ฉยน	X	X		X		X				
คยธ										
พยพ					X			X		X
ลสบ			X	X						X
ลตพ	X		X	X	X		X	X	X	X
ลยพ	X	X	X	X		X	X	X	X	
รวม	3	3	3	4	2	2	3	3	3	4
ร้อยละ	42.9	42.9	42.9	57.1	28.6	28.6	42.9	42.9	42.9	57.1

ตารางที่ 5.16 สรุปผลการวิเคราะห์มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

เรื่อง	มายาคติ				
	จักรวาลและชีวิต	สังคม		อัตลักษณ์	จุดสิ้นสุดของชีวิต
		ทั่วไป	สตรีเพศ		
กहन		X			
ฉยน			X		
คยธ	X				
พยพ	X				
ลสบ		X			
ลตพ	X	X	X	X	X
ลยพ	X	X		X	
รวม	4	5 (ทั่วไป:4; สตรีฯ: 2)		2	1
ร้อยละ	57.1	71.4		28.6	14.3

5.2 ค่านิยม-มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์

5.2.1 กลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง (กนด)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 12-14

5.2.1.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.17

ตารางที่ 5.17 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ใครเลยจะเล็งเห็น, กับผู้ใด	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
หวังจะปองปกปิดให้พ้นภัย, หักใจ, ทนทอฆ, อดไว้	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
รัก, บำราบบรรราชไพริน, ชนะไพร่, ผู้สงคราม,	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
เวทนานิจจา, พาลาอาธรรม, ทุกข์	พุทธศาสนา

5.2.1.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.18

ตารางที่ 5.18 มายาคติในวรรณคดีเรื่องกลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
มิให้หมู่พาลาอาธรรม มาย่ำยิเขตขันธ์บุรีได้, อันบำราบบรรราชไพริน	สังคม (ชาตินิยมไทย, อำนาจและผู้มีอำนาจ)
ถึงจะไร้ศรัทธาที่ซึ่งชัย ก็พอจะพยายามตามตี ให้ชนะไพร่จึงได้,	
อันแสนศึกทั้งหลายพ่ายแพ้	

5.2.2 ภาพยนตร์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง (กนธ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 35-37

5.2.2.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงนิราศธารทองแดงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (3) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.19

ตารางที่ 5.19 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ข้า	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
รศวาค	พุทธศาสนา
องค์, เก้า, เทร็ดทรง	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
เซยหมู่	ความสนุกสนาน

5.2.2.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงนิราศธารทองแดงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.20

ตารางที่ 5.20 มายาคติในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
หอมหวังวังเวงใจ ว่ากลิ่นแก้วแล้วเรียนเหลียว, หอมหวังวังเวงใจ รส	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
ราศ ว่ากลิ่นแก้วแล้วข้า หยดยังแลเหลียว, (๙) ลางนางอาบ	
น้ำท่า ทาขมื่นเหลืองพืชม ทาแบ่งแก่งหวิม ผัดหน้านวนยวล	
ใจชาย ลางนางตักน้ำท่า อาบองค์ ชัดขมื่นเหลืองบรรจง ลูบน้ำ	
หวิเกล้าเอาเทริดทรง ผมปัก ผัดหน้านวนงามล้ำ ยั่วเย้าใจชาย	

5.2.3 ภาพยนตร์ห่อโคลงนิราศธารโศก (กนศ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 38-42

5.2.3.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศกที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย และ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.21

ตารางที่ 5.21 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
นาง, พี่, พี่ผู้อยู่เดียวดาย, พี่อยู่อ้างว้าง บ่นบ้าคนเดียว, พี่เข้าใจ, ไม่พบพานน้อง	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ทับทิม, กำแก้ว, ทอง	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ทุกข์, โศก	พุทธศาสนา

5.2.3.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศกที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.22

ตารางที่ 5.22 มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
(๕) นี้นางพิศเพี้ยน เล็บย้อมเทียนแสงเจิดจรัส นี้นางแดงแสงมีพรรณ กลมคือบันปันเทียนกลิ้ง นี้นางเรียวรูปต้อง ตาเรียม เล็บแดง ทับทิมเทียม กำแก้ว นี้นางใคร่และเลียม โลมลูบ งามเปรียบ เทียนพันแล้ว ช่างช้าเกลากลิ้ง, นางนวลนี้ก็นมเนื้อ นวลฉลอง ปรางพีนีปรางทอง ก่องแก้ม ช่างน่าน่านนวลคอสอง จุมพิต พี่ น่านเคล้าคลึงแย้ม ยั่วยิ้มชมกัน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.2.4 กาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร (กหธ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 43-55

5.2.4.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (6) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (7) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (8) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.23

ตารางที่ 5.23 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
คิดอนงค์, นวลนาง, นงราม, พี่ชาย, พี่, เรียม, หมาย, ชายใด, ไม่เหมือนพี่ที่ตรอมใจ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
อ่อน, กล้ากลืนเชิฐเป็นอาจิน	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
น่ารัก	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ทอง, แก้ว แสงแวววาว	ความมั่งคั่งร่ำรวย
พรั่งพร้อมพวกพลไกร แหนแห่	อำนาจนิยม
เอ็นดู	พุทธศาสนา
เสด็จ, ทรง	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
ขบขัน, หอมชื่นรื่นรส, ชื่นจิต, ลืมทุกข์โทษ, น้าชม	ความสนุกสนาน

5.2.4.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประการ ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.24

ตารางที่ 5.24 มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ดังร้อนฟ้ามาแดนดิน	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ)
นาคา, คชสีห์, ราชสีห์, มังกร, วาสุกรี	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)

ตารางที่ 5.24 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ปางเสด็จประเวศดาว ชลาลัย ทรงรัตนพิมาไนไชย กิ่งแก้ว พรั่งพร้อม พวกพลไกร แหนแห่	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ)
คิดองค์องค์เฮอร์ ฌมประปาอำเอี่ยมไร, หอมหื่นรื่นรสเพี้ยก กลิ่น เนื่อนวลนาง, คืดคะนึ่งถึงนงราม ผิวเหลืองกว่าจำปาทอง, แม้น นุชสุดสายสมร เห็นจะวอนอ่อนพี่ชาย, วนิดามาด้วยกัน จะอ่อน พี่ซี้ชมเชย, คืดพี่เคยเชยกลิ่นปราง นึ่งแนบแอบเอบาง ห่อนแห ห่างว่างเว้นวัน, เหมือนพินี่ประคอง รับขวัญน้องต้องมือเรา, เรียม คะนึ่งถึงเอบาง เคยแนบข้างร้างแรมนาน, พิศรูปก็น่ารัก พิศ พัตรก็หน้าชม อ่อนแอ่นอรเอบกลม ชมขวัญน้องต้องตาชาย ใคร เห็นเป็นขวัญเนตร ลืมทุกข์ทเวษเจตน์จงหมาย, (๕๕) เรียมรำ น้ำตาตก อกร้อนรุ่มดังสุ่มไฟ แสนคะนึ่งถึงสายใจ เจ้าไกลสวาท นิราศเรียมฯ	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.2.5 ภาพยนตร์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กหจ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 56-58

5.2.5.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.25

ตารางที่ 5.25 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พี่, น้อง, กรมเกียรรม (ระทมใจจนหม่นไหม้), หมายรักน้องปองจิต จง, น้องนาง, เจ้า เล่ห์	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 5.25 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
สุขสบาย, ไร้รัก	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ผลกรรม, ทุกข์	พุทธศาสนา

5.2.5.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.26

ตารางที่ 5.26 มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
พี่ถนัดน้องยืมพราย ชื่นชมสมสุขสบาย วายสวาหนักตรีกกรมเกรียม, เหมือนศรีสมรแม่แต่งกาย ผิวผ่องต้องตาชาย	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.2.6 กาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (กหม)

วรรคทองนี้ปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทย หน้า 63-67

5.2.6.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (4) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (5) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.27

ตารางที่ 5.27 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
สยาม, คะเนิงถึงเจ้า, อ่อนอก, ยามมีดขีดเขียนองค์, นึกถึงแก้ว พี่เศร้า ทรวงศัลย์	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
เกียรติ์กอง, ลำนักตา (งามตา)	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ตำหนัก, เอกอาสน์ไธ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
พริ้งพริ้วมยุธนาวิ แหนแห่, ภิญโญยศ, ทะเลหลวง, ท้าว	อำนาจนิยม
เสด็จ, ทรงมหาจักรี, องค์ภูบาล, พระอวตาร	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
สำราญรมย์ภิรมยา	ความสนุกสนาน

5.2.6.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต และ (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.28

ตารางที่ 5.28 มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ท้าวโกสินทร์, อวตาร	จักรวาลและชีวิต (เทวดา, ภูพชาติ)
ทรงมหาจักรี เกียรติ์กอง พริ้งพริ้วมยุธนาวิ แหนแห่, ตำหนักลำนัก ตา จิตรลดารโหฐาน ที่พระอวตาร สำราญรมย์, เสียงอื้อกั้ว ท้อง ถิ่นด้าวแดนสยาม, ฝูงปลาตูดาดาช ว้ายเกลื่อนกลาดทะเล หลวง	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, ชาติ- นิยมความเป็นไทย)

5.2.7 คำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา (กศม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทย หน้า 136-137

5.2.7.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีคำกาพย์เรื่องพระศิวประติมาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 2 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (2) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.29

ตารางที่ 5.29 ค่านิยมในวรรณคดีคำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เลิศ, แพรพริศเจดฉั่น, เรืองรอง, เข้มอ่อง	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
โอฬาร, เงินยวง, พิมานมาศ, ผ่องรัตน์, นพรัตน์, แท่นแก้วก่อง, เงินทอง	ความมั่งคั่งร่ำรวย

5.2.7.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีคำกาพย์เรื่องพระศิวประติมาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต และ (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.30

ตารางที่ 5.30 มายาคติในวรรณคดีคำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
นิเวศน์เทวินทร์ อิศวรคูลิน, ไกลาส, พิมานมาศ	จักรวาลและชีวิต (เทวดา, ไตรภูมิ)
ส่องแสงแจ้งฟ้า, บันดาล	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)

5.2.8 โคลงกวีโบราณ (ควบ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 144-146

5.2.8.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงกวีโบราณที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (5) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.31

ตารางที่ 5.31 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงกวีโบราณ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
มัน, กระสัน, รา (สองเรา), เรา, เรียม, พี่	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ชอบ (ถูกต้อง, เหมาะ), บ่ผิด	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ลูกอาจารย์	การมีความรู้ความสามารถ
นางข้างใน, เจียมตัว, ต่ำต้อย, ตัวน้อย, ต่ำเตี้ยเตี้ยรณาน, ประหาร, ทาน	อำนาจนิยม
ทิพยาน, หมู่สัตว์, พรหม	พุทธศาสนา
เด็น, ชมจันทร์	ความสนุกสนาน

5.2.8.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงกวีโบราณที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.32

ตารางที่ 5.32 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงกวีโบราณ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เราก็ลูกอาจารย์ หนึ่งบ้าง, ทาน, นางข้างใน	สังคม (สถานะ)
เพ่งทิพยาน	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)
มันปเจียมตัวมัน ต่ำต้อย นกยูงหากกระสัน ถึงเมฆ มันปเจียมตัวน้อย	จักรวาลและชีวิต (บุญบารมี, เทวดา
ต่ำเตี้ยเตี้ยรณาน, ธรณีภพนี้, ชลเนตรถ้วม ถึงพรหม, พระสุเมรุ,	ไตรภูมิ)
ออกนิฐมหาพรหม	
ประหาร, มล้าง, ดาบนีคั่นสนอง, ชีพม้วย	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

5.2.9 โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ (คสป)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทย หน้า 147-149

5.2.9.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 2 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล และ (2) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.33

ตารางที่ 5.33 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงกำสรวลศรีปราชญ์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
จากเจ้า กุเจิบ, โหยหา, น้อง, ตน, จากเจ้า เจบอก อ่อนเออย, จากนั้น , กระลาพิม (ผู้หญิง) พระมาศ กุเออย ราศ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล พุทธศาสนา

5.2.9.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.34

ตารางที่ 5.34 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงกำสรวลศรีปราชญ์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
วงใจ ขาดขว้า, ตกเมรุมาศ	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

5.2.10 โคลงต้นนิราศตามเสด็จทัพล้านน่าย (คน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 150-151

5.2.10.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องโคลงต้นนิราศตามเสด็จทัพล้านน่ายที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.35

ตารางที่ 5.35 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงฉันท์นิราศตามเสด็จทัพล้านน่าน้อย

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
สมร, พ่อ, ศรีปราช, นุช, ตรัง	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
กระส่ายสู่เศร้า สุดตรอม	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
สาม (การสรรเสริญ), ปรีชาเจน จัดล้ำ, เสน่ห์, สวัสดิ์	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ทุกข์	พุทธศาสนา

5.2.10.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องโคลงฉันท์นิราศตามเสด็จทัพล้านน่าน้อยที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยไม่พบมายาคติในตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่าง

5.2.11 โคลงทวาทศมาส (คทม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 152-157

5.2.11.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องโคลงทวาทศมาสที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (4) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.36

ตารางที่ 5.36 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงทวาทศมาส

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เรียม, เนื้อแนบ, นวลนุช, ช่วยเรียม, ขวัญหาย หาแม่, ตรอม, แสบ ทรวง	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ซ้อย (งามกริยาท่าทาง), เรียบร้อย, เฉลิม	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
มณี, รัตนมณีมาลย์สร้อย เขกสร้อยสวมกรรณ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
กวี	การมีความรู้ความสามารถ
กาม, ราค	พุทธศาสนา

5.2.11.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงทวาทศมาสที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.37

ตารางที่ 5.37 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงทวาทศมาส

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
(๓) เรียมคิดพิเศษซ้อย ชิวหา รนฤดีดุษฎาม ก่อเกื้อ ถลิทพิยสุนาสา เสาวณิศ เนื้อแนบนวลนุชเนื้อ แนบในฯ	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.2.12 โคลงนิราศจะเชิงเทรา (คนช)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 158

5.2.12.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศจะเชิงเทราที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 2 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล และ (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.38

ตารางที่ 5.38 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศจะเชิงเทรา

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
คู่เกล้า คลอเคลีย, ผู้-เมีย, พี่เอย, เรียม ไว้คู่	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม

5.2.12.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศจะเชิงเทราที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยไม่พบมายาคติในตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่าง

5.2.13 โคลงนิราศไปแม่น้ำน้อย (คนม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 159-160

5.2.13.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศไปแม่น้ำน้อยที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.39

ตารางที่ 5.39 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศไปแม่น้ำน้อย

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
จากเจ้า, เจบอกแต่เริ่มใจ จักขาด, โอ้อ่าง ตนดี, ตนเอง, เพื่อน	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
จำไกล ออกนา	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
หาญ	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
กระวี (นักปราชญ์ในการแต่งบทกลอน)	การมีความรู้ความสามารถ
ป่เศร้า	ความสนุกสนาน

5.2.13.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศไปแม่น้ำน้อยที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยไม่พบมายาคติในตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่าง

5.2.14 โคลงนิราศพระประธม (คนป)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 161

5.2.14.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระประธมที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยไม่พบค่านิยมในตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่าง

5.2.14.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระประธมที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยไม่พบมายาคติในตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่าง

5.2.15 โคลงนิราศพระพิพิธสาส์ (คนพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 162-163

5.2.15.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระพิพิธสาส์นที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.40

ตารางที่ 5.40 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระพิพิธสาส์น

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
แม่, จอมสวาทิ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
รำลึก	ภาระบุญคุณ
แจ่ม, ดิเรก (รุ่งเรือง), เฟื่อง (เจริญรุ่งเรือง)	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ลีลาศ (การเล่น, การสนุกสนาน)	ความสนุกสนาน

5.2.15.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระพิพิธสาส์นที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.41

ตารางที่ 5.41 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระพิพิธสาส์น

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
รับขวัญ	จักรวาลและชีวิต (ขวัญ)

5.2.16 โคลงนิราศพระยาตรัง (คนต)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 164-169

5.2.16.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระยาตรังที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม และ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.42

ตารางที่ 5.42 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระยาตรัง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พี่, สมรมิ่ง ภูเคย, เรียม, พี่นา, ตน, ยาใจ, แม่, สมร, คอยแม่ มาถา, ออกวล ออกเคย, กระสันเสียว, ช้ำทรวง, อิงแอบเจ้า, นาสิกน่อง, โขจรูพี่	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
หวัง	ภาระบุญคุณ
ลมโขจรูสคำชวนชม	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
เวร, กรรม, บาป, แกรกรรม	พุทธศาสนา

5.2.16.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระยาตรังที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต และ (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.43

ตารางที่ 5.43 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระยาตรัง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เวรวิบัติกรรมใด พี่สร้าง แรงบาปจึงจูงไกล สมรมิ่ง ภูเคย แรงพี่เดียว	จักรวาลและชีวิต (กรรม, บุญ-บาป)
สุดมั่งคั่ง จากร้อยแรงกรรม	
เว้นแต่ยาใจพี่ ขึ้นเนื้อเรียมหาย, เคยนอนอิงแอบเจ้า ในราตรีแม่ นาสิก	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
สูบกลิ่นนาสิกน้อง จูบโขจรูแม่รับสกา โขจรูพี่	

5.2.17 โคลงนิราศพะเนียด (คนน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 170

5.2.17.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพะเนียดที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (4) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.44

ตารางที่ 5.44 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพะเนียด

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เจียน ใจขาด เจียวแม่	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
เข็ดแล้วเบื่อเรียน	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
รัก, เพียร, รักร้าง	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
เรียน, รู้	การมีความรู้ความสามารถ

5.2.17.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพะเนียดที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.45

ตารางที่ 5.45 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพะเนียด

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ใจขาด	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

5.2.18 โคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร (คนด)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 171

5.2.18.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศรที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ดังเนื้อหาในตารางที่ 5.46

ตารางที่ 5.46 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เจ็บจาบัล บำราศ, รกว่าหนามเหน็บยำ ยอกร้อยรูมทรวง	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล

5.2.18.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศรที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.47

ตารางที่ 5.47 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เห็นกำแกมจากไข่อ้อ ศักรยห์ เหมือนจะบอกสำคัญ ขาวขำ	อัตลักษณ์ (ไสยศาสตร์, การทำนาย)

5.2.19 โคลงนิราศหริภุญชัย (คนห)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 172-179

5.2.19.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัยที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 7 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (6) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.48

ตารางที่ 5.48 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัย

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
มั่งราย, พระเมืองมั่งรายราช, เรียม, นกทรวง, คืดคอบเลิง, ขำ, ออก พี่, ยาทรวง, ไคร	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
อาร์ักษ์ (ความคุ้มครอง), ขาวเหยี่ยม	ภาระบุญคุณ
แก้กรรม	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ศรี, รัก, เลิศล้ำ, ซ้อย (งาม), กล้า, งอกเงย, เขียว	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ส่วนบุญ, กรรม, มหาชินธาดูเจ้า, ดาวดั่งส์	พุทธศาสนา
ทิพนาย, ถวาย, บพิตร, พระเมือง, เกศเกล้า	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
เสพล้าง, แสงเสพล ชมเอ๋, ขึ้น, เขยชม, เล่นเร้า ร่วมชุ่มมผกา	ความสนุกสนาน

5.2.19.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัยที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต และ (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.49

ตารางที่ 5.49 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัย

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เมืองฟ้า เสด็จสร้างสุราลัย, สรวง สวรรคเทพ, เทียมแทกวางไว้ฟ้า ฟาก ด้าวดาวดึงส์, แผ่นหล้า, นางกินรี, เทียนท่งที่ปักษีถวายเป็นส่วน บุญเฮ่, ดังฤ้งร้างแก้วก่อน กรรรมสัง รอยแมงสารวัง ราชรีอ, ค่อย แก้กรรมเรียม	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, สวรรค์, เทวดา, บุญกรรม)
ทำนวย	อัตลักษณ์ (ไสยศาสตร์, การทำนาย)

5.2.20 นิราศกรุงเก่า (นรก)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 316-317

5.2.20.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องนิราศกรุงเก่าที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ
ค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการ
ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ และ (4) ค่านิยม
เกี่ยวกับอำนาจนิยม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.50

ตารางที่ 5.50 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศกรุงเก่า

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
นวลละออง, ศรีปราชญ์, ตรัง, เรียมกระสัน, มิตร	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
กล่อมเกี้ยว	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ปราชญ์	การมีความรู้ความสามารถ
สั่ง	อำนาจนิยม

5.2.20.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องนิราศกรุงเก่าที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ
มายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.51

ตารางที่ 5.51 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศกรุงเก่า

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
อบน้ำ นวลละออง อาบเอย-อาองค์หมอง หม่นคล้า, เรียมกระสัน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.2.21 นิราศตลาดเกวียน (นรต)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 318

5.2.21.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศตลาดเกวียนที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (3) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.52

ตารางที่ 5.52 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศตลาดเกวียน

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
แม่ยิ้ม, พี่เฮย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
พิมล (ผ่องใส), งาม	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
คำเปลว, ขาย, แผ่นมาศ (แผ่นทอง), น้ำ (ความแวววาว)	ความมั่งคั่งร่ำรวย

5.2.21.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศตลาดเกวียนที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.53

ตารางที่ 5.53 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศตลาดเกวียน

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
แผ่นมาศกัณฑ์เหมือนหมาย แม่ยิ้ม, ผิวพิมลงามปิม แปดน้ำคำเปลว	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.2.22 นิราศนรินทร์ (นรน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 319-324

5.2.22.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจ

นิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.54

ตารางที่ 5.54 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
นุช, แม่, น้องนางเดียว, โฉม, เรียม, ภูเอย, ระลึกโฉมแม่, แก้ว กานดา พี่เอย, ขวัญตา, เรียมรำไรรำพัน, แผ่นพร่องรำพัน, ทรวง พี่ผาเฝ้าไฉน นະนาฏ เรียมเอย, อวดองค์ อรเอย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
สวรรค์ (สร้างให้มีขึ้น), ฝาก, จารึก	ภาระบุญคุณ
เกรง, หุ้มห่อไว้	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
รุ่งเรืองแฮ, ผีกฝัน, เรือง, ยอด, ยี่ง, แก่นหล้า, สงวน, ศรีเสาวลักษณ์	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
สิงหาสน์ปรางค์รัตนบรรเจิดหล้า, แก้วแก้ว, ทอง, แผ่นทอง, ตกไร่, ระดะ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ยศ	อำนาจนิยม
บุญเพรง, ศาสน์, อบาย, ไตรรัตน์, พระธรรม, เจดีย์	พุทธศาสนา
พระ (พระองค์)	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

5.2.22.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.55

ตารางที่ 5.55 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ลอยสวรรค์ ลงถา, แก่นหล้าหลากสวรรค์, ฟ้า-ดิน, แดนไตร, เมรุชุบ สมุทรดินลง, บังอบายเบิกฟ้า, บุญเพรงพระหากสวรรค์, เทพไท้ ธรรณินทร์, ขวัญแขวนอยู่ขวัญตา	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, บุญกรรม, เทวดา, ขวัญ)
อยุธยาคล่มแล้ว, สิงหาสน์ปรางค์รัตนบรรเจิดหล้า สิ้นสูญกัลป์	สังคม (ชาตินิยมไทย) จุดสิ้นสุดของชีวิต (สิ้นยุคหรือสิ้นกัป)

ตารางที่ 5.55 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ไอศรีเสาวลักษณ์ล้ำ แลโลม โลกเอย, กิดปมมีกิ้งฟ้า ฝากน่องนางเดียว, โถมควรรักฝากฟ้า ฤาดิน ดีฤา เกรงเทพให้ธรณินทร์ ลอบกล้ำ ฝาก ลมเลื่อนโถมบิน บนเล่า นะแม่ ลมจะชายชักซ้ำ ชอกเนื้อ เรียมสงวน, ระลึกโถมแม่แบบบาง บัวมาศ ภูเอย ควรรแผ่แผ่นทอง หุ้ม ห่อไว้หวังสงวน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.2.23 นิราศพระบาท (นรป)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 325-328

5.2.23.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาทที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 7 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (6) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (7) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.56

ตารางที่ 5.56 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาท

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ชาวกรุง, เจ้าของ, ตน, คบคน, เจ็บอก, คำคน, เจ็บทรวง, พี่, เจ้างาม ข้า, หัวอกพี่, ตัวเมีย-ตัวผู้, ตัวเดียว, วิตกถึงน้อง, จะครวญคอย นับวันกระสันเสียว ไม่เห็นพี่ก็จะโหยอยู่โดยเดียว พี่ก็เปลี่ยว เปล่ากายซังตายมา, อิเหนา, จินตะหรา, พระสุธน, มโนห์รา, พระราม, สีดา, ตรอม, พระเพชรปาณี, สุจิตรา, ทั้งสี่องค์, พี่โคก , ประสงค์, เพื่อนรัก	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
กลาย, ระวัง, คำหวาน, จำจาก, สุขุม ประชุม, รัก, เป็นราคนิ, รักหวาน, มัน, อ่อนหวาน, ผาสุก, ถนอม, ร้างรัก	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
พระเวท	การมีความรู้ความสามารถ
ท้าว	อำนาจนิยม

ตารางที่ 5.56 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พุทธรูป, ทูกซ์, เวทนา, นิจาเอ๋ย	พุทธศาสนา
ทรงกริช, พระทัย, องค์, จอมธรรณี	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

5.2.23.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาทที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.57

ตารางที่ 5.57 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาท

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ท้าวตรีเนตร (พระอินทร์)	จักรวาลและชีวิต (เทวดา)
นิจาเอ๋ยถ้าเป็นอกนกตัวเมีย จะละเหี่ยหาผัวอยู่ตัวเดียว พี่เห็นนก แล้ววิตกถึงน้องน้อย จะครวญคอยนับวันกระสันเสียว ไม่เห็นพี่ก็ จะโหยอยู่โดยเดียว พี่ก็เปลี่ยวเปล่ากายซังตายมา	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
เหมือนคนคนคำหวานรำคาญครัน ถ้าพลั้งพลันเจ็บอกเหมือนตกตาล, ประชุมจุดพุทธรูปในวารี ไม่เคลื่อนที่ชลธารบาดาลดิน, สัป, ฤทธิ์, พระเวท, ครั่งอิเหนาสूरियวงศ์อันทรงกริช พระทรงฤทธิ์แรม ร่างจินตะหรา พระสุธนร่างห่ามโนหร้า พระรามร่างแรมสีดา พระทัยตรอม องค์พระเพชรปาดน้ำท้าวตรีเนตร เสียวพระเวทผูก ทวารกรุงพาลถนอม สุจิตราลาตายไม่วายตรอม ล้วนเจิมจอม ธรรณีทั้งสองค์	อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต, อำนาจเหนือธรรมชาติ, ตำนาน หรือนิทานพื้นบ้าน)

5.2.24 นิราศพระประธม (นรธ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 329-333

5.2.24.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศพระประธมที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 7 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับ

ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม และ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.58

ตารางที่ 5.58 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศพระปฐม

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เศร้าสร้อยละห้อยหวน, นวล, ชำระกำทรง, รูปชั่วตัวดำ, ยอดรัก, กอดแก้วตา	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ไม่ทอดทิ้ง	ภาระบุญคุณ
หลบ	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
หอม, เสน่ห์, พรางชุ่มชุ่มเขียว, อ่อนอุ่น	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ค้อนทอง, ระย้ายาก	ความมั่งคั่งร่ำรวย
กริ่งเกรง	อำนาจนิยม
คั่นครอง, เทียวชม, สนุก, พลอยเพลิน, เสนาะ	ความสนุกสนาน

5.2.24.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องนิราศพระปฐมที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมาผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (2) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.59

ตารางที่ 5.59 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศพระปฐม

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เด็กเด็กโดดโลดไล่กระต่างหลบ จับประจบหกล้มสมน้ำหน้า สนุกในไพรพนัสร์ถยา ทั้งบรรดาเด็กน้อยก็พลอยเพลิน	สังคม (วิถีเกษตรกรรม)
ถึงรูปชั่วตัวดำระย้ายาก รู้รักปากรักหน้าประสาหญิง	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
อาสัจ	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

5.2.25 นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน (นรจ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 334-341

5.2.25.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีนที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 9 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภรรยาบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (9) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.60

ตารางที่ 5.60 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
หมายตา, ใจหวาด, ตระหนักร	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
บวงบน, ขอ	ภรรยาบุญคุณ
แปลง, คะเนही, วันทนา, ถามการ, จำเรียวราชไมตรี, อาย, วอน	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
สูงสุด, จอม, รักษา, โดยคลองประเพณี, ป้องกัน, อนันต์, นิยม	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ยากจนนิพิก, ระตะ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
กำหนด, เป็นใหญ่, ไพร, เกณฑ์, คุม, ทหาร, เรือรบ เครื่องครบอาวุธ	อำนาจนิยม
ภิกษาจารย์, อนิจจา	พุทธศาสนา
เสด็จ, ทรง, ทรงพรต, ทรงเพลงสาตร, พระราชสาร พระผู้ผ่าน	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
อยุธยาดี	
ขึ้นแต่แสงจันทร์, ชมแต่รังษี, เทียวท่องเที่ยว	ความสนุกสนาน

5.2.25.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีนที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.61

ตารางที่ 5.61 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เป็นศรณารายณ์อวตาร	จักรวาลและชีวิต (เทวดา)

ตารางที่ 5.61 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
(๑๑) ฝ่ายจีนจึงเอี้ยซึ่งเป็นใหญ่ ได้คุมไพร่สิบหมื่นรักษาสถาน กิลง เรือรบพันมิทันนาน มาถามการข่าวข้อคดี ฝ่ายทูตตอบว่าพระ ราชสาร พระผู้ผ่านอยุธยาดีศรี มาจ้มนั่งโดยคลองประเพณี จำเรอราชไมตรีตามโบราณ ฝ่ายจีนจดหมายเอารายชื่อ แล้วก็ เรือดูทรงส่งสัญญาณ แต่จำกดจุดไปจนไผ่ปาน แล้วเกณฑ์เจ้า พนักงานลงคุมไป กับทหารสามสิบใส่เรือรบ เครื่องครบอาวุธ สรรพไพร่ พนักงานป้องกันให้ครวโล ก็แล่นไปตามเรื่องรภัย, ทรงแผนงาตรศรไปรอนราษฎร พิษามารซึ่งแปลงเป็นกวางมา แล้ว สาปครให้เป็นท่อนศิลาปัก, เอาธูปเทียนบวงบนขึ้นถนน วันทนาปลาวาฬวันวาย	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ) อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, การ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์)

5.2.26 นิราศภูเขาทอง (นรภ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 342-345

5.2.26.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทองที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 9 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (9) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.62

ตารางที่ 5.62 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทอง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ตั้งใจปอง, เขา, ไ้เรานี้ที่สุนทรประทานตัว, โศกใจ, ใจตรม, ชั่งตาย, นินทา, เศร้าใจ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ถวิลถึง (ในบริบทนี้หมายถึงรำลึกถึง), บำรุง, พระคุณ, อาลัย พูดดี, โรยน้ำ, แกล้ง	ภาระบุญคุณ การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
อายุยืน, ศรี, มีคนรัก, พูดชั่ว, ทำลายมิตร, ชอบผิด (ถูกผิด), ลิ่น แผ่นดิน	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม

ตารางที่ 5.62 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
นักเลงกลอน	การมีความรู้ความสามารถ
เดชะ, ศักดิ์, เมืองตรี, ข้าฝ่าธุลี, บทศรี (เท้า ไข่แก่เจ้านาย)	อำนาจนิยม
พระพุทธคุณ, กลับชาติ, วาสนา, ชั่ว, สีกา	พุทธศาสนา
ปิ่นเกล้า, พระพุทธเจ้าหลวง, ประทาน, ตามเสด็จ	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
อรร้อยใจ, เล่น	ความสนุกสนาน

5.2.26.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทองที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.63

ตารางที่ 5.63 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทอง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
แม่น้ำกำเนิดเกิดชาติใดใด	จักรวาลและชีวิต (ภพชาติ)
ถวิลถึงปิ่นเกล้า พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี, เป็นข้าฝ่าธุลี, ราง บงกชบทศรี	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ)
ขอเดชะพระพุทธคุณช่วย, อยู่คู่ฟ้าดิน, (๗) ถึงบางพุดพุดดีเป็นศรีศักดิ์ มีคนรักภักดีอรร้อยจิต แม้นพุดชั่วตัวตายทำลายมิตร จะชอบ ผิดในมนุษย์เพราะพุดจา, ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี ชื่อ ปทุมธานีเพราะมีบัว	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, คติ ความเชื่อสำหรับการดำเนินชีวิต, ตำนานชื่อบ้านนามเมือง)
แม้นมอดม้วยกลับชาติวาสนา, ใ้พระคุณสูญดับไม่กลับหลัง แต่ชื่อ ตั้งก็ยังอยู่เขารู้ทั่ว, สิ้นแผ่นดินขอให้สิ้นชีวิตบ้าง	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ชีวิตหลังความตาย, สิ่งที่คงอยู่หลังสิ้นชีวิต)

5.2.27 นิราศเมืองแกลง (นรม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 346

5.2.27.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.64

ตารางที่ 5.64 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พวกเขา, ใครขึ้นทำ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ค่อมคด, นี่หรือใจที่จะตรงอย่างสงกา	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
จัดเจน	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ตีนถีบปากกัด, ในโคลนตม, มั่งคั่ง, ไล่ปั่นลม	ความมั่งคั่งร่ำรวย
บาป	พุทธศาสนา

5.2.27.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.65

ตารางที่ 5.65 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
สาป, แต่สายชลเจียวยังวนเป็นวงไป นี่หรือใจที่จะตรงอย่างสงกา, อันพวกเขาชาวประมงไม่โหยงหยิบ ล้วนตีนถีบปากกันขัดเขมร-จึงมั่งคั่งตั้งบ้านในการบาป แต่ต้องสาปเคหาให้สาสม จะปลุกเรือกมีได้ไล่ปั่นลม ใครขึ้นทำก็ระทมด้วยเพลิงลาม	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, คติความเชื่อสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.2.28 นิราศเมืองเพชร (นรพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 347-350

5.2.28.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองเพชรที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 7 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (5) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (6) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.66

ตารางที่ 5.66 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองเพชร

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
คิดถึง, ที่รัก, คว้างแคว้ง, เปลี่ยวใจ, ภาษาสยาม, อารมณ์	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ต้องจำอดออม	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
งาม, ไร้ง, รุ่งโรจน์, งาม (งาม), งามเจริญ, สรรเสริญ, รุ่งเรือง, จำรัส, อรชร (งามระหง)	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ทอง, เรืองรอง, อร่าม, แหวน, พลอยเพชร, แหวนประดับ, ดาษ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
นิจจาเอ๋ย, อาราม, โบสถ์, สาธุ, ภูมิ, ภูมิ, ประภัสสร (ผ่องใส, บริสุทธิ), ลานวัด, อาวาส	พุทธศาสนา
พระองค์, ทรงสร้าง, พระโกศ, ประทาน, ไอรสรราช	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
ขึ้นระรินรส, เขยชม, น้าเพลิน	ความสนุกสนาน

5.2.28.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองเพชรที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.67

ตารางที่ 5.67 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองเพชร

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
สาธุสัพพะองค์มาทรงสร้าง เป็นเยี่ยงอย่างไว้ในภาษาสยาม ในพระ โกศโปรดปรานประทานนาม ไอรสรราชอารามงามเจริญ	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, ชาตินิยมไทย)

5.2.29 นิราศลอนดอน (นรล)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 351-366

5.2.29.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศลอนดอนที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 9 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (9) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.68

ตารางที่ 5.68 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศลอนดอน

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
อนงค์ (ผู้หญิง), นาฏ, องค์อรแอบ ออกเอย, แรมน้อง, นงเยาว์, รัชฎา, ตรมตรอง, อันธูระ, ตันใจ, อ่างว้าง, อ่อนอุรา, ราคามญเเค็อง, เจ้าเนื้อเหลือง, ระทด, แสนสงสารทรวงเราเศร้าสลด, ว่าเหว, อนาคตนี้, ละเหยละห้อย, เรียม, เคียงคู่, เพื่อน, แอบอิงแม่มิ่งมิตร, นุช, แสนเสียดาย, น่วิตก, สตรี, นุช, น่วิตก, ต่างเพศ, ประหลาดจิต, ของเรา, ราคามญ, คิดขันธฐา, ญาติ, น้องสนิท, ร่วมบิดา, เสียดาย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
พี่, รักดี, ช่วยหนุน	ภาระบุญคุณ
แก่งหนายแหง, ทูตานุทูต, จำใจ, หนี, ลัดลี้ลี้ลี้หนีหาย, แชนเียนหนี, ภูผอนที้, หน่นระวัง, ระไวระวัง, ปรีक्षा, ยินยอม	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ผจง (ความตั้งใจ), ถนอม, ลำพา (งาม), ร้างรัก, ไม่เสื่อมสิ้น, ศรี, ผ่องอำไพ, สุข, ตาขาว, รัก, ตั้งใจ, ออกแขกเมือง, ลือเลื่อง, กระจำง, ประชุม, เป็นสุข, งามงด, ประเสริฐ, ผ่อง	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
เรื่องรอง, ความยาก, ยากลำบาก, อาภรณ์เครื่องประดับ, เพชร, ประเทืองเรื่องรองทองเนื้อเก้า, สายสร้อยห้อยพระศอ, งามเงาย้อยหยาด, ดอกไม้เพชร, พรณราย (สีเลื่อมระยับ), ระย้าย้อยพรอยพรวย, แท่นบรรจถรณ์, ขาดแคลน	ความมั่งคั่งร่ำรวย
เจ้า, นาย, ปณณินิบัติ, ราษฎร, ยศศักดิ์, คนใช้, เจ้าคุณ	อำนาจนิยม
วัด, อนิจจา, นิจาเอ๋ย, กรรมเวร, เคราะห์, กรรม, เวทนา, บุญ, พระเชี้ยวแก้ว, นมัสการ, ทางสวรรค์	พุทธศาสนา
เทพินนรินทร์ราช, เกลิงอาสน์, ทรง, พระองค์, พระกรรม, ฉลององค์	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
ชม, อย่าคร่ำครวญโศกสร้อยน้อยฤทัย, แข่งขนาน, หารษา, เขยชม	ความสนุกสนาน

5.2.29.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศลอนดอนที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประการ ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.69

ตารางที่ 5.69 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศลอนดอน

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
หรือเราทำกรรมเวรเป็นเกณฑ์เคราะห์ เหลือจะเลาะลัดลีลิกหนีหาย, กรรมทำไฉน, เรานี้เนื้อบุญช่วยหนุนมา, แล้วจากทางสวรรค์	จักรวาลและชีวิต (กรรม, บุญ-บาป, พรหมลิขิต, สวรรค์)
ราษฎรคลาไคลไปประชุม, สมยศศักดิ์, พร้อมพริกกคนใช้ระไวระวัง, เทพินรินทรราช เถลิงอาสน์ออกแขกเมืองเรื่องระหง อันอาภรณ์ เครื่องประดับสำหรับทรง ทั้งพระองค์แต่ล้วนเพชรเม็ดไม่เบา, ใส่ สายสร้อยพระศอลออเพรา, ริมพระกรรณเสียบใส่ดอกไม้เพชร, เข้าห้องสู່แท่นบรรจถรณ์, เจ้าคุณนั่นจึงให้ล่ำมั่งความใน	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
วายุสวติชาติเคียงองค์ อรแอบ ออกเอย นานนักรักษ์แรมน้อง นิมเนื้อ เคยถนอม, (๓) ค่อยอยู่เถิดนงเยาว์ลำพาพัศตร์ จะร้างรักแรมชม ภิรมย์สงวน ไซ้แกล้งหมายหมายแห่งขวัญให้รัญจวน อย่าคร่ำครวญ โคกสร้อยน้อยฤทัย, เมื่อเรียมคงเคียงคู่อยู่กับเรือน เจ้าผู้เพื่อน ร่วมรักก็ภักดี ปณนิบัติเชษฐาธษณาสัย สู้ตั้งใจมิได้เบือนแซ่เชือน หนี ถึงยามกินยามนอนนอนรู้ที่ นิ่งพิศวินวดพันหมั่นระวัง เมื่อ ยามแนบแอบอิงแม่มีมิตร เขยชมชิตนิ่มนุชช่วยจุตหลัง, เพราะ ต่างเพศเขตแดน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
เสียศรีเศร้าสลด	อัตลักษณ์ (ศรัทธา)

5.2.30 นิราศวัดเจ้าฟ้า (นรพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 367-369

5.2.30.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้าที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 7 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับ

ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.70

ตารางที่ 5.70 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้า

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
นีกะอื่น, พวกชาย, ฝ่ายมอญ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
จาร์ก, อุ้มสม, ช่วยอุ้มพามาให้	ภาระบุญคุณ
ฝันฤทัย	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
รัก, สวดยสะอาด	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
โกฏูแสน	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ขาดศีล	พุทธศาสนา
เชิดชม	ความสนุกสนาน

5.2.30.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้าที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.71

ตารางที่ 5.71 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้า

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
นางฟ้า	จักรวาลและชีวิต (เทวดา)
ฝ่ายสาว ๆ เกล้ามวยสวดยสะอาด-เมื่อยกเท้าก้าวอย่างสว่างแวบ เหมือน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
ฟ้าแลบแลผาดแทบขาดศีล	
ล้วนสักขาเขียนหมึกจารึกพุง, เทพารักษ์ศักดิ์สิทธิ์สถิตพุ่ม เพราะเคย	อัตลักษณ์ (ไสยศาสตร์, อำนาจเหนือ
อุ้มอุณรุทสมอุษา	ธรรมชาติ)

5.2.31 นิราศสุพรรณคำโคลง (นสค)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทย หน้า 370-371

5.2.31.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศสุพรรณคำโคลงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 2 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล และ (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.72

ตารางที่ 5.72 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศสุพรรณคำโคลง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พ่อเอ๋ย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
คนคน	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม

5.2.31.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศสุพรรณคำโคลงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.73

ตารางที่ 5.73 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศสุพรรณคำโคลง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
คนคนดลเดี่ยวล้ำ กว่าน้ำลำคลอง	อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.2.32 เพลงยาวกรมหมื่นสภิตยธำรงสวัสดิ์ (พยธ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 460-464

5.2.32.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมหมื่นสภิตยธำรงสวัสดิ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (8) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.74

ตารางที่ 5.74 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมหมื่นสฤติย์ธำรงสวัสดิ์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เรียม, ถวิลหวัง, ตลิ่งหลง, คิดคำนึงถึง, อาวรณ์เวียนวิตก, โหม่นอง, เราหมายมุ่ง, ละเลิงเหลิง, ซล่ำตัว, ไคร, รำพึง, คิดหมาย, หญิง-ชาย, เชื้อใจ, ประสงค์, ตามจ้านง, มิตร	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ฤไทยปลงจงรัก, สามิภักดี, บำรุง, ปฏิญาณ	ภาระบุญคุณ
เรรวน, เล่นอุบาย, แยกบนต์, ยังกำลัง	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ไมตรี, งามสงวน, ศรีสวัสดิ์, กล้า, สัตย์, สาธารณ (เลว), ไกรเกรียง, กล้าแก้ว, เลิศ, สง่า, เสน่ห์	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ถ้าแก้ว	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ศักดิ์สงวน, สั่งสอน, สืพรามีอำนาจ, ต่ำเย่า, แยกเขี้ยวชูคำราม, สฤตพงศ์, สเออะ	อำนาจนิยม
คนชั่ว, พาล	พุทธศาสนา
ภิรมย์, ชม	ความสนุกสนาน

5.2.32.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมหมื่นสฤติย์ธำรงสวัสดิ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.75

ตารางที่ 5.75 มายาคติในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมหมื่นสฤติย์ธำรงสวัสดิ์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
สารพันสมภักตร์ศักดิ์สงวน, สฤตพงศ์มิได้ยังกำลังพาล	สังคม (ความสำคัญของสถานะ)
ครั้นเห็นโฉมแล้วก็ให้ตลิ่งหลง พินิจนั่งตั้งอารมณ์ชมทรง ยิ่งพิศไหนยิ่ง จ้านงเสน่ห็นวล, งามสงวนควรคิดคำนึงถึง จะพิศไหนก็วิไลยลาน ตลิ่ง ไครยลนางอย่างประหนึ่งให้เร่รัก ศรีสวัสดิ์พิศนาสมร อารมณ์เวียนวิตกเพียงอกหัก ด้วยโฉมนี้ต้องไฉนเนตรนัย, เสียดายทรงโฉมมาหมองมอม ช้างในมีแมงหวี่มาเวียนตอม ต่อ สุกอมจึงได้ทราบว่สาธารถ, ชะกะไรใจหญิงยิ่งกว่าชาย เล่น อุบายล่อนเอาแบบแปบนต์ เราเชื่อใจมิได้แจ้งน้ำจิตเจ้า เฝ้าสั่งแล้วสอนเล่าสักร้อยหน เหมือนหนึ่งสอนท่อนไม้มิใช่คน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.2.33 ลิลิตพ่ายพ์ (ลพย)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีของในวรรณคดีไทยหน้า 619

5.2.33.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีของในวรรณคดีเรื่องลิลิตพ่ายพ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (2) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.76

ตารางที่ 5.76 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตพ่ายพ์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
รัก	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ธรรม	พุทธศาสนา
สิ้นยินดี	ความสนุกสนาน

5.2.33.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีของในวรรณคดีเรื่องลิลิตพ่ายพ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยไม่พบมายาคติในตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ค่านิยมและมายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์จำนวน 33 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์และแจกแจงสัดส่วนเป็นค่าร้อยละของวรรณคดีประเภทนี้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.77 และตารางที่ 5.78 ดังนี้

ตารางที่ 5.77 สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์

เรื่อง	ค่านิยม										
	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล	ภาระบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์และความสนุกสนาน	คุณธรรมทางสังคม	ความมุ่งมั่นจรรยา	การมีความรู้	ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
กนด	X		X	X						X	

ตารางที่ 5.77 (ต่อ)

เรื่อง	ค่านิยม									
	การให้คำปรึกษา กับตัวเองหรือบุคคล	ภาระบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาส และสิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์และ คุณธรรมทางสังคม	ความมุ่งมั่นจรรยา ย	การมีความรู้ ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์	ความสันถุนาน
กนธ	X							X	X	X
กนศ	X				X			X		
กทธ	X		X	X	X		X	X	X	X
กทจ	X		X	X				X		
กทม	X			X	X		X		X	X
กศม				X	X					
ควบ	X			X		X	X	X		X
คศป	X							X		
คคน	X		X	X				X		
คทม	X			X	X			X		
คนช	X			X						
คนม	X		X	X		X				X
คนป										
คนพ	X	X		X						X
คนต	X	X	X					X		
คนน	X		X	X		X				
คนด	X									
คนท	X	X	X	X				X	X	X
นรก	X		X			X	X			
นรด	X			X	X					
นรน	X	X	X	X	X		X	X	X	
นรบ	X		X	X		X	X	X	X	
นรธ	X	X	X	X	X		X			X
นรจ	X	X	X	X	X		X	X	X	X
นรภ	X	X	X	X		X	X	X	X	X
นรม	X		X	X	X			X		
นรพ	X		X	X	X			X	X	X

ตารางที่ 5.77 (ต่อ)

เรื่อง	ค่านิยม									
	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล	ภาระบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์และความร่วมมือทางสังคม	ความมุ่งมั่นจรรยาบรรณ	การมีความรู้ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์	ความสมบูรณ์แบบ
นรล	X	X	X	X	X		X	X	X	X
นรฟ	X	X	X	X	X			X		X
นสค	X			X						
พยถ	X	X	X	X	X		X	X		X
ลพย								X		X
รวม	30	10	17	25	14	6	11	21	10	15
ร้อยละ	90.9	30.3	51.5	75.8	42.4	18.2	33.3	63.6	30.3	45.5

ตารางที่ 5.78 สรุปผลการวิเคราะห์มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาวรณ์

เรื่อง	มายาคติ				
	จักรวาลและชีวิต	สังคม		อัตลักษณ์	จุดสิ้นสุดของชีวิต
		ทั่วไป	สตรีเพศ		
กนด		X			
กนธ			X		
กนศ			X		
กนท	X	X	X	X	
กนจ			X		
กนม	X	X			
กศม	X			X	
ควบ	X	X		X	X
คศป					X
คदन					
คทม			X		
คนช					

ตารางที่ 5.78 (ต่อ)

เรื่อง	มายาคติ			
	จักรวาลและชีวิต	สังคม		จุดสิ้นสุดของชีวิต
		ทั่วไป	สตรีเพศ	
คนม				
คนป				
คนพ	X			
คนด	X		X	
คนน				X
คนด				X
คนท	X			X
นรก			X	
นรต			X	
นรณ	X	X	X	X
นรป	X		X	X
นรธ		X	X	X
นรจ	X	X		X
นรภ	X	X		X
นรม				X
นรพ		X		
นรล	X	X	X	X
นรฟ	X		X	X
นสค				X
พยถ		X	X	
ลพย				
รวม	13	20 (ทั่วไป: 11; สตรี: 14)		6
ร้อยละ	39.4	60.6		18.2

5.3 ค่านิยม-มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน

5.3.1 ภาษณาสนนึ่งค้ำจันท์ (ธนบุรี) (กสน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 3-4

5.3.1.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาษณาสนนึ่งค้ำจันท์ (ธนบุรี) ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (4) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (5) ค่านิยมการเกิดขุนสถานพระมหากษัตริย์ และ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.79

ตารางที่ 5.79 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องภาษณาสนนึ่งค้ำจันท์ (ธนบุรี)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เส่นหา	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ประสิทธิ์ (ความสำเร็จ), รักกัน, รักด้วยไมตรี, งามแก่ตา, สงวนรัก, พลัดพราก, ปากคนย้อมหัว เยาะเย้ยกระซิบครหา	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
แหวน, แสงแก้ว, เงามาม, ทองเนื้อแท้สุกอร่าม, พลอยพลาม, สุวรรณ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ราก	พุทธศาสนา
กษัตริย์	การเกิดขุนสถานพระมหากษัตริย์
ยินดี	ความสนุกสนาน

5.3.1.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาษณาสนนึ่งค้ำจันท์ (ธนบุรี) ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.80

ตารางที่ 5.80 มายาคติในวรรณคดีเรื่องภาษณาสนนึ่งค้ำจันท์ (ธนบุรี)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เส่นหาอย่ามั้นประสิทธิ์ทำให้ดินยินดี	อัตลักษณ์ (ไสยศาสตร์)

ตารางที่ 5.80 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
กษัตริย์มีผิว ดุจแหวนมีผิว เห็นงามแก่ตาโลกทั้งหลาย เป็นที่สงวนรัก กับกาย อย่าทำให้สลาย แสงแก้วจะอับเงางาม, หญิงพลัดพราก จากผิว ปากคนย่อมหิว เยาะเย้ยกระซิบครหา	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.3.2 กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” (กรป)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 5-11

5.3.2.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (8) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.81

ตารางที่ 5.81 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ทั้งตนดูเปลี่ยวอยู่เดียว, ร่างคน, ประเทศนี้, เรา, ใคร, ตามใจจันต์, ไผ่ผืน, มุ่งหมาย, ห่วงดวงชีวิต, คิดขึ้นได้, ใครจะยอม, ไผ่, ใน ร่างกาย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ห่วง, ห่วงใย, คุณ, ชำร่วย (ช่วย, ตอบแทน), อวยสนอง, บำเหน็จ, อาลัย	ภาระบุญคุณ
อำพรางความจริงใจไม่แพรงพราย, อาย, ปิดบัง, สุภาพ สูงใหญ่, เกือบเกี่ยว, เกียรติ, หอม, สุข, น้ำใจ, ไม่ตรี, โอบอ้อมอารี	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
โปรยเครื่องปรุงจรงกลิ่น, พุ่มฟ่ายสิน (สุ่ยสุร่าย), มุนมาก	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ชาวนา, มักใหญ่, โอหัง, ศักดิ์	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ทุกข์, ผ่องใส, วิบาก	อำนาจนิยม
นำใคร, สำนวนใจ, แสนสบาย	พุทธศาสนา
	ความสนุกสนาน

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
คุณนี่นำข้าวยอวยสนอง บำเหน็จมของมนมากภิาภผล ฝูงวัวควายฝ้ายลาทิวากาล ค่อยๆ ผ่านท้องทุ่งมุ่งถิ่นตน ชาวนาเหนื่อย อ่อนต่างจรกลับ, กองข้าว กองสูงราวโรงน่ายิ่งน่าใคร่ เกิดเพราะ การเก็บเกี่ยวด้วยเคียวใคร ใครเล่าไถคราดพื้นพื้นแผ่นดิน เข้าก็ ขับโคกระบือถือคันไถ ลำราญใจตามเขตประเทศถิ่น-ยึดหางยาม ยกไปตามใจจินต์ หางยามผินตามใจ, มักเขี้ยมักใหญ่ กันแต่ ไผ่ฝันฟุ้งตามมุ่งหมาย, ลงในเพลิงเกียรติศักดิ์ประจักษ์ดัง เปลว เพลิงปลั่งหอมกลบตลบ, น้ำเอ๋ยน้ำใจ ซึ่งเนาในร่างกายผู้ตายนี้ ล้วนสุภาพผ่องใสด้วยไมตรี อีกโอบอุ้มอารีมีในคน ล้วนร่างคนในเขตประเทศนี้ ดุษณีนอนราย ณ ภายใต้	จักรวาลและชีวิต (บุญกรรม) สังคม (วิถีเกษตรกรรม, สังคมสงบสุข, อำนาจและสถานะ, ชาตินิยม ความเป็นไทย)
	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีของในวรรณคดีไทยหน้า 28-32

วรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยมทั้ง 10 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.83

ตารางที่ 5.83 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
สองเสนาหา, ซาลีกัณหา, ชิงชังมิชอบใจ, ยอดรัก, ตระหนี่	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ยกให้, อำนาจทาน, บริจาคทาน	การบุญคุณ
ปลงพระทัย	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ร่วมใจ, บริบูรณ์, สรรเสริญ, ป้องกัน	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
มนุษย์เทวสมบัติ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
พราหมณ์, ชูชกาจารย์, พฤตมาจารย์	การมีความรู้ความสามารถ
ท้าวเธอ, ข้า, เจ้าไตรตรึงศ, ทาน, องค์อา, องค์อง, ผู้มิใช่เชื้อชาติจีน	อำนาจนิยม
วงศ์, กฤษดาภินิหาร	
สงสาร (การเวียนว่ายตายเกิด), พระสัพพัญญูญาณ, อานิสงส์, สรร	พุทธศาสนา
เพ็ชดาญาณ, ศีลสมาธิขันธปัญญา, ภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีล, อกุศล,	
มัจฉิย, สุทธิ, วิทยุญา, ประณมนมัสการ, อนุโมทนา, ทิพยบูชา,	
ศีลสารสัประชาติ, บารมี, ทศบารมี	
ถวาย, พระทัย, พระบารมีมีมกุฏ, พระมหากรุณา, ตรัส, พระบรม	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
กษัตริย์, จำเริญราชศิริสวัสดิ, มกุฏ	
โสมนัสเกษมศานต์, ชื่นชมภิรมยहरษา	ความสนุกสนาน

5.3.3.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.84

ตารางที่ 5.84 มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
พระสัพพัญญูญาณ, สรรเพ็ชดาญาณ, มหัตศรรย์, กระแสนิสงส์ส่ง	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)
ให้สำเร็จ, ดินฟ้าฝนสมุทรไม่มีวิทยุญา ก็เอิกเกริกไกลาจะลุ่มโลก	
เลื่อนล้ำ ทุกขุนเขาสนั่นนฤนาทดังจะสบันสัดพัดฟาดกระทบ	
กัน, ประณมนมัสการกระทำอนุโมทนาท่านถวายทิพยบูชา, ใคร	
ในโลกนี้ที่จะก่อเกิดกฤษดาภินิหาร	

ตารางที่ 5.84 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ทศบารมี, ในอนาคตกาล, สมเด็จพระอัมรินทร์เจ้าไตรตรึงศตริเนตร, มนุษย์เทวสมบัติ, ผู้เทพอินทร์จันทรจุโลกบาล ทั้งพระยมพระกาลกาลี ปาชาบดีศรราช ทำวสุธาวาสมหาพรหม	จักรวาลและชีวิต (บุญบารมี, ภพชาติ, ไตรภูมิ, เทวดา)
พระมหากษัตริย์, ชูชกพฤตมาจารย์, ภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีลสมาธิปัญญา, สองกษัตริย์เสมอพระทัยศรัทธาท้าวเธอทำทาน-ทรงพระโสมนัส	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
เกษมศานต์ตรัสสรรเสริญ ว่าขอสองพระบรมกษัตริย์จงทรงจำเรณูราชศิริสวัสดิ์, สัปรุษาชาติ, ผู้มิใช่เชื้อชาติชินวงศ์ ก็ไม่อาจ	
องที่จะเอื้อม	

5.3.4 คำฉันท์สามัคคีบรรยาย (จสบ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 139-141

5.3.4.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สามัคคีบรรยายที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (8) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.85

ตารางที่ 5.85 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สามัคคีบรรยาย

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
มนุษย์เรา, สหายผอง, ต่างคนจะต่างอยู่, สละหมู, ตน, มุ่งตามกมล	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ตน	
คุณ, พ่อแม่สืบบรม, อดวยของ, อุดหนุน, ให้งาน	ภาระบุญคุณ
มันสปลง, ปล่อยจิตบจ้านง	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ปรองดอง, พลเมืองจะจจะจำ, ประพติตัว, เสน่หมีหนายมิแห่ง,	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
คิดและสังเกต, น้ำใจ, ดีสม, เหตุผล, ขวายชวน	
คณะปราชญ์, วิจิตรวิจารณ์, สอน, อาจารย์	การมีความรู้ความสามารถ
นรท้าวจะขอบจะยำ, เกรง, ผู้ใหญ่	อำนาจนิยม

ตารางที่ 5.85 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ธรรม, ฆราวาส, กระทำชอบ, กระทำชั่ว, พาล, การุณย์	พุทธศาสนา
สุขเกษมศานต์	ความสนุกสนาน

5.3.4.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สามัคคีบรรยายที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.86

ตารางที่ 5.86 มายาคติในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สามัคคีบรรยาย

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
คณะปราชญ์วิจิตรวิจารณ์ สรรสอนนิกรฐาน พลเมืองจะจดจำไว้ เพื่อประพดิตัว นรทัวจะยอบจะยำ เกรงตนกมลทำนุ, ก็พ่อแม่ดี อบรม และต่อมาก็อาจารย์, กมลเด็กสิมักพาล จะมุ่งตามกมลตน , ก็ผู้ใหญ่ชวายนวอน มิให้ขวางและเขวไป	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ)

5.3.5 โคลงเรื่องพาลีสอนน้อง (คพน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 180

5.3.5.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีโคลงเรื่องพาลีสอนน้องที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (2) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม และ (3) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.87

ตารางที่ 5.87 ค่านิยมในวรรณคดีโคลงเรื่องพาลีสอนน้อง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พึงเพ่า	ภาระบุญคุณ
ท้าว, ออย่าไถ่ลักคักคิศรี, ทานไ้, ทะนง, ทวิโทษ	อำนาจนิยม
นฤบดี (พระราช), นเรนทร์ (พระราช)	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

5.3.5.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีโคลงเรื่องพาลีสอนน้องที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.88

ตารางที่ 5.88 มายาคติในวรรณคดีโคลงเรื่องพาลีสอนน้อง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
(๑) นัยหนึ่งพึงเพ่าท้าว นฤบดี อย่าไกล้นักศักดิ์ศรี ท่านไท้ ทะนงจะ จมี ทวิโทษ อย่าไกลนัยน์เนตรให้ นเรนทร์พ้องถามถึง	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ)

5.3.6 โคลงราชสวัสดิ์ (ครส)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 182

5.3.6.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงราชสวัสดิ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.89

ตารางที่ 5.89 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงราชสวัสดิ์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
อย่าให้ใครเสมอ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
เกื้อ	ภาระบุญคุณ
ปองประคองขอบขัณฑ์ เขตแดน	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
รู้รอบ, ปรียาณสารสิทธิ	การมีความรู้ความสามารถ
อาณาประชารพรณ	อำนาจนิยม

5.3.6.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงราชสวัสดิ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.90

ตารางที่ 5.90 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงราชสวัสดิ์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ปิดป้องประคองขอบขันธุ์ เขตแคว้น ทั้งอาณาประชาราพรรณ สบสัต์ว์	สังคม (ชาตินิยมไทย)

5.3.7 โคลงโลกนิติ (คลน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 183-289

5.3.7.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยมทั้ง 10 ประการ คือ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.91

ตารางที่ 5.91 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
คบเพื่อน, คนใจร้าย, กายเกิดพยาธิโรคร้าย, ผูกคน, ร่วงตน, เลี้ยงตัว, โทะแท้งถึงตน, หมาย, โทะแท้งถึงตน, ชังกันบ่แลเหลียว, บุรุษ-หญิง, เพื่อน, มิตร, เพื่อนสนิท, เป็นชาย, สตรีรูปงาม, คนใด, เย็นใจ, หวัง, หมู่งศา มิตรญาติ, หึง, โคตรสันดาน, ชังมาก-รักมาก, อุ่นเนื้อ, นินทาตน โศกเศร้า, ญาตวงศ์พงศา, เกาตามตน, เลี้ยงตัวตน, อยู่ยั่วแล้วเนื้อเถื่อ พวักพ้อง, ตนเอง, ตัวเอง, ไร่เพื่อน, ใคร, ตัวตน, รักษาตัว, เสน่หา, ภาควุมิ, ปอง, เขา, ตรีกตรอง	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ฟัง, ทำคุณ, อุดหนุน, ให้, ก่อเกื้อ, รู้คุณสนอง, แทนคุณ, ใครชื่อชื่อต่อ ตั้ง, ตอบเต้า, ขนพำนักร, ประจาค, ลบคุณ, ลูกศิษย์, วานช่วย, คำครุ, คุณล้ำ, ควรวัด, โอวาท, ศิษย์กับอาจารย์, ชูช่วย, เกื้อก่อให้ทุนทำ, ปูนปั้น, จงมีภักดีดุจ โสนข นันนา มั่นบ่จืดจากเจ้า จิตนั้นคงตรง, หลอพระคุณ, เลี้ยงบำรุง, ชูชู, ให้, บนจ้าง	ภาระบุญคุณ
ชมชื่น, ชื่นช้อย, ส้องเสพสุราบาน, เทียวท่องเที่ยว, ชัน, สรวล, มักมากเล่น ชู้, คิดสบาย, เหมใจ, คนมักนักรเลงกาม, หัว (หัวเราะ), เหล้น	ความสนุกสนาน

ตารางที่ 5.91 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
หลีก, เกี่ยงร้ายแถมดี, อย่าโกรธอย่าหน้าบึ้ง ตอบถ้อยถ้อยความ, เว้น, เว้นวิจารณ์, เว้นที่ถาม, เว้นเล่าลือขีตสังเกตุ, คนลุ่มจักข้าม, กราย ห่อนได้, ปอง-บัง, กลคดี, สับปลี (สับปลับ), กล, ลับหลัง, บังเบียดล้าง ลบคุณ ต่อพักตรัยกยอนุญ ลึกซึ้ง, หลีกหนี, ปาก, สามานย์, คำอ่อนหวานบานหน้า, อด (กลั่น), อาย, หลีก, หลีกให้ห่าง, ทำไป, เบี่ยงหน้าเมินหนี, ความอาย, เล่ห์, กล่าวมธุรส, กันเก็บไว้, หมั่นลอดสอดสับถ้อย, นิ่งไว้, ทนสู้, พุดแล้วโอนเอน, ท่ามกลางกล่าวถ้อยแต่ พอดควร, เป็นท่านสรวลอย่าสรวล ตอบ, เต้า, ใช้คำแต่น้ำนวล นฤโทษ, เห็นท่านเศร้าทำเศร้า โศก, หน้าตาตาม, กลัวอาย, สงวนนาม, พุดแต่พอดควร, ปลี่ยนไปมา, คำกล่าวซ้ำเชื่อยหวาน เพราะพร้อม, อันตราย, รู้ประจบโลมเล้า, เลือกใช้โดยควร, ยั้ง, คนนิ่งจึงเอาอรรถ อันลับ แสดงนา คน, กากปากเป็นมือง อย่าไกลักลวงมัน, ได้ที่ อย่าซ้ำ, รู้อย่าอวด, หนีหลบ, หลีกลับ, รู้หลบ-เป็นปีก-รู้หลีก-เป็นหาง	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ฟุ้งเฟื่อง, เสียพงศ์, งาม, สงวน, เลิศ, คด, รักกัน, ศรี, รัก, สุข, ท่วย, แก้ว อาสา, ชาญ, น้ำใจจริง, ความเพียร, เป็นอริ-เป็นมิตร, คร้านเกียจ, กล้า, สาธารณ, คบคนพาล ลักลี้, ลำเภา, น้ำจิต, พิจารณ์, ความสัตย์, ชื่อม้วย, คนดี, น้ำจิตอัสติยา, ชอบ, คร้าน, ยุติธรรม, อาสาศึกสู้, หาญ, โสภาคย์, อันธพาล, พฤต (ความ, เจริญ), เอื้อเฟื้อ, ประชุม, จำเริญ, หมั่น, เพียร, ผิดชอบ, เรือน, ไร่บุตร, สัจ	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
แก่นจันทน์กฤษณา, โอฟาร, ยากไร้, ทรัพย์, ทุน, มั่งมี, ไร่, ดูแคลน, ทองแดง, สุวรรณ, ตกยากไร้, ทรัพย์ม้วยหมดตัว, ลาภ, ร้อนไร่, ผลาญทรัพย์, พานิช, สิ้น, ดวงแก้ว, ยากจน, มีมั่ง, ไร่ทรัพย์อับ, ผู้มา เป็นเพื่อน, คั่งคับทรัพย์สิ้น, จน, อดหยาก, ไช, โลก, แผ่น, ทอง, ยาก, น้อยทรัพย์, คำ, ทุน, หมดตัว, ทุนมาก, ไร่ทรัพย์สิ่ง, ลำอาจ จักโอ งามๆ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ราชา, แผ่นภพภูมิินทร์	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ตารางที่ 5.91 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
ผู้หงส์, สี่หราช, ม้าต้น, เลวชาติ, โทษ, พยศ, ชาติเสือ, เหมหงส์, คับ-ใหญ่, ทาน, กลกาแต่งยุงทอง, สิ้นศักดิ์, นอบนัว, พุดไอ้, อวด, ช่ม, ทำโทษ, ไทท้าว, ยศศักดิ์, ว่ารู้ฟังคำ, ข้า-เจ้า, สิทธิเดช, เป็นเดน, พระยา, กำหนด, สั่งสอน, ใฝ่ท้าว, อาสน์, ยศ, สอนคนเห็นชาติข้า, ดีสั่งสอน, มั่น, งามอาจ, ทหาร, เจ้าไท้, ตนน้อยและใฝ่ให้เกินศักดิ์ ว่าตระกูลใหญ่นัก แทบไท้, สงวนศักดิ์, ชู, อวดอ้าง, บุษบา, ข้าทาส, นายน้อย, สั่งการงาน, ไท้ (ผู้เป็นใหญ่), บ้ายศ ยอตาม, ผู้ใหญ่, คำนัล (ใฝ่เจ้านาย), เกรงขาม, คารวะ, คร้ามกลัว, คำความ, ลูกขุน, บังอาจ, รังแก, กล้าอวดแข่ง, เป็นประธาน, บุตรชายเชษฐกุมาร นับใหญ่ ยิ่งแฮ	อำนาจนิยม
พาล, คนพาล, บาป, ทุจริต, พังกรรม, สัปบุรุษ, บุญกรรม, ชั่ว, บุญธรรม, ทรชน, โยชน, รั้มโมฆ, เห็นถ่องธรรม, ทำชอบชอบหอนหาย ชอบกลับ สมองนา, ภิกษุ, สังวร, ศีล, ประมาท, บุญ, เควะหีโสภ, กรรม, บุรพกรรม, สัพพัญญู, ธรรมะ, ทำบุญ, ทุรชน, บรรพชิต, ศีลขาด, ธรรมา, อบาย, ทุกข์, อกุศล, เวร, ทางธรรม, อเวร, เมตตา, สัจศีล, เทียงแท้ธรรมดา, สดับถ้อยธรรม, ประมาท	พุทธศาสนา

5.3.7.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.92

ตารางที่ 5.92 มายาคติในวรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
รู้เท่าใดฤพาน พายแพ้ความตาย, รู้เท่ารู้สิ้นฟ้า ห่อนแพ้ความตาย, อริ ถมทั่วปถพี รายเรีย ประเทศเท่าปกรัน ร่างพันภูมิ, สู้ห้องอบาย	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย, ชีวิตหลังความตาย)

ตารางที่ 5.92 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
จงนับสัปบุรุษ บุญกรรม, จงสร้างสืบบุญธรรม ทุกเมื่อ, ทำขอบขอบ ห่อนหาย ขอบกลับ สนองนา ทำผิดจักผิดให้ โทษแท้ถึงตน, บาป ย่อมทำโทษซ้ำ ใส่ผู้บาปเอง, บุญช่วยอวยผล ผลเพิ่ม พุณนา แม้นบาปบุรพกรรมให้ บาปซ้ำเสียสูญ, โทษแต่กรรมเองสร้าง, อายกับทำบุญแล้ว สุขนั้นฤมี, (๒๓๓) ทำบุญบุญแต่งให้ เห็นผล คือตั้งเงาตามตน ติดแท้ ผู้ทำสิ่งอกุศล กรรมติด ตามนา ดุจจักร เกวียนเวียนแล้ว ไหลด่อนตื่นโค, คำใดไปเท่าคำ คือบุญ, เรือนชะตา แผ่นทอง, เสร็จไตรตรึง ทิวห้ำ, ทุกทวีป, เหมือนขอบฟ้ามาป้อม, อย่าโทษโทษทั่วทั่ว เทวา	จักรวาลและชีวิต (กรรม, บุญ-บาป, ดวงชะตา, ไตรภูมิและโลกสี่ฐาน , เทวดา)
ความรู้ยิ่งได้ สิ้นศักดิ์ เป็นที่ชนพ่านัก นอบนัว, ลูกที่ตีนันด้วย ว่ารู้ฟัง คำ, ข้าหลีกหนีสามหน จากเจ้า ลูกศิษย์ผิดครูตน, น้ำจิตพระยา กำหนด ยากแท้ คำครูสั่งสอนบท ธรรมเมศ, ใฝ่ทำวเทียมเสพ ด้วย ยาพิษ, อายครูไซ้ถ้อยรู้ วิชา อายแก่ราชาคลา ยศแท้, คนดี สั่งสอนเอา โอวาท, ดุจศิษย์กับอาจารย์ ดีสั่ง สอนแฮ, รักเจ้าจง รักให้ เป็นยุติธรรมนา ท่านเคียดอย่าควรประทุษร้าย เท่าเฝ้า จงมี ภาตุดุจ โสนข นันนา มันบ่จืดจากเจ้า จิตนั้นคงตรง, ฉลอง พระคุณเจ้าให้ ท่านเลี้ยงบำรุง, ข้าทาสขาดนายน้อย หนึ่งปล่อน ไปมา, (๓๓๗) ตื่นนอนหน้าแซมซ้อย บัวบาน คำกล่าวจ่าเจอย หวาน เพราะพร้อม เมื่อจักสั่งการงาน ดุจโอรส สามประการนี้ต้อง ที่ให้ชูปชู, ผู้ใหญ่ย่อมเกรงขาม คารวะ รู้ประจบโลมเล้า เลือกใช้ โดยควร, ผูกหงส์-กา, สัหราช-โคนา, ม้าต้น-ลา, ตนน้อยแลเฝ้าให้ เกินศักดิ์ ว่าตระกูลใหญ่นัก แพบให้	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
เป็นชายความรู้ยิ่ง เป็นทรัพย์, สตรีรูปงามสรรพ เป็นทรัพย์ ตนนา แม้ ตกยากไร้ร้าง ห่อนไร้สามี, หญิงชั่วผัวอย่าร้าง สามคน, สตรีรูป ลำเนา ผัวอย่า เล่าแฮ ยักหล่มถ่มร้ายซ้ำ ไม่ร้ายแรงหึง, รูปหญิง ร้ายกิริยา โจดด้วย-สิ่งนี้ชื่อม้วย ชีพสิ้นสุดสกล, บุรุษสุดไร้รัก เมีย งาม ขอบฤ, บุรุษรอบรู้คง งามเพื่อ รู้แฮ หญิงมักงามล้นล้น เลิศด้วยสามี, หญิงดรุณอันธพาล หน่มหน้า เป็นพิษพฤตการ บุรุษ, นารีรูปช้อยชด แซะเจียด ขายนนา ใครจักนั่งดูได้ ห่อนเว้น ตัวตน, เมียที่งามเป็นประธาน ทิวหน้า	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

ตารางที่ 5.92 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
จวกตักเข้า หอนรู้รสแกง, จงนึกนิตยชีพคล้าย คุงด้วยฟองชล, หมาตัว ได้ร้ายขบพาทา อย่าขบตอบต่อหมา, ซาติเสื่อหอนหายลาย, ไม้ ล้มควรข้ามได้ โดยหมาย คนล้มจักข้ามกราย หอนได้, ทรชน ยากไรอย่า ทำคุณ, ทำคุณให้หอนรู้ คุณสนอง ท่านบ่แทนคุณ ปอง โทษให้, ใครซื้อซื้อต่อตั้ง ตามกัน ใครคดคดผอนผัน ตอบ เต้า, ยามกินรสโอชา ชวนเพื่อน กินนา, หายากเช่นเชิงมิตร คุงชีพ , หมาเห่าเล่าย่าหวัง จักขบ ไครนา, ล้องเสพสุธาบาน การบาป, (๑๔๙) หญิงชั่วผัวอย่างร้าง สามคน ข้าหลีกหนีสามหน จากเจ้า ลูกศิษย์ผิดครูตน สามแห่ง เข้าหมื่นนี้อ่าเข้า เสพซ้องสมาคม, หนามต่อหนามนั้นแล เขียนได้คั่นถอน, รู้ว่าปราชญ์เปรี๊ยะไร เมื่อ ถ้อยคำแถลง, (๑๔๕) หลีกเกวียนให้หลีกหัว ศอกหมาย ม้าหลีก สิบศอกกราย อย่าใกล้ ช้างยี่สิบศอกคล้าย คลาคลาด เป็นทรชน หลีกให้ ห่างพันลับตา, ไรทรัพย์อัปผู้มา เป็นเพื่อน, คนเวอร์ต่อเวอร์ ประทุษฐ์ ทวีโทษ, ไปชอบทำทำดี หนึ่งไว้, ถึงจนทนสู้กัด กินเกลือก อย่าเพียวแลเนื้อเถื่อ พวกพ้อง, (๒๙๑) ท่ามกลางกล่าวถ้อยแต่ พอคควร เห็นท่านสรวลอย่าสรวล ตอบเต้า ใช้คำแต่น้ำนวล นฤ โทษ เห็นท่านเศร้าทำเศร้า โศกหน้าตาตาม, ลากฆ่าคนโลกม้วย, ไปเรือนท่านไครอย่า เหนานาน, สารขับมันร้ายชี ชาติค่อ โคกระบือ ชาติปอ ป่าน้อย เรือค้าชาดสมอ จักทอด ไฉนนา, จักเข้าหาบ้า ยศ ยอตาม คนโลกค่านังงาม ง่ายแท้, น้อยทรัพย์อย่าต่อล้อ เลียนความ ให้น้อยต่อตาม ตอบเต้า, คนนึ่งจึงเอาอรรถ อันลับ แสดงนา คนกากปากเป็นซ้อง อย่าใกล้กลัวมัน, ถึงรู้ยาอวดให้ คนหัว, อย่าเชื่อมเขาควายให้ เสียวสู้ชนกัน, รู้หลบ-เป็นปีก-รู้ หลีก-เป็นหาง, เรือนไร่บุตรสืบชั้น ทรัพย์มอด หมดแะ, อับเศร้าศรี หมอง, ยาอย่าประคบด้วย มนตร์ดล เคราะห์โคโรคนปน ปะ ไชร์, มีฤทธิ์รู้ยิ่งแม่น, เห็นเห็จ, ดำดินแหวกสินธุ์, ฤๅษีสิทธิเดช, ร่ายมนตร์ปลุกเสกเสณ	อัตลักษณ์ (คติความเชื่อและข้อห้าม สำหรับการดำเนินชีวิต, ศีริมงคล, อำนาจเหนือธรรมชาติ)

5.3.8 คุณิตสมิต (ดสม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีของในวรรณคดีไทยหน้า 307-313

5.3.8.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องดุสิตสมิตที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (5) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (8) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.93

ตารางที่ 5.93 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องดุสิตสมิต

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
มิตร, ไคร, หวัง, หมายม่ง, เลื่อกมิตร, อมิตร, พ่อ, ถูหยัน, อย่าข้ามคน	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ระวังตัว, ปิดมิดชิด	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
พลึงวังชา, สิทธิ, เจริญศรี, เชื้อถือ, ตั้งใจ, รักจริง, อติ (เลิศ, พิเศษ)	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ธนสาร	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ปราชญ์, เหล่าครู, รู้	การมีความรู้ความสามารถ
คนเฒ่า, ท่านสอนไว้, อดรู้, ช่ม, ให้ขยายด, ยศศักดิ์	อำนาจนิยม
ประมาท	พุทธศาสนา
สุราอีกนารี	ความสนุกสนาน

5.3.8.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องดุสิตสมิตที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.94

ตารางที่ 5.94 มายาคติในวรรณคดีเรื่องดุสิตสมิต

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
อันคนเฒ่าเหล่าครูสอนไว้, แม้ว่าตนมี ยศศักดิ์ เท้าใด	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)

ตารางที่ 5.94 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
มากมิตรเหมือนมากด้วย ธนสาร, สุราอีกนารี คือเครื่อง มีอนา แห่ง อมิตรผู้ตั้ง จิตผลาญ, อวดรู้พูดวู่วาม เปิดใจ คงไม่แคล้วแน่แท้ ถูกหยัน, ไม่ล้มข้ามได้อย่าข้ามคน, เจริญศรี, เปรียบยักษ์	อัตลักษณ์ (คติหรือความเชื่อสำหรับ การดำเนินชีวิต, ศีริมงคล, อำนาจ เหนือธรรมชาติ)

5.3.9 เพลงยาวเจ้าพระ (พยจ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 466-467

5.3.9.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องเพลงยาวเจ้าพระที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา
ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยม
เกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (4) ค่านิยม
เกี่ยวกับอำนาจนิยม (5) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (6) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบัน
พระมหากษัตริย์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.95

ตารางที่ 5.95 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเจ้าพระ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
หยาบคิด, ไตรตรึกนึกถวิล, ตระกูล	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ชอบระบอบหมาย, ดีเตียน, ศรี, อุส่าห์, ชำนาญ, อัประมาณ (อัปอาย)	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ปราชญ์, ศึกษาวิชากร	การมีความรู้ความสามารถ
มลทินโทษ, ภิญโญใหญ่	อำนาจนิยม
วาสนา, โพลี, บารมี	พุทธศาสนา
พระประภาษ, พระองค์, เสียดพระไทย	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

5.3.9.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องเพลงยาวเจ้าพระที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา
ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประการ ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต และ (2) มายาคติ
เกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.96

ตารางที่ 5.96 มายาคติในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเจ้าพระ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
หนึ่งพระประภาษาว่าวาสนา, เมื่อบารมีแก่กล้าคงหล้าๆ	จักรวาลและชีวิต (บุญบารมี, วาสนา)
จงอุส่าห์ศึกษาวิชาการ ให้ชำนาญในกระบวนควรตระกูล	อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.3.10 มหาชาติคำหลวง (มหล)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 468-478

5.3.10.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 9 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (9) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.97

ตารางที่ 5.97 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ภูทั้งสอง, อยาก, อยากนำหิวหอบ, ตนใด, คนใด, ผู้อื่นผู้ใด, ญาติ, บุคคล ตนใด, สองเจ้า, แม่, นางโพพ้อ, พระมัทรี, ไร่ (ไร่พัน), พระเพศจันทน์, สองเสน่หา, โฉมนาง, โฉมนางนงคราญ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
วอนขอ, ให้ข้าวน้ำ โภชนาหาร, ลี้ยงโลม (เลี้ยงดู), บริจาคทาน, ประสาท	ภาระบุญคุณ
ปลอบ, วิววน	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ศรีวรลักษณ, ลำเนา, กฤติ (เกียรติ), พิลเบญจรงค์ลักษณะเลิศ, งาม, ยกย่อง, สมบูรณ์, งามแก่ตา, คนชม	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
เกือกทองรองบาท, แคลน, ลำบาก, ทอง, พรายพรรณ, โบษเบญจรงค์	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ราชสีห์พยัคฆราช, ทรวง, เจ้าพ่อ, ฝูงราษฎร์, ๖ (ท่าน), ท้าว, ชาติเชื้อ, สมมุติพงษ์, เจ้า, อรรคเทพี, นางพญา, ถ้ายองบัตถนบนาถ, ช้างแก้ว, น้ำเชื้อชาติราชาธิเบศ, ทรงเครื่อง, บริวารยศยง	อำนาจนิยม
แข่งเห่เล่น, ปราโมทย์, โสมนัสยินดี	ความสนุกสนาน

ตารางที่ 5.97 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
อนุโมทนา, ทาน, พระคาถา, นมัสการ, ทศพล, พระโพธิญาณ, บารมี	พุทธศาสนา
พระราชมารดา, เสด็จ, สองกษัตริย์, พระปิยนุตร, พระจอมจักร, พระองค์ทรงสรรพลักษณะ, บรมราชธิดา, หม่อมกษัตริย์, ทรง, ราชธิดา, พระโอรส	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

5.3.10.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.98

ตารางที่ 5.98 มายาคติในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เมืองอมรินมโหรณพ จณาวัดคภพพรหมมาน, รอบจักรพาฬ, เทพย ทั้งหลายก็ปราโมช, นารทปรากฏบรรพตเทวดา ทั้งสองชั้นนฟ้า, อินทร์พรหมบรมปชาบดีเดช, สรรพเทวดานับ ไตรตริংশศัตย์, เป็นทศพลกายหน้า, ทุกแห่งห้องสงสาร, ดุจกินริน แฉ่งรักตรา แฉ่งมานุษย์, ทานบารมี	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, เทวดา, ภูษชาติ, บุญบารมี)
สองกุมารเจ้าพ่อ, ข้าแต่พระองค์ทรงสรรพลักษณะ ปางพระจอมจักร, กอบกฤติบิรารยศยงภาเลื่อง ทุกแมนเมืองหม่อมกษัตริย์, สองกษัตริย์, ฝูงราษฎรจะไถ่กินเพรา, เสียเกือกทองรองบาท, เป็นบรมราชธิดาอดุลดวงสวาทิ แห่งทำวมหัทรราชชาติเชื้อสมมุติพงษ์	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
พระมัทรีศรีสุวรรณลักษณเลศนาง, เห็นลำพาเพศพิมลเบญจางค์ลักษณ์ เลิศฟ้า, อรรคเทพพิลาส-นางพญาเยาวมาลย์ เนืองนพาลนงไพธอนน กอบด้วยพระโอรสแดงฉรร ดุจจุพวรรณลูกไทโร ยไต่ลึงสุกเข้ม ใครค่าได้ม โฉมนางสำอางค์องค์นงลักษณ์ รักตราใสสรแล้ม แยมแยมจึ่งจรรจา แฉ่นางพญานันนโสด สมบูรณ์บิษบววกาม มีดำเนินงามแฉอวย รทวยรทอศกรกราย ค่อยไชยชายยกย่อง, นางมีโฉมสรอาด น้ำเชื้อชาติราชาธิเบศ	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

ตารางที่ 5.98 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ทั้งแสงสายอสนีการ กำเริบรอบจักรพาฬ, องค์อำมฤตยกฤษดาญ	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)

5.3.11 มหาเวสสันดรชาดก (เทศนา) (มหช)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 479-522

5.3.11.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เทศนา) ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยมทั้ง 10 ประการ คือ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.99

ตารางที่ 5.99 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เทศนา)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ผู้ใด, ปรารถนา, ลูกข้า, ผู้คน, พ่อฉันพี่ชายเขตเวสสันดร, แม่เอ๋ย, หญิง-ชาย, สนิท, เรา-ท่าน, ภูนี้, แม่-พ่อ, พี่, จากเจ้า, ตัวมึง, สมมโนนึกในใจคะเน, เอง, พินิจคิดคะเน, กริ่ง (ระแวง), มาดหมาย, เผื่อเพื่อน, ชาลีสรีสุริยะ, เย็นใจ, นางพระธรณี, หญิงชายผู้ใด, เขา, สองบ่วงของพ่อ, สุดอาลัย, เสร้าสลดระทดท้อ, อ่อนหิวสุดละห้อย, ร่ำเรียกพี่ไร้อง, ประสงค์, มัทรี, เราทั้งสอง, หมายถึงเหมือน, ประโยชน์ตน	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
บริจาค, ให้ซึ่งสรรพข้าวน้ำโภชนาหาร, วอนขอ, พระคุณ, บำรุง, อาศัย, รับพระราชทาน, พูลขอ, ประโลมเลี้ยงรักษา, คุณของพระมารดา, เลี้ยง, ทำนุกปลูกเลี้ยง	ภาระบุญคุณ
อายุ, ผ่อน, แอบเข้า, สลักใส่ให้แน่นแพ้น, รู้แบบกาย, แอบอาศัย, ระวังภัย, บังกาย, แกล้ง, ระงับเคืองแค้น, เลือกสรร, ส้ารวมกาย, ช่มโคก	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ไตรเพทพิชาการ, พรหมณ์, ปัญญาวินิจฉัย, ปัญญา, นักสิทธิ์	การมีความรู้ความสามารถ

ตารางที่ 5.99 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
ล้ำเลิศ, เชี่ยวชาญชำนาญ, เกียรติยศ, จลาจล, พลัดพราก, รัก, เป็น หม้ายชายหย่า, จำเริญ, ลักษณะวิไล, สงบ, สามานย์, สธารณ, ชยัน, กล้า, ความรัก, งาม, บริบูรณ์, อุดม, พิจิตร, ไพบูลย์, ระเบียบ, ห้าวหาญ, เปียดเปียน	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ยากจก, วัตถุล้างการอันอุดม, มหาสุวรรณนิธิ, สมบัติ, วังที่นั่งนอน, ยาก, บำเรอ, สิ้นทรัพย์อัปภาคย์, เพชรรัตน, ย่อมเยาเบาราคา, ขาย, ชื้อ, มาศ, ผู้ดีหรือคนยากยากจก, รวยเรือนฝากระดานสาม สีห้าห้อง, เงินทอง, วณิพก, ลาม, บุรุษอันยากไร้, ทรัพย์, พัน ตำลึง, เงินทอง, ยากไร้สิ้นร้าย, เงินแลกทองได้ร้อยเท่าพันทวี, แก้วเก้าเนาวรัตน์แสนสัตตัตถะเรื่องรอง, แก้วแวววับ, มณีแวบ วาบวาวสว่าง, ทองอันผ่องแผ้ว, ฉัตรทอง, น้ำพลอย, แก้ว, ฉัตร เงินแลฉัตรทอง, คนจน, ทรพลชนอนาถา, ประดับประดา, ตาบ เพชร, สังวาล, สะอึ่ง, ทับทรวง, กุณฑล, กรรจิงทอง, ตระการ ตา, หมวกสุวรรณเสื่ออย่างเทศ, รัตพัสดุ์เพริดแพรว, ภูษา กับปาลิภพัสดุ์ เกิดแต่กรุงกาสิกรฐบุรีรมย์, โกไศยวัดถาวรณ พรรณไพบูลย์, สีสวรรณาภาพิพพรรณราย, ทอด้วยขนสัตว์ อันวิจิตรบรรจง กำหนดราคาคงได้แสนตำลึง, มีค่ามาก, อนาถา	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ท่าน, ยกโทษโกรธซึ่ง, พระชนนี, พระบิดา, ด่าตี, เจืองอศอก, ชู ตะคอก, ดุเดือดด่าชู้เขี้ยวเข็ญ, ก้มหน้าก้มตาต่ำอยู่แต่ในเคหา, ผายผึ่งผ่างงใจเจื้อม, ศีรษะเองก็จะเด็ดกระเด็นเป็นปลิดตก, พลิกกรรม, สรวงเซ่น, หน้านายหน้าข้า, ทาสทวาร, ยศศักดิ์, เป็น เจ้าจอมหม่อม, พระบิดา, พระพารา, สมเด็จพระบรมนรา พิสุทธิ, ท้าวเธอ, ชุนนาง, พระปิยบุตรเจ้า, เข้มหัว, พระยา, เริงฤทธิ์ไกร, พระยาครุฑราชปักษ์, ประหาร, ไหว้, สองสุริย์วงศ์, กุมารกุมารี่, สมเด็จพระ, ลูกหงส์เหมราช, ข้าแต่, พระบาทบรมราช นักสิทธิ, ท้าว, ยกพยุหแสนยาพลากร, พระปิตุรงค์, อเนกนิกร ประชาราชภูริ, องค์อัครโอรสา, ยิ่งด้วยยศศักดิ์, ปราบปรามหมู่ ประปักษ์, พลรถ, เสนานั่งถือศร, ชนิดพล	อำนาจนิยม

ตารางที่ 5.99 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ทาน, พระโพธิญาณ, กรรม, พาลพาโล, พุทธางกูร, ฤศล, ไฟบรรลัยกัลป์, ถวายสักการบูชา, พระนิพพาน, ทุกข, ปราณี, พระบรมโพธิสัตว์, อุเบกขา, อาราม, บรรพชิต, ทศธรรม, ละอายบาป, ทำกรรม	พุทธศาสนา
ตรัส, น้ำพระฤทัย, พระองค์, ทรง, พระทูลกระหม่อมแก้ว, เสวย, ทูล, โปรด, พระทัย, น้ำพระทัย, เคียร, ยอพระกร, พระบาท, ทรงกันแสง, พระสุรเสียง, พระนาสิก, น้ำพระเนตร, พระกาย, พระเมรุทอง, พระพุทธานุภาพ, พระ, พระชนมชีพ, พระพร, พระชนมายุยืนยง, ราชวัติฉัตรทอง, พระภูษา, ทรงมหามงกุฎ, อภิวัตพระบารมี	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
กินเล่น, สบาย, เสนาะ, รำฟ้อน, พิณพาทย์ชาวสุราษฎร์ละเลงเพลง, อร่อยดี, เทียวพุดจากคบเพื่อน, หยอกเอน, รสโอชา, เอมโอชารส, โดดเล่น, เทียว, ล่องเล่น, แข่งเคียวขนานเล่น, เล่นน้ำคะนอง, เเซย, เสนาะ, นำไคร้ฟัง, เกษมศานต์ภิรมย์โสมนัส, ขึ้นบานเิบ, อาบ, ปราโมทย์, เล่นลมบน, สุขเกษมเปรมสบาย, เสวยสวัสดิ์, สุขสำราญ, เริงร่า	ความสนุกสนาน

5.3.11.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เทศนา) ที่ราชบัณฑิตยสถาน คัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.100

ตารางที่ 5.100 มายาคติในวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เทศนา)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เจ้ามาตายจากฟ้าไปในวงวิภู เจ้าจะเอาป่าช้านี้หรือมาเป็นป่าช้า จะเอาพระบรรณศาลานี้หรือเป็นบริเวณพระเมรุทอง จะเอาแต่เสียงสาธิตอันร่ำร้องมาเป็นกลองระโคมใน จะเอาแต่เสียงจกกระจันแลเรไรต่างแตรสังข์แลพิณพาทย์	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตายและประเพณีเกี่ยวกับความตาย)

ตารางที่ 5.100 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
พระยาเขาพระสุเมรุก็เอนอ่อนอยู่ทบเทา, ไฟบรรลัยกัลป์จะผลาญโลก ให้ทำลายวายวินาศ, หมูกินกรินรี, ในป่าหิมพานต์, ชุนเขา พระหิมพานต์สัตตบริภัณฑ์ในรราช, ถึงพิภพสุทธาวาสอันสูงสุด , เสียงพิณพาทย์ชาวสุราลัย, ไม่ปรากฏในในเมืองสวรรค์, สรวง เช่นเทวอารักษ์ศาสตร์, เทพยดานิกรนับโกฏต่างน้อมศิโรตม์, ท้าวเทวอดิศรสุรมเหล็กข่มขวาน-เป็นองค์อัครอิศราธิราชหม่อม แมน, เกิดมาในห้วงมหรธพภพสงสาร ยังมีถึงซึ่งพระนิพพาน ตราบใด ก็ย่อมต้องทุกข์โศกภัยประหาร, แลกเอาพระโพธิญาณ, กรรมเจ้าทำไว้แต่ปางหลัง, ทำกรรมอันหยาบอย่างบุราณกาล, ให้ซึ่งสรรพขวานน้ำโขงนาหาร-แก่ท่านผู้ทรงศีลสมาธิพรหมจรรยา	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, สวรรค์, เทวดา, ภูผา, ภูเขาศาสตร์, บุญกรรมและการ ทำบุญ)
สมบัติของพระพุทธกระหม่อมแก้ว, พระชนนี, เป็นหน้านายหรือหน้าข้า คิดดูให้จงมาก จะเป็นผู้ดีหรือคนยากยากหรือมิใช่, ทาสทา วจเงินทองถ้วนทุกสิ่ง ทั้งยศศักดิ์ก็จะยดยิ่งเป็นเจ้าจอมหม่อม, เมื่อเราอยู่ในพระพารา หม่อมณิกท้าวทิศมารับพระราชทาน ความพระบิดาเกษมสถานต์ภิรมโสมนัสจนถึงมหิทธิโรเทศ, สมเด็จพระบรมนราพิสุทธิพุทธางกูร ได้ฟังพรหมณ์อธิบายทูล ขอสองกุมาร, น้ำพระทัยท้าวเธอ, พระปิยนุตรเจ้าทั้งสอง, ไนจะ เดินได้ด้วยพระบาทเปล่า, สองสุริยวงศ์ตั้งแต่ว่าจะทรงกันแสงให้, สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ ตรัสได้ทรงฟังพระสุรเสียง, เสมือนหนึ่ง ลูกหงส์เหิมราชบัลลังก์ ปราศจากมูจลินท์ไปตกคูลูกในโคลน หนอง สิ้นสีทองอันผ่องอำไพ, ข้าแต่พระบาทบรมราชันสิทธิ์, ให้ พระปิตุรงค์รับเคืองแค้นที่โทษา จงยกพยุหแสนยาพลากร ออกมารับเราคืนนครเสวยสวรรคยศ, อนนนิกรประชาราษฎร์- ของจงได้ทำนุกปลูกเลี้ยงเหล่าพรพลชนอนาถา, องค์อัครโอรสา เกิดกับออกองค์ จงมีชนมาเยี่ยงยิ่งด้วยยศศักดิ์ ให้ปราบปราม หมู่ปรีกษ์ปราชยศ โดยทศธรรมทั่วทิศธำรงภพ, ทั้งราชวัติ ฉัตรทองเทิดทิมัพร, ทรงมหามงกุฎวิเศษจำรัสเรือง, พลรถเรียบ ระเบียบบนอยู่เรียงราย-เทียมด้วยอศวอาชาชาญชำนาญศึก-ดูพิลึก ห้าวหาญร่าเริงเร้า-เสนานั่งถือศรบนหลังรถ-นายรถแต่งกา ยาประกวอดกัน-ขับรถไปตามระหว่างชนัดพล, น้อมยออดอย่าจะ อภิวาทพระบารมี	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)

ตารางที่ 5.100 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เป็นสตรีจะหาผู้ที่ดีนี้แสนยาก, หญิงหลงด้วยลมชายเพราะหวานซิด สนิหนัก สู้บ่าเรอรักรับรุ่งผัวจนตัวยาก, เป็นสตรีก็จันจิต ตั้งแต่ว่า จะปืบน้ำตาคิดไม่วายวัน, เป็นหม้ายชายหย่าแรกจนจำเรอญไม่มี สบาย ดังเพชรรัตนร้างสลายเป็นไผ่ฟ้า, แม่จอยู่กักับเหี้ยไผ่อยู่ แต่กับเรือน อย่าเที่ยวพุดจาคบเพื่อนจะเสียตัว, แม่อย่าสาบานย ด้วยวาจา, ค่อยก้มหน้าก้มตาอยู่แต่ในเคหาคำมีดผดเวลาอย่า ลงล่าง ปิดประตูหน้าต่างเข็นบันได ทั้งลุ่มกลอนสลักใส่ให้แน่น พื้น, อันคุณของพระมารดาท่านพรรณนาไว้ว่าเป็นที่ยัง	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
จะปลุกศาลสี่เสาใส่เจ็ดดวงเครื่องพลีกรรมทำที่ชายป่า, บันถสกุล เทวราชที่ริมทาง อันสิงสถิตที่ย่านกว้างพระไพรพฤกษ์, อัศจรรย์ก็ บันดาลบังเกิดมี อันว่าภาคพื้นพระธรณีอันหนาแน่นได้สองแสนสี่ หมื่นโยชน์ เสียงอุโฆษครั้นครั้น, ออกนางพระธรณีจะแยกแตก กระจายอยู่รอบๆ, พระยาครุฑราชปักซี่, นาคราชในเบื้องบนก็ เบือนบิดนฤมิตกาย ชูเศียรถวายสักการบูชา, เมขลาเหาะลอยล่อ แก้วอยู่แว่ววับ รามสูรชัยขยิกขยี้, บังเกิดโกลาหลทั่วสกลกำเริบ รอบ สะท้านสะเทือนถึงเขตขอบจักรวาล พื้นพสุธาธารนี้ก็ กัมปนาท, นกยูงย้อมมีแววไม่รู้หาย ดังหนามไม้ไม่เลี่ยมปลายก็ แหลมเอง, ชุนนางใช้พ่อแม่ หินแง่ใช้ตายาย	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, คติ ความเชื่อสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.3.12 มนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน (มदन)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 523-524

5.3.12.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องมนุษย์เรามีดีที่ตรงไหนที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา
ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยม
เกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมความ
มั่งคั่งร่ำรวย และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดการวิเคราะห์ตามตารางที่

ตารางที่ 5.101 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องมนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เราเป็นคน	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
คุณ, ให้คุณ, อาศัย, ตอบแทน	ภาระบุญคุณ
ประโยชน์ยืนยง, เชิดชูชื่อไว้, เลิศ	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
จ่ายทรัพย์, สมบัติพิสดาน	ความมั่งคั่งร่ำรวย
สราญ	ความสนุกสนาน

5.3.12.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องมนุษย์เรามีดีที่ตรงไหนที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.102

ตารางที่ 5.102 มายาคติในวรรณคดีเรื่องมนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
อันช้างม้าวัวควายเมื่อวายปราน มีแก่นสารเขาหนังและทั้งงา ทำประโยชน์ยืนยงมีคงอยู่ ได้เชิดชูชื่อไว้ ณ ได้หล้า เราเป็นคนล้นเลิศกำเนิดมา ตายจะหาคุณใดก็ไม่มี ล้วนเปื่อยพังยังร้ายที่จ่ายทรัพย์ ซึ่งอยู่กับลูกเฝ้าผู้เฝ้า	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย, สิ่งที่ยั่งยืนหลังสิ้นชีวิต)

5.3.13 ลิลิตต้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย (ลมบ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 553-555

5.3.13.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องลิลิตต้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยายที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม และ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.103

ตารางที่ 5.103 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตดั้นมาตาปีตุคุณคาถาบรรยาย

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ตนแล, ตั้งจิตคิด, วงศ์ตระกูล, พ่อ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
อุปการบุตร, ควรที่บุตรจักบูชิตถัน, บุรพจารย์, ฝึกสอนตั้งต้น, เลี้ยง, บำรุง, ผดุง	ภาระบุญคุณ
เจริญเกียรติคุณปรากฏทั่วโลก, ควรสรรเสริญ	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
บัณฑิต	การมีความรู้ความสามารถ
ท่าน	อำนาจนิยม
พรหมวิหาร, พรหม, ศรัทธา, ศีลาจาร	พุทธศาสนา

5.3.13.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องลิลิตดั้นมาตาปีตุคุณคาถาบรรยายที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.104

ตารางที่ 5.104 มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตดั้นมาตาปีตุคุณคาถาบรรยาย

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
พรหม, เพราะจิตท่านตั้งได้ ดังพรหม	จักรวาลและชีวิต (เทวดา)

5.3.14 ลิลิตศรีวิชัยชาดก (ลศช)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 630-631

5.3.14.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องลิลิตศรีวิชัยชาดกที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.105

ตารางที่ 5.105 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตศรีวิชัยชาดก

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
สรวง, เชิญ, ข้า, พลิกกรม	อำนาจนิยม

5.3.14.2 การวิเคราะห์มหายาคติ

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องลิลิตศรีวิชัยชาดกที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมหายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มหายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต และ (2) มหายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.106

ตารางที่ 5.106 มหายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตศรีวิชัยชาดก

คำ ข้อความ ประโยค	มหายาคติ
เทพ, สุรารักษ์	จักรวาลและชีวิต (เทวดา)
(๓) เจริญจุดประทีปแก้ว เทียนทอง มาลาขพนมกรรอง ดอกไม้ บายศรี สุกรสอง สรวงเทพ เถิดสุรารักษ์ได้ รับข้าพสิกรรม	อัตลักษณ์ (ไสยศาสตร์)

5.3.15 สยามานุสสติ (สมน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 652

5.3.15.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องสยามานุสสติที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ ค่านิยม 2 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล และ (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.107

ตารางที่ 5.107 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องสยามานุสสติ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ใคร, แดนไทน์, ไทย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
รบจนสุดใจ ชาดดิน, ยอมสละ, ซื่อก้องเกียรติงาม	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม

5.3.15.2 การวิเคราะห์มหายาคติ

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องสยามานุสสติที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มหายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มหายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (2) มหายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.108

ตารางที่ 5.108 มายาคติในวรรณคดีเรื่องสยามานุสสติ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ใครรานใครรักดาว แดนไทย ไทยรบจนสุดใจ ขาดดิน เสียเนื้อเลือด	สังคม (ชาตินิยมไทย)
หลังไหล ยอมสละ สิ้นแล	
เสียชีพไปเสียสิ้น ช็อกองเกียรติงาม	จุดสิ้นสุดของชีวิต (สิ่งคงอยู่หลังสิ้นชีวิต)

การวิเคราะห์ค่านิยมและมายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาตก และคำสอนจำนวน 15 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการและแจกแจงสัดส่วนเป็นคำร้อยละของวรรณคดีประเภทนี้ ดังรายละเอียดวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.109 และตารางที่ 5.110 ดังนี้

ตารางที่ 5.109 สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาตก และคำสอน

เรื่อง	ค่านิยม										
	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล	ภาวะบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์และความกลมเกลียว	คุณธรรมทางสังคม	ความมุ่งมั่นจรรยา	การมีความรู้ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์	ความสมบูรณ์แบบ
กสน	X				X	X			X	X	X
กรป	X	X	X	X	X	X		X	X		X
กมช	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
ฉสบ	X	X	X	X	X		X	X	X		X
คพน		X						X		X	
ครต	X	X			X		X	X			
คลน	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
คสม	X		X	X	X	X	X	X	X		X
พยจ	X			X			X	X	X	X	
มหล	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X
มหช	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
มदन	X	X			X	X					X
ลมบ	X	X			X		X	X	X		
ลศช								X			
สมน	X				X						

ตารางที่ 5.109 (ต่อ)

เรื่อง	ค่านิยม									
	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล	ภาระบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์และความร่วมมือทางสังคม	ความมุ่งมั่นจรรยาบรรณ	การมีความรู้ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์	ความสนใจสถานะ
รวม	13	10	7	13	8	8	12	10	7	9
ร้อยละ	86.7	66.7	46.7	86.7	53.3	53.3	80	66.7	46.7	60

ตารางที่ 5.110 สรุปผลการวิเคราะห์มหายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ขาดก และคำสอน

เรื่อง	มหายาคติ				
	จักรวาลและชีวิต	สังคม		อัตลักษณ์	จุดสิ้นสุดของชีวิต
		ทั่วไป	สตรีเพศ		
กสิน			X	X	
กรป	X	X			X
กมช	X	X		X	
ฉสบ		X			
คพน		X			
ครส		X			
คลน	X	X	X	X	X
คสม		X		X	
พยจ	X			X	
มหล	X	X	X	X	
มหช	X	X	X	X	X
มदन					X
ลมบ	X				
ลศช	X			X	
สมน		X			X
รวม	8	11 (ทั่วไป: 10; สตรีฯ: 4)		8	5
ร้อยละ	53.3	73.3		53.3	33.3

5.4 ค่านิยม-มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ

5.4.1 ภาพยนตร์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ (กศศ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 33-34

5.4.1.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงพระศรีมโหสถที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม และ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.111

ตารางที่ 5.111 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ชาย, หญิง	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
กล, ปราศรัยแสวงทอตัว, ปากเปล่าเล่าโลม, เล่ห์	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ความสัจ, ซื่อ	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม

5.4.1.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงพระศรีมโหสถที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.112

ตารางที่ 5.112 มายาคติในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
กลชายหลายล้นก่อ ลวงหญิง, ปากเปล่าเล่าโลมร้อย เล่ห์ล้นลวง หญิง	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.4.2 ภาพยนตร์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (กหพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 59-62

5.4.2.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (4) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (5) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.113

ตารางที่ 5.113 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ก้มหน้าเมินเขินขวยใจ, ผ่อน	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
พี่เอย, ชายใด, หวัง, ยายาก, เจ้า, แยก, เจ้าเซ็น, เรียม, เศร้าเสียใจ,	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ดูบอกใช้อาลัย, ก่ำกรวล	
นพคุณ, เม็ดพลอย, ทับทิม, แหวนก้อย	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ประหาร	อำนาจนิยม
เพทนา	พุทธศาสนา
น้ำเชยชม	ความสนุกสนาน

5.4.2.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.114

ตารางที่ 5.114 มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ชายใดบริโภคนกยูง พิศวาส หวังนา	สังคม (ปิตาธิปไตย)

5.4.3 ลิลิตโองการแช่งน้ำ (ลอน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 632-636

5.4.3.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแช่งน้ำที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (5) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.115

ตารางที่ 5.115 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแช่งน้ำ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
จอบ (แอบ, ลอบ)	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
สิทธิ, ศรีแก้ว, แก้วน, จัญไร, ดิเรก, ชัย, ฉ่ำ, กวิน (ดิงาม), อวยพร	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
อวดตาร, ท้าว, ผยอง, ศักดิ์, ทาน, เดโช	อำนาจนิยม
ญาณ, บุญญาร	พุทธศาสนา
พระแสงศร, ทรง, เสด็จ, เคียรเกล้า, เสวย, นรินทร, ผ่านฟ้า	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

5.4.3.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแช่งน้ำที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (3) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.116

ตารางที่ 5.116 มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแช่งน้ำ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
สิทธิสรวงศรีแก้ว, ภิรูถวตาร อสุรลาภแลงทัก, บรมเศวตราช-ท้าว	จักรวาลและชีวิต (เทวดา, สวรรค์, บุญ
เสด็จเหนือว้เฝือก, ชัยโชโสฬสพรหมญาณ-ผยองเหนือขุนห่าน,	บารมี, ภพชาติ)
ขุนแผน (พรหมธาดา), หมู่แมน, พระสุริย์, เมืองอินทร์, เสวย	
พรหมานนท์, ทุกยังฟ้าก่อดิน, ประถมบุญญารดิเรก นูรภพบุรี	
ร้อย ก่อมา	

ตารางที่ 5.116 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
โอม, แฉวมฤตยู เอาจูเป็นแท่น แก่วนกลืนฟ้ากลืนดิน บินเอาครุฑมาขี่ สี่มือถือสังข์จักรพรรดิ, ผายผาหลวงอะคร้าว-เอาเงือกเกี่ยว ช้าง อ่างทัดจันทร์เป็นปิ่น ทรงอินทรรฐา สามตาพระแพรง แกว่ง เพชรกล้า ซ่าพินิจไฉไล, บานเคียรเกล้า เจ้าคลีบัวทอง-ท่านรัง ก่อเดินก่อฟ้า หน้าจตุรทิศ ไทยมิตรดา มหากฤตราไตร อมไฉไล โลกศ	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)
ใครต้องจบจบตาย, ตายต๋าน้ำยังดิน	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

การวิเคราะห์ค่านิยมและมายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธี
การจำนวน 3 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์และแจกแจงสัดส่วนเป็นคำร้อยละของวรรณคดี
ประเภทนี้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.117 และตารางที่ 5.118 ดังนี้

ตารางที่ 5.117 สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และ
พิธีการ

เรื่อง	ค่านิยม									
	การให้ความสำคัญ กับตัวเองหรือบุคคล	ภาระบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาส และสิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์และ คุณธรรมทางสังคม	ความมุ่งงั่งร้าย	การมีความรู้ ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์	ความสมบูรณ์แบบ
กศศ	X		X	X						
กหพ	X		X		X		X	X		X
ลอน			X	X			X	X	X	
รวม	2	0	3	2	1	0	2	2	1	1
ร้อยละ	66.7	0	100	66.7	33.3	0	66.7	66.7	33.3	33.3

ตารางที่ 5.118 สรุปผลการวิเคราะห์มหายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ

เรื่อง	มหายาคติ			
	จักรวาลและชีวิต	สังคม		จุดสิ้นสุดของชีวิต
		ทั่วไป	สตรีเพศ	
กศศ			X	
กหพ			X	
ลอน	X			X
รวม	1	2 (ทั่วไป: 0; สตรี: 2)		1
ร้อยละ	33.3	66.7		33.3

5.5 ค่านิยม-มหายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

5.5.1 กนกนคร (กนก)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 1-2

5.5.1.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกนกนครที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (2) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (3) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (4) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.119

ตารางที่ 5.119 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกนกนคร

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เชิดชู, สูงส่ง, งาม	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
มาศ, หินทองรองลาด, ตีกราม, กำทองก่องแก้วแพรวเพชร, ชาดรูป (ทอง), ปราสาท, กาญจนา, คำนมแกมหยก, หิรัญย์, มาพัก (พลับพลา), กนกแพรวพราววาววตา, ทับทิม, เพชรแพรวแวว	ความมั่งคั่งร่ำรวย
พราย	
มหาธาตุ	พุทธศาสนา
เสด็จ	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ตารางที่ 5.119 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เพลินดูผล, แลฉ้วนชวนตา	ความสนุกสนาน

5.5.1.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกนกนครที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยไม่พบ มายาคติในตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่าง

5.5.2 กากีกกลอนสุภาพ (กกส)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 15-22

5.5.2.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกากีกกลอนสุภาพที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัย พบค่านิยม 7 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (6) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.120

ตารางที่ 5.120 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องกากีกกลอนสุภาพ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พี่, น้อง, หลงรัก, มั่นหมาย, คิดแกชีวิต, นำตนให้ทรมาน, ตริ, สมร, สองกลมสองสาว, แก้วกานดา, เจ้า, ร่วมมิตร, เสียตาย, คิดจะใคร่คั่นคง, นาง, เรา, ข้า, คิดหมาย, อนาทร	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ปลงจิต, แสวงสำรวจ, แทรก, อำพราง, เลือก	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
รักสมาน, ความรัก, มิตรภาพ, เสน่ห์, งามดี, ใหญ่กว้าง, เชี่ยวชาญ, หาญ, น้ำใจ	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
แก้ว, บัทมราช	ความมั่งคั่งร่ำรวย
อาจอง, ท้าว, เป็นปวิวาร, หยาม	อำนาจนิยม
ประมาท, กรรม, พาล, ศิวโมกษทางธรรม	พุทธศาสนา

ตารางที่ 5.120 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
เล่นน้ำ, เซยแช่มแย้มขยาย, รื่นรสเสาวคนธ์, เกษมเปรมสกนธ์, ชี ชม, ชูประคองขึ้น, ลำราญรื่น, แย้มสรวล, ขึ้นทุกคืนวัน, เซย สรวลสุข, ร่วมภิรมย์, สุ่มร (สุ่ม)	ความสนุกสนาน

5.5.2.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องกาพย์กลอนสุภาพที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.121

ตารางที่ 5.121 มายาคตินิยมในวรรณคดีเรื่องกาพย์กลอนสุภาพ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ความรักหนักยิ่งเมรุมาศ, นางฟ้าหกชั้น, สะท้านถึงเมรุราชสีขรินทร์, สิ้นดินฟ้าพระเมรุมาศ แสนชาติไม่ขอร่วมภิรมย์ขวัญ, (๙) ชีบอก ยอดเขาพระเมรุมาศ แก้วประหลาดงามดีเป็นสืออย่าง แดงเขียว ขาวเหลืองรองนงาองค์ เกาะทวีปใหญ่กว้างทั้งสี่ทิศ ทวีปน้อยสอง พันเป็นบริวาร สันฐานดังจอกกลอยกระจิริด มีพฤษภาใหญ่ล้ำ ประจำทิศ เกิดสถิตแต่ประณมแผ่นดิน ชีชมเขาแก้วทั้งเจ็ดชั้น มี น้ำคั่นหลั่นลดหลั่นล้น ทุมมามัจฉาแลนาคินทร์ อันอยู่ในวาริน สีทันดร สารพัดมีสัตว์จุตูปาท คชสีห์สีลหราชแลไกรสร สิงโตโค กิลนแลมังกร นรสิงห์กินนรและคนธรรพ์, นาฏภูเวร, คนธรรพ์, เป็นกรรมนำตนให้ทราบ	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิและโลก สี่ฐาน, ภูผา, เทวดา, บุญ กรรม)
พี่ประมาทอาจองเพราะหลงรัก, ก็ประจักษ์ว่าเป็นอัคนาเรศ ดังดวง เนตรท้าวรักสมาณ, จะเปรียบองค์สมรไม่มีสอง, พระยาครุฑครอง ชูเป็นชายเจ้า มาพาเราผู้ชูไปสู่สมร ราตรีปักเส้าเข้าแนบนอน ทิวากรเราแนบประจันาง ต่างชูต่างขึ้นทุกคืนวัน แต่สุบรรณงม จิตไม่คิดหมาง เป็นสัจจดังพริ้งไม่อำพราง ชำระคางกล้วย เกลือกจะมีครรรค์, เสียตายทรงวิไลแต่ใจพาล ประมาณเหมือน หนึ่งผลอุทุมพร สุกแดงดังแสงปัทมราช ช้างในล้วนมิชาติเบียน ปอน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

ตารางที่ 5.121 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ว่ายฟ้าธามะโลกประโลมลาน, บันดาลพลาหุกเทวนบุตร ก็พึงผุดตั้งทั่ว ทศาศาล โยมมพยับอับอิงอนนการ, อันเวทมนต์ฤทธิ์ไกรไม่ เชียวชาญ แต่จิตหาญแทรกชนสุบรรณจร	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)

5.5.3 ภาพยนตร์ไชยสุริยา (กชส)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 23-27

5.5.3.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ไชยสุริยาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 9 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (9) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.122

ตารางที่ 5.122 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ไชยสุริยา

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
หาได้ใครหาเอา, ภู, หนูเอ๋ย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
เลี้ยงลูกอ่อนป้อนอาหาร, ลูกศิษย์คิดล้างครู, ลูกไม่รู้คุณพ่อ, จงจำ	ภาระบุญคุณ
เชโก (ฉลาดแกมโกง), เลือก, กลับริต, ลอบ, ระวางตัว	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
น้ำใจ, คนซื่อสัตย์ธรรม, เบียดเบียนกัน, จับผิดริษยา, สัตย์	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ยาก, ลำบาก, โกลาหล	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ข้าเฝ้าเหล่าเสนา, หมูฆ่าไท, ไฟฟ้า, มีอาญา, ไส้ดีด่า, สามัญ อันธพาล, ไม้เรียว, เข็ดหลาบ	อำนาจนิยม
ภิกษุสะมะณะ, พระสะระมัม, คาถา, ปาวณี, ทุกข์, กาลกิณี, ตัณหา, บาป	พุทธศาสนา
ถือน้ำ	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
เที่ยวเล่นหลง	ความสนุกสนาน

5.5.3.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกาพย์พระไชยสุริยาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (3) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.123

ตารางที่ 5.123 มายาคติในวรรณคดีเรื่องกาพย์พระไชยสุริยา

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ข้าเฝ้าเหล่าเสนา มิได้ว่าหมูข้าไท ถือน้ำร่ำเข้าไป, ไพรฟ้าเศร้าเปล่า	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
อุรา ผู้ที่มีอาญา ไส้ดีด่าไม่ปราณี, ลูกศิษย์คิดล้างครู ลูกไม่	
รู้คุณพ่อแม่, ระวางตัวกลัวครูหนูเอ๋ย	
วันนั้นครั้นดินไหว เกิดเหตุใหญ่ในปะทะพี เล็งดูรู้คดี กาลกนิษฐ์	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, ไสย
ประการ, อุระพะสุธา ป่วนเป็นบ้าฟ้าบดบัง	ศาสตร์
ไตรยุคทุกขณะตรึง สักว่าจะระระระระ	จุดสิ้นสุดของชีวิต (การสิ้นยุคหรือสิ้นกัป)

5.5.4 ขุนช้างขุนแผน (ขชผ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 70-135

5.5.4.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีขุนช้างขุนแผนที่ราชบัณฑิตยฯ คัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ ค่านิยมทั้ง 10 ประการ คือ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.124

ตารางที่ 5.124 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ครูบาอาจารย์, พี่เลี้ยง, ไม่ฟังใคร, ไว้เนื้อเชื่อใจ, ใครซื้อซื้อต่อจนวาย	ภาระบุญคุณ
ปราณ, ปกป้อง, เลี้ยง, เผื่อลูก, แต่อุ้มท้องแม่ประคองด้วยความ	
รัก, ฝ่าพิภพรักษา, ของพระราชทาน, คำของมารดา, เอาใจใส่	

ตารางที่ 5.124 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
สบายใจ, เจ้า, พ่อ, หมายถึง, ความปรารถนา, เปื่อ, กำไรใจ, ระกำ, ใคร, พี่, เจ็บใจ, แม่อย่าหลง, นาง, น้อง, ผัว, สาวแก่ใจ, ข้า, ตัว เจ้า, ดลจิต, เคื่องขุน, แค้น, ซึ่งรักบริบรอบ, สมประสงค์, ระทม ตรมใจ, เพื่อน, ของรัก, ครวญคร่ำรำพึงไร, ตัวกู, มิตรเก่า, พี่กับ เนื้อเย็น, ตั้งตาคอยละห้อยหา, คล้ำให้เต็มใจ, ใจแม่จะขาด, โสภณวิคณนักร, คิตติตตูกพัน, รำโศกศัลย์, ไทย, จีน, มอญ, พม่า, ข่า, ลาว, ลื้อ, ลำพองคะนองใจ, คว่าไขว่, ผู้ชาย, หญิง, ทศเศียร, ราม, รักชีวิตรักวงศ์, อารวณรือนฤทัย, เอ็ง, รำคาญ, ตัวของตัว, บุรุษสตรี, เราท่าน	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
กลั่นกลืน, กลับกลอกนอกใจ, แก่ล้ง, ปลอดภัย, ครองตัวไม่มัวหมอง, ซ่อนเร้น, สงวนตัว, ทน, ผ่อน, เคลื่อนคลาย, ใครคิดก็เอาแข็ง เข้าต่อต้าน, บัณรูป, มารยา, ใครหาเถียงทัดทานไม่, ซ่อน, ร้อง วอน, ระวัง, ผ่อนอด, ผืนกลืน, เลี่ยงเลี้ยวหลบ, หมอบเมี่ยง, หลีกเลี้ยวหลบ, ป้อง, กำบังตน, อันตราย, ผันหนี, ทำที, ซ่อน ซุก, ซุกไว้ในหมอนซ่อนในเสื้อ, แต่งกาย, ป้องกัน, ห่อหุ้ม, อด, อดทน, ล้าออย, ระวังระไว, เสี่ยงมค้อยเจียมตน, อย่าให้ขัด น้ำใจเขา, คุ่มขังบังตน	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ศรี, มีชัยชำนะสวัสดิ, หาญฮึก, ชำนาญ, น่ารัก, นิยม, อุดมสำร, ราคี, สำเร็จ, รักใคร่, น้ำใจ, สุข, ไม่ย่อท้อ, ความสัจ, ลือชา, คนดี, เป็นสุข, คนชั่ว, ร่วมใจร่วมสุข, ถนอม, ศรีสวัสดิ, ศัตรูพ่ายแพ้, มีชัย, มีชัยแก่ข้าศึก, มิให้พาลชื่อชั่ว, เลื่องชื่อลือยศปรากฏนาม , ไม่คิดขาม, จำเริญ, เป็นสุขทุกทิวหน้า, ชื่อตรง, ประสิทธิ์	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
เชิญ, ข้าไท, เครื่องสูงบังแทรก, โยธี, โลเชนดาบตั้งทั้งหอกทวน, กระบวนพยุหยาตร, พลม้า, พลช้าง, พลปืน, พลดาบ, พลทวน, พลตั้ง, รัพลสกลไกร, พลิการ, เรืองฤทธิ์, ยศ, มีคนนับ, มุลนาย, ใช้ (บังคับให้ทำ), ทาสี, ผู้ใหญ่, ข้าไทแวดล้อม, โทษ, ห้าม, พระแสง, ท่าน, อาญา, พระบิดา, ตำรวจ, ไล่คา, ทหาร, เครื่องเช่น, กลัว, อาจอง, พวกชาวบ้าน, เชิญมารับบัตรพลี การ, ขาดิเสื่อ, อาจหาญ, ไวยศ, สั่ง, คลังในพนักงาน, ปรนนิบัติ, นางใน, ต้องห้าม, แม่สอน, ช่มเหลง, กลัวเกรง, พุนหัว ให้, หาญหัก	อำนาจนิยม

ตารางที่ 5.124 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
โคดมโยคีฤๅษีสิทธิ, ตำรา, สุภาสิต, ร่ายเวท, อานคาถา, นิพนธ์, เสก ด้วยเวทมนตร์, อานพระเวท	การมีความรู้ความสามารถ
ช้างม้า, เงินทอง, พวงแก้วพวงทอง, เข้าของเหลือหลาย, เพชรนิล จินดากระจำอยู่พรางพราย, สุพรรณกำภู, ทรัพย์, เตียงทอง, โลก, ชัดสนจนมา, รัก, ทองคำ, ดอกไม้ทอง, ปิ่นพลอย, ทองคำ พราย, ระย้าเพชร, เกঁจก่อง, สังวาลทองพลอยพริ้งสะอึงสาย, กุดั่นพรรณราย, กำไล, แหวนเพชรนิลมรกต, แวนทอง, ไร ทรัพย์อัปราคา, มั่งมี, ขาดแคลน, ปราสาท, ทองคำสัมฤทธิ์, เงิน, วัง, ลูกแหวนวงทอง, สร้อย, ตุ่มหูซ้ายขวาระย้าย่อย, หีบ หมากทองลงยาราชาวดี, เงินยี่สิบซั่งทั้งซ้นทอง, แหวนเรือนรัง แตนทั้งแหวนงู, ตุ่มหุระย้าเพชรเกঁจก่อง, ผ้ายกทองยกไหมสไบ กรอง, ตำนก, จน, เพชรรัตน	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ฤกษ์, เจิมพักตร์, ประเจียด, มงคล, บัตรพลี, ตั้งโมขันวันทา, ชุมนุม เทวดา, บุญ, ฆราวาส, ข้าว, สีก, เอ็นดู, ชะตา, ประมาท, ทุกข์, กรรม, มิคสัญญีกัญญ์, เวร, พระเจดีย์มหาธาตุ, เครื่องบัตรพลี, ตัดไม้ปลูกศาลขึ้นเพียงตา, สายสิญจน์, เลขยันต์, พาล, เมตตา, จำศีลภาวนา, นมัสการจตุรปูเทียนถวาย, เจิมหน้า, นิมิตร, หมากเวท, ผงอิทธิเจเข้าเจิมพักตร์, มงคลมนตร์เสก, พรหมลิขิต, ภูติพราย, รตนามนตร์, บูชาวราฤทธิ์	พุทธศาสนา
กษัตริย์, ขาดิกษัตริย์, ตรัส, ตรัสปราศรัย, องค์นายารณ์อวตาร ชม, เพี้ยวล่ากะเกณท์ตระเวนท่อง, ร่าเริง, ประเวณี, ขึ้นจิตคิดสบาย, อย่าเศร้าสร้อย, เพลินพลอย, อย่าเศร้าใจ, น่ายวนใจ, แยมย้ม, ย้มแยม, เพี้ยว, ชมเจ้าขึ้นจิตพิศมัย, หยอกกัน, อร่อย, ครั้นครอง, เชยชมสมสุข	การเกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความสนุกสนาน

5.5.4.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติทั้ง 4 ประเภท คือ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.125

ตารางที่ 5.125 มายาคติในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ชุมนุมเทวดา, พระอิศวรพระนารายณ์และพระพรหม, องค์นารายณ์ อวตาร, บุษาวราฤทธิ์, องค์นารายณ์, พระจันทร์พระอาทิตย์ เรื่องฤทธิ์, วันนีฤกษ์ดี, คอยดูซึ่งฤกษ์ดี-พิชัยฤกษ์ราชฤทธิ์-เที่ยง ฤกษ์ราชสีห์, ให้ต้องชะตานับนาคตัวเดียวได้, พรหมลิขิตไม่อยู่ได้ , เชิญขวัญ, ขวัญมาอยู่สู่กายให้สบายใจ, ขวัญเฮยเจ้ามาเกิด, ขวัญหาย, กรรมใดหนอมาดลจิต, ตามกรรมจะระยำด้วยอาญา เสียน้องครองตัวไม่มัวหมอง-ดูใจฝังไว้ในศิลา อุตส่าห์ซ่อนเร้นทั้ง เลือดไร-ตัวน้องราศีหมีไม่ สงวนตัวทำผิวไว้เท่าไร-จะโทษผิวว่า ชั่วกระไรได้-ทีนี้และหน้าเป็นทาคราม ผิวห้ามยังอีกไม่เห็นภัย, มันเนาแล้วจะเอาไปทำไม ถึงจะใส่ตะกร้าล้างไม่มีเกลือ, เมีย จะต้องพรากพลัดไปห่างข้าง แสนระทมตรมใจร้องไห้พลง กลิ้ง กลางห้องให้ไม่สมประดี, ขอบุบหน้อยเกิดเจ้าอย่าเศร้าใจ, ถ้าผิว เมตตามาปกป้อง วันทองฤาใครจะทำได้-ยังจะมานั้นรูปเป็น คาราว สามร้อยมารยาข้างว่าว่า, มาคบชั่วแล้วจึงชักให้เสียชาย, อี วันทองชั่วชาติอุบาทว์แล้ว พ่อพลายแก้วจะเลี้ยงมันไหนได้, เหมือนมือเจ้าปรนนิบัติพิศวีผิว, สาวหยุดกุหลาบอาบอวลดี ขอ หยุดชมจูบที่เกิดสาวน้อย, จะหาไหนได้เหมือนพระลูกรัก เหมือน มาควักแก้วตามารดาไป-แต่ขุมท้องแม่ประคองด้วยความรัก ระวังเจ้าเฝ้าพิทักษ์รักษา-ครั้นยามปลอดคลอดองค์พระลูกแก้ว ขุมแล้วคอยต้องประคองขวัญ ถนอมชมกินนมแม่ทุกวัน จน ชันษาได้หลายปีมา, เจ้าหนุ่มๆ ที่ลำพองคะนองใจ เข้าคว้าไขว่ สาวๆ ออกกราวเกรียว บ้างกระซอกผ้าห่มฉวยนมหนับ, ใน มณฑลนั้นให้อยู่แต่ผู้ชาย, ที่แม่หม้ายยายแก่รำมะก้า เอาหอผ้า ใส่หนีบไว้กลีบกัน, รูปเรียมจำเรียวลักษณ์ ผิวพัคตร์ม่งเกลี้ยง เพียงอัสน์-เอบางร่างน้อยนมนัด ดังประทุมตูมเต่งเคร่งครัด จำปาทัดถันได้ไม่ลดทรวง, อันเป็นหญิงสุดแต่สิ่งปรนนิบัติ ใคร สันทัดผิวก็รักเป็นหนักหนา, แต่ละนางหน้านวลดังนางใน, อัน เมียสองต้องห้ามตามโบราณ, อดทนอย่าส่ออวยคอยฟ้องผิว, จง ชื่อตรงต่อผิวรู้กลัวเกรง อย่าครั้นครองด่าว่ากับข้าไท	จักรวาลและชีวิต (เทวดา, ฤกษ์ยาม, ดวงชะตา, ขวัญ, บุญกรรม) สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

ตารางที่ 5.125 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เครื่องสูงบังแทรกอยู่ชั้นใน, โล่เขนดาบตั้งทั้งหอกทวน ตามกระบวน พยุหบาตร-พลม้ารำเริงด้วยกำลัง-พลช้าง-พลปืนถือปืนปลาย หอก-พลดาบ-พลทวนถือทวนกระบวนแซง พลตั้งเสื้อแดงดูดาษ ไป, ครุบาอาจารย์ชำนาญฤทธิ, ถ้ามุลนายรักมั่งจะยังชั่ว เอ็นดู ตัวหาให้ทำการหนักไม่ แม่นซังกะใช้ให้เจ็บใจ เลื่อยไม้ลากซุง สาละพา, พ่อแม่ผู้เป็นใหญ่จะไปดอม ข้าไทแวดล้อมกันลงเรือ, ขาดิกษัตริย์ถึงจะป็นจนวายปรารถน มิให้พานชื่อชั่วว่ากลัวใคร, จึง เลื่องชื่อลือยศปรากฏนาม, ตรัสสั่งคลังในพนักงาน ให้จัดของ พระราชทานตามที่, ข้าไทเป็นสุขทุกถ้วนหน้า, ไทยจีนมอญพม่า ข่าลาวลื้อ, ศัตรูพ่ายแพ้แก่ ฤทธิไกร มีชัยได้เวียงเชียงใหม่มา, ให้ นึกกลัวพวกไทย	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ, ชาตินิยมไทย)
โคตมโยคีฤาษีสิทธิ์, ปู่เจ้าเขาเขินเนนศรี เขิญมารับบตรพลีพิธีการ, ปลุกศาลขึ้นเพียงตา เอาผ้าขาวลาดดาดเพดาน-เอาประเจียดแล มงคล หอกดาบของตนขึ้นบนศาล เหล้าข้าวบตรพลีพิธีการ คาว หวานรูปเทียน, เสกด้วยเวทมนตร์, ชีผึ้งสีปากหมากเวท, น้ำมันพรายน้ำมันจันทน์สรเสกปน, ตั้งนโมขึ้นวันทา, พระเวท วิเศษประสิทธิ์ ชันสำริดน้ำหอมย้อมว่าน, (๑๒๕) ถ้าจะเกิด อันตรายวายชีวิต ในนิมิตน้ำแดงเป็นแสงฟาง ถ้าไม่ชนะไม่แพ้แต่ ปานกลาง น้ำเป็นอย่างสีรงลงละลาย ถ้าจะไปมีชัยแก่ข้าศึก น้ำ เลื่อมดังผลึกวิเชียรฉาย ครั้นนั้นขาดชั้นชาชะตาตาย นิมิตสาย ชลธิ์เป็นสีแดง, เอาเหล็กยอดพระเจดีย์มหาธาตุ ยอดปราสาท ทวารมาประสม-เหล็กตรึงโลงตรึงบันลสมสลักเพชร หอกสัมฤทธิ์ กริชทองแดงพระแสงหัก เหล็กปะกุกสลักประตู่ตะปูเห็ด-เหล็ก เบญจพรรณกัลเม็ด เหล็กบ้าน-เหล็กไหลเหล็กหล่อบ่อพระแสง เหล็กกำแพงเหล็กน้ำพี้-ทองคำสัมฤทธิ์-เงินแท้-ทองแดง-เอามา สุมควมควบเข้าเป็นแท่ง เผาให้แดงตีแผ่แซ่ยาผง ไว้สามวันชด เหล็กนั้นให้เล็กลง ยังคงแต่พองามตามตำรา ชดเหล็กครบเสร็จ ถึงเจ็ดครั้ง พอกระทั่งฤกษ์เข้าเสาร์สิบห้า ก็ตัดไม้ปลุกศาลขึ้น เพียงตา แล้วจัดหาสารพัดเครื่องบตรพลี เทียนทองติดตั้งเข้าทั้งคู่ ศีรษะหมูเปิดไถ่ทั้งบายศรี เอาสูงทั้งตั้งไว้ในพิธี-	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, ไสย ศาสตร์, พิธีกรรม, คาถาอาคม)

ตารางที่ 5.125 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ผ้าขาวนุ่งขาวห่มคลุมสัน วางสายสิญจน์เสกลงเลขยันต์, ยาแฝด , โปกประเจียดประจุฤทธิ์ ใส่เสื้อลงเลขยันต์ย้อมว่านยา เสก จันทน์เจิมหน้าปากสิด จับดาบอย่างกรายป่ายตามทิศ แล้วยกเมฆ ได้นิมิตเหมือนรูปคน, ใส่มงคลมนตร์เสกข้าวสารพลัน เห็นบิณฑกจรจรัลมาทันที จุดเทียนติดศาลอ่านคาถา, แล้วร่ายเวทจังงัง กำบังตน, ทำผงอิทธิเจเข้าเจิมพัทตร์ คนเห็นคนรักทุกทั่วหน้า, แล้วจึงให้อีกสามที่ ดับอักคีโปกควันเจิมพัทตร์ให้, (๓๑) อัน มนุษย์หาสุดแก่ใครไม่ มั่นกลับกลอกนอกในเป็นหนักหนา ถึงจะ อมทองคำมาเจรจา แม่อย่าหลงไปด้วยพลอยอวยเออฯ, ใครคดก็ เอาแข็งเข้าต่อต้าน ถ้าใครซื้อซื้อต่อจนวายปราณ	อัตลักษณ์ (ไสยศาสตร์, พิธีกรรม, คาถาอาคม, คติสำหรับการดำเนิน ชีวิต)
ผีพรายตายทั้งกลม, โหงพรายโขมดผี, อ่านคาถาเรียกภูติพราย, จะ จากอกเหมือนตกลูกเมรุมาศ จะกลิ้งตายกายขาดลงเป็นผี กระดุก เย็นเช่นผงเถ้าธุลี, ขาดชั้นชาชะตาตาย, จนสิ้นมีคสัญญ์ญิกลียุค	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ผี, ความตาย, การ สิ้นยุคหรือสิ้นกับ)

5.5.5 โคบุตร (คบส)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 142-143

5.5.5.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคบุตรที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ ค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการ ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม และ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผล การวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.126

ตารางที่ 5.126 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องโคบุตร

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
จิตมุ, ตัวตาย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
แอบ	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
เที่ยว	ความสนุกสนาน

5.5.5.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องโคบุตรที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยไม่พบมายาคติในตัวอย่างที่สุ่มตัวอย่าง

5.5.6 เงาะป่า (งปจ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 290-303

5.5.6.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องเงาะป่าที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 7 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (6) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.127

ตารางที่ 5.127 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเงาะป่า

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เขา, เทวชนก, ปอง, ตัวเรา, เหงา, นอนอนาถ, นึกหวั่น หวาดเสียวทรวงสะท้อนถอน, อกรเรา, อดสู, เป็นหญิง, แม่, นาง น้อง, อกกุ, รักชีวิต, แหนง, ปลุกใจให้โศกจาง, เสน่หาอาลัย, เขาอื่น, รู้จักมักจี่, อ้าย, มึง, นาง, แค้น, หน้าแก่ใจ, ตระหนัก, กานดา, แสนเสน่หา, หวัง, ใคร, ไม่หมดใจ, บ่นพิไร	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ขอไว้, เลี้ยงมา, ฝากร่าง, อกไหลผายผางาด, อดจาง, ลงทนต์, ช่มชื่นแก้งฆ่า, สังหาร, ชิงรัก หักหาญ, ประหาร	ภาระบุญคุณ อำนาจนิยม
ทำท่วงที่ดูเหมือน, ปิด, ไม่ขันสู้, ลานลิกลู่หลบ, ซ่อนยิ้ม, คิดเบี่ยง ปิด, อาย, รักษาตน, พันภัย, แก้งเล่น, เพิกเฉยเลยสละ, ชั่งใจ, ขนาง, ห้ามหัก, หักอาลัย	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
สวय, มลทิน, นารัก, วาดี, จัญไร, ทอลักษณ์, ความรัก ปราณี, เคราะห์, อนิจจา, วาดี, ทุกข์, สงสาร	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม พุทธศาสนา
สมภิรมย์รัก, เพื่อนเล่นพอสบายคลายกังวล, ไพเราะเสนาะเสียง, เสนาะ, ขับขาน, เจ้าชู้, แซ่มชื่น, รวยระรื่น, ยินดี, อนิจจา, ชื่น อก	ความสนุกสนาน

5.5.6.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องเงาะป่าที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติทั้ง 4 ประเภท คือ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.128

ตารางที่ 5.128 มายาคติในวรรณคดีเรื่องเงาะป่า

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
จะได้ไปเกิดไปกินตาม, คราวเคราะห์เฉพาะจร	จักรวาลและชีวิต (ภพชาติ, ดวงชะตา)
เกิดเป็นหญิงจริงสำหรับรับอดสู สุดจะสู้แก่กายให้หายกลืน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
พระไพบรียังไม่รู้เห็น, เป็นมลทินสิ้นราศี, เมื่อมิได้รู้จักมักจี่กัน จะไปด้วยเขานั่นฉันใด	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, คติความเชื่อสำหรับการดำเนินชีวิต)
จะโจนหน้าผาใหญ่ให้ตายเสีย ไม่มีเมียอื่นเลยจนเป็นผี, เห็นท่าจะไม่ได้ม้วยเป็นผี	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ผี, ชีวิตหลังความตาย)

5.5.7 จันทโครบ (จคร)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 304-305

5.5.7.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องจันทโครบที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (4) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.129

ตารางที่ 5.129 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องจันทโครบ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
หวัง, นาง, ใจจะขาดรอน	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ระวัง, พอรุ่งแสงสุริยฉายก็หายไป	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
พระกุมาร	อำนาจนิยม
พระทัย	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ตารางที่ 5.129 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เล่นสกลอน	ความสนุกสนาน

5.5.7.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องจันทโครบที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.130

ตารางที่ 5.130 มายาคติในวรรณคดีเรื่องจันทโครบ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
พระกุมารลานและเลงจิต พลงพินิจพรรณไม้พระทัยหวัง	สังคม (ความสำคัญของสถานะ)
(๓) อารมณ์นางเหมือนน้ำค้างที่ร่มพฤกษ์ เมื่อยามดึกดังจะรองไว้ดื่ม	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
ได้ พอรุ่งแสงสุริยฉายก็หายไป มาเห็นใจเสียเมื่อใจจะขาดรอน	

5.5.8 ชิงนาง (ชนม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 306

5.5.8.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องชิงนางที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ ค่านิยม 2 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล และ (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.131

ตารางที่ 5.131 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องชิงนาง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ชาย, เปื้อน่ายวายหลง	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ถ้อยคำวาวอนลั่นอ่อนหวาน, ก็ทิ้งไปได้ปานผกาโรย	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม

5.5.8.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องชิงนางที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.132

ตารางที่ 5.132 มายาคติในวรรณคดีเรื่องชิงนาง

คำ ข้อความ หรือประโยค	มายาคติ
(๑) อันชายพูดคล่องๆ เหมือนร้องน้ำ ถ้อยคำว่าวอนลั่นอ่อนหวาน เบือนหน้าวายหลงนงคราญ ก็ทิ้งไปได้ปานผกาโรย	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.5.9 ตามใจท่าน (ตจม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 314-315

5.5.9.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องนี้เรื่องตามใจท่านที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.133

ตารางที่ 5.133 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องตามใจท่าน

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
เพื่อนกัน, หญิงสาว	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
อกตัญญู, ทรยศ, ขบถ, รับมฤตก	ภาระบุญคุณ
งาม	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
มีปัญหา, รู้	การมีความรู้ความสามารถ
ความชั่ว	พุทธศาสนา

5.5.9.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องนี้เรื่องตามใจท่านที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.134

ตารางที่ 5.134 มายาคติในวรรณคดีเรื่องตามใจท่าน

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
หญิงสาวสวยงามรูปร่างดี มักจะมีปัญญารู้ว่างาม	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
ลมหนาวพัดอ้าวไม่ร้ายสู้ ความชั่วอกตัญญูของคนได้	อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.5.10 นิราศอิเหนา (นร)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 372-373

5.5.10.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องนิราศอิเหนาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (5) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.135

ตารางที่ 5.135 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องนิราศอิเหนา

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ห่างเหินเสนาหา, เศร้าสุดถึง, เปลี่ยวเปล่าให้เหงาหงิม, นื่อง, หวันไหว, วิเวกใจ, เด็ดสวาทให้คลาดคลา, นุช, เจ้า, ข้า	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ช่วยรับประทับประคอง, วาน, ช่วยอุ้มพามาให้	ภาระบุญคุณ
ผันผยอง, สมยศ	อำนาจนิยม
เวร	พุทธศาสนา
ทรง	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
เที่ยวล่องลอย, เที่ยวลอยล่อง, ชมสาคร, เที่ยวลอยร่อน, เขยชมชื่น	ความสนุกสนาน

5.5.10.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องนิราศอิเหนาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต และ (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.136

ตารางที่ 5.136 มายาคติในวรรณคดีเรื่องนิราศอิเหนา

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
หิมพานต์ขานไกรลาส, เมรุมาศราชสิงขร, เนมินทีอิสินนร, เทวัญขึ้นฟ้า, ห้องสวรรค์ที่ชั้นไหน, ชั้นตริงส์ตรัย, อาสน์เวษยันต์, แห่งสวรรค์, สหัสสนัยน์, เมขลา, โกสิย์ตรีเนตร, พระสุชาดา, พรหมา, หงส์พรหม, ทำขวัญ	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, สวรรค์และเทวดา, ขวัญ)

ตารางที่ 5.136 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
พาหนะหงส์, พระพายพาพี่น้องเที่ยวล่องลอย, ลอยล่องเลียบฟ้าชม สาคร, ลอยร่นรอบฟ้านภาลัย	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)

5.5.11 บทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง (บพร)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 374

5.5.11.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วงที่ราชบัณฑิตยสถาน
คัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
(2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม และ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม ดัง
รายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.137

ตารางที่ 5.137 ค่านิยมในวรรณคดีบทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
รู้ตัว	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
แก่งนี้	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
กลัว	อำนาจนิยม

5.5.11.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วงที่ราชบัณฑิตยสถาน
คัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.138

ตารางที่ 5.138 มายาคติในวรรณคดีบทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
(๓) เสือนอนก็ว่ากลัว ไม่รู้ตัวว่าแก่งนี้	อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.5.12 บทละครเรื่องพระร่วง (บลพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 375

5.5.12.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องพระร่วงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.139

ตารางที่ 5.139 ค่านิยมในวรรณคดีบทละครเรื่องพระร่วง

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
นารัฐปงาม, ชายดี	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ชมเพื่อพลาง	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
มารยาทอันงามสม	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
อบรม	อำนาจนิยม

5.5.12.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องพระร่วงที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.140

ตารางที่ 5.140 มายาคติในวรรณคดีบทละครเรื่องพระร่วง

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
(๑) อันนารัฐปงามทรมาสวาท ถ้าแม่ไร่มารยาทอันงามสม คงไม่มีชาย ดีจะอบรม มีแต่ชมเพื่อพลางแล้วร้างไป	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.5.13 บทละครเรื่องท้าวแสนปม (บลส)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 376-377

5.5.13.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องท้าวแสนปมที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (4) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม และ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.141

ตารางที่ 5.141 ค่านิยมในวรรณคดีบทละครเรื่องท้าวแสนปม

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ปองต้องจิต, คิดปิ่นปาย, แย่งยื้อ, สมใจ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ย่อท้อ, กล้า, สะอาด	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
แก้วแวววับ, มณี, ของตลาดที่อาจซื้อ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
นักรบ, ของสูง	อำนาจนิยม
เที่ยว, ดอม, รสรัก หวานนั้, เขยชม	ความสนุกสนาน

5.5.13.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องท้าวแสนปมที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.142

ตารางที่ 5.142 มายาคติในวรรณคดีบทละครเรื่องท้าวแสนปม

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
เป็นเชื้อชาตินักรบลั่นกล้า	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
(๕) รสใดไม่เหมือนรสรัก หวานนั้หวานใดจะเปรียบได้ แต่มิได้เขยชม สมใจ ชมใดไม่เทียบเปรียบปาน	อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.5.14 บทละครเรื่องพระเกียรติรถ (บลก)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 378

5.5.14.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องพระเกียรติรถที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.143

ตารางที่ 5.143 ค่านิยมในวรรณคดีบทละครเรื่องพระเกียรติรถ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พาล, สติ	พุทธศาสนา

5.5.14.2 การวิเคราะห์มหายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องพระเกียรติยศที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมหายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.144

ตารางที่ 5.144 มหายาคติในวรรณคดีบทละครเรื่องพระเกียรติยศ

คำ ข้อความ ประโยค	มหายาคติ
(๑) เมื่อใดภัยพาลมาราญรอน กุมสติไว้ก่อนจึงสู้ภัย	อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.5.15 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี (บลธ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 379-381

5.5.15.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรีที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม และ (6) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.145

ตารางที่ 5.145 ค่านิยมในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
คิดเอาใหม่	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
แล้วก็แล้วไป	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
รัศรุจี, ฐจี (ความรุ่งเรือง), ศรี, สุนทรา, เฉิดฉาย, เรื่องรุ่ง	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
นิลรังษี, ะย้าระย้อยพ้อยพราย, นิลวัดถาพราย, แก้วแก้วมงกุฎเก็จ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
, เพชรระยับทับทรวง, ตาบติดสังวาลเลื่อมพราย, กระจายจร	
กรรเจียกเพราตา, พาหุรัตอำมรงค์ชายแครง, ศรีแสงชายไหว	
กะเณ, พวงพลนิกร, ยกระบัตร์, เกียกกาย, ทัพหลังทัพหน้า, ยศยง,	อำนาจนิยม
ยศยง, เจษฎา (ผู้เป็นใหญ่ที่สุด), ประดับเครื่อง	
ราชรถทรง, ทรงภูษา, สององค์ทรงลักษณ์	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

5.5.15.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรีที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.146

ตารางที่ 5.146 มายาคติในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
อสุรา	จักรวาลและชีวิต (เทวดา)
(๑) กะเกณฑ์รัตอัสดร พวกลพนิกรซ้ายขวา หอกง้าวหลาวเหลนปืนยา ทัพหลังทัพหน้าเรียงรัน อีกทั้งยกระบัตร์เกียกกาย ปีกป้องกอง รายแข็งขัน ราชรถทรง ยศยงด้วยนิลรังษี, สร้อยศยงเจษฎา, ทรง ภูษาทาสระประดับเครื่อง เรือเรือรุ่งรัศมี ส่ององค์ทรงลักษณ์ รูจี เมื่อเสียไปแล้วก็แล้วไป คิดเอาใหม่เกิด	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ) อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.5.16 บทละครเรื่องอิเหนา (บอพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทย หน้า 382-403

5.5.16.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องอิเหนาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (4) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (6) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (7) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (8) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.147

ตารางที่ 5.147 ค่านิยมในวรรณคดีบทละครเรื่องอิเหนา

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
อาลัยไหหลหลง, นาง, เจ้า, ความประดีพิทักษ์, เรา, พี่, ร้อนร่าฤทัย, การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ดังไฟหมกไหม้ในกายา, ตัวเรา	

ตารางที่ 5.147 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
บรรจง, อาสา, มั่นคง, เฉลิมศรี, ไพจิตร, สมบูรณ์พูนสวัสดิ์, โสภา, ผิดระบอบ, สัจจา, บุกรุกราน, ขนบ	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ปราศปราชสพ, สุวรรณมณีจินดา, มณีมีค่า, มรทปกายอดโอฟาร์, มณี, ระเบียบย่อย, กาบสุรกาญจน์, อำไพเลิศโลกละลานตา, ระย้าห้อยเพชรดีมีค่า, มหาเนาวรัตน์, พรรณราย, แก้วกาญจน์ กุดังดวง, วิเชียร, ระเบียบพลอยมรกต, สิงหาสน์อาสน์โถง, ท้องพระโรง, อัจฉลัม (โคมระย้า), ม่านทอง, สุธณีบุเลี่ยนละลานตา, วิสูตรุดวงบนแท่นแก้ว, อำไพเลิศโลกละลานตา, สุวรรณ, จินดาวิลาวัณย์, เกยแก้วเกยสุพรรณ, เงินยวงขาวผ่อง, โคมเพชร, ปราสาทราชมนเทียร, แก้ววิเชียรแสงศรี, ดิการัง (เรือนแก้ว), สมบัติพิสดาน, ศฤงคาร, จินดาดวงมณี, อาภรณ์สไบ, ทับทรวงเพชร, ตาบทิศ, ทองกร, อัมรงค์มีค่า, กุณฑลดอกไม้พวง, พวงเพชร, มณีนิลจินดา, กุชชช่อชั้นพรรณรังสี, ระย้าโคมแขวน, ดวงแก้ววูจี, ยาจก	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ราชครู	การมีความรู้ความสามารถ
นางบำเรอ, ถวายบังคม, จักรวรรดิ, ป้อมปิ่น, บริวาร, ทหาร, ม้า รดกขสารแลโยธา, กำแพงแล้งล้อมป้อมต่าย ค่ายคูประตูเขื่อน ชัณฑ์, หอรับ, ปราการล้อม, ค่าควรพารา, ฤทธิไกรเรืองศักดิ์, พระธิดา, พระวงศา, นางใน, ขุนรถ, พระยานุมาศ, แท่นแห, องอาจดั่งไกรสรสีห์, ระเด่นมนตรี, วอ, นางนักษณมกรรมใน, เครื่องสักการบูชา, ห้าม, ฤทธาดั่งพระยาราชสีห์, ระบือฤทธิ์, เมืองขึ้นเมืองออก, ทหารชาญชัย, ทำสงคราม, เผ่าเทพเรืองชัย, สุริยวงศ์องอาจ, ชายชาติทหาร	อำนาจนิยม
สตัปปกรณ์, เครื่องไทยทาน, บุญ, ธรรม	พุทธศาสนา
ฉัตร, พระฉาย, พระบุรี, พระ, ทรงผ้าทิพย์, พระทรง, สมององค์, ทรงมงกุฎแก้ว, ห้าองค์ทรงมงกุฎ, พระทรงกริช, พระทรงศร, ประสูติ, ถวายนาม, ทรงศรี, พระเมรุทอง, ราชวัติฉัตรทอง, พิชัยรถทรง, พิชัยราชรถ, พระบรมศพ, บรรทับ, พูลไท, พระองค์, ทรงยานุมาศ, องค์พระภูมิ, พระศพท่านไท, เชิญพระศพ, องค์สนุก, ครั้นครั้น, ประโคม, เสนาะกิ่งบรลง, อุทยานตระการใจ, เสนาะ, ชม, หอมหวานวนมา, รื่นรส, ครีกครั้น, เล่นมหรสพ	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
	ความสนุกสนาน

5.5.16.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องอิเหนาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.148

ตารางที่ 5.148 มายาคติในวรรณคดีบทละครเรื่องอิเหนา

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
หลักภพ, ไตรจักร, สัตว์วิหิมพานต์, กุมภกัณฑ์อนันตยักษ รูปกนิษฐ, เมืองฟ้าสวรรค์, เพลงสวรรค์, เทวธิดา, เทพอัสรกนิษฐ, สหัสสนัยน์, พรหมสี่หน้า, พรหมพักตร์, นารายณ์ทรงสุบรรณสามเศียร, เทพพนมถือดวงนุชบา มีพรหมสี่หน้าอยู่ชั้นบน, ทิพย์ไพชยนต์มัจฉาน, บุญมีจะได้นางสาวสวรรค์	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิและโลก สัจจนา, สวรรค์, เทวดา)
สระสำหรับพระบุรี, ม้ารถศัสตราแลโยธา ทหารอาสาครบครัน กำแพงแลล้อมป้อมค่าย ค่ายคูประตูเขื่อนขันธ์ หอรับเชิงเทียนแลนางจรัส ปรากฏการล้อมสามชั้นมั่นคง, พระทรง, นางทรง, พระทรงมงกุฎแก้วแววฟ้า, ทั้งห้าองค์ทรงมงกุฎ, พระทรงกริชฤทธิไกรเรื่องศักดิ์, ประสูติพระธิดารจนามัย, เกณฑ์กันตั้งพระเมรุทอง-ราชวิดิธตรงอำพน-เตรียมพิชัยราชรถทรง-จัดพระวงศาขึ้นครบครัน-อันพิชัยราชรถนั้น-สำหรับใส่พระบรมศพ ขุนรถประดับครบคอยท่า คนชักแต่งตัวเป็นเทวาทะแห่นางนอนดาขึ้นไป เชิญพระยานมาศบรรทับเกย-ทูตไทให้แจ้งกิจจา, พระองค์ทรงขึ้นยานมาศองอาจดังไกรสรสีห์ ระเด่นมนตร์ทรงพาชี ถัดองค์พระภูมีมา-นางนักสนมกรมใน-จะดูการพระศพท่านไท-เชิญพระศพขึ้นใส่ไว้ในพระเมรุอำไพไสฐานต์ เครื่องสักการบูชาอันตระการ, ทหารชาญชัยก็มากมี เลือกล้วนฝีมือระบือฤทธิ์ ทั้งเมืองขึ้นเมืองออกก็นับร้อย เราเท่านี้ห้อยกระเจีริด จะมาแข่งด้วยแสงพระอาทิตย์ เห็นผิระบอบบุราณมา, ตัวเราเผ่าเทพเรืองชัย, เป็นสุริยวงศ์องอาจตัวเราก็คือชาติชายทหาร	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
สุบรรณยุคนาคินทร์, บังเกิดนิมิตอัศจรรย์, เกิดอัศจรรย์ก็บันดาลตระบัดอันตรายานุสูลหาย, สุบรรณจับนาคเป็นภักษา	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ)

5.5.17 บทละครเรื่องอุณรุท (บลด)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 404-423

5.5.17.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องอุณรุทที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยมทั้ง 10 ประการ คือ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.149

ตารางที่ 5.149 ค่านิยมในวรรณคดีบทละครเรื่องอุณรุท

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
บาดจิต, ใครอื่น, นางอนงค์, ชวนสนทน่หัวใจ, นำใจหาย, แสนกำสรด โสภ, ฤทัยหวัง, ครวญ, เรา, เจ้า, พี่, นุชนาฏ, พนิดา, พี่ยา, ยาก ใจ, คับแค้นอก, ร่วมเส่นหา, เสียวซาบซ่านจิตพิศวง, ฤทัยไหว หวาดงวองง, วงศา, โกรธพิโรธจิต, ไศกาสัย, พุ่มฟาย, เคือง แค้นแน่นไปด้วยความโกรธ, ในทรวงร้อนรุ่มดังสุ่มไฟ, ตัวกู, นาง คราญ, คะนึ่ง	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
พระคุณ, นาคา, พระคุณ-หนักยิ่งแผ่นดินฟ้าธาดรี, ประคอง ว่าวอน, กำบัง, ยัมรับ, อาย, กลั่นโสภ, จนใจจึงตอบวาจา งาม, สมศรี, เฉลิม (ยกย่อง, เลิศ), ไม่ราคิน, วิลาส, ระเบียบ, ยุติ ธรรม, เพียร, พิชัย, รัก, ระเบียบงาม, ประไพ, ดุษฎี (ความชื่น ชม), ชาญ, ขยัน, สาธารณ, บรรจง, เย็นเป็นสุข, นิราศภัยทั่ว แผ่นดินสัมา, ถาวร, สมบูรณ์พูนสวัสดิ์วัฒนา	ภาระบุญคุณ การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
กาบแก้วเพชร, มุกสุกพลามอร่ามพลอย, โกเมน, โมรา, นิลมณีพราย , แก้ววิเชียรฉาย, เลื่อมพรายดังทาทอง, บรจถรณ์, มณีพราย พรรณ, แผ่นทองรองดวงมณีฉาย, รูปทอง, สร้อยมาลัย	ความมั่งคั่งร่ำรวย
รู้พระเวท เมตตา, นิจจาเอ๋ย, ญาณ, เวร, สังขาร์, สงสาร, การุญ, อินทรีย์, อนิจจา	การมีความรู้ความสามารถ พุทธศาสนา

ตารางที่ 5.149 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
สมวงศ์สมศักดิ์, ข้าบาทบริจา, บัญชา, บัลลังก์, สิงหราชผาดผาย, เครื่องสูงบังสุริยจันทร์, เกณฑ์แห่, นบนิวชิ่งเหนือเกศ, ธุอำนาจ, ฤทธิรุทร, ศักดาอาณุภาพ, ปราบ, ราญรอน (รบ), ชุบเกล้าเกศ, นางใน, เรื่อง ฤทธิไกร, ทรงมหันต์เดชชาชาญ, ต่อด้าน, เทวี, สั่ง, หมูไพรฟ้าประชาชี	อำนาจนิยม
องค์พระปิ่นเกล้า, เทเวศ (พระราช), พูนเกล้าผู้ยอดญาณ, พระ, พระโสมศรี, พระทรงธรรม, วงศ์เทเวศ, พงศ์จักรพรรดิ, พระยาวเรศ, ผ่านฟ้า, น้ำพระเนตร, พระบาท, องค์พระทรงนาถ, ทอดพระเนตร, พระอัคเรศ, องค์พระทองฤทธิ, พระปราบเข็ญ, เสวย, สวรรยาราชย์	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
ภิรมย์ชมชิด, เทียบเก็บบุปผา, ประพาस, แตรสังข์ประโคมครื้น, สระสนานธารน้ำ, นั่งนอนเล่นเย็นสบาย, เล่นชิงช้า, ชื่นใจ, ร่ายรำ, ลีลาหน้าดู, ปลื้มเปรมเกษมศานต์, ชวนสมานสมรชม, ชม, ภิรมย์ขวัญ, พาทย์เพลงบรรเลงลาน, เพลินจำเริญใจ, ภิรมย์กัน, ยั่วแยมเสรวล, เกษมศรี, มหาสุขโขไพเราะ	ความสนุกสนาน

5.5.17.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องอุณรุทที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติทั้ง 4 ประเภท คือ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.150

ตารางที่ 5.150 มายาคติในวรรณคดีบทละครเรื่องอุณรุท

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
สวนสวรรค์, เทพธิดาในเมืองอินทร์ อสุรินทร์จงสนเทหีใจ, เทริดทรงเพียงเทพเลขา, โคมพระลักษมี, นางอัปสรในดุสิต	จักรวาลและชีวิต (สวรรค์, เทวดา)
ให้นาคา รัตนาไปได้ในอัมพร ไม่ทำศกดานุภาพ ปราบแต่นาคนั้น, รู้พระเวทชาลยยัน, มีสังวาลกายสิทธิ์, แม่นฆ่าเสียให้สิ้นชีวาตม์ ก็ดีกว่าพจนารถให้บาดจิต	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

ตารางที่ 5.150 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
สมวงศ์สมศักดิ์สมศรี, องค์พระปิ่นเกล้า, เป็นข้าบาทบริจา ไม่เคย บัญชา, งามเครื่องสูงบังสุริยจันทร์ งามเกณฑท์แห่เรียบระเบียบจร งามเสียงแตรสังข์ประโคมครั้น, นพนิวขึ้นเหนือเศศ ลาผู้ทเวศ ทุกสถาน ทั้งพระคุณทูนเกล้าผู้ยอดญาณ, เป็นวงศ์เทวัญ, ลู อำนาจโกรทพิโรธจิต ผิดพงศักรพรรดินาถา, สงสารพระเยาว เรศ-ผ่านฟ้าไศกาลัย-ปฤษฎางค์พระนุชน้อง-สุชลต้องพระบาท, หลานองค์พระทรงนาค ฤทธิรุทรภูษภาคย์นาถา, มากับองค์พระ ทรงฤทธิ์, พระปราบเชิญให้เป็นสุข-เสวยแสนวรรยาราชัย, ฝ่าย หมู่ไพร่ฟ้าประชาชี	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
เล็กนางอย่างเลียบเทวี เมื่อหยิกข่วนพื้กรรมกัน เห็นดอกสร้อยฟ้าระย้า ย่อย เหมือนสร้อยมาลัยน้องประดับถิ่น เห็นต้นกรนารายณ์เรียง รัน เหมือนกรพีกอดขวัญประคองนวล	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
เพียงสิ้นชีวิตสังขาร, ไฟกัลป์, ทวาบรยุคสบสมัย	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย, การสิ้น ยุคหรือสิ้นกัป)

5.5.18 พระนลคำฉันท์ (พนจ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 424-425

5.5.18.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัย
พบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการ
ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
และ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.151

ตารางที่ 5.151 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
นาง, นุช, เพ็รียกพร้อม, อูระกลืนสอินครวณ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
กล	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
งาม, ประไพ	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
บุญ	พุทธศาสนา

5.5.18.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.152

ตารางที่ 5.152 มายาคติในวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ในฟ้าจะหาอรสุรางค์, ความงามณะสามภพเสนอ	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, เทวดา)

5.5.19 พระอภัยมณี (พอม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 426-454

5.5.19.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยมทั้ง 10 ประการ คือ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.153

ตารางที่ 5.153 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ช่วย, หวนรำลึก, ประคอง, เห็นผลประโยชน์ที่โทษคุณ, รำลึกถึง, รับของสนองตอบ, คุณ, กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงลูกจะปลูกฝัง,	ภาระบุญคุณ
ถ้าเหลือกำลังลาก ให้ออกปากบอกแซกช่วยแบกหาม, เลือก, มิได้ขัดอัสผาสัย, มารยา, พลิกพลั่วชีวหา, กล่อม, จะห่มเสื้อ พออุ่นเนื้อ, ลมว่าวหนาวยิ่งจะผิงไฟ, หนาวใจจากลั่น, ห่อหุ้ม, หักหาย, แฝง, หยั่งคิดเป็นปริศนา, กำบังแฝง, ตัดใจ, จำจร, จำพราก, จำจาก, ฉากบัง	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
แท่นอ่อนนบรจรรณ, ยากไร้, พระที่แท่น, เลื่อมลายพรอยพรายแพรว	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ได้ดี, มีความรู้อยู่กับตัว, โหระ, เจ้าตาที่อาศรม,	การมีความรู้ความสามารถ

ตารางที่ 5.153 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
สตรี, นาง, ต่างพันธุผิดเพื่อน, ให้พบประสบกัน, เสนหา, โคกรักหนัก ยิ่ง, อวรณ์, หวังสวาท, อาลัย, ใจจะขาด, สะอื้นอันตันใจ, โศกา, พ่อ, อ้างว้าง, ตามใจปอง, ตัวแม่, พูนหัว, ได้ไหมลิ้มเก่า, เรา, หมายถึง, สมนึก, อดสู, เจ้าพี่เอ๋ย, หนาว, น้อง, ใจรัญจวน, ชี หึ่ง, ของเขา, คูหมื่น, ครองมิตรพิศวาส, สมร, อวรณ์, โกรธ แค้น, หญิง-ชาย, เขา, กล้ากลืน, พี่, เสียตาย, พี่ยา, ยิ่งคิดยิ่ง หวนหวน, เปลี่ยวใจ, ต้องใจ, กลอยใจ, ของตน, โมโหุน, หมกมุ่นมัวเมาว่าตัวดี, สันดาน, ว่างเงใจ, เมิน, นึกน่าน้ำตา ไหล, ตระอใจ, หนักอุรา, ใจอาลัยหา, จะเป็นบ้าเสียเพราะรัก สลักทรวง, เหล่า-เผ่าพันธุ์, รโหฐาน	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ระบอบประเพณี, ศรี, ถาวร, ประเทือง (เพิ่มพูน), ดีด้วยศัตรู, ประเพณี, มีชัย, ความรัก, สงวน, ปรีชาชาญ, รักษาสัจจา, รอบคอบ, สรรเสริญ, รัก, พลัดพราก, กว้างใหญ่	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ลำแดงฤทธิ์, อดกระซอก, องค์พระบุตร, สมวงศ์พงศ์ประยูร, ห้าม, ท่าน, ทรงเครื่อง, มีกำลัง, อาวุธ, ประหาร, บุตรเจ้า, ต่อตี, แพ้ แลชนะ, โยธาทาญ, คีฏ, มเหสี, ว่างหลง, เชิญ, คำนับ, ฟังคำ จำตาม, ดาบ, เกรงกลัว, ตัดเกศา, สอน, เกณฑ์ไพร่, ย่อมเยาว์ เบาความได้สามปี	อำนาจนิยม
เวียนเทียน, ปลาอนนต, ติมิง, ขาตินี้, กรรม, ขาติหน้า, สงสาร, ปราณี, วิญญาน, พาล, นิจจาเอ๋ย, พุทธันดร, ทุกข์สุขชั่วดี, บุญ, ตัณหา, ทางสวรรค์, ทางธรรมพระกรรมฐาน, กุศล, เคราะห์, เมตตา, เวร, บรรณศาลา, อาศรม, โรงฉัน, ไตร	พุทธศาสนา
ถวาย, ไสยาสน์, บรรทม, เขนย, พระ, พูลกระหม่อมจอมกษัตริย์, ตรัส, สรงน้ำ	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
ชื่นใจ, กลองประโคมตรึงสังข์ประดังเสียง, เสนาะสำเนียงดนตรีปี ไฉน, ฝ่ายละครมอญรำ, เดินซูลมุน, กลิ่นเล่น, ร่วมรู้รัก, เที่ยวสัจจ, ชม, ชมชื่นระรื่นรส, นอนเอกเขนก, ชมเดือนหงาย สบายใจ, ชื่นรื่นรอย, เสนาะ, ไม่ชูชื่น, ชมเชย, เพราะเสนาะ เสียง, เสนาะเพียงพิณเพลงบรรเลงลาน, พาชื่น, ปรีดิ์เปรม, ชม เมือง, จำเพาะเพลิน, ร่มสำราญ	ความสนุกสนาน

5.5.19.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติทั้ง 4 ประเภท คือ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังเนื้อหาตามตารางที่ 5.154

ตารางที่ 5.154 มายาคติในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
หลังปลาอนันต์นอน ปลากระดิกพลิกครีบทวีปไหว เมรุไกรโยกยอดจะ ถอดถอน มัดติมิงกลิ้งเล่นขลุ่ย, พุทธรังษี, อันชาตินี้มีกรรมจำ นิรา เมื่อชาติหน้าขอให้พบประสพกัน เป็นมนุษย์ครุฑพาเทวาริราช , นางอัปสร, ไม่เห็นทางสวรรค์เป็นสังสาร	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, ภพชาติ, เทวดา, สวรรค์)
มังกรลำแดงฤทธิ ให้มีตมิดกลางทะเลและเวหา, ครั้นเวียนเทียนสำเร็จ ได้เจ็ดรอบ ตามระบอบประเพณีพิธีไสย ไหรววนแว่นวิเชียรที่ เวียนไว้ แล้วดับไฟบอกคว้นด้วยทันที, (๔๕) ประเพณีตั้งให้หลัง หัก มันก็มักทำร้ายเมื่อภายหลัง จะเข้าใหญ่ไปถึงน้ำมีกำลัง เหมือนเสื้อขังเข้าดงก็คงร้าย, (๗๕) เขาย่อมเปรียบเทียบความว่า ยามรัก แต่น้ำผักต้มขมขมว่าหวาน ครั้งจิตจางห่างเหินไปเนิ่น นาน แต่น้ำตาลก็ว่าเปรี้ยวไม่เหลียวแล, (๑๑๑) แคดาบตัดกัณฑ์ ยังมีโย หรือตัดใจขาดเด็ดไม่เมตตา, (๑๑๗) จะดูว่าชั่วดีดูที่ทาง จะดูนางดูแม่เหมือนแลเห็น แม้อย่างห่างต้นหล่นกระเด็น ก็จะเป็น ตามเหล่าตามเผ่าพันธุ์	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, พิธีกรรม, ไสยศาสตร์, คติสำหรับการ ดำเนินชีวิต)
ทูลกระหม่อมจอมกษัตริย์, ถึงยากไร้ไม่มีพระที่แท่น จะกางกอดทอด แขนแทนแขน, ตรัสสอน, แล้วเกณฑ์ไพร่ไปล่าเนา, พระรอบคอบ คุณนั้นสุดสรรเสริญ, ถวายองค์พระบุตรศรีสมร-มาแซมจอนทัด ให้กุมาร, ประหารบุตรเจ้าลงกา	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
(๓) ถึงร้อยรูปผาสุมาลัย จะชื่นใจเหมือนสตรีไม่มีเลย, หอมบุปผา มาลัยไม่ยั้งยืน ไม่ชู้ชื่นเช่นรสพจมาน, มเสื้ชีหึ่งเหมือนหนึ่งเสื้อ, หญิงก็ม้วยลงด้วยชาย ชายก็ตายลงด้วยหญิง, (๔๓) อันเป็น หญิงชิงคู่เขาชู้ขึ้น เหมือนกลิ้งกลืนของสาลักมักสะอีก, แม่ยอด หญิงมิ่งขวัญจะรัญจวน เสียตายนวลเนื้ออุ่นละมุนทรวง, รั้งมัก ง่ายให้ชายชิด, จะดูนางดูแม่เหมือนแลเห็น	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

ตารางที่ 5.154 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
สินบุญ, เหมือนใครตัดเศสาธุอาสัณ, จนล่วงลับกับกัลป์พุทธานดร	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย, การสิ้นยุคหรือสิ้นกัป)

5.5.20 เพลงยาวกรมศักดิ์ฯ (พยศ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 455-459

5.5.20.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมศักดิ์ฯ ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 9 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (9) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.155

ตารางที่ 5.155 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมศักดิ์ฯ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พี่, ให้, แคลง-แหงใจ, พยาน, น้อง, จ้านง, อย่าหน่ายหนีเสให้ เบือน, เปนเพื่อน, ร่วมอุทร, หวันเทวศ, หวัง, คับอุรัง, สายสมร แม่พี่	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
รับประกัน, ขอมอบขวัญ, ขอมอบชีพมอภักภักดีด้วย, ประคอง	ภาระบุญคุณ
อ้าง, ต้องจำจน, ลิ่นเลือน, หักประสงค์	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ประจง, พยายาม, นายประกัน, มลทิน, งาม, รุ่งเรือง, สัตย์	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ครวญาก, ยากลำบาก, ระย้ายาก, เชิญ, สุวรรณบัตร	ความมั่งคั่งร่ำรวย
พระน้อง, ไท, ไต้สวน, เตือน, ขวัญเมือง	อำนาจนิยม
บุพเพ, ปาวณี, เณดู, ภพทวีปสาม, บุญน้อย, ทุกข์	พุทธศาสนา
ไสยาศน์, บรรจงถวาย, บรรทม	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
สุนทร (ไพเราะ), ประลองเล่น, ชม, เปลื้องปลดเคว้าบันเทาเท, ดุริยางค์สังคีตดีสี่สังข์ แตรฝรั่งดนตรีปี่ประสาน, เกษมสุข	ความสนุกสนาน

5.5.20.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมศักดิ์ ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.156

ตารางที่ 5.156 มายาคติในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมศักดิ์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ส่องภาพทวีปสาม, นุพเพ, อ่างไททิพโสตรเปนพยาน, สุธาราร, ขวัญ, เจริญขวัญขวัญเมือง, บุญน้อยก็จะชำระยาปาก	จักรวาลและชีวิต (ไตรภูมิ, ภาพชาติ, เทวดา, ขวัญ, บุญกรรม)
ล่ออาศน์เขาแต่งไว้บรรจงถวาย, ลงแผ่นสุวรรณบัตร	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ)
เมื่อน้องม้วยจะยอมม้วยด้วย, กว่าจะดับสูญสิ้นชีพิต	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

5.5.21 มัทนะพาธา (มพธ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 525-543

5.5.21.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ ค่านิยมทั้ง 10 ประการ คือ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.157

ตารางที่ 5.157 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
โปรดประทานพร ประสาท, ใฝ่ประทับประคอง	ภาระบุญคุณ
จะขัดถูก็มีได้, ระอาละอาย, แสรั่ง, ประนีประนอม, ยินยอม, อาย, พุดได้ละหลายล้น, ประจบ, หลอก, บัดขึ้น, ประจบสอผู้รัก	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 5.157 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
วังเวง, ถวิล, สมมะโนสิทธิ, พี่, วรุ (หญิงสาว), เจ้า, ปอง, ดนุ (ข้าพเจ้า), น้อง, คู่ซิดสนิธน้อง, นารักกับชาย, ผูกพัน-ธนะจิตตะ ของฤดี, นาง, มนะจอบจิตจาง, โปรดปราน, เปื้อ, ละห้อย, โศกเศร้า, ยวนตา, ฤ, ยกเปนภริยา, ปลุกตัว, สนิธนิทร์, ชาย, ใจวามและหวาม, บุรุษ, สีนหา, บหวลคิดถึงเจ็บกาย, สมัคมะ นะร่วมสินหา, หญิง, ตัว, ผัว, ตระหนี่, ดนุ, ภริยาและมิตรดี งาม, ประไพ, ประสิทธิ์, ประติบัติระเบียบดี, รัก, ร้างรัก, พิถีพิถัน, ทะนุถนอม, รักสมัคสมาน, สุข, วิชาล, ความรัก, อุปะสัคคะ, เกียรติคุณะ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
สุพรรณ, มากมว, พิมานมณี, โกฎิ, มณิรัตน์, วณิศา, มั่งมี, ทรัพย์ ยะมากมี	ความมั่งคั่งร่ำรวย
สุระศิลปวิชาญาณฉลาด, ศิลปะ, วิทยายุทธสรรพะ, เชี่ยวชาญโยคะวิธี, สุภาชิตบุราณว่า	การมีความรู้ความสามารถ
คชสุเรนทระทรง, หม่า, ประลัย, ก้องโกญจนาท, เปนเจ้า, ข้าขอบ กรณียพิธีมะยะบวร, ถือคังขัจักระคะทธารณผ้น, ปราบ, พระพี ระ (นักรบ), ข้าขอบกรณียพิธีมะยะวิจิตร, สอน, ขุน, ข้าบาท, ธ, ปราบกฏเกียรติยศเกรียงไกร, นางใน, ข้าน้อย, บุรี, กลัว, ที่ซัง, ผูกไว้, ดึงไปด้วยกำลัง, ยิงห้ามก็ยิงคลัง, ยงยศ, ยงศักดิ์, กำลัง, หยิ่งเย่อ, บังอาจ	อำนาจนิยม
พิสุทธิ, บุญ พระองค์, ทรง, องค์, พระ, กระหม่อม, อภิเชกะสมรส รำระบำระเบง, พิรมประเลง, ไพเราะ, สะหรรษ์, ละเลงเล่น, รื่นฤดี เย็น, ภิรมย์สม, ชม, รมยะระรื่นระรอยใจ, ระรื่นระรอยใจ, ดุริ ยางคะดีดใน, เริงรมย์, ฤดีเพลิน	พุทธศาสนา การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความสนุกสนาน

5.5.21.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ
มายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ
(3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.158

ตารางที่ 5.158 มายาคติในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
สุระคชสุเรนทระทรง, พระคณศะเทวะศิวะบุตร, นารายณะเทพเกลิง อุระคะอาสน์, สุระ, ธาดา, กณะสวสุรางค์สวรรค์, ฟากฟ้าสุราลัย	จักรวาลและชีวิต (เทวดา, สวรรค์)
ข้าบาทจะขัดถูกมิได้ ผิพระองค์จะทรงปอง, พระองค์ทรงเป็นเทวาริบดี ปรากฏเกียรติยศเกรียงไกร, จะโปรดปรานข้าบาท, เมื่อพระเปื้อน ช้าน้อย, กระหม่อมฉัน	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)
ที่จะกอดวรุณและจุมพิตเจ้า, เต็มใจมิเต็มคนก็ต้อง ประดิษฐ์ระเบียบดี , วรรณวล บ่มีควรระอาละอาย อันนาริกับชาย ถูกควรจะร่วมรัก รูปเจ้าวิไลยราว สุระสร้างประจิตประจักษ์, จะรักและยกเป็น ภริยาภิรมย์สม, งามเกินมนุษย์จริง กลดหญิงนิมิตรฝัน, (๓๕) ครา นี้สัพพชาย วรอุบิเศษวิศาล ใจวามและหวมปาน ฤตินั้นจะโลด จะลอย, บุรุษยามสินเหา ก็พูดได้ละหลายลั่น, (๕๕) หญิงใด ตระหนัตัว ละก็ผัวบรักยืน ฉนั้นบขัดขึ้น และประจบสอผัวรัก	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
ฆ่าพิษณะสิ้นสุด ประลัย, เปนเจ้าสิปปะประสิทธิวิวิธะวรรณ วิทยา วิเศษสรรพสอน, ชีขุนสุบรรณราช-ถือคังขัจักระคะทาธรณิผ้น ปราบยักษ์กุมภกันท์ มะลาย เขียวชาญโยคะวิธี, โอม, พิธีมะยะ บวร จงโปรดประทานพร, พิธีมะยะวิจิตร จงสมมะโนสิทธิ, จะหา ซึ่งภริยาและมิตรดี ผิทรัพย์จะมากมี กับได้ประดุจใจ	อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, พิธีกรรม, ไสยศาสตร์, คติสำหรับ การดำเนินชีวิต)

5.5.22 ระเด่นลันได (รลต)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 544-545

5.5.22.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องระเด่นลันไดที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 7 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (5) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (6) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.159

ตารางที่ 5.159 คำนิยมในวรรณคดีเรื่องระเด่นลันได

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
น้อง, ไร้ญาดิวงศัพสา, หมายถึง, โคตรพ่อโคตรแม่, เขา, เมีย, ไอ้, พ่อ, พ่อ, อาลัย, ไม่ไยดี	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
พี่	ภาระบุญคุณ
กล่อม	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
ตีมา, ซาติข้า, เชือด, ทรงศักดิ์	อำนาจนิยม
ใจบุญ	พุทธศาสนา
พระบาท, บาทาพระโถมศรี, พระ	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
สบายใจ	ความสนุกสนาน

5.5.22.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องระเด่นลันไดที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติ 3 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.160

ตารางที่ 5.160 มายาคติในวรรณคดีเรื่องระเด่นลันได

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
รับขวัญ	จักรวาลและชีวิต (ขวัญ)
หมายพี่บาทาพระโถมศรี, ถีบด้วยพระบาทดังซาติข้า, อยู่ถึงเมือง ตานีเขาตีมา	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ, ชาตินิยมไทย)
พอพลบรบเมียเข้ากระท่อม พอนั่งกล่อมจนหลับแล้วรับขวัญ, จะทิ้ง เมียเสียได้ไยดี	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
ตายโหงตายห่าก็ตายไป	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

5.5.23 ราชพิลาปคำฉันท์ (รชพ)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 546-547

5.5.23.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีเรื่องราชพิลาปคำฉันท์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 3 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยม

การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.161

ตารางที่ 5.161 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องราชาธิลาปคำฉันท์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
รlung (ใจห่วงถึง), นุช, เรียม, พเนจรหา, จิตฤาแลดลจร, นุช, ผ่า กายแยกเอาจิตลี	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
พระทัย, พระนาภี	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
แสนสนุก	ความสนุกสนาน

5.5.23.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องราชาธิลาปคำฉันท์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.162

ตารางที่ 5.162 มายาคติในวรรณคดีเรื่องราชาธิลาปคำฉันท์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ผ่ากายแยกเอาจิตลี	จุดสิ้นสุดของชีวิต (วิญญาณ)

5.5.24 ลักษณะวงศ์ (ลขว)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 548-552

5.5.24.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลักษณะวงศ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ ค่านิยม 9 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับ ภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจ นิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (9) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.163

ตารางที่ 5.163 คำนิยมในวรรณคดีเรื่องลักษณวงศ์

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยม
เขา, แม่, เจ้า, โคก, กอด, นาง, อวรณ์, ไศกาลัย, แม่เอ๋ย, ใคร, กำสรดกรรแสงให้, ชีวิตแม่นี่, อนาคต, สะอื้นอันกรรแสง, นารี, น้อง, ผัว, ในกายตัว, อาลัยลาญ, ตรีกตรอง, นางโฉมยง, สงสารกาย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
ประคอง, พี่พ่อแม่, พี่	ภาระบุญคุณ
ทน, รอร้งยังจิต	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
มลทิน, รากิ, เสียสกุล, ช้องประสาน, อำพน, งาม, รัก	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
เพชรนิลจินดา, ระตะเรียง, พิมาน, วิมาน, รถมณี, ตกอับ	ความมั่งคั่งร่ำรวย
พระกุมารโอรสา, พระชนนี, ขอโทษ, พระโอรส, ประหารผลาญ, ทรง รถบุษบก, รถเครื่องรอนางพนักงาน, ขยายพล, พลมาร, ช้างที่ นั่ง, แสงเครื่อง, ทรงเอกองค์พระยุพิน, ที่นั่งช้างช้างล้อมอยู่ พร้อมหมด, ที่นั่งรถรถล้อมอยู่พร้อมส้าง, พล	อำนาจนิยม
สงสาร, โปรดปรานี, กรรม, ทุกข์เวทนา, จัวนรกถึงสิบหกลูก, เวรา , บาปกรรม, ฤกษ์, มาร, ชั่ว, อาภัพ	พุทธศาสนา
พระแม่, พระ, องค์, ทรง, พระษัตริย์องค์ทรงเลิศประเสริฐพระษัตริย์, พระพักตร์	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
ร่วมภิรมย์, ครีกครื้นเครงโครมประโคมคึก	ความสนุกสนาน

5.5.24.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลักษณวงศ์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต และ (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.164

ตารางที่ 5.164 มายาคติในวรรณคดีเรื่องลักษณวงศ์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
จัวนรกถึงสิบหกลูก, กลาดกลบในนภางค์, ช้างที่นั่งลอยเลิศ ประเสริฐช้าง หน้าส้างดูงามทั้งสามหน้า งาจะช้อนดาวตกทั้ง หก งาจะคว่ำเดือนงามทั้งสามงวง, อินทร์, นางอัชรา, เป็น กรรมแล้วแก้วตา, แม่นี้มีกรรมจำจะม้วย, จะตรากตรึงบาปกรรม	จักรวาลและชีวิต (นรก-สวรรค์, เทวดา, กรรม, บุญ-บาป)

ตารางที่ 5.164 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
กระษัตริย์องค์ทรงเลิศประเสริฐกระษัตริย์ ช่วงชีวิตแสงเครื่องดูเรื่อง ช่วง ดวงพระพักตร์ผ่องเหมือนกันเดือนดวง, พระกุมารโอรสา, พระชนนี, พระไม่โปรดปรานี้, จะบรรล้วยด้วยพระแม่, กอดพระลูก น้อย, พระโอรส, กันแสงทั้งสององค์, อันนารีมีคู่ประคองแล้ว ไม่ผ่องแผ้วมลทินเป็นปัทมัย, เหมือนน้องนี้ได้ ร่วมภิรมย์ผัว เสียสกุลพุดนกรรมในกายตัว, จะพึงผัวซ้ำตัวระยำ ยับ	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ) สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.5.25 ลิลิตนิทราชาคริต (ลนช)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 571-588

5.5.25.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตนิทราชาคริตที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยมทั้ง 10 ประการ คือ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (7) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (8) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (9) ค่านิยมการเกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (10) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.165

ตารางที่ 5.165 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตนิทราชาคริต

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ประดิษฐ์คิดสักกรา ใคร, เพื่อนกิน, เพื่อนตาย, กรรหาย, เดียวตาย, ภรรยาเพื่อนฝูง, คิด คะนึ่งในใจ, ตรึงอุระรุมรัก, ประสงค์, ใจพอ นึกนา, สบจำนง, เสียตาย, คับอกอ้ออ้วนจิต, หึง, เขา, มึง, หมาย, เจ้า, น้อง, พี่, ไกรธ, ครวญหา บิตุเรศเลี้ยง ดนัย, ถ่ายแทนชีวาอาตม์, ฝากผีไข้, พระคุณ, ชุบเลี้ยง, พระคุณเพียงพสุธาและนภากาศ	การมีความรู้ความสามารถ การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ภาระบุญคุณ

ตารางที่ 5.165 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
แขนงหนี, ทอน, คลาดพันพรวคภัย, แก้ว, แม่ไม่รักทำรัก, จำงดยั้ง, คำโกหก, บ่เชื่อบระคาย	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
สอดส่อง, พรั่งพร้อม, ไพบูลย์, สะอาด, โสภา, งาม, บริบวรณ, เจริญศรี, สวัสดิ์, นิยม, แจ่มความจริง, ผิดชอบ	ความสัมพันธและคุณธรรมทางสังคม
สิ้นทรัพย์, บรมราชศฤงคาร ห้องพืมานมนเพียร-ใหญ่กว้าง, โอฟาร	ความมั่งคั่งร่ำรวย
เลิศแกมทอง, ะย้ารัตนเรือนสุวรรณ, พานทองคำ, สิ้นซัง, คลัง	
ลงโทษ, เชิญ, ทูลความ, ท่านไท้, หมูมาตย์มนตรี, สั่ง, น้อมนอบ	อำนาจนิยม
เกล้าเคียมคัล, อาสนอิงองค์, ฐบคมหอกดาบ, วังไท้, ไท้เบศร, พระเดช, ครอบเกล้า, ข้าพระ, ท่าน, ดีชาโทษ, ด่าว่า, ข้าบาท	
การุณย์, ดีชั่ว, ทุกข์สุข, กรุณา	พุทธศาสนา
พระสุรสีหนาท, พระบาท, ชนมชีพยั้งยืนนาน, พระพละปฏิภาณ, ดำรงสิริราชฐาน สมบัติ, ทรงธรรม, พระบาทเจ้า, พระองค์, พระราชทาน	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
สำราญ, เขยกล้า, พิศเพลิดเพลินเขยชม, เพลิดเพลินบมิวาย, สรวล, ชัน, หลอกเล่น, เล่น, เมามัวสนุกแท้, ھرรษา, คำขับ ร้องแสร, ร้องร่ำสำราญล้น เล่นทั้งดนตรี, พูนเกษมศานต์สุขสบาย, งาน	ความสนุกสนาน
ปีใหม่	

5.5.25.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีเรื่องลิลิตนิทราชาคริตที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมาผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท ได้แก่ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (2) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.166

ตารางที่ 5.166 มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตนิทราชาคริต

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
นินยหญิงท่านว่าไว้ คำมี อยู่นอ พังบ่ม่นวาที มักพลั้ง	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
เพื่อนกินสิ้นทรัพย์แล้วแขนงหนี-เพื่อนตายถ้ายแทนชีวาอาตม์	อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

ตารางที่ 5.166 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
หลอกเล่นกับวังไท้ ดังนี้แห่งตาย, (๑๑) ทูลความแต่ท่านไท้ ทันทิ ปวงหมู่มาตย์มนตรี พรั่งพร้อม คอยฟังพระสุรสีห์นาทสั่ง หาเฮย จักสู่พระบาทน้อม นอบเกล้าเคียมคัล, เจริญศรีชนม์ชีพยัง ยืน นาน ยิ่งเทอญ พระพละปฏิภาณ จ่งแผ้ว ดำรงสิริราชฐาน สมบัติ, (๔๗) ข้าไ้ธิเบศร์ผู้ ทรงธรรม์ พระเดชพระคุณครัน ครอบเกล้า ข้าพระไป่อยากอัน ไต่ปาง นี้นา ขอแต่พระบาทเจ้า จ่งแจ้งความ จริง, เดิมพระองค์กรุณา ข้าบาทมาชูปเลี้ยง	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ)

5.5.26 ลิลิตพระลอ (ลพล)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 589-618

5.5.26.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ
ค่านิยม 9 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับ
ภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับ
ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจ
นิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (9)
ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.167

ตารางที่ 5.167 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พึงใจกาม, ไคร, ไข้ใจ, สองพีนึกในไว้, พี่เอย, พี่, สองเชื้อ, สองพี่, กรรชิต, แม่, ปอง, สองเจ้า, อยาก, เรา, เขา, เจ้า, พ่อ, ส้มตน, สมร, น้อง, ร้อนรนทรวง, ไศก, ร้าให้, ครวญคร่ำ, เรียม, นงนุช, ไคร่กลั่นใจตาย, เมียตน, ญ, น้ำตาไหลหลังให้, พอใจ, หวัง, คิดถึง, ใ้, จอมขวัญ, ขวัญพี่, เสียแม่เสียเมีย, ตน เลี้ยงโลกา, ช่วย, ักดี, สมอง, อุ่มท้อง, ฐบเลี้ยงรักษา, ผู้มีคุณ, ขอ, แม่สงวนมาแต่ตั้ง มีครรรัก ลูกเอย, รักลูกรักได้ร้อย ส่วนล้ารักตัว ทุกประเทศชม, งาม, เสียเงาเสียงเล่าอ้าง, ผจง, พูลเพิ่ม, สงวน, ถนอม, รัก, เกลิม, เพา (งาม)	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ภาระบุญคุณ ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม

ตารางที่ 5.167 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	คำนิยาม
กล่าวอ้างเย็นยอ, กลกล่อม, กลเกลียดเกลียว, แสร้งใส่กลปกปิด เจื่อนไว้, ซ่อน, เอาชอบลอบปนให้ แปลกร้ายเป็นดี, กล, ชุกเท็จ, อาย, กล่าวมารยา, ความเท็จ, คั่นจเป็นกล, จำจาก, สุตทาน สุตหัต, เสี่ยงน้ำ, ค่อยผันค่อยผาย, ทำคร้านมารยา	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
แก้ว, วัง, ปราสาท, ทองธารทรง, ภูษามรรณเเลื่อมลาย, รัตพัสตร พรายไพจิตร, สังวาลตรองตาประดับ, ทับทรวงแสงรุ่งรัง, พลอยเพชรพุ่มยรรยง, ทองทองกรจำรัส, สิ้นสางสอดจ้าง, เหล็กเงิน	ความมั่งคั่งร่ำรวย
เจ้าจอมโลก, ถวายบำเรอทำวให้, เจ้ากู, แต่บาททางค์สุดเกล้า, ให้, ราชธิดา, องค์อ่อนให้, ปู่, ปู่เจ้า, ท่าน, ทำว, เหนือบาทยุคลขุน, สยายเกศเช็ดบาทให้, ทรงพิไชยอาวุธเสร็จ, ดังพระยาราชา ไกรสร, ทำวให้, จัปพิไชยอาวุธราชพล, ธ, ยกทัพ, สนม	อำนาจนิยม
บุญ, ทำบาป, แรงบุญ, ทุกข์, ทางธรรม, เบกษา, ปรานี	พุทธศาสนา
ธิดาผู้มีบุญ, พระองค์, พระกร, พระเกศ, พระบาท, ถวาย, เสวย, เสด็จ, ทรง, ธิราช, บพิตร, พระ, ทรงครรรค์, ทรงมกุฎภูษาสรรพ, จอมราช, ภูธร (พระราชา), ภูเบศร์, พระองค์, เชิญราช, พระผู้ จอมจักร, พระปิ่นไตรจักร, ปิ่นเกล้า, พระผ่านไศศวรรย์, เสวย ราช	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
เกษมสุขพูล, แสนสนุก, สรวลเสียงขับอ่าน, พังเสนาะ, สรวล กระสันต์, ฟ้อน, สำราญสุขเปรมปรีดิ์, ยินดี, ชมเชยกลั่น, ชม, หารษ์	ความสนุกสนาน

5.5.26.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติทั้ง 4 ประเภท คือ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการ วิเคราะห์ตามตารางที่ 5.168

ตารางที่ 5.168 มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
แรงบุญส่งสนองมา, รับขวัญ, ขวัญพี่, จอมขวัญ บุญเจ้าจอมโลกเลี้ยง โลกา, ถวายบำเรอท้าวไท้ ธิราชผู้มีบุญ, เสี่ยง ยอมมอยศใคร ทัวหล้า, สุดท้านสุดท้าว สุดบุญ-เหนือ บาทยุคลขุน-สยายเกศเช็ดบาทให้ ธิราชไว้เป็นเฉลิม, ทรงพิไชย อาวุธเสร็จ บพิตรเสด็จนวยนาด ดังพระยาราชนครินทร์, เลี้ยงยาก นักท้าวไท้ ธิราชผู้มีคุณ, ทรงมกุฎภาษาสรรพ จัปพิไชยอาวุธราช พล-ยกทัพตามจอมราช, เชิญราชชมไม้ให้ลี้ กิ่งกัมถวายกร, พระ ผู้จอมจักร ปิ่นเกล้า, พระผ่านไธสวรรย์ เสวยราช, ราชธิดา, พระ ปิ่นไตรจักร เสด็จตลอด, ศรี อโยธยา ฤๅว่า ถึงเลย ทุกประเทศชม ค้อยค้อย กล่าวอ้างเย็นยอ ร้อยชู้ฤๅเท่าเนื้อ เมียตน เมียแลพันฤๅดล แม่ได้, แม่สงวนมาแต่ตั้ง มี ครรรภ์ ลูกเอย เรานี้เราเทพเจ้า จอมผา ไล้ณา เขาใส่สมญาเรา ปู่เจ้า-เสวยพิภพล้าน เข้า, (๓๓) ปู่เห็นสองเจ้าเฟ่ง ภักดี อยู่ณา ใจปู่ปองปรานี หนู่ม หน้า ปู่เอากรยาศรี ผจงแต่ง ถวายนา เห็นปู่รับสองเจ้า พี่น้อง ยินดี, มาภูจะเสี่ยงน้ำ นองไป ปรี่นา-ผิวกูจะคลาไคล บ รอด คีน นา น้ำจุงเวียนวนแม่ รอดไล่จุงไหล, เด็บบัวแม่เด็จอร ยังเยื่อ โย นา ไขใจแต่จักตาย ดีกว่า, ใครกลั่นใจตาย, ไขกลฉีไล่ขาด, ไก่ผีไขว่เอากู, ชั่วฟ้าล่มกัลป์	จักรวาลและชีวิต (บุญ, ขวัญ) สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ, ชาตินิยมไทย) สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย) อัตลักษณ์ (อำนาจเหนือธรรมชาติ, ไสย ศาสตร์, คติสำหรับการดำเนินชีวิต) จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย, ผี, สิ้น ยุคหรือสิ้นกัลป์)

5.5.27 ลิลิตเพชรมงกุฎ (ลพม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 620-622

5.5.27.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตเพชรมงกุฎที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัย
พบค่านิยม 4 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (2) ค่านิยม
เกี่ยวกับอำนาจนิยม (3) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (4) ค่านิยมเกี่ยวกับ
ความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.169

ตารางที่ 5.169 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องลิลิตเพชรมงกุฏ

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
หาญกล้า, ชัยสุขสวัสดิศรี	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
กอบพล, พลม้าเมื่อบเมือง, พลเรื่องราชรถ, พลคชคังคาม, ชัย สิทธิฤทธิ, ชัยยศเดชเพื่องฟ้า, ไพรฟ้า	อำนาจนิยม
ชัยเยาวเรศ	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
สุขรมย์	ความสนุกสนาน

5.5.27.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลิลิตเพชรมงกุฏที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.170

ตารางที่ 5.170 มายาคติในวรรณคดีเรื่องลิลิตเพชรมงกุฏ

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
(๑) กอบพลหาญกล้า กอบพลม้าเมื่อบเมือง กอบพลเรื่องราชรถ กอบพลคชคังคาม, ชัยเยาวเรศเรื่อง ธรณี ชัยสิทธิฤทธิ ท้าวหล้า, ชัยยศเดชเพื่องฟ้า ไพรฟ้าสุขรมย์	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ, สถานะ, สังคมสงบสุข)

5.5.28 วิวาทพระสมุทร (วหม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 637-638

5.5.28.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องวิวาทพระสมุทรที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (3) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (4) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (5) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม และ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.171

ตารางที่ 5.171 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องวิวาทพระสมุทร

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
หักอารมณ์, วิงวอน, แสร้งแกล้งทำเฉย	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 5.171 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
พี่, เลือกได้ตามใจ, สรวมกอด, แม่ยอดรัก, พ่อยอดยาจิต, มิตร, แสนระทมระทวย, ผู้หญิง, ผู้ชาย, หล่อน, อยากเซย	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
รัก, สมัครงจะรักกัน	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ลำบาก, ยาก	ความมั่งคั่งร่ำรวย
เจียมกายา	อำนาจนิยม
ชม, เชยชิดชม, น่าชื่นนัก	ความสนุกสนาน

5.5.28.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องวิวาห์พระสมุทรที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.172

ตารางที่ 5.172 มายาคติในวรรณคดีเรื่องวิวาห์พระสมุทร

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
จะยืนชมขวัญตาผู้ยาใจ กว่าจะได้สรวมกอดแม่ยอดรัก, หญิงต้อง เจียมกายามาแต่เยาว์, หญิงถึงรักต้องแสวงแก้แค้นทำเฉย หวังให้ ชายอยากเซยยิ่งขึ้นนัก	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)

5.5.29 เวนิสวานิช (วนน)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 639-643

5.5.29.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องเวนิสวานิชที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 8 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ (3) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (4) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (5) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (7) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และ (8) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.173

ตารางที่ 5.173 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องเวนิสวานิช

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
ในสมองตรองจงดี, ใคร, ผู้ใด, น้อง, เพื่อนยา, ร้องรำพัน, ถวิลถึง, รูปชั่ว, ร้อนใจ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงรดี, ให้อาหาร	ภาระบุญคุณ
นอกสุกใสในเป็นไพร, พุดเพราะเหมาะคำซ้ำ, พจนปดลง, แฝงใน รูปงามล้ำล่อลงตา, อำพราง, ลิ่นคนนิ่งไม่ดี, ปิดโปง, โว	การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม
คนโกง, ระยำ, ความรัก, รัก, สงบ	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
ผู้ฉลาด, ผู้ฉลาดปราชญ์เปรี๊ยะ	การมีความรู้ความสามารถ
ใหญ่ข่มน้อย	อำนาจนิยม
สงสาร, ทำดี, สวรรค์, ชั่ว	พุทธศาสนา
สำราญ, ชม	ความสนุกสนาน

5.5.29.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องเวนิสวานิชที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติ 3 ประเภท คือ (1) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (2) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.174

ตารางที่ 5.174 มายาคติในวรรณคดีเรื่องเวนิสวานิช

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
(๑๑) ถ้าไม่ทำดีในแดนดิน จะถวิลถึงสวรรค์นั้นอย่าหา	จักรวาลและชีวิต (บุญกรรม, สวรรค์)
ลิ่นหญิงโง่งงทั้งรูปชั่ว จนไร้ผิวควรสงบเพื่อปิดโปง	สังคม (สตรีเพศ, ปิตาธิปไตย)
พจนปดลงปวงระยำ แฝงในรูปงามล้ำล่อลงตา, ลิ่นคนนิ่งไม่ดี ที่ควรนิ่งนั้นก็มิแต่ลิ่นโค	อัตลักษณ์ (คติสำหรับการดำเนินชีวิต)

5.5.30 ศกุนตลา (ศกต)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 644-645

5.5.30.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องศกุนตลาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ ค่านิยม 5 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับ

ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (4) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม และ (5) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.175

ตารางที่ 5.175 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องศกุนตลา

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
นาง, ยอดนางคราญ	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
งาม	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
นุ่งผกากรอง, เครื่องทองไพศาล	ความมั่งคั่งร่ำรวย
ปิ่นโลกา	อำนาจนิยม
ผู้ผ่านแผ่นไผ่	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

5.5.30.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องศกุนตลาที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบ มายาคติเกี่ยวกับสังคม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.176

ตารางที่ 5.176 มายาคติในวรรณคดีเรื่องศกุนตลา

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
ควรแต่เป็นยอดนางคราญ ควรคู่ผู้ผ่านแผ่นไผ่	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ)
ผิวสีนวลละของอ่อน มะลิซ้อนดูดำไปหมดสิ้น-งามโอษฐ์ดังใบไม้อ่อน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
งามกรดังลายเลขา งามรูปเลอสรรพวิญญา งามยิ่งนุปลาแบ่งบาน	

5.5.31 สมุทรโฆษคำฉันท์ (สมม)

วรรณคดีเรื่องนี้ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 646-651

5.5.31.1 การวิเคราะห์ค่านิยม

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบค่านิยม 6 ประการ ได้แก่ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (4) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม (5) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และ (6) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.177

ตารางที่ 5.177 ค่านิยมในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์

คำ ข้อความ ประโยค	ค่านิยม
นาง, โอบองค์, หมายถึง, กระสันโคกพิโยคทุกข, กระหวนกระโหยหา, ระบมจิตร, รันทมทุกข, อูระสะท้อนนฤทัยถอน	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล
สุข, สมบูรณ์	ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม
นิลนภมิลโกล, ประดับมรกตพพราย, พิษุรีย์, หลากกาญจน, เพชร	ความมั่งคั่งร่ำรวย
รัศมี, เวชุกรียมณี, ปัทมราช, อุฬาร (ใหญ่โต), นิลกาฬ, โกเมน, เพทาย, แก้วเจ็ดประการ	
เกรียงไกร	อำนาจนิยม
บทเรศนเรนทร, ถวิลราช, ชนม์	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
สุขรมย, ชมเมอชมชลชมแลชมพนพนม ขึ้นชมและชมสระ, เหิรสำเร็จ	ความสนุกสนาน
สำราญสุขรมยะ, ฟ่อน, ดุริยดนตรี, จำเรียง (ร้องเพลง), ระรื่น	

5.5.31.2 การวิเคราะห์มายาคติ

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ที่ราชบัณฑิตยสถานคัดเลือกมา ผู้วิจัยพบมายาคติ 2 ประเภท คือ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม และ (2) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5.178

ตารางที่ 5.178 มายาคติในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์

คำ ข้อความ ประโยค	มายาคติ
บทเรศนเรนทร	สังคม (อำนาจและผู้มีอำนาจ)
เอยไม้อันกลมงาม คือดังเอยพาวาล วัลย์ทองกระวัดปาน กรนางอัน	สังคม (สตรีเพศ-ปิตาธิปไตย)
โอบองค์	
ถวิลราชจักขาดกมลมรณ บมรอดดำรงชนม์	จุดสิ้นสุดของชีวิต (ความตาย)

การวิเคราะห์ค่านิยมและมายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี จำนวน 31 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์และแจกแจงสัดส่วนเป็นคำร้อยละของวรรณคดีประเภทนี้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.179 และตารางที่ 5.180 ดังนี้

ตารางที่ 5.179 สรุปผลการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

เรื่อง	ค่านิยม									
	การให้คำมั่นสำคัญ กับตัวเองหรือบุคคล	ภาระบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาส และสิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์และ คุณธรรมทางสังคม	ความมุ่งมั่นจรรยา ย	การมีความรู้ ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์	ความเสน่หานาน
กนน				X	X			X	X	X
กกต	X	X		X	X		X	X		X
กขต	X	X	X	X	X		X	X	X	X
ขชผ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
คบต	X		X							X
งปจ	X	X	X	X			X	X		X
จคร	X		X				X		X	X
ชนม	X		X							
ตจม	X	X		X		X		X		
นรอ	X	X					X	X	X	X
บพร	X		X				X			
บลพ	X		X	X			X			
บลต	X			X	X		X			X
บลก								X		
บลธ	X		X	X	X		X		X	
บอพ	X			X	X	X	X	X	X	X
บลอ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
พนธ	X		X	X				X		
พอม	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
พยศ	X	X	X	X	X		X	X	X	X
มพธ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
รลด	X	X	X				X	X	X	X
รชพ	X								X	X
ลษว	X	X	X	X	X		X	X	X	X
ลนช	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
ลพล	X	X	X	X	X		X	X	X	X
ลพม				X			X		X	X

ตารางที่ 5.179 (ต่อ)

เรื่อง	ค่านิยม									
	การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล	ภาระบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์และความร่วมมือทางสังคม	ความมุ่งมั่นจรรยาบรรณ	การมีความรู้ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์	ความสมบูรณ์แบบ
วหม	X		X	X	X		X			X
วนน	X	X	X	X		X	X	X		X
ศกต	X			X	X		X		X	
สมช	X			X	X		X		X	X
รวม	28	15	20	23	17	8	24	19	19	23
ร้อยละ	90.3	48.4	64.5	74.2	54.8	25.8	77.4	61.3	61.3	74.2

ตารางที่ 5.180 สรุปผลการวิเคราะห์มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

เรื่อง	มายาคติ				
	จักรวาลและชีวิต	สังคม		อัตลักษณ์	จุดสิ้นสุดของชีวิต
		ทั่วไป	สตรีเพศ		
กนน					
กกส	X		X	X	
กขส		X		X	X
ขขผ	X	X	X	X	X
คบส					
งปจ	X		X	X	X
จคร		X	X		
ชนม			X		
ตจม			X	X	
นรข	X			X	
บพร				X	
บลพ			X		
บลส		X		X	
บลก				X	

ตารางที่ 5.180 (ต่อ)

เรื่อง	มายาคติ			
	จักรวาลและชีวิต	สังคม		จุดสิ้นสุดของชีวิต
		ทั่วไป	สตรีเพศ	
บลธ	X	X		X
บอพ	X	X		X
บลอ	X	X	X	X
พนธ	X			
พอม	X	X	X	X
พยศ	X	X		X
มพธ	X	X	X	X
รลด	X	X	X	X
รชพ				X
ลชว	X	X	X	
ลนช		X	X	X
ลพล	X	X	X	X
ลพม		X		
วหม			X	
วนน	X		X	X
ศกต		X	X	
สมช		X	X	X
รวม	15	24 (ทั่วไป: 17; สตรี: 18)		17
ร้อยละ	48.4	77.4		54.8

การวิเคราะห์ค่านิยมและมายาคติในวรรณคดีทั้ง 89 เรื่องของหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยนี้ ผู้วิจัยขอประมวลผลการวิเคราะห์โดยสรุปเป็นจำนวนค่านิยมและมายาคติที่ปรากฏในวรรณคดีแต่ละประเภท รวมถึงแจกแจงสัดส่วนเป็นค่าร้อยละของวรรณคดีทั้งหมด ดังรายละเอียดตามตารางที่ 5.181 และตารางที่ 5.182 ดังนี้

ตารางที่ 5.181 สรุปจำนวนค่านิยมในวรรณคดีแต่ละประเภทซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”

ประเภทของวรรณคดี	จำนวน	ค่านิยม									
		ความสำคัญของตัวเองหรือบุคคล	ภาระบุญคุณ	ปรับตัวเข้ากับโอกาส-สิ่งแวดล้อม	ความสัมพันธ์-คุณธรรมทางสังคม	ความมั่งคั่งร่ำรวย	การมีความรู้ความสามารถ	อำนาจนิยม	พุทธศาสนา	การเห็นคุณค่าในพระมหากษัตริย์	ความสนุกสนาน
ประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	7	3	3	3	4	2	2	3	3	3	4
นิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์	33	30	10	17	25	14	6	11	21	10	15
ศาสนา ชาดก และคำสอน	15	13	10	7	13	8	8	12	10	7	9
ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	3	2	0	3	2	1	0	2	2	1	1
ละคร นิทาน และนาฏ-วรรณคดี	31	28	15	20	23	17	8	24	19	19	23
รวม	89	76	38	50	67	42	24	52	55	40	52
ร้อยละ	100	85.4	42.7	56.2	75.3	47.2	26.9	58.4	61.8	44.9	58.4

ตารางที่ 5.181 แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีประเภทประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์มีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และความสนุกสนาน ซึ่งพบในวรรณคดี 4 เรื่อง ค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ความมั่งคั่งร่ำรวย และการมีความรู้ความสามารถ ซึ่งพบใน 2 เรื่อง วรรณคดีประเภทนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์มีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ซึ่งพบใน 30 เรื่อง ค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การมีความรู้ความสามารถ ซึ่งพบใน 6 เรื่อง วรรณคดีประเภทศาสนา ชาดก และคำสอนมีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล และความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม ซึ่งพบใน 13 เรื่อง ค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การ

ปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม และการเปิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งพบใน 7 เรื่อง
 วรรณคดีประเภทขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการมีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ การปรับตัว
 เข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม ซึ่งพบใน 3 เรื่อง ค่านิยมที่ไม่ปรากฏเลย คือ ภาวะบุญคุณ และการ
 มีความรู้ความสามารถ วรรณคดีประเภทละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีมีค่านิยมที่ปรากฏมาก
 ที่สุด คือ การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ซึ่งพบใน 28 เรื่อง ค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ
 การมีความรู้ความสามารถ ซึ่งพบใน 8 เรื่อง โดยรวมแล้ววรรณคดีทั้ง 5 ประเภทหรือจำนวน 89
 เรื่องมีค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุด คือ การให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล ซึ่งพบใน 76 เรื่อง คิด
 เป็นร้อยละ 85.4 ของวรรณคดีทั้งหมด ส่วนค่านิยมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การมีความรู้
 ความสามารถ ซึ่งพบใน 24 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 26.9 ของวรรณคดีทั้งหมด

ตารางที่ 5.182 สรุปจำนวนมายาคติในวรรณคดีแต่ละประเภทซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้
 ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”

ประเภทของวรรณคดี	จำนวน	มายาคติ			
		จักรวาลและ ชีวิต	สังคม (ทั่วไป/สตรีเพศ)	อัตลักษณ์	จุดสิ้นสุดของ ชีวิต
ประวัติศาสตร์และการเฉลิม พระเกียรติพระมหากษัตริย์	7	4	5 (4 / 2)	2	1
นิราศ การเดินทาง และการ คร่ำครวญหรืออารมณ์	33	13	20 (11 / 14)	12	6
ศาสนา ชาดก และคำสอน	15	8	11 (10 / 4)	8	5
ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	3	1	2 (0 / 2)	1	1
ละคร นิทาน และนาฏ- วรรณคดี	31	15	24 (17 / 18)	17	10
รวม	89	41	62 (42 / 40)	40	23
ร้อยละ	100	46.1	69.7	44.9	25.8

ตารางที่ 5.182 แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีประเภทประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติ
 พระมหากษัตริย์มีมายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ สังคม ซึ่งพบในวรรณคดี 5 เรื่อง จำแนกเป็น

เนื้อหาทั่วไป (อำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชตินิยมความเป็นไทย ฯลฯ) 4 เรื่อง และเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 2 เรื่อง ส่วนมายาคติที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ จุดสิ้นสุดของชีวิต ซึ่งพบใน 1 เรื่อง วรรณคดีประเภทนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์มีมายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ สังคม ซึ่งพบใน 20 เรื่อง จำแนกเป็นเนื้อหาทั่วไป 11 เรื่อง และเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 14 เรื่อง ส่วนมายาคติที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ จุดสิ้นสุดของชีวิต ซึ่งพบใน 6 เรื่อง วรรณคดีประเภทศาสนา ชาดก และคำสอนมีมายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ สังคม ซึ่งพบใน 11 เรื่อง จำแนกเป็นเนื้อหาทั่วไป 10 เรื่อง และเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 4 เรื่อง ส่วนมายาคติที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ จุดสิ้นสุดของชีวิต ซึ่งพบใน 5 เรื่อง วรรณคดีประเภทขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการมีมายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ สังคม ซึ่งพบใน 2 เรื่อง โดยพบเพียงเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยทั้ง 2 เรื่อง ส่วนมายาคติที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ จักรวาลและชีวิต อุตลักษณ์ และจุดสิ้นสุดของชีวิต ซึ่งพบใน 1 เรื่อง วรรณคดีประเภทละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีมีมายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ สังคม ซึ่งพบใน 24 เรื่อง จำแนกเป็นเนื้อหาทั่วไป 17 เรื่อง และเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 18 เรื่อง ส่วนมายาคติที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ จุดสิ้นสุดของชีวิต ซึ่งพบใน 10 เรื่อง โดยรวมแล้ววรรณคดีทั้ง 5 ประเภทหรือจำนวน 89 เรื่องมีมายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ สังคม ซึ่งพบใน 62 เรื่อง จำแนกเป็นเนื้อหาทั่วไป ได้แก่ อำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชตินิยมความเป็นไทย และอื่นๆ 42 เรื่อง และเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 40 เรื่อง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 69.7 ของวรรณคดีทั้งหมด ส่วนมายาคติที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ จุดสิ้นสุดของชีวิต ซึ่งพบใน 23 เรื่อง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.8 ของวรรณคดีทั้งหมด

บทที่ 6

การวิเคราะห์อุดมการณ์

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์อุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามการจัดหมวดหมู่เนื้อหาของวรรณคดี 5 ประเภทเช่นเดียวกับบทที่ 5 โดยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและความเรียงผสมผสานกัน

การวิเคราะห์อุดมการณ์ในบทนี้ ผู้วิจัยจะสำรวจโดยจะพิจารณาเปรียบเทียบกับอุดมการณ์ในสังคมไทยดังได้อธิบายสรุปไว้ในบทที่ 2 ได้แก่ อุดมการณ์ทางการเมือง คือ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ชาตินิยม อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ คือ (5) ทุนนิยมและวัตถุนิยม อุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม คือ (6) ศักดินา (7) ชายเป็นใหญ่ และ (8) พุทธศาสนา

ผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในบทของแต่ละวรรณคดีมีรายละเอียดดังนี้

6.1 อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

6.1.1 ภาพยนตร์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (กหน)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 68-69 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย และ (4) ศักดินา ดังเนื้อหาตามตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ประชาชาติ	ประชาธิปไตย
พระเดช	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
พระเกียรติจงเกริกดินดอน, พระองค์ทรงเฉลิมฉัตร, จอมขัตติยา, พระคุณล้นพ้นเกศา	ราชาธิปไตย
พระยศ, สมโภชเจ้า	ศักดินา

6.1.2 คำฉันท์ยกเกียรติชาวนครราชสีมา (ฉยน)

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์ยกเกียรติชาวนครราชสีมาปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 138 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ชาตินิยม และ (2) ขายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.2

ตารางที่ 6.2 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์ยกเกียรติชาวนครราชสีมา

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
รอดพ้นไพร, ไทยกล้าหาญชาญณรงค์, ด้าวแดนสยาม	ชาตินิยม
นักวีระเยี่ยมเทียมชาย	ขายเป็นใหญ่

6.1.3 โคลงยกพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี (คยธ)

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องโคลงยกพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรีปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 181 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) ทุนนิยม และวัตถุนิยม (3) ศักดินา และ (4) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.3

ตารางที่ 6.3 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงยกเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ท้าวหน้าเมืองเขมม	ประชาธิปไตย
ทรัพย์ปัจจุบัน	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ที่พานักถ้วน นรชน	ศักดินา (ระบบอุปถัมภ์)
กรุณาคน ยากไร้, ส่งสัตว์วัด เมืองโมกข์	พุทธศาสนา

6.1.4 เพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม) (พยพ)

วรรณคดีเรื่องเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม) ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 465 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ดังได้นำเสนอไว้ในตารางที่ 6.4

ตารางที่ 6.4 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
จนแล้วมี	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
วิไลยศ	ศักดินา
ไม่เที่ยง, ดีแล้วชั่ว, ลับพระเมรุวรรณบรรพต, บุญต่อบุญ	พุทธศาสนา

6.1.5 ลิลิตด้นสดดีบ้านบางระจัน (ลสบ)

วรรณคดีเรื่องลิลิตด้นสดดีบ้านบางระจันปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 556-557 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชาตินิยม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.5

ตารางที่ 6.5 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตด้นสดดีบ้านบางระจัน

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ความเป็นไทยเคยถนอม ใครจักยอมยื่นให้ ล้าศัตรูล้างได้, ถิ่นเคยครอง, ข้าศึก, เหล้า	ชาตินิยม

6.1.6 ลิลิตตะเลงพ่าย (ลตพ)

วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 558-570 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 6 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ชาตินิยม (4) ศักดินา (5) ชายเป็นใหญ่ และ (6) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.6

ตารางที่ 6.6 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เรื่องพระฤทธิ, เสด็จดำว, จงจำ, ยกพล, อบรม	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
พระ, พระเนนาคเรศ, ปันธเรศให้ ไททรง, สองขัตติย, งามสองสุริยราช, รามเริ่มรณ ฤทธิ ครอบครอง, ยอห์ดี	ราชาธิปไตย

ตารางที่ 6.6 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เสรีภาพ, รอน อริราช, แดนสยาม, ราษฎรอน เด็กไร้, รงค์, คี, ทุกเทศทุกทิศอ้าง อื่น	ชาตินิยม
ให้ไปเทียม, ขุนเสียมสามรรทด้าน ขุนตะเลง, สู้ศึกสาร	
ขุนต่อขุน, ท้าวท่น	ศักดิ์นา
อยู่แม่อย่าละห้อย, อยู่แม่อย่าเสวยครวญ-อย่าเศร้าเสียศรี, คำพ่อไซ้ร สั้งสอน, พี่เชย	ชายเป็นใหญ่
ชม, อบองค์เจ้า จักให้เรียมเชย, ขาสมร พลงพี่โอบเอวอร แอบเกล้า, แม่	
หน้าवलเฉลิม, ฉ่นไฉจิงจิมเจ้า จักมาแอบแนบเกล้า อยู่เคียงเคียงโถม	
ไพเราะกลม, คิริเมขลัมมงคลาสน์ มารอย	พุทธศาสนา

6.1.7 ลิลิตยวนพ่าย (ลยพ)

วรรณคดีเรื่องลิลิตยวนพ่ายปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 623-629 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 6 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ชาตินิยม (4) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (5) ศักดินา และ (6) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.7

ตารางที่ 6.7 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตยวนพ่าย

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ครอบฟ้า ดินขาม, พระไกรแผน, พระฤทธิ, ชยเดช, โจมปราบจักรพาฬหล้า	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ล้ำเลอภัสตร, ดำรงรักษ รองราชูฏ, พระ, พระเกียรติ, ผ่านฟ้า, พระราม รอนราพ,	ราชาธิปไตย
พระก่อพระเก็หล้า, พระสุนทรธิดา, ปิ่นไตรรงค์	
โถมจ่ายลาวฤทธิ, ตามต่อไพริศ	ชาตินิยม
แก้วจักรรัตน	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
เบญจยศ, พลพณทร, พวกพลช้าง	ศักดินา
เอกสัตว์เกื้อให้ ส่างศัลย, เบญเจนทรียะศบั้น เบญจา นันตริยเบญจจัก-เบญจปรการณา	พุทธศาสนา
พิฆมารค, พรหม, พระคุณ, สรรเพชญ	

การวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์จำนวน 7 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์และแจกแจงสัดส่วนเป็นคำร้อยละของวรรณคดีประเภทนี้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.8 ดังนี้

ตารางที่ 6.8 สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

เรื่อง	อุดมการณ์							
	ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์นา	ชาวยุโรปใหญ่	พุทธศาสนา
กาพย์เห่เรือ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (กหน)	X	X	X			X		
คำฉันท์ยอเกียรติชาวนครราชสีมา (ฉยน)				X			X	
โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี (คยธ)	X				X	X		X
เพลงยาวเฉลิมพระเกียรติ (คุณพุ่ม) (พยพ)					X	X		X
ลิลิตดั้นสตุดีบ้านบางระจัน (ลสบ)				X				
ลิลิตตะเลงพ่าย (ลตพ)		X	X	X		X	X	X
ลิลิตยวนพ่าย (लयพ)		X	X	X	X	X		X
รวม	2	3	3	4	3	5	2	4
ร้อยละ	28.6	42.9	42.9	57.1	42.9	71.4	28.6	57.1

6.2 อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาวรณ์

6.2.1 กลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง (กนด)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องกลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดงปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 12-14 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ชาตินิยม และ (2) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.9

ตารางที่ 6.9 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
มาย้ายเขตขัณฑ์บุรี, บำราบรบราชไพรีน, พยายามตามตี ให้ชนะไพรี, ผู้สงคราม, คีก	ชาตินิยม
เวทนา, นิจาเอ๋ย, พาลาอาธรรม์	พุทธศาสนา

6.2.2 ภาพยนตร์หอโคลงนิราศธารทองแดง (กนธ)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์หอโคลงนิราศธารทองแดงปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 35-37 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) ศักดินา และ (3) ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.10

ตารางที่ 6.10 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์หอโคลงนิราศธารทองแดง

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เซยหมู่	ประชาธิปไตย
ต่ำเตี้ย	ศักดินา
กลืนแก้วแล้วเรียมเหลียว, ลางนางอาบนํ้าท่า-ผัดหน้านวนยวนใจชาย, นางตักนํ้าท่า อาบองค์-ผัดหน้านวนงามล้ำ ยั่วเย้าใจชาย	ชายเป็นใหญ่

6.2.3 ภาพยนตร์หอโคลงนิราศธารโศก (กนศ)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์หอโคลงนิราศธารโศกปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 38-42 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.11

ตารางที่ 6.11 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์หอโคลงนิราศธารโศก

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
นิ้วนางเรียวรูปต้อง ตาเรียม-นิ่วแดงไคร้และเลียม โลมลูป, นางนวลนีกนึมเนื้อ นวล ฉลอง-ช้างน้าว่นาวคอสอง จุ่มพิต ฟีนาวเคล้าคลึงแย้ม ยั่วยืมชมกัน	ชายเป็นใหญ่

6.2.4 ภาพยนตร์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร (กหน)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 43-55 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) ราชาธิปไตย (2) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (3) ศักดินา (4) ชายเป็นใหญ่ และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.12

ตารางที่ 6.12 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เสด็จประเวศด้าว, ทรง,	ราชาธิปไตย
พายทอง, กาบแก้ว แสงแวววับ	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
พวงพลไกร แหนแห่	ศักดินา
คิดอนงค์องค์เฮอร์ ฅมประบ่าอำเอี่ยมไร, หอมที่นร้นรสเพียง กลิ่นเนื่อนวลนาง, คะนึ่ง ถึงนงราม ผิวเหลืองกว่าจำปาทอง, นุชสุดสายสมร เห็นจะวอนอ่อนพิชาย, พิคัด เชยกลิ่นปราง นึ่งแนบแอบเอวบาง, วนิดามาด้วยกัน จะอ่อนพิชี่ชมเชย, พี่นี้ ประคอง รับขวัญน้องต้องมือเรา, เรียมคะนึ่งถึงเอวบาง, พิศรูปก็น่ารัก พิศพัตรก็ นำชม อ่อนแอ่นอรเอวกลม ชมขวัญน้องต้องตาชาย, ชายใดในแผ่นดิน ไม่เหมือน พี่ที่ตรอมใจ	ชายเป็นใหญ่
นาคา, วาสูกีรี, เอ็นดู	

6.2.5 กาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (กหจ)

วรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 56-58 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ชายเป็นใหญ่ และ (2) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.13

ตารางที่ 6.13 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
พี่ถูกถันน้องยืมพราย, ศรีสมรแม่แต่งกาย ผิวผ่องต้องตาชาย, จากเจ้าเฝ้าทุกขทน	ชายเป็นใหญ่
ผลกรรมพราภ	พุทธศาสนา

6.2.6 กาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (กหม)

วรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 63-67 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ชาตินิยม (4) ศักดินา และ (5) ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.14

ตารางที่ 6.14 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ทะเลหลวง	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
เสด็จประเวศหัวง, ทรง, เกียรติกอง, องค์ภูบาล, พระอวตาร, องค์	ราชาธิปไตย
ถิ่นด้าวอ่าวสยาม	ชาตินิยม
ยุทธนาวี แหนแห่, ภิญโญยศยง	ศักดินา
คะนึ่งถึงเจ้า, นึกถึงแก้ว พี่เศร้าวรวงศัลย์	ชายเป็นใหญ่

6.2.7 คำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา (กศม)

วรรณทองในวรรณคดีคำกาพย์เรื่องพระศิวประติมาปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 136-137 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ทุนนิยม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.15

ตารางที่ 6.15 อุดมการณ์ในวรรณคดีคำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
โอฟาร์, ขาวปาน เงินยวง, พิมานมาศ, ผองรัตนานา, วรรณนพรัตน์เรืองรอง, เงินทอง	ทุนนิยมและวัตถุนิยม

6.2.8 โคลงกวีโบราณ (ควบ)

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องโคลงกวีโบราณปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 144-146 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ศักดินา และ (3) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.16

ตารางที่ 6.16 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงกวีโบราณ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ประหาร, ทานมล้าง	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
นางข้างใน, บ่เจียมตัวมัน ต่ำต้อย, บ่เจียมตัวน้อย ต่ำเตี้ย	ศักดินา
ทิพยาน, พรหม, หมู่สัตว์, พระสุเมรุ	พุทธศาสนา

6.2.9 โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ (คสป)

วรรณคดีเรื่องโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 147-149 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.17

ตารางที่ 6.17 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงกำสรวลศรีปราชญ์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
จากนางยี่งตนตก เมรุมาศ, รุกกระลาพิม พระมาศ ภูเออย	ชายเป็นใหญ่

6.2.10 โคลงด้นนิราศตามเสด็จทัพล้านน่าน้อย (คตน)

วรรณคดีเรื่องโคลงด้นนิราศตามเสด็จทัพล้านน่าน้อยปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 150-151 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ราชาธิปไตย และ (2) ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.18

ตารางที่ 6.18 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงด้นนิราศตามเสด็จทัพล้านน่าน้อย

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เยาวราช	ราชาธิปไตย
จร เจ็บเสหน้ ราแม่, เจียรนุจรรุชไกล กลิ่นชู้	ชายเป็นใหญ่

6.2.11 โคลงทวาทศมาส (คทม)

วรรณคดีเรื่องโคลงทวาทศมาสปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 152-157 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) ทุนนิยมและวัตถุนิยม และ (2) ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.19

ตารางที่ 6.19 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงทวาทศมาส

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
มณีมาลัย, รัตนมณีมาลย์สร้อย, สร้อยสวมกรรณ	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
รณฤดีดุษฎี-ถวิลทิพย์สุนาสา เสาวนิศ เนื้อแนบนวลนุชเนื้อ แนบโน, ขวัญหาย หา	ชายเป็นใหญ่
แม่ เสี่ยงรอกราคพาลต้อง ไตรตรอม, เรียบร้อย	

6.2.12 โคลงนิราศจะเชิงเทรา (คนช)

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศจะเชิงเทราปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 158 ผู้วิจัยไม่พบอุดมการณ์ในตัวบทที่สัมพันธ์อย่าง

6.2.13 โคลงนิราศไปแม่น้ำน้อย (คนม)

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศไปแม่น้ำน้อยปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 159-160 ผู้วิจัยไม่พบอุดมการณ์ในตัวบทที่สัมพันธ์อย่าง

6.2.14 โคลงนิราศพระประธม (คนป)

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระประธมปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 161 ผู้วิจัยไม่พบอุดมการณ์ในตัวบทที่สัมพันธ์อย่าง

6.2.15 โคลงนิราศพระพิพิธสาส์ (คนพ)

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระพิพิธสาส์ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 162-163 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย และ (2) ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.20

ตารางที่ 6.20 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระพิพิธสาส์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
หล้า	ประชาธิปไตย
คะเนิงโถมเน่งนวลวรรณภาน	ชายเป็นใหญ่

6.2.16 โคลงนิราศพระยาตรัง (คนต)

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระยาตรังปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 164-169 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ชายเป็นใหญ่ และ (2) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.21

ตารางที่ 6.21 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพระยาตรัง

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เวรวิบัติกรรม, บาป, แรงกรรม	พุทธศาสนา

ตารางที่ 6.21 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
สมรมัง ภูเคย, เว้นแต่ยาใจชู ขึ้นเนื้อเรียมหาย, เค็มสมรเทียม เทียบน้ำ, (๑๓) เคยนอน อิงแอบเจ้า ในราตรีแม่ นาสิกสุบกลิ่นนาสิกน้อง จวบโษษฐแม่รับสลา โษษฐพี่ ฤา นิราแรมห้อง ห่างหน้านางไกล	ชายเป็นใหญ่

6.2.17 โคลงนิราศพะเนียด (คนน)

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศพะเนียดปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 170 ผู้วิจัยไม่พบอุดมการณ์ในตัวบทที่สุ่มตัวอย่าง

6.2.18 โคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร (คนด)

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศรปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 171 ผู้วิจัยไม่พบอุดมการณ์ในตัวบทที่สุ่มตัวอย่าง

6.2.19 โคลงนิราศหริภุญชัย (คนห)

วรรณคดีเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัยปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 172-179 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ศักดินา และ (4) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.22

ตารางที่ 6.22 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงนิราศหริภุญชัย

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ราชธิดา	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
มังราย ราชแษ, ทิพนาย, ถวาย, เมื่อเมืองฟ้า, บพิตร, พระเมือง, จอมจักร, เกศเกล้า	ราชาธิปไตย
อาร์ักษ์, อารักษ์, เชิญ	ศักดินา
เทียนทุ่งที่ป, ส่วนบุญ, เสพสร้างสุราลัย, กรรม, สารีรัง, ทำนวย, แก่กรรม, สรวง สรวงเทพ, มหาชินธาตุเจ้า, ดาวดั่งส์	พุทธศาสนา

6.2.20 นิราศกรุงเก่า (นรก)

วรรณคดีเรื่องนิราศกรุงเก่าปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 316-317 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ทุนนิยมและวัตถุนิยม และ (3) ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.23

ตารางที่ 6.23 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศกรุงเก่า

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
สั่ง	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ปรุงประทีนทอง	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
เคยอบน้ำ นวลละออง อาบเอย, เรียมกระสัน	ชายเป็นใหญ่

6.2.21 นิราศตลาดเกียบ (นรต)

วรรณคดีเรื่องนิราศตลาดเกียบปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 318 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ทุนนิยมและวัตถุนิยม และ (2) ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.24

ตารางที่ 6.24 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศตลาดเกียบ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
คำเปลวแผ่แผ่นไ้ว วางขาย, แปนน้ำคำเปลว	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
แผ่นมาสักตร์เหมือนหมาย แมยืม, สุดเสียดาย ผีผ่อง พี่เฮย ผีพิมลงามปัม	ชายเป็นใหญ่

6.2.22 นิราศนรินทร์ (นรน)

วรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 319-324 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 7 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) ราชาธิปไตย (3) ขาตินิยม (4) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (5) ศักดินา (6) ชายเป็นใหญ่ และ (7) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.25

ตารางที่ 6.25 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศนรินทร์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ฝึกฟันใจเมือง	ประชาธิปไตย

ตารางที่ 6.25 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
พระ	ราชาธิปไตย
อยุธยา	ชาตินิยม
สิงหาสน์ปรางค์รัตนบรรเจิด, แก้วแก้ว, พื้นทอง	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ยศ	ศักดินา
(๓) ไฉ่ศรีเสาวลักษณ์ล้ำ แลโลม โลกเอย แม้ว่ามิถึงโพยม ยืนหล้า แว่นขวัญชูโฉม แมกเมฆ ไข่ม่ม กัดบมึงฟ้า ฝากน้องนางเดียว โคมควรจักฝากฟ้า ฤๅดิน ดีฤๅ เกรงเทพให้ธรณินทร์ ลอบกล้ำ ฝากลมเลื่อนโฉมบิน บนเกล้า นะแม่ ลมจะชายชัก ข้า ชอกเนื้อเรียมสงวน, ระลึกโฉมแม่แบบบาง บัวมาศ ภูเอย ควรแผ่แผ่นทองห่ม ห่อไว้หวังสงวน, เขียงอกเทออกอ้าง อวดองค์ อรเอย-โฉมแม่หยาดฟ้าแย้ม อยู่ ร้อนฤๅเห็น	ชายเป็นใหญ่
ลอยสรวรรค์, บุญเพรง, อบาย, ไตรรัตน์พัน พันแสง, รสพระธรรม, เจตีย์, แดนไตร, ลิ่น สูญกัลป์, เมรุ	พุทธศาสนา

6.2.23 นิราศพระบาท (นรบ)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาทปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 325-328 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) ราชาธิปไตย (3) ชาตินิยม (4) ชายเป็นใหญ่ และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.26

ตารางที่ 6.26 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาท

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ประชุม	ประชาธิปไตย
สุริยวงศ์, ทรงกรีช, พระทรงฤทธิ์, พระทัย, องค์	ราชาธิปไตย
กรุงศรี, ชาวกรุง	ชาตินิยม
ทุกข์เพราะจากเจ้างามข้า, หัวอกพี่, ถ้าเป็นนอกนำตัวเมีย จะละเหี่ยวหาผัวอยู่ตัวเดียว พี่ เห็นนกแล้ววิตกถึงน้องน้อย จะควรผูกคอตายวันกระสันเสีย ไม่เห็นพี่ก็จะโหยอยู่ โดยเดียว, พี่ไศก	ชายเป็นใหญ่
จุดพุทธรูป, นิจาเอ๋ย	พุทธศาสนา

6.2.24 นิราศพระประธม (นรธ)

วรรณคดีเรื่องนิราศพระประธมปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 329-333 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.27

ตารางที่ 6.27 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศพระประธม

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ถึงรูปชั้วตัวดำระย้ายาก รู้รักปากรักหน้าประสาหญิง	ชายเป็นใหญ่

6.2.25 นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน (นรจ)

วรรณคดีเรื่องนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีนปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 334-341 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 6 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ชาตินิยม (4) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (5) ศักดินา และ (6) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.28

ตารางที่ 6.28 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เป็นใหญ่, รื้อ, เกณฑ์-คุมไป, ทหาร, เรือรบ, เครื่องครบอาวุธสรรพ	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
นารายณ์อวตาร, เสด็จออก, ทรงแผลงศาสตร, พระราชสาร, พระผู้ผ่าน	ราชาธิปไตย
ฝ่ายจีนจงเอี้ย, อยุรยาวดีศรี, จำเรียรราชไมตรี, ป้องกัน	ชาตินิยม
กำปั่นแลสำเภาค้าขาย, คฤหา, ไม่พอกิน, จน, มิได้ของแลวก็ร้องไม่จรดล	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
คุมไพร่, จมูก้อง, เจ้าพนักงาน, พนักงาน, ยาจกวรรณพิภ	ศักดินา
ทรงพรต, เอาธูปเทียนบวงบน, อนิจจา	พุทธศาสนา

6.2.26 นิราศภูเขาทอง (นรภ)

วรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทองปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 342-345 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) ราชาธิปไตย (2) ชาตินิยม (3) ศักดินา (4) ชายเป็นใหญ่ และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.29

ตารางที่ 6.29 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศภูเขาทอง

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ขอเดชะ, ปิ่นเกล้า, พระพุทธเจ้าหลวง, ประทาน, ตามเสด็จ, บทศรี	ราชาธิปไตย
กรุงศรี, สิ้นแผ่นดิน	ชาตินิยม
ศรีศักดิ์, เมืองตรี, ข้าฝ่าธุลี	ศักดินา
อันพรกไทยใบผักชีเหมือนสีกา ต้องโรยน้ำเสียสักหน่อยอร่อยใจ	ชายเป็นใหญ่
พระพุทธคุณ, กลับชาติวาสนา, ชั่ว, เกิดชาติใด, พระคุณ	พุทธศาสนา

6.2.27 นิราศเมืองแกลง (นรม)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลงปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 346 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (2) ศักดินา และ (3) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.30

ตารางที่ 6.30 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองแกลง

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
พวกเขาชาวประมงไม่โหยงหยิบ ล้วนตีนถีบปากกัดขัดเขมร, มั่งคั่ง	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
โคลนตม, จะปลุกเรือนก็มีได้ไผ่ป่นลม ใครขึ้นทำก็ระทมด้วยเพลิงลาม	ศักดินา
การบาป	พุทธศาสนา

6.2.28 นิราศเมืองเพชร (นรพ)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองเพชรปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 347-350 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) ราชาธิปไตย (2) ชาตินิยม (3) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (4) ศักดินา และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.31

ตารางที่ 6.31 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศเมืองเพชร

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
พระองค์, ทรงสร้าง, ในพระโกศ, ประทาน	ราชาธิปไตย
ภาษาสยาม	ชาตินิยม
เรื่องรอรุ่งโรจน์, ตึก, แหวนก้อยพลอยเพชร, แหวนประดับ	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
โอรสราช	ศักดินา

ตารางที่ 6.31 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
นิจจาเอ๋ย, โบสถ์ราม, สาธุ, อาราม, ภูมิ, ภูมิ, อาวาส	พุทธศาสนา

6.2.29 นิราศลอนดอน (นรล)

วรรณคดีเรื่องนิราศลอนดอนปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 351-366 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 7 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) ราชาธิปไตย (3) ชาตินิยม (4) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (5) ศักดินา (6) ชายเป็นใหญ่ และ (7) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.32

ตารางที่ 6.32 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศลอนดอน

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
แลสล้างคนผู้ดูสลอน, ราษฎร, ประชุม	ประชาธิปไตย
เทพินนรินทร์ราช, ทรง, พระองค์, พระศอ, พระกรรม, ฉลององค์	ราชาธิปไตย
บ้านสถานถิ่น, ต้องไกลเมือง, จากบ้าน, คึก, ออกแขกเมือง, กลับนคร, ต่างเพศเขตแดน	ชาตินิยม
กำปั่น, ความยาก, อาภรณ์เครื่องประดับ, เพชร, ทองเนื้อเก้า, สายสร้อย, ดอกไม้เพชร, ระบายย่อยพวยพราว, แก้ว, โยเดิ้ล, พร้อมพริ้ว, เรือไฟ, แท่นบรรจถรณ์	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
เจ้า, ทูตานุทูต, นาย, เกลิงอาสน์, สมยศศักดิ์, คนใช้, เจ้าคุณ	ศักดินา
นิราศนาฏนวลผจง จากห้อง วายสวาทิชาติเคียงองค์ อรแอบ ออกเอย นานนักรักกรรมน้อง นิมเนื้อเคยถนอม, ค่อยอยู่เถิดนงเยาว์ลำพาพักตร์-ไซ้แกล้งนายแห่งขวัญให้รัญจวน อย่าคร่ำครวญไศกสร้อยน้อยฤทัย, ข้าจากเจ้าเนื้อเหลือง พี่ห่างแหแดดลรัคาญเคือง, เมื่อเรียนคงเคียงคู่อยู่กับเรือน เจ้าผู้เพื่อนร่วมรักก็ภักดีปรนบัติเชษฐาธรรมาลัย-ถึงยามกินยามนอนรู้ผ่อนที่ นิ่งพัทวินวดพั้นหมั่นระวังเมื่อยามแนบแอบอิงแม่มิ่งมิตร เขยชมชิตนิมนุชช่วยจูดหลัง, (๔๕) อันสตรีกับบุรุษได้จูดชวน ก็ย่อมยวนจิตใจอาลัยลาญ, นับวันคิดขนิษฐา	ชายเป็นใหญ่
สุขทุกข์, อนิจจา, กรรมเวร, เคราะห์, นิจจาเอ๋ย, กรรม, บุญช่วยหนุน, นมัสการพระเจี้ยวแก้ว, ทางสวรรค์	พุทธศาสนา

6.2.30 นิราศวัดเจ้าฟ้า (นรพ)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้าปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 367-369 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) ชาตินิยม (3) ชายเป็นใหญ่ และ (4) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.33

ตารางที่ 6.33 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศวัดเจ้าฟ้า

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
มนุษย์แน่น นัปโกฏิแสนสาวแก่แซ่ภาษา	ประชาธิปไตย
ธานีศรีอยุธยา, พวกชายฝ้ายมอญแต่ก่อนมา ล้วนสักขาเขียนหมึกจารึกพง	ชาตินิยม
สาวเกล้ามวยสวยสะอาด แต่ขยาดอยู่ว่านุ่งผ้าถุง-เมื่อยกเท้าก้าวอย่างสว่างแวบ เหมือนฟ้าแลบแลผาด, ใคร่น่าจูบรูปร่างเหมือนนางฟ้า ช่วยอุ้มพามาให้เถิดจะ เชิดชม	ชายเป็นใหญ่
เทพารักษ์, ศักดิ์สิทธิ์, ขาดศีล	พุทธศาสนา

6.2.31 นิราศสุพรรณคำโคลง (นสค)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องนิราศสุพรรณคำโคลงปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 370-371 ผู้วิจัยไม่พบอุดมการณ์ในตัวบทที่สุ่มตัวอย่าง

6.2.32 เพลงยาวกรมหมื่นสฤติย์ธำรงสวัสดิ์ (พยถ)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมหมื่นสฤติย์ธำรงสวัสดิ์ปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 460-464 ผู้วิจัยพบ 4 อุดมการณ์ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ศักดินา (3) ชายเป็นใหญ่ และ (4) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.34

ตารางที่ 6.34 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมหมื่นสฤติย์ธำรงสวัสดิ์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เห็นโฉมแล้วก็ให้ตลิ่งหลง พินิจนั่งตั้งอารมณ์ชมทรง ยิ่งพิศไทนยิ่งจำนงเสน่ห็นวล, จะ พิศไทนก็วิไลโดยลานตะลิ่ง ไครยลนางอย่างประหนึ่งให้เร่รัก ศรีสวัสดิ์แต่พี่ที่ศนา สมร-ด้วยโฉมน้องต้องไฉนเนตรนัย, เสียตายภักตร์เหมือนเอารักขโลมทา เสียตาย ทรงโสภามาหมองมอม ช่างในมีแมงหวี่มาเวียนตอม ต่อสุกงอมจึงได้ทราบว่า สาธารณ์, ใจหญิงยิ่งกว่าชาย เล่นอุบายล้นเอาแบบเปนแยบยนต์ สั่งแล้วสอนเล่า, สี่หราชมีอำนาจที่สุรเสียง, ชูคำราม	ชายเป็นใหญ่ อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ

ตารางที่ 6.34 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
สมภักตร์ศักดิ์สงวน, ชาตเป็นคนชั่ว, สุนัขมีกษมาที่ต่ำเยา สเออะเห่าหอนผู้เลี้ยง	ศักดิ์นา
ประสงค์, สฤลพงศ์	
สัตย์, พาล	พุทธศาสนา

6.2.33 ลิลิตพ่าย (ลพย)

วรรณคดีเรื่องลิลิตพ่ายปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 619 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย และ (2) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.35

ตารางที่ 6.35 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตพ่าย

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
มาตรฐานรักแล้ว มนุษย์สิ้นยินดี (มองว่าทุกคนเท่าเทียมหรือเป็นเช่นเดียวกัน)	ประชาธิปไตย
ธรรม	พุทธศาสนา

การวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัยจำนวน 33 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์และแจกแจงสัดส่วนเป็นคำร้อยละของวรรณคดีประเภทนี้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.36 ดังนี้

ตารางที่ 6.36 สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัย

เรื่อง	อุดมการณ์						
	ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์นา	ชายเป็นใหญ่
กลอนเพลงยาวรบพม่าที่ท่าดินแดง (กนด)				X			X
กาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง (กนธ)	X					X	X

ตารางที่ 6.36 (ต่อ)

เรื่อง	อุดมการณ์						
	ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์นา	ชายเป็นใหญ่
กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก (กนศ)							X
กาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร (กหน)			X		X	X	X
กาพย์เห่เรือ รัชกาลที่ 5 (กหจ)							X
กาพย์เห่เรือ รัชกาลที่ 6 (กหม)		X	X	X		X	X
คำกาพย์เรื่องพระศิวประติมา (กศม)					X		
โคลงกวีโบราณ (ควบ)		X				X	X
โคลงกำสรวลศรีปราชญ์ (คสป)							X
โคลงฉันนิราศตามเสด็จทัพลำน่าน้อย (คตน)			X				X
โคลงทวาทศมาส (คทม)					X		X
โคลงนิราศฉะเชิงเทรา (คนช)							
โคลงนิราศไปแม่น้ำน้อย (คนม)							
โคลงนิราศพระประธม (คนป)							
โคลงนิราศพระพิพิธสาส์ (คนพ)	X						X
โคลงนิราศพระยาตรัง (คนต)							X
โคลงนิราศพะเนียด (คนน)							
โคลงนิราศกรมพระยาเดชาดิศร (คนด)							
โคลงนิราศหริภุญชัย (คนห)		X	X			X	X
นิราศกรุงเก่า (นรก)		X			X		X
นิราศตลาดเกวียน (นรต)					X		X
นิราศนรินทร์ (นรน)	X		X	X	X	X	X
นิราศพระบาท (นรบ)	X		X	X			X
นิราศพระประธม (นรธ)							X
นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน (นรจ)		X	X	X	X	X	X
นิราศภูเขาทอง (นรภ)			X	X		X	X
นิราศเมืองแกลง (นรม)					X	X	X
นิราศเมืองเพชร (นรพ)			X	X	X	X	X

ตารางที่ 6.36 (ต่อ)

เรื่อง	อุดมการณ์							
	ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์นา	ชายเป็นใหญ่	พุทธศาสนา
นิราศลอนดอน (นรล)	X		X	X	X	X	X	X
นิราศวัดเจ้าฟ้า (นรพ)	X			X			X	X
นิราศสุพรรณคำโคลง (นสค)								
เพลงยาวกรมหมื่นสวัสดียามวิเศษ (พยธ)		X				X	X	X
ลิลิตพายัพ (ลพย)	X							X
รวม	7	6	10	9	10	12	19	16
ร้อยละ	21.2	18.2	30.3	27.3	30.3	36.4	57.6	48.5

6.3 อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน

6.3.1 กุณาสอนน้องคำฉันท์ (ธนบุรี) (กสน)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกุณาสอนน้องคำฉันท์ (ธนบุรี) ปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 3-4 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (2) ชายเป็นใหญ่ และ (3) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.37

ตารางที่ 6.37 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกุณาสอนน้องคำฉันท์ (ธนบุรี)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ทองเนื้อแท้สุกอร่าม, พลอยพลาม, สุวรรณ	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
กษัตริย์มีผิว ดุจแหวนมีหัว เห็นงามแก่ตาโลกทั้งหลาย เป็นที่สงวนรักกับกาย อย่าทำให้ สลาย แสงแก้วจะดับเงางาม, หึงพลัดพรากจากผิว ปากคนยอมหัว เยาะเย้ย กระซิบครหา	ชายเป็นใหญ่
โรค, รักด้วยไมตรี	พุทธศาสนา

6.3.2 กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” (กรป)

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” ปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 5-11 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) ชาตินิยม (3) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (4) ศักดินา และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.38

ตารางที่ 6.38 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า”

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ท้าวณทล, ล้วนร่างคนในเขตประเทศนี้, ผู้คน	ประชาธิปไตย
สำราญใจตามเขตประเทศนี้, ใครจะยอมละแดนแสนสบาย	ชาตินิยม
ไปรยเครื่องปรุงจรงกลิ่น, พุ่มพวยสน	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ชาวนา, ชัปโคกระบือถือคันไถ, มักใหญ่, เกียรติศักดิ์	ศักดินา
สลด, ห่วง, ทุกข์, น้ำใจ, สุภาพพ้องใส่ด้วยไมตรี, โอบอ้อมอารี, วิบาก, ห่วงใย, อาลัย	พุทธศาสนา

6.3.3 กาพย์มหาชาติ (กมช)

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 28-32 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ชาตินิยม (4) ศักดินา (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.39

ตารางที่ 6.39 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์มหาชาติ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ชิงช้างมิชอบใจจึงยกให้, ยกพระยอดรักร่วมใจบริจาคทาน, ใครในโลกนี้ที่จะก่อ เกินกฤษดาภินิหาร	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
พระชาลิภันหา, พระยอดรัก, พระทัย, พระมหากฤษณา, พระยอดสองเสนหา, ตรัส, ทรง พระโสมนัส, พระบรมกษัตริย์, ทรงจำเรณูราชศิริสวัสดิ์, พระองค์, มกุฏ, ถวาย, พระผู้ยอดญาณ	ราชาธิปไตย
ข้าศึก	ชาตินิยม
พราหมณ์, พระสัพพัญญูญาณ, ทาน, อาณิสส, สรรพเพชดาญาณ, ศีลสมาธิขันธ ปัญญา, ทัศบารมี, ภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีลสมาธิปัญญา, สมเด็จพระอัมรินทร์เจ้าไตร ตรึงศตวันเนตร, ศรัทธา, อกุศล, มนุษย์เทวสมบัติ, ประเสริฐสุทธิ, วิญญา, เทพ อินทร์จันทรจุโลกบาล, พระยมพระกาลกุลีปชาบดีศรราช, สุทธาวาสมหาพรหม, พระนมนมัสการ, อนุโมทนา, ทิพยบูชา, ผู้ทรงศรีศีล	พุทธศาสนา

ตารางที่ 6.39 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ท่าน, ชูชกาจารย์, ท้าวเธอ, พฤตมาจารย์, ท้าว, เจ้า, สัประชาติ, เชื้อชาติชินวงศ์	ศักดิ์นา

6.3.4 คำฉันท์สามัคคีบรรยาย (จสบ)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สามัคคีบรรยายปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทย หน้า 139-141 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 6 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (3) ชาตินิยม (4) ทูตนิยมและวัฒนธรรมนิยม (5) ศักดินา และ (6) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.40

ตารางที่ 6.40 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องคำฉันท์สามัคคีบรรยาย

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
บรรดามนุษย์เรา, ต่างคนจะต่างอยู่, สละหมู,	ประชาธิปไตย
มักพาล จะมุ่งตามกลมตณ, กำแหง	อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ
มิปรองดอง	ชาตินิยม
กลไกใส่น้ำมัน, ดวงไฟใส่เชื้อเพลิง	ทูตนิยมและวัฒนธรรมนิยม
ผู้ใหญ่, ผู้น้อยกว่า	ศักดิ์นา
ปลง, กระทำชอบ, กระทำชั่ว, “ทาน” การให้ปัน, น้ำใจ, การุณย์	พุทธศาสนา

6.3.5 โคลงเรื่องพาลีสอนน้อง (คพน)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องโคลงพาลีสอนน้องปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทย หน้า 180 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย และ (3) ศักดินา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.41

ตารางที่ 6.41 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงพาลีสอนน้อง

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
อย่าไถลนักศักดิ์ศรี, ทะนงจะงมี ทวีโทษ, อย่าไถลนัยน์เนตร	อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ
นฤบดี, นเรนทร์	ราชาธิปไตย
ท้าว, ท่านไท	ศักดิ์นา

6.3.6 โคลงราชสวัสดิ์ (ครส)

วรรณคดีเรื่องโคลงราชสวัสดิ์ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 182 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย และ (2) ชาตินิยม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.42

ตารางที่ 6.42 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงราชสวัสดิ์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
อาณาประชารณ สบสัตรี, สิทธิ	ประชาธิปไตย
ปิดป้องประคองขอบขัณฑ์ เขตแดน	ชาตินิยม

6.3.7 โคลงโลกนิติ (คลน)

วรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 183-289 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ทั้ง 8 ประการ คือ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ชาตินิยม (5) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (6) ศักดินา (7) ชายเป็นใหญ่ และ (8) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.43

ตารางที่ 6.43 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคลงโลกนิติ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
คนหมู่, ผู้คนเกิดมีมา เหลือแหล่, คนล้มจักข้ามกราย ห่อนได้, ชน, ทุกประเทศ, ทัวหล้า, ทุกทวีป, ช่วยกัน, ยุติธรรม, ชายหญิงทั่วท้อง ชาติรี, ประชุม	ประชาธิปไตย
ทารุณโทษ, โกรธ, ตอบถ้อยถ้อยความ, โทษให้, บังเบียด, ทำโทษ, โทษ, ล้างผลาญ, ว่ารู้ฟังคำ, พิษหอกดาบเพลิงลาม, น้ำจิตพระยากำหนด ยากแท้, ใฝ่ทำวเทียมเสพ ด้วย ยาพิษ, บันดาล ความโกรธ, สั่งสอน, ตีสั่งสอน, ทวิโทษ, หาญหัก, นฤโทษ, แบ่งกิ่งเมืองให้ผู้ กล่าวเกลี้ยขูชา, เมื่อจักสั่งการงาน ดุจโกรธ, เลือกใช้, คร้ามกลัว, รั้งแก, บังอาจ, ลูบหลั่นคมดาว, ทหาร	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ยากไร้, ทรัพย์อุดหนุน, ทุน, มั่งมี, ดูแคลน, ทองแดง, สุวรรณ, ทรัพย์ม้วยหมดตัว, ร้อนไร้, ลิน, ไร้สิ่งลิน, ยากจน, ทุนทำ, มีมั่ง, ทรัพย์, เสื่อมลิน, ไร้ทรัพย์อัปผู้มา เป็นเพื่อน, คังคับทรัพย์ลิน, โลกทรัพย์, คนโลกค่านั่งงาม ง่ายแท้, น้อยทรัพย์อย่าต่อล้อ เลียนความ, ได้สืบไม่เท่าคำ ขาดสิ้นทุนเดิม, รู้คิดคำที่ม้วย หมดทุน, คำ, ทรัพย์มอด หมดแฮ, ไร้ทรัพย์สิ่งสำอาจ จักไ้อ่างามฤ	ทุนนิยมและวัตถุนิยม

ตารางที่ 6.43 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
แผ่นภพภูมิินทร์	ราชาธิปไตย
สงคราม, ต่างเทศ, ไกลคาม เขตบ้าน, อาสาศึก, หมั่นลอดสอดสับถ้อย เวิร์, เค็กเสียน,	ชาตินิยม
ดัสกร	
เสียงพงศ, บัณทิต, ผูกหงส์-ผูกกา, สีหราช-โคนา, ม้าต้น-ลา, เลวชาติ, ชาติเสือ, ท่าน,	ศักดินา
กลกาแต่งผูกทอง, ท่วยเกล้า, ท่านรู้, สิ้นศักดิ์, นอบนัว, ชาติเชื้อเดียวกัน, ไทท้าว,	
หม่วงศา มิตรญาติ, ยศศักดิ์, ข้าหลีกหนีสามหน จากเจ้า, ลูกศิษย์-ครู, พ่อแม่	
โคตรสันดาน สุทธชาติ, พระยา, คำครูสั่งสอน, ฝ่าท้าว, อายแก่ราชคณา ยศแท้,	
ญาติวงศ์พงศา, ศิษย์กับอาจารย์, รักเจ้า, ท่านเคียดอย่าควรประทุษร้าย, จงมีภักดี	
ดุจ ไสน์ข, ฉลองพระคุณเจ้าไท่ ท่านเลี้ยงบำรุง, ตนน้อยแลเฝ้าให้ เกินศักดิ์ ว่า	
ตระกูลใหญ่นัก แพบไท่, สงวนศักดิ์, ข้าทาส, นายน้อย, ไ้ซุบซุ, บ้ายศ, ผู้ใหญ่	
ยอมเกรงขาม คารวะ, คำความคบถุณ	
สามวันจากนารี เป็นอื่น, บุรุษรักร้อย เท้าน้อมในหญิง, เป็นชายความรู้อย่าง เป็น	ชายเป็นใหญ่
ทรัพย์, สตรีรูปงามสรรพ เป็นทรัพย์ ตนน่า แมตยากไร้ร้าง ห่อนไร้สามี, หญิงชั่ว	
ผัวอย่าร้าง, สตรีรูปล้าผา ผัวอย่า เล่าแสบ ยกหล่มถ่มร้ายซ้ำ ไม่ร้ายแรงหึง, หญิง	
รูปร้ายกิริยาโหด, บุรุษสุดไร้รัก เมียงาม ชอบๆ, บุรุษรอบรู้คง งามเพื่อ รู้แสบ หญิง	
มักงามลั่นลั่น เลิศด้วยสามี, หญิงดูลงอันธพาล หมุ่นหน้า เป็นพิษแก่พฤติกรรม	
บุรุษ, นารีรูปชั่วยชด แซะเจียด ขายน่า ใครจักนั่งดูได้ ห่อนเว้นตัวตน, หญิงอยู่	
สงัดคง เป็นเหตุ, เมียที่งามเป็นประธาน-บุตรชายเชษฐกุมาร นับใหญ่ ยิ่งแสบ	
คบเพื่อน พาลนา, คนใจร้าย, คนพาล, บุญ, บาป, ทุจริต, พังกรรม, สัปบุรุษบุญกรรม	พุทธศาสนา
, ชั่วร้าย, สร้างสืบบุญกรรม, จงนี้กนิตย์ชีพคล้าย ดุจดด้วยฟองชล, ทรชน,	
นักปราชญ์, ปราชญ์, ปัญญา, ธรรม, เห็นถ่องธรรม, ทำชอบชอบหอนหาย ชอบ	
กลับ สอนนา ทำผิดผิดจักให้ โทษแท้ถึงตน, ทำคุณให้หอนรู้ คุณสนอง, แทนคุณ	
, ศรีหมอง, ภิภุเสพสังวร ศีลสุข, ประมาท, ประจาค, มนตร์, เคราะห์โศก, บุรพ	
กรรม, เทวา, กรรม, สัพพัญญู, เสพสุราบาน การบาป, คบพาล, ธรรมเมศ, ทำบุญ,	
ทุรชน, ความสัตย์, บรรพชิตปรีक्षा ศีลขาด, หินชาติ, มธุรสธรรมา, อสัตยา,	
อบาย, บุญแต่ง, อกุศล, จักรเกวียนเวียนแล้ ไล่ต้อนตีนโค, คนเวอร์ต่อเวอร์	
ประทุษร้าย-เอาเวอร์ระงับหยาย อาจสิ้นสูญเวอร์, เมตตา, สัจศีล, (๓๐๓) รูปชาย	
หญิงทั่วท้อง ธาตรี เป็นภักซ์แก่เดือนปี สูดสิ้น อัฐิถมทั่วปถพี ร่ายเรีย ประเทศเท่า	
ปึกรัน ร้างพันธุมี, ความเพียร, ทางธรรม, คนบาป, เอื้อเฟื้อ, สดับถ้อยธรรมกวี,	
ประมาท, สัจ, หมู่พาล, พวงพาล	

6.3.8 ดุสิตสมิต (ดสม)

วรรณคดีเรื่องดุสิตสมิตปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 307-313 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 7 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (3) ชาตินิยม (4) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (5) ศักดินา (6) ชายเป็นใหญ่ และ (7) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.44

ตารางที่ 6.44 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องดุสิตสมิต

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
สิทธิ, มีเรื่องควรไต่แล้ว จึงถาม เทอญพ่อ, ไม่ล้มข้ามได้อย่าข้ามคน	ประชาธิปไตย
พลังวังชา เปรียบยักษ์, ช่มคน, ให้ขยาย	อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ
อย่าให้ประมาทชาติศัตรู	ชาตินิยม
มากด้วย ธนสาร	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
คนเผ่าเหล่าครูท่านสอนไว้, ยศศักดิ์	ศักดินา
สุราอีกนารี คือเครื่อง มือนา แห่งอมิตร์ผู้ตั้ง จิตผลาญ	ชายเป็นใหญ่
ปราชญ์	พุทธศาสนา

6.3.9 เพลงยาวเจ้าพระ (พยจ)

วรรณคดีเรื่องเพลงยาวเจ้าพระปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 466-467 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ศักดินา และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.45

ตารางที่ 6.45 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวเจ้าพระ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
หล้าๆ	ประชาธิปไตย
มลทินโทษ	อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ
พระประภาษ, พระองค์, เสียดพระไทย	ราชาธิปไตย
จงขอบระบอบหมาย, เยาว์, ภิญญใหญ่ในสถาน, ศักษาวชิการ, ควรตระกูล	ศักดินา
ปราชญ์, วาสนา, บารมี	พุทธศาสนา

6.3.10 มหาชาติคำหลวง (มหล)

วรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวงปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 468-478 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 7 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตย (3) ราชาธิปไตย (4) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (5) ศักดินา (6) ชายเป็นใหญ่ และ (7) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.46

ตารางที่ 6.46 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องมหาชาติคำหลวง

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
มหาชน, ฝูงราษฎร์, ท่วมทุกประเทศต่างต่าง, ทุกแมนเมือง	ประชาธิปไตย
พลพาล, เดช	อำนาจอธิปไตย
เสด็จ, รongบาท, พระมัทรีศรีวรรณลักษณเลศนาง, ถวาย, พระเพศจันทรภักดา, พระองค์	ราชาธิปไตย
ทรงสรรพลักษณ, พระจอมจักร, พระมัทรีศรีสุนทราภัก, พระโสมนัสยินดี, พระมัทรี, พระเพศจันทร, พระโอรส	
เกือกทอง	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ราชสีห์พิศษราช, สองเจ้า, พระราชมารดา, เจ้าพ่อ, สองกุมารเจ้าพ่อ, ลี้ยงโลมสอง	ศักดินา
กษัตริย์, เจ้า, ธ, พระปิยบุตร, บรมราชธิดา, ท้าวมหัทธิราชชาติเชื้อสมมุติพงษ์,	
กฤติบิรารยศยง, หมู่กษัตริย์, เจ้ามัทรีอรรคเทพี, ลูกธรรมาธิดา, นางพญา,	
ทรงเครื่อง, น้ำเชื้อชาติราชาธิเบศ	
ลำภาเพศพิมลเบญจางค์ลักษณเลิศฟ้า, เยาวมัลย์ เนืองนพาลนงโพธิ, ไครค่าล้ำ	ชายเป็นใหญ่
โหมนาง-สำอองค้องค้องลักษณ ภัตราไสสรแล่ม แยมแยมจิ้งจรรจา แฉนางพญา	
นันทไสด สมบุรณ์โษษบววกาม-มีค่านองงามแฉอาย รทวยรทอดกรกราย ค้อย	
ไชยไชยยกย่อง, โหมนางนงคราญเมื่อทรงเครื่อง ฟ้ากระเดื่องคนชม ฤาอิมเลอย-	
ดุจกินริน แ่งภักตราแฟงมานุษย์ ฤาปรียบเลอย, พิศดูโหมจรรโษษ พยงนัย	
โคจรสุกใส-นางมีโหมสรอาด	
อนูโมทนา, ทาน, พระคาถา, บริจาคทาน, ภักคภพพรหมมาน, เทพทั้งหลาย,	พุทธศาสนา
เทวดา, ชั้นฟ้า, อินทร์พรหมบรมปชาบดี, นมัสการอนูโมทนา, ทศพล, สรรพเทพ	
คณานับ ไตรตริขสฤติย์ ทั้งองค์อำมฤตกฤดาณ, บุตรทาน, พระโพธิญาณ,	
พระทานบารมี, ทุกแห่งห้องสงสาร	

6.3.11 มหาเวสสันดรชาดก (เทศนา) (มหช)

วรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เทศนา) ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 479-522 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ทั้ง 8 ประการ คือ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตย (3) ราชาธิปไตย (4) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (5) ศักดินา (6) ชายเป็นใหญ่ (7) พุทธศาสนา (8) ความดี

นิยมเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ชาตินิยม (5) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (6) ศักดินา (7) ชายเป็นใหญ่ และ (8) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.47

ตารางที่ 6.47 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก (เทศนา)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ทั้งเวียงชัย, ท้าวทิดา, ฝูงคน, คนทั้งหลาย, อเนกนิกรประชาราษฎร์, ท้าวสกุล ยกโทษโกรธซึ่ง, ไม่โปรด, วอนขอโทษเธอก็ไม่ให้, พาลพาโลโกรธาแล้วด่าตี, โกรธ งุ่นงายเงืองฮอก, ชูตะคอกขบเขี้ยวเคี้ยวฟัน, วังเวียนไล่เล่นอิงคะนิง, มัดมือ แขวนซึ่งไว้กับข้อ, ดุเดือดด่าขู่เขี้ยวเข็ญ, ทะลุมะไม่คิดใคร, ศีรษะเองก็จะจะเด็ด กระเด็น, ภูจะผ่าออกหัวแตกเถือถึงหัวใจ, ประหาร, กระทำภัยพิบัติเบียดเบียน, ยกพยุหแสนยาพลากร, ระวังเคืองแค้นที่โทษา, เลือกสรรเอาแต่ตัวพี่ แล้วไล่ด้อน ตีสลงหลุมรุมกันแทงให้ถึงชีวิตันตราย, เบียดเบียน	ประชาธิปไตย อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ตรัส, น้ำพระหฤทัย, พระเกียรติยศ, พระองค์, ทรงพระชรา, พระทูลกระหม่อมแก้ว, พ่อ จัตราพิชัยเขต, เสวย, ทูล, พระคุณ, พระทัย, พระพารา, พระราชทาน, สมเด็จพระ สมเด็จพระบรมนราพิสุทธิพุทธางกูร, ทูลขอ, น้ำพระทัย, ยอพระกร, พระบาท, สมเด็จพระสุรเสียง, พระหฤทัย, พระนาสิก, น้ำพระเนตร, พระปัญญา, พระกาย , พระเมรุทอง, พระบาทบรมราชันนักสิทธิ์, พระพุทธิเจ้าข้า, ทรงเสวย, พระชนม์ชีพ , พระอาวาส, องค์จักรอิศราธิราช, เสวยสวรรยศ, ฐเรศ, พระภูษา, ทรงหมา มงกุฎ, อภิวัตพระบารมี	ราชาธิปไตย
ปราบปรามหมู่ปราชัยยศ, ชาวเรา	ชาตินิยม
วัดถาลังการอันอุดม, มหาสุวรรณนิล, สมบัติ, วังที่นั่งนอน, สินทรัพย์อัปภาคย์, เพชร รัตน์, ย่อมเยาเบาราคา, ขายได้, รวยเรือนฝากระดานสามสีห้าห้อง, เงินทอง, ยากไร้, นำทรัพย์มานับให้พันตำลึง, มีเงินทอง, ยากไร้สิ้นร้าย, เงินแลกทอง, แก้ว แก้วเนาวรัตน์แสนสัตตัตนะ, ทรงกันแสง, น้ำพลอย, คนจน, เหล่าทรพลง อนาถา, สรรพวัดถาลังการ, เครื่องเสาวคนธ์, พาหุรัดรูปมังกรประกิดแก้ว รัต พัสด์เพริดแว้วพิจิตรจำรูญ ตาบเพชรไพบูลย์บวรวิลาส สังวาลเวทุริยชาติ ชัชวาล สะอั้งรัตประพาฬประไพพุง ทับทรวงแสงวิโรจน์รุ่งวิเชียรพราย ภูณทล บัทมราชชายอร่ามเนตร, ประดับด้วยแพนหางมยุรีกรจิ่งทอง, แต่งกายประกวอด กัน ใส่หมวกสุวรรณเสื่ออย่างเทศ, โกศยวัดถาภรณ์พรรณไพบูลย์, สีสวรรณ อาภาพิทธิพรณราย, นายช่างทอดด้วยขนสัตว์วิจิตรบรรจง กำหนดราคาคงได้ แสนตำลึง แต่ละผืนๆ หนึ่งก็มีค่ามาก ล้วนแต่พระภูษาหายากทั้งสี่ตระกูล, อนาถา	ทุนนิยมและวัตถุนิยม

ตารางที่ 6.47 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ยาก, พระลูกข้า, พระชนนี, พระบิดา, หัวหน้าหรือหน้าข้า, ผู้ดีหรือคนยากยาก, ทาสทาส, ยศศักดิ์, เจ้าจอมหม่อม, วณิก, ท้าวเธอ, ขุนนาง, พระปิยบุตรเจ้า, พระยาขสารชาติฉันทันต์, พระยาพาฬมฤคธา, พระยาครุฑราชปักชี, สองสุริยวงศ์, ขนัดพล, เสมือนหนึ่งลูกหงส์เหมราชปักชินทร์ ปราศจากมุจลินที่ไปตกคลุกในโคลนหนอง, ฉัตรทอง, ฉัตรเงินแลฉัตรทอง, ท้าวเทวอดิศร, พระปิตุรงค์, องค์อัครโอรสา, ยืนยงยิ่งด้วยยศศักดิ์, ราชวัติฉัตรทอง, พลธ, เสนา, นายรถ เป็นสตรีจะหาผู้ที่ดีนี้แสนยาก, หญิงหลงด้วยลมชาย, บำเรอรักบำรุงผิวจนตัวยาก, เป็นสตรีก็จนจิต ตั้งแต่ว่าจะบีบน้ำตาคิดไม่วายวัน, เป็นหม้ายชายหย่าแรกจนจำเริญว่างไม่มีสบาย, แม่จอยู่กับเหย้าเฝ้าอยู่แต่กับเรือน อย่างที่เยวพุดจาบเพื่อนจะเสียตัว อันชาติเช่นชายชั่วมันมักจะหยอกเอน ถ้ามันจะเดินกริดกรายเกริ่นกระแอมแอบเข้าเกี้ยวพาน แม่อย่าได้สามานย์ด้วยวาจา-ค้อยก้มหน้าก้มตาต่ำอยู่แต่ในเคหา ค่ำมืดมืดเวลาอย่าลงล่าง ปิดประตูหน้าต่างเข็นบันได ทั้งลิ้มกลอนสลักใส่ให้แน่นแฟ้น	ศักดิ์นา
บริจาคให้เป็นทาน, พระโพธิญาณ, ผู้ทรงศีลสมาธิพรหมจรรยา, ทาน, กรรมเจ้าทำไว้แต่ปางก่อน, ขาวสุราลัย, สรวงเช่นเทวอารักษ์ศาสตร์, พรหมมณ, อกุศล, อกนางพระธรรณี, ไฟบรรลัยกัลป์, เขาพระสุเมรุ, สาธุการ, สวรรค์, ถวายสักการบูชา, เทพดา, ห้วงมหรณพพสงสาร, ปราณี่, พระบรมโพธิสัตว์, อุเบกขา, ปาฏิหาริย์ในเมืองสวรรค์, วงวิฏ, ประทีป, บรรพชิต, หิมวันต์, บุเรชาติ, ทศธรรม, พิภพสุทธาวาส, พระหิมพานต์สัตตบริภัณฑ์สินธุราช, สรรวมกายละอายบาป, ทำกรรมอันหยาบ	พุทธศาสนา

6.3.12 มนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน (มदन)

วรรณคดีเรื่องมนุษย์เรามีดีที่ตรงไหนปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 523-524 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) พุทธศาสนา และ (3) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.48

ตารางที่ 6.48 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องมนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ได้หล้า, เราอาศัยอยู่ในโลก	ประชาธิปไตย

ตารางที่ 6.48 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
จ่ายทรัพย์, ปรีโสภณสมบัติพิสดาน	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ให้คุณ, คุณ, ตอบแทน	พุทธศาสนา

6.3.13 ลิลิตต้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย (ลมบ)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องลิลิตต้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยายปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 553-555 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) ศักดินา และ (3) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.49

ตารางที่ 6.49 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตต้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ทั่วโลก	ประชาธิปไตย
อุปการ, บรูพาจารย์, บัณฑิต, ท่าน, วงศ์ตระกูล	ศักดินา
พรหมวิหาร, พรหม, ศรัทธา, ศีลาจาร	พุทธศาสนา

6.3.14 ลิลิตศรีวิชัยชาดก (ลศช)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องลิลิตศรีวิชัยชาดกปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 630-631 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ศักดินา และ (2) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.50

ตารางที่ 6.50 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตศรีวิชัยชาดก

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เชิญ	ศักดินา
ประทีป, เทียนทอง, พนม, สรวงเทพ, สุวรักษ์, พลิกกรรม	พุทธศาสนา

6.3.15 สยามานุสสติ (สมน)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องสยามานุสสติปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 652 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชาตินิยม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.51

ตารางที่ 6.51 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องสยามานุสสติ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ราน-รุก, ดำว แดนไทย, ไทยรบจนสุดใจ ชาดดิน, เสียเนื้อเลือดหลังไหล ยอมสละ ดิน	ชาตินิยม

การวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอนจำนวน 15 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์และแจกแจงสัดส่วนเป็นร้อยละของวรรณคดีประเภทนี้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.52 ดังนี้

ตารางที่ 6.52 สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน

เรื่อง	อุดมการณ์							
	ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์นา	ชายเป็นใหญ่	พุทธศาสนา
กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ (ธนบุรี) (กสน)					X		X	X
กลอนดอกสร้อย “รำพึงในป่าช้า” (กรป)	X			X	X	X		X
กาพย์มหาชาติ (กมช)		X	X	X		X		X
คำฉันท์สามัคคีบรรยาย (ฉสบ)	X	X		X	X	X		X
โคลงเรื่องพาลีสอนน้อง (คพน)		X	X			X		
โคลงราชสวัสดิ์ (ครส)	X			X				
โคลงโลกนิติ (คลน)	X	X	X	X	X	X	X	X
ดุสิตสมิต (ดสม)	X	X		X	X	X	X	X
เพลงยาวเจ้าพระ (พยจ)	X	X	X			X		X
มหาชาติคำหลวง (มหล)	X	X	X		X	X	X	X
มหาเวสสันดรชาดก (เทศนา) (มหช)	X	X	X	X	X	X	X	X
มนุษย์เรามีดีที่ตรงไหน (มदन)	X				X			X
ลิลิตดั้นมาตาปิตุคุณคาถาบรรยาย (ลมบ)	X					X		X
ลิลิตศรีวิชัยชาดก (ลศช)						X		X
สยามานุสสติ (สมน)				X				
รวม	10	8	6	8	8	11	5	12
ร้อยละ	66.7	53.3	40	53.3	53.3	73.3	33.3	80

6.4 อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ

6.4.1 ภาพยนตร์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ (กศศ)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงพระศรีมโหสถปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 33-34 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ชายเป็นใหญ่ และ (2) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.53

ตารางที่ 6.53 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
กลชายหลายลั่นล้อ ลวงหญิง, เล่ห์ลวงลวงหญิง	ชายเป็นใหญ่
ความสัจ	พุทธศาสนา

6.4.2 ภาพยนตร์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (กหพ)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 59-62 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ชาตินิยม (3) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (4) ชายเป็นใหญ่ และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.54

ตารางที่ 6.54 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องภาพยนตร์เห่เรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ยอหัตถ์ซ้อน (ทุบ, ตี), ประหาร	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
แขก (คำเรียกชาวอินเดีย ศรีลังกา ปากีสถาน บังกลาเทศ อัฟกานิสถาน เนปาล ชาวมลายู ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงและตะวันออกไกล)	ชาตินิยม
นพคุณ (ทองเนื้อเก้า), เม็ดพลอย, แหวนกำไล	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ชายใดบริโภคภักดิ์ พิศवास หวังนา, แก้วตาชาย	ชายเป็นใหญ่
เพทนา	พุทธศาสนา

6.4.3 ลิลิตโองการแช่งน้ำ (ลอน)

วรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแช่งน้ำปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 632-636 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ศักดินา และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.55

ตารางที่ 6.55 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแช่งน้ำ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
น้ำหล้า	ประชาธิปไตย
ลาญแลง, ผยอง, เดโช, หอกปืนหลายปากครอบ ใครต้องจอบจางตาย	อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ
บินเอาครุฑมาขี่, พระแสงศร, อวดตาร, ทรงอินทขรฎา, เสด็จ, เคียรเกล้า, ปรมาริเบศ, ไทเรศสุริยทิ, เสวย, นรินทร, ผ่านฟ้า	ราชาธิปไตย
ทำว, ทาน, ตรัสคดี, เจ้า, จ้าว	ศักดินา
อสุร, จัญไร, โสฬสพรหมญาณ, พิณญาณ, บุญการดิเรก, บุญภาพ, เมืองอินทร์, กวิน (ดี, งาม)	พุทธศาสนา

การวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการจำนวน 3 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์และแจกแจงสัดส่วนเป็นคำร้อยละของวรรณคดีประเภทนี้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.56 ดังนี้

ตารางที่ 6.56 สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ

เรื่อง	อุดมการณ์						
	ประชาธิปไตย	อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดินา	ชายเป็นใหญ่
กาพย์ห่อโคลงพระศรีมโหสถ (กศศ)							X
กาพย์เห่เรือ รัชกาลที่ 2 (กหพ)		X		X	X		X
ลิลิตโองการแช่งน้ำ (ลอน)	X	X	X			X	X

ตารางที่ 6.56 (ต่อ)

เรื่อง	อุดมการณ์							
	ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์นา	ชายเป็นใหญ่	พุทธศาสนา
รวม	1	2	1	1	1	1	2	3
ร้อยละ	33.3	66.7	33.3	33.3	33.3	33.3	66.7	100

6.5 อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

6.5.1 กนกนกร (กนก)

วรรณคดีเรื่องกนกนกรปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 1-2 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ทุนนิยมและวัตถุนิยม และ (4) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.57

ตารางที่ 6.57 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกนกนกร

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เชือดเลือดไหล	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
เสด็จ	ราชาธิปไตย
หินทองรองลาดดาตางาม, ตีกราม, กำทองก่องแก้วแพรวเพริศ, ปราสาทชาตรูป (ทอง), ปราการกาญจนา, คำแนมแกมหยก, หิรัญย์ศาลามาพัก, ทับทิม, เพชรแพรว มหาธาตุ	ทุนนิยมและวัตถุนิยม พุทธศาสนา

6.5.2 กากีกลอนสุภาพ (กกส)

วรรณคดีเรื่องกากีกลอนสุภาพปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 15-22 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ศักดินา (3) ชายเป็นใหญ่ และ (4) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.58

ตารางที่ 6.58 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์กลอนสุภาพ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
อาจองค์, ถาโถมประโลมลาน, ลำพอง, โกรธ	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ทำว, บริวาร, เชิญ	ศักดินา
จะเปรียบองค์สมรไม่มีสอง, ก้าวกานดาพะงาม ยามนี้เจ้าจะนั่งอนาถองค์, ทิวากร เราแนบประจักษ์นาง, น้ำใจนางเปรียบอย่างชลาลัย ไม่เลือกไหลห้วยหนองคลอง ละหาน เสียตายทรงวิไลแต่ใจพาล ประมาณเหมือนหนึ่งผลอุทุมพร สุกแดงดัง แสงปัทมราช ช้างในล้นนภิมิชาติเป็นบ่อน	ชายเป็นใหญ่
ประมาณ, กรรม, เมรุมาศ, นางฟ้าหกชั้น, เทวบุตร, เมรุราชสีขรินทร์, ยอดเขาพระเมรุ มาศ, คนธรรพ์, สัจ, แสนชาติ, ศิวโมกษทางธรรม	พุทธศาสนา

6.5.3 กาพย์พระไชยสุริยา (กชส)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องกาพย์พระไชยสุริยาปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 23-27 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ศักดินา และ (4) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.59

ตารางที่ 6.59 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องกาพย์พระไชยสุริยา

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
มีอาญา, ไล่ตีดา, อันธพาล, ผลาญ, เบียดเบียน, ฆ่าฟัน, ไม้เรียว, เช็ดหลาบ, หั่นหวด ปวดแสบแปลบเสียว, จงจำ	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ถือน้ำ	ราชาธิปไตย
ข้าเฝ้าเหล่าเสนา, หมูข้าไท, ไพร่, ลูกศิษย์-ครู, กลัวครู	ศักดินา
ภิกษุสงฆ์, พระสงฆ์, คณา, ปราณี, ทุกข์, ขอบ-ผิด, กาลกิณี, จริต, คนชื้อถื้อ สัตย์ธรรม, รู้คุณ, ตัดหา, บาป, สามัญสัตย์, ไตรยุคทุกขะระรัง สังวัจจะระอะวะ สาร	พุทธศาสนา

6.5.4 ขุนช้างขุนแผน (ขชผ)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 70-135 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ทั้ง 8 ประการ คือ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ขาดินนิยม (5) ขุนนิยมและวัดนิยม (6) ศักดินา (7) ชายเป็นใหญ่ และ (8) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.60

ตารางที่ 6.60 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ผู้คนช้างม้าดาตาดำ, พร้อมหน้า, มนุษย์, หลายอย่างต่างพรรณ, ชาวบ้าน, ทุกคน, ทั่ว โลกวิสัย, คนทั้งปวง, ทุกรูปนาม	ประชาธิปไตย
เที่ยวล่ำเกะเกณฑ์, โยธินหาญฮึก, สนั่นครื้นครื้นภูมิธล, โล่เขนดาดังทั้งหอกทวน ตามกระบวนพยุหยาตราหน้าหลัง พลม้าร่าเริงด้วยกำลัง, ตื่น-ตกใจ, รีบเร่งรีพล สกลไกร, ให้นุชซึ่งโยธิน, เรืองฤทธิ์, เสื้อผ้าอาวุธประจำตน, ฟาดจนขาดวิน, ไข้, ตัดเด็ดสำเร็จขาด, หักปิ่น, กลิ้งตายกายขาด, ล้างให้วางวาย, หาญหัก, ชิงรักริบ รวบเอาจนหมด, ระวังด้วยอาญา, พวกตำรวจหวดขวับเอาเต็มเหนี่ยว, จับตัวได้ ใส่คา, ทหาร, มีกำลังทะลวงโลด, อาจอง, จับดาบอย่างกราย, รำจ้าววาวๆ วับ, ง่า จ้าวกราย, พันตะแบงบุกไปไล่ตระครุบ เอาดาบฟาดขาดพันตะบันส่ง, ไม่คิดขาม, ตรัสสั่ง, เอ็ง, คำว่า	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ทรง, พระแสง, (๙๕) กษัตริย์ถึงต่างทิศผิดภาษา อันจะต่างจรรยานั้นหาไม่, ทรงฤทธิ์ ไกร, พระราชทาน, ตรัส, องค์นายารายณ์อวตาร	ราชาธิปไตย
ศึกเสือ, ทั้งกรุง, เมืองใต้, ไทยจีนมอญพม่าชาวลาวลื้อ, ให้ศัตรูป่ายแพ้กฤทธิไกร มีชัย ได้เวียงเชียงใหม่ม้า, มีชัยแก่ข้าศึก, กลัวพวกไทย	ชาตินิยม
เงินทอง, พวงแก้วแล้วพวงทอง เข้าของเหลือหลายสบายใจ, เพชรนิลกระจ่างอยู่พรั่ง พราย, เปรียบทรัพย์, ชั่งตวงใส่ในตราฐ, เตยทอง, เหมือนผ้าที่นุ่มนวล ซื่อใหม่ก็ นิยมว่าเจ็ดฉั่น ยามขัดสนจนมาสารพัน, ทองคำ, ดอกไม้ทอง, ปิ่นพลอยลอยวิไล, ทองคำพราย, ระวังเพชรแก้วกอง, สว่างทองพลอยพริ้ง, กุดั่นพรรณราย, กำไล สวม, แหวนเพชรนิลมรกต, สไบสีสุกสดตระหลบหอม, เรือนใหญ่, แวนทอง, สี ทอง, มั่งมี, ไรทรัพย์อัปราคา, ปราสาท, ทองคำสัมฤทธิ์, เงินที่แท้ชาติเหล็ก ทองแดงดง, เพชรรัตน์, สร้อยทอง, เข็มขัด, เขียนขันโตกพาน, แหวนรวงทอง, หม แพรสีมีวลย์ใส่สวมกร เอาสร้อยอ่อนทำสายสะอึงรัด ใส่ตุ้มหูซ้ายขวาระย้าย้อย, หีบหมากทองลงยาราชาวดี เงินยี่สิบชั่งทั้งขันทอง แหวนเรือนรังแตนทั้งแหวนงู ตุ้มหูระย้าเพชรแก้วกอง ฝ่ายทองยกใหม่สไบกรอง, ตึกหมูใหญ่, เข้าของสารพัน, ขันสำริด	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
เชิญ, ข้าไท, เครื่องสูงบังแทรก, พลช้าง, พลม้า, พลปืน, พลดาบ, พลทวน, พลตั้ง, ครู บาอาจารย์, ทำวกรุงพาลี, สมศักดิ์, เปรียบยศก็ปรากฏมีคณับ, มูลนาย, ทาสี, ผู้ใหญ่, ข้าไทแวดล้อม, เชื้อหงส์วงศ์เผ่า, หม่อม, ท่าน, พระบิดา, สองนาย, ชาติ กษัตริย์, ไวยศ, สุริยวงศ์, เลื่องชื่อลือยศ, คลังในพนังงาน, ตำนก, นางโน	ศักดินา

ตารางที่ 6.60 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ขวัญเอ๋ยเจ้ามาเกิดพอมมา, พิมน้องเนื้อสุพรรณกำภู, พิศรูปสองรูปก็น่ารัก ชะอ้อน อ่อนวรพักตร์เจ้าเจิดจัน-ถ้าได้กันแล้วเป็นบุญของสายทอง, แม่อย่าหลงไปด้วย พลอยอวยเออ, ตัวน้องราศีหามีไม่ สงวนตัวทำผิวไว้เท่าไร พอได้พบผิวก็เกิด ความ จะโทษผิวว่าชั่วกระไรได้-ผิวห้ามยังอีกไม่เห็นภัย, เมียจะต้องพรากพลัดไป ห่างช้าง แสนระทมตรมใจร้องไห้พลาญ กลิ้งกลางห้องให้ไม่สมประดี, พี่กับเนื้อ เย็นจะเป็นสุข อย่าทุกข์พรันขวัญข้าวอย่าเศร้าสร้อย ว่าพลาญซ่อนคางให้เพลน พลอย ขอจูบหน่อยเกิดเจ้าอย่าเศร้าใจ, ถ้าผิวเมตตามาปกป้อง, หม่อมเมียเนี่ยว ไว้มิให้มา, ได้อายด้วยหลงมาเป็นผิว-มาคบชั่วแล้วจึงชดให้เสียชาย, อีวันทองชั่ว ซาติอุบาทว์แล้ว พอพลาญแล้วจะเลี้ยงมันไหนได้, น้องไม่ขัดดอกจะสู้ทุนหัวให้, เหมือนกลืนแก้มโถมยงเมื่อส่งตัว, เล็บมีอนางกางกลีบกระดัดรัด เหมือนมือเจ้า พรณิบัติพิศผิว, วันนี้ได้เชยชมสมสุขพี่-ขอหยุดชมจูบที่เกิดสวน้อย, นมจู้เบียด บีบกันเหลวไหล เจ้าหนุ่มๆ ที่ลำพองคะนองใจ เข้าคว้าไขว่สาวๆ ออกกรว เรียว บ้างกระซอกผ้าห่มฉวยนมหนับ, ในมณฑลนั้นให้อยู่แต่ผู้ชาย, แม่หม้าย ยายแก่รำมะก้า เอาหอผ้าใส่หนีบไว้กลีบกัน, รุ่งรูปเรียมจำเริญลักษณ์ ผิวพักตร์ ผ่องเกลี้ยงเพียงอัสน์-เอวบางร่างน้อยนมนัด ดังประทุมตูมเต่งเคร่งครัด จำปา ทัดถันได้ไม่ลดทรวง, อันเป็นหญิงสุดแต่สิ่งปรณิบัติ ใครสันทัดผิวก็รักเป็นหนก หนา, แต่ละหน้าๆ นวลดังนางใน, อันเมียสองต้องห้ามตามโบราณ, จงอดทนอย่า ล้าออยคอยฟ่องผิว-จงอุทิศสำหรับเสงี่ยมค่อยเจียมตน-จงซื้อตรงต่อผิวรู้จักกลัวเกรง อย่าครั้นแรงด่าว่ากับข้าไท	ชายเป็นใหญ่
ฤกษ์ดี, มงคล, ตั้งโมขึ้นวันทา, ชุมนุมเทวดา, วิรุฬหกวิรูปักษ์ กุเวรย์กษัตริย์, นาง ธรณี, เทวดา, เชื้อเผื้อ, ฆราวาส, ชั่ว, ประมาท, ทุกข์, สิ้นมิดสัญญาญักลัญญ, กรรม, เวร, ความสัจ, พระเจดีย์มหาธาตุ, สายสิญจน์เสกลงเลขยันต์, เทียนทอง, พาล, คนชั่ว, คนดี, เมตตา, จำศีลภาวนา, นมัสการจตุรูปเทียนถวาย, อ่านคาถา	พุทธศาสนา

6.5.5 โคบุตร (คปส)

วรรณคดีเรื่องโคบุตรปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 142-143 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.61

ตารางที่ 6.61 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องโคบุตร

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
กาลิงเลี้ยวไถ่หานางกาลิง	ชายเป็นใหญ่

6.5.6 เงาะป่า (งปจ)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องเงาะป่าปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 290-303 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ศักดินา (3) ชายเป็นใหญ่ และ (4) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.62

ตารางที่ 6.62 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเงาะป่า

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ผายผาด, องอาจ, ลงทัณฑ์, ช่มชืนแกล้งฆ่าให้อาสาญ, ฅวยไม้ง่อง่า แค้นนักจักฆ่า ให้ม้วยบรรลัย ภูจะสับซ้ำ จนนางแก้ไข, สังหารผลาญชีวี, ห้ามหัก, ซึ่งรักหักหาญ , ประหาร, ผลาญ	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ชาติทรลัทธิ	ศักดินา
เกิดเป็นหญิงจริงสำหรับรับอดสู สูดจะกู้แก้กายให้หายกลืน, ยักยืมมันยังฟ่อง ว่านาง น้องยินดี น่ารักเต็มที แม่รวรระรื่นเอย, มีพันอายเพราะชายชิด, ดูอย่างนางนก อย่าขนาง,	ชายเป็นใหญ่
ปรานี, ไปเกิดไปกินตาม, เคราะห์, อนิจจา, เป็นมลทินสิ้นราศี, จัญไร, สงสาร, สังขาร	พุทธศาสนา

6.5.7 จันทโครบ (จคร)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องจันทโครบปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 304-305 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ราชาธิปไตย และ (2) ชาตินิยม ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.63

ตารางที่ 6.63 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องจันทโครบ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
พระกุมาร, พระทัย	ราชาธิปไตย
กิเลนโชนไถ่หานางกิเลนหนี มะโนมัยไถ่หานางพาสี, อารมณ์นางเหมือนน้ำค้างที่รุ่ม พฤษ เมื่อยามดึกจะรองไว้ดื่มได้ พอรุ่งแสงสุริยฉายก็หายไไป	ชายเป็นใหญ่

6.5.8 ชิงนาง (ขนม)

วรรณคดีเรื่องชิงนางปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 306 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.64

ตารางที่ 6.64 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องชิงนาง

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ชายพูดคล้องๆ เหมือนร่อนน้ำ-เบื่อน่ายวายหลงนงคราญ ก็ทิ้งไปได้ปานผกาโรย	ชายเป็นใหญ่

6.5.9 ตามใจท่าน (ตจม)

วรรณคดีเรื่องตามใจท่านปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 314-315 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ศักดินา (3) ชายเป็นใหญ่ และ (4) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.65

ตารางที่ 6.65 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องตามใจท่าน

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ความทรยศขบถ	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
รับมฤตก	ศักดินา
(๕) หญิงสาวสวยงามรูปร่างดี มักจะมีปัญญารู้ว่างาม	ชายเป็นใหญ่
ความชั่ว, ออกตัญญู	พุทธศาสนา

6.5.10 นิราศอิเหนา (นรอ)

วรรณคดีเรื่องนิราศอิเหนาปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 372-373 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ศักดินา (4) ชายเป็นใหญ่ และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.66

ตารางที่ 6.66 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องนิราศอิเหนา

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ผืนผยอง	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ทรง, พระ	ราชาธิปไตย
พระนุชน้อง, สมยศ	ศักดินา

ตารางที่ 6.66 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
พระพายพาพัดน้องเที่ยวล่องลอย-น้องจะลอยลมบนไปไหนใด, ใหลมแดงแสงแดดจะ แผดส่อง จะมัวหมองมัวขวัญจะหวั่นไหว เทวัญชั้นฟ้า, สวรรค์, ตรึงสตรีย, สหัสนัยน์, หิมพานต์ซานไกรลาส, เมรุมาศราชสิงขร, เวร, โกสีย์ตรีเนตร, พรหมาน, พรหม	ชายเป็นใหญ่ พุทธศาสนา

6.5.11 บทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง (บพร)

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วงปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 374 ผู้วิจัยไม่พบอุดมการณ์ในตัวบทที่สัมผัสตัวอย่าง

6.5.12 บทละครเรื่องพระร่วง (บลพ)

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องพระร่วงปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 375 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.67

ตารางที่ 6.67 อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องพระร่วง

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
(๑) อันนาวิรูปงามทรมาสวาท ถ้าแม่เฒ่ามารยาทอันงามสม คงไม่มีชายดีจะอบรม มีแต่ ชมเพื่อพลางแล้วร้างไป	ชายเป็นใหญ่

6.5.13 บทละครเรื่องท้าวแสนปม (บลส)

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องท้าวแสนปมปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 376-377 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) พุนิยมและวัตถุนิยม และ (3) ศักดินา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.68

ตารางที่ 6.68 อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องท้าวแสนปม

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
คิดอาจเดื่อม, แย่งยึดได้โดยไม่ยอม	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ของตลาด, ชื้อ	พุนิยมและวัตถุนิยม
เชื้อชาตินักรบ, ของสูง	ศักดินา

6.5.14 บทละครรำเรื่องพระเกียรติรถ (บลก)

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครรำเรื่องพระเกียรติรถปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 378 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ และ (2) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.69

ตารางที่ 6.69 อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครรำเรื่องพระเกียรติรถ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ราญรอน	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
พาล, สติ	พุทธศาสนา

6.5.15 บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี (บลก)

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรีปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 379-381 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (4) ศักดินา และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.70

ตารางที่ 6.70 อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนบุรี

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
กะเณ, พวกลพนิกร, หอกง้าวหลาวแหลนปืนยา ทพหลังทัพหน้าเรียงรัน, แข็งขัน	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ราชรถทรง, ทรงภูษา, สององค์ทรงลักษณะ	ราชาธิปไตย
นิลรังษี, ระย้าระย้อยพริ้วพริ้ว, นิลวัดตาพราย, แก้วแก้วมงกุฎเก็จ, เพชรระยับทับทรวง, ตาบติดสังวาลเลื่อมพราย, พาหุรัดอำมรงค์	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ยกระบัตร์เกียกกาย, ยศยง, ยศยิ่งเจษฎา, ประดับเครื่อง	ศักดินา
อสุรา	พุทธศาสนา

6.5.16 บทละครเรื่องอิเหนา (บลก)

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องอิเหนาปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 382-403 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ทั้ง 8 ประการ คือ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ชาตินิยม (5) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (6) ศักดินา (7) ชายเป็นใหญ่ และ (8) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.71

ตารางที่ 6.71 อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องอิเหนา

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ทั้งธานี, ประสาน, ต่างต่างทุกพรรณ, มากมายไม่นับได้	ประชาธิปไตย
ป้อมปิ่นยืนเยี่ยงม, ม้ารถขสารแลโยธา, ทหาร, กำแพงแสงล้อม, หอรบเชิงเทิน, ปราการล้อมสามชั้นมั่นคง, เกณฑ์กัน, อาจอง, งามอาจดั่งไกรสรสีห์, ช่างชิงชกตี, ชื่นชัด, ห้าม, ฤทธาดั่งพระยาราชสีห์, ทหารชาญชัย, ล้วนฝีมือระบือฤทธิ์, แค้นชัด, บุกรุกราน	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ถวายบังคม, ท้องพระโรง, พระฉายใหญ่, นารายณ์ทรงสุบรรณ, เคียร, พระลาน, พระบุรี, พระ, นางทรง, พระทรง, สมององค์, พาราพระทรงศร, ทรงมงกุฏ, องค์, ประสูติ, พระทรงกรีฑาฤทธิไกร, ถวายนาม, พระเมรุทอง, พิชัยรถทรง, พระบรมศพ, บรรพ, ทรง, พระองค์, องค์พระภูมิ, องค์ประไพหมสุหรี่, การพระศพ, เชิญพระศพ, ถวาย, พูลไท	ราชาธิปไตย
แว่นแคว้นแดนขัณฑสีมา, ทั้งเมืองขึ้นเมืองออก, ทำสงคราม, จะให้เข้ามาบุกรุกรานถึงที่ถิ่นฐานก็ไซ้	ชาตินิยม
ฉัตร, บริวาร, เรืองศักดิ์, พระธิดา, นางใน, ราชวัติฉัตรธง, พระวงศา, ราชครู, ขุนรถ, เชิญ, พระยานุมาศ, วอ, นางนักษณมกรรมใน, ทานไท, ยาจก, ผิดระบอบ, ขนบโบราณ, เผ่าเทพเรืองชัย, ทาน, สุริยวงศ์	ศักดินา
ปรางค์ปราสาท, สุวรรณมณีจินดา, เลิศล้ำมณีมีค่า, มรทปกายอดโอฟาร์, กาบสุรกายจนไม่นับได้, ระย้าห้อยเพชรดีมีค่า, มหาเนาวรัตน์, แก้วกาญจนาภูตั้นดวง, วิเชียรขว่งระดับเลิศ, ระยับพลอยมรกต, โมรา, ม่านทอง, สุกหนี่ปูเลียนละลานตา, สุวรรณอลงการ, เกยแก้วเกยสุวรรณ, เงินยวงขาวผ่อง, สุวรรณ, โคมเพชร, ล้วนมีค่า, ตึกดินรางแสงศิลาสลัป, ปราสาทราชมนเทียร, แก้ววิเชียร, แสนสมบัติ, พัสถาน, ศฤงคาร, จินดาดวงมณี, สร้อยสนสังวาลวรรณ, ภูตั้นงาม, เพชรยรรยง, ทองกร, อัมรงค์มีค่า, พวงเพชร, สุวรรณพรรณราย, ประดับมณีนิลจินดา, ระย้าโคมแขวนราย, แก้วจุฬี	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
นางบำเรอสหัสสนัยน์, ชาติชายทหาร	ชายเป็นใหญ่
เมืองฟ้าสรวงสวรรค์, เทวา, เทพอัปสร, พรหมสี่หน้า, สวรรค์, ภาพ, นิमित, ไตรจักร, ทิพย์, ไผยนต์มัทวาน, หิมพานต์, ภูมิภักทอนันตย์กษ, สักการบูชา, สดับปกรณ์, เครื่องไทยทาน, บุญ, อาสัจ, ธรรม, สัจจา	พุทธศาสนา

6.5.17 บทละครเรื่องอุณรุท (บลด)

วรรณคดีในวรรณคดีบทละครเรื่องอุณรุทปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 404-423 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 7 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (5) ศักดินา (6) ชายเป็นใหญ่ และ (7) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.72

ตารางที่ 6.72 อุดมการณ์ในวรรณคดีบทละครเรื่องอุณรุท

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ทุกสถาน, ยุติธรรม, มนุษย์, นิราศภัยทั่วแผ่นดินสีมา, ประชาชี, เกษมศรีถาวรล้วน	ประชาธิปไตย
หน้า องค์พระปิ่นเกล้า, พระคุณทูลเกล้า, พระ, พระโสมศรี, พระทรงธรรม, องค์, พระเยาว	ราชาธิปไตย
เรศ, ผ่านฟ้า, น้ำพระเนตร, ปฤษฎางค์พระนุชน้อง, พระบาท, องค์พระทรงนาค,	
องค์พระทรงฤทธิ์, ทอดพระเนตร, พระอัคเรศ, พระปราบเชิญ, เสวยแสนสรวรรยา	
ราชย์	
ฆ่าเสียให้สิ้นชีวาตม์, บัญชา, สิงหราชผาดผาย, เกณฑ์แห่เรียบระเบียบบจร, คับคั่น,	อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ
ศักดิ์อาณูภาพ, ลุอำนาจโกรธพิโรธจิต, ฤทธิ์ฤทธิ์ภูษภาคย์, ปราบ, ราษฎรอน,	
เคื่องคั่นแน่นไปด้วยความโกรธ, เรื่องฤทธิ์โกร, ทรงมหันต์เดชาชาญ, มีสังวาล	
กายสิทธิ์, ทศทิศไม่รอต่อต้าน, บรรลัยลาญชีวัง, สั่ง	
กาบเก็จเพชรคั่น, มุกสุกพลามอร่ามพลอย, โกเมน, โมรา, นิลมณีพราย, แก้ววิเชียร	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ฉาย, ทาทอง, บรรจถรณ์, มณีพรายพรรณ, แผ่นทองรองดวงมณี	
สมวงศ์สมศักดิ์, ข้าบาทบริจา, บัลลังก์, เครื่องสูงบังสุริยจันทร์, วงศ์เทวัญ, วงศา, พงศ์	ศักดินา
จักรพรรดินาถา, นางใน, หมูไพร่	
(๑๙) แลไปเห็นนางอนงค์น้อย แซ่มซ้อยเที่ยวเก็บบุปผา งามทรงวงพักรตรลักขณา ทัว	ชายเป็นใหญ่
ทั้งกายาไม่ราคิน ผิดเนื้อเรือเรื่องเหลืออร่าม ยิ่งดูยิ่งงามพร้อมสิ้น เพียงเทพธิดา	
ในเมืองอินทร์ อสุรินทร์จงสนเท่ห์ใจ, เหมือนเจ้าเกล้าพี่ที่ไผยา-นุชนาฏพีแนบ	
นาสา วายุภักษ์เหมือนพักรตรพินดา แนบพักรตรพี่ยาสนีทนอน-พี่เคียงแก้วกอด,	
แนบพักรตรชวนสมานสมรชม, พิศนาสาพลางนางอายจิต เหมือนพระจุมพิต	
ภิรมย์ขวัญ, งามละม่อมพร้อมสิ้นทั้งอินทรีย์ นางในดุษฎีไม่เทียมทัน, พินิจพิศ	
โสมกัลยา-กล้องแก่งแย่งน้อยอวธร เพียงนางอัปสรในดุสิต-พิศฯ แล้วเพลน	
จำเรียวใจ งามโสมนางศรีสุดา ก็เห็นว่าได้ฟ้าไม่หาได้, เหมือนเต้านุชนกบินรี-	
เหมือนเจ้ารำม่ายเมียงที่สระศรี เห็นเล็บนางอย่างเล็บเทวี เมื่อหยิกชวนพี่ภิรมย์	
กัน-เหมือนสร้อยมาลัยน้องประดับถัน-เหมือนกรรพีกอดขวัญประคองนวล	

ตารางที่ 6.72 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เมตตา, เทพธิดา, เมืองอินทร์, อสุรินทร์, นิจจาเอ๋ย, สวรรค์, เวร, สังขาร์, สงสาร, พุทธศาสนา นาคา, พระคุณ, การุญ, นางอัปสรในดุสิต, อนิจจา, ไฟกัลป์	

6.5.18 พระนลคำฉันท์ (พนจ)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์ปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 424-425 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) ชายเป็นใหญ่ และ (2) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.73

ตารางที่ 6.73 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
(๑) ในฟ้าจะหาอรุณรังค์ ดุจนางก็หอนมี ในดินจะหาอรุณพี กลนุชก็สุดหา สามภพ, บุญ	ชายเป็นใหญ่ พุทธศาสนา

6.5.19 พระอภัยมณี (พอม)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 426-454 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ทั้ง 8 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ชาตินิยม (5) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (6) ศักดินา (7) ชายเป็นใหญ่ และ (8) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.74

ตารางที่ 6.74 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
แว่นแคว้นทุกแดนดาว, ประโลมโลกาให้ถาวร, ชาวชมพู, คนทั้งปวง, สิ้นทุกคน, ทุก ประเทศเขตแดน	ประชาธิปไตย
ลำแดงฤทธิ์, คลอนคลิ่นคลั่ง, ฝ่าฝืน, ชิงช่วง, จูดกระซอก, ห้าม, ชัดอัสมาลัย, เชื้อด เอาเลือดเนื้อ, ทำร้าย, มีกำลัง, ประหาร, ต่อตี, เลิกลาโยธาหาญ, ชิกเนื้อ-กิน เหมือนขึ้นหมุ, ชิงช้าง-เอามาเซย, โกรธแค้น, ตีอตุ, มุทะลุเลโลโมโหุน, ดาบตัด, ตัดใจขาดเด็ด, ล้วงดวงใจออกให้เห็น, คิดเกรงกลัว, ตัดเกศา, เกณท์	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ

ตารางที่ 6.74 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ถวายองค์พระพุทธรูป, บรรพต, พระที่แท่น, เขนย, พระ, พูลกระหม่อมจอมเกษัตริย์, ตรัส, สรง	ราชาธิปไตย
ฝ่ายละครมอญรำพวกโรงนอก, ต่างพันธุ์ผิดเพี้ยน, ศึก, ศัสตรู, มีชัย, ต่างรีตก็ดขวาง, โคมแก้ว, ได้ใหม่แล้วลิ้มเก่า, อาสน์อ่อนบรรจถรณ์แท่น, วัง, ได้ดี, ระบอบประเพณี, โหร, สมวงศ์พงศ์ประยูรตระกูลกัน, ย่อมเยาว์เบาความ, เจ้าตา, ท่าน, ทรงเครื่อง, บุตรเจ้าลังกา, มเหสี, เชิญ, นางสำหรับขับร้องทำนองใน, คำนับ, ตามเหล่าตามเผ่าพันธุ์, ไพร	ชาตินิยม ทุนนิยมและวัตถุนิยม ศักดินา
ร้อยรสนูปผาสุมาลัย จะชื่นใจเหมือนสตรีไม่มีเลย, พวกผู้หญิงชิงช่วงดวงดอกไม้, สร้อยฟ้าสุมาลัย แม่นเด็ดได้แล้วไม่ร้างให้ห่างเชย-หนาวน้ำค้างพรางพรมลมล่าเพย ใครจะเชยโฉมน้องประคองนวล, หอมนูปผามาลัยไม่ยั้งยืน ไม่ชูขึ้นเช่นรสพจมาน, จะรักน้องครองมิตรพิศวาส ไม่สิ้นชาติก็ไม่ทิ้งมิ่งสมร, หญิงก็ม้วยลงด้วยชาย ชายก็ตายลงด้วยหญิง, (๘๓) อันเป็นหญิงชิงคู่เขาชูขึ้น เหมือนกลิ้งกลื่นของลาลักมักสะอีก, ยามนี้เจ้าพี่เอย พี่เคยเกยกอดน้องประคองสงวน แม้อยอดหญิงมิ่งขวัญจะรัญจวน เสียตายนวลเนื้ออ่อนละมุนทรวง, มาหาพี่นี้หนอยเกิดกลอยใจ จะกล่อมให้บรรพตได้ชมเชย, วิรกรรมักงายให้ชายชิด, ดูว้าวดีดูที่หาง จะดูนางดูแม่เหมือนแลเห็น	ชายเป็นใหญ่
เวียนเทียน, ปลายอนนต์, มัตติมิง, ชาตินี้มีกรรม, ชาตินี้หน้า, นางอัปสร, สงสาร, ปรานี, วิญญูณ, พาล, ไตร, นิจาเอ๋ย, กัปกัลป์พุทธานดร, ทุกข์สุขชั่วดี, บุญ, ตัณหา, ทางสวรรค์, ทางธรรมพระกรรมฐาน, กุศล, รักษาสัจจา, เคารวะ, เมตตา, สิ้นบุญ, เวร	พุทธศาสนา

6.5.20 เพลงยาวกรมศักดิ์ฯ (พยศ)

วรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมศักดิ์ฯ ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 455-459 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 5 ประการ ได้แก่ (1) ราชาธิปไตย (2) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (3) ศักดินา (4) ชายเป็นใหญ่ และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.75

ตารางที่ 6.75 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเพลงยาวกรมศักดิ์ฯ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
พระ, ถวาย, บรรพต	ราชาธิปไตย
แผ่นสุวรรณบัตร	ทุนนิยมและวัตถุนิยม

ตารางที่ 6.75 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ไท, เชิญ	ศักดิ์นา
ขวัญเมืองแม่ไผ่ยาสน์ ลอออาสน์เขาแต่งไว้บรรจงถวาย พี่จะเทียมบรรหมน้องประคอง กาย มิให้สายสมรมแม่พี่เองค์	ชายเป็นใหญ่
บุพเพ, ปรานี, ทิพโสตร, เอนดู, ภพทวีปสาม, บุญ, ทุกข์, สัตย์	พุทธศาสนา

6.5.21 มัทนะพาธา (มพธ)

วรรณคดีเรื่องมัทนะพาธาปรากฏในหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยหน้า 525-543 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 6 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (4) ศักดินา (5) ชายเป็นใหญ่ และ (6) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.76

ตารางที่ 6.76 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เจ้าลีปะประสิทธิ์, ขุนสุบรรณราช, ข้าบาท, ธ, เกียรติยศ, นางใน, ข้าบาท, ข้าน้อย, ยงยศ, ยงศักดิ์เกียรติคุณะ	ศักดิ์นา
งามผิวประไพผ่อง-งามแก้มแฉล้มฉ้น-งามเนตรพิณศปาน-งามทรวงสล้างสอง วรรณ สุนนสุมาลี-งามเอวอนงค์ราว สุธะศิริชาญฉลาด เกลากลิ้งประหนึ่งวาด วรอุป พิไลยพะวง งามกรประหนึ่งวง สุธะศสุเรนทะทรง นวยนาฏวิลาสวง, หากพี่จะ ทอดธุระและจุม-พิศเจ้าจะว่าไร?-ตนุทอดและจูบน้อง?, พี่นั้นรักเจ้า และจะเฝ้า ประดับประคอง, พี่รักจะถนอม บ่มีควรระอาละอาย อันนารักกับชาย ฤก็ควรจะร่วม รัก รูปเจ้าวิไลยราว สุธะสร้างประจิตประจักษ์ มีควรจะร้างรัก เพราะพระภูพิถิถัน, ขอโฉมฉายปลง พระฤดีประนีประนอม รับรักและยินยอม ดนุรักสัคสมาน หาก นางมีข้อขัด ประดิพัทธ์ประสมประสาน, มีสาวสุรางค์นางใน มากมวลง, จริตภิรี ยา กละสาวสุรางค์สวรรค์, จะหาวิไลยปาน ฤก็ถูกเคยเห็น และหากจะรู้ได้ ก็จ วันฤดีเย็น จะรักและยกเป็น ภริยาภิรมย์สม-จะเร้าระตีรมยะระวันระวยใจ, งาม เกินมนุษย์จริง กละหญิงนิมิตร์ผืน, บุรุษยามสเนหา ก็พูดได้ละหลายล้น ประจบ นางและพลาถทอด พนอพทอดและปลดปล้น, (๕๕) หญิงใดตระหนัตัว ละก็ ผัวรักเย็น ฌนั้นขัดขึ้น และประจบสอผัวรัก, ก็แต่จะหาซึ่ง ภริยาและมิตรดี ผิดพิพ ยะมากมี ก็บได้ประจักษ์	ชายเป็นใหญ่

ตารางที่ 6.76 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ฆ่า-ประลัย, ก้องโกญจะนาท, ถือคังซังกระคะทาทรรณิณ, ปราบ-มะลาย, ชัดฤก็มีได้, เกรียงไกร, กำลั้งคึกผิงไว้, บยอมอยู่ ณ ที่ซัง, ผูกไว้, ดึงไปด้วยกำลั้ง, ยิ่งห้ามก็ ยิ่งคลั่ง, ผงาดบังอาจเอิบใจ	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ประทานพร, เถลิงอุระคะอาสน์, พระพิระ, พระองค์, ทรง, พระ, เทวาธิบดี, ขนอง, กระหม่อมฉัน	ราชาธิปไตย
สุพรรณ, มณีมะโนหะรา, พิมานมณี, กะละนิลมะณีศรี, มณีรัตน์, วณิชคำ, มั่งมี, ทรัพย์ ยะมากมี	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ธาดา, บุญ, สวรรค์, นิมิตร	พุทธศาสนา

6.5.22 ระเด่นลันได (รลต)

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องระเด่นลันไดปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทยหน้า 544-545 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 6 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชาธิปไตย (3) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (4) ศักดินา (5) ชายเป็นใหญ่ และ (6) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.77

ตารางที่ 6.77 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องระเด่นลันได

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เชือดคอ	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
บาทาพระโสมศรี, พระบาท, พระ	ราชาธิปไตย
ชาย, เบี้ย	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
ญาติวงศ์พงศา, โคตรพ่อโคตรแม่, ซาติข้า, ทรงศักดิ์	ศักดินา
ตะโพกโดกโดยเมียแทบคลาด, พ่อใจบุญของเมียเอ๋ย แปรคำพ่อเคยเชือดคอไก่-เมีย ยังอาลัยได้อยู่กิน, แต่พอพลบรบเมียเข้ากระท่อม พ่อนั่งกล่อมจนหลับแล้ว รับขวัญ ในมุ้งยุ่งซุ่มพ่อสูมคว้น สารพันทรงศักดิ์จะรักเมีย, ออก้องดังไฟไหม้ลาม เลี้ยว จะทั้งเมียเสียได้ไม่โยดี	ชายเป็นใหญ่
ใจบุญ	พุทธศาสนา

6.5.23 ราชานิลาปคำฉันท์ (รชพ)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องราชานิลาปคำฉันท์ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 546-547 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 2 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ และ (2) ราชานิลาปไทย ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.78

ตารางที่ 6.78 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องราชานิลาปคำฉันท์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
พลูปลานดาลแด, เอาดาบอันคมดี มาผ่ากายแพกเอาจิตดี แลควักจักษุทั้งสอง	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
พระทัย, พระนาภี	ราชานิลาปไทย

6.5.24 ลักษณะวงศ์ (ลชว)

วรรณคดีในวรรณคดีเรื่องลักษณะวงศ์ปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 548-552 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 6 ประการ ได้แก่ (1) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (2) ราชานิลาปไทย (3) พุนนิยมและวัตถุนิยม (4) ศักดินา (5) ชายเป็นใหญ่ และ (6) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.79

ตารางที่ 6.79 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลักษณะวงศ์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
บรรลัษ, ประหารผลาญ, สิ้นชีพเทียมเตรียมยกยืนขนาน, ขยายพลยกขะเยื่อนเคลิออน	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
ขยาย-ครึกครื้นเครงโครมประโคมคึก เสียงพิลิกเลือนลั่นสนั่นเสียง, พลมารกลุ่ม	
กล้าทั้งอำพน, แก่งดาบออกปลาบตา, ที่นั่งช้างๆ ล้อมอยู่พร้อมหมด ที่นั่งรถๆ	
ล้อมอยู่พร้อมสลับ พลกลาดๆ กลบในนภางค์ ดูกว้างๆ มีดคลุมในเมฆา	
พระ, พระแม่, กรรแสง, องค์, ทรงรถบุษบก, พระแกล, กระษัตริย์องค์ทรงเลิศประเสริฐ	ราชานิลาปไทย
กระษัตริย์, พระพัศตร์	
เพชรนิลจินดาดวงวิไล, พิมาน, รถมณี, ตกอัป	พุนนิยมและวัตถุนิยม
พระกุมารโอรสา, พระชนนี, พระโอรส, เสียดุล, รถเครื่องรถนางพนักงาน, ช้างที่นั่ง,	ศักดินา
แสงเครื่อง, ท้าว	
อันนารีมีคู่ประคองแล้ว ไม่ผ่องแผ้วมลทินเป็นปดัมย์, เหมือนน้องนี้ได้ร่วมภิรมย์ผัว, จง	ชายเป็นใหญ่
ตรึกตรองน้องนี้ก็มีผัว กะเกลือกกลั้วเวรานั้นมาถึง, ยุพินทรงเอกองค์พระยุพิน	
นางอักษรทั้งสิ้นไม่เก็นนาง, จะพึงผัวข้าตัวระยำยับ	
สงสาร, กรรม, ทุกข์เวทนา, จัวนรก, เวรา, บาปกรรม, ฤกษ์, เทพ, มาร, อินทร์, ชั่ว	พุทธศาสนา

6.5.25 ลิลิตนิทราชาคริต (ลนช)

วรรณคดีเรื่องลิลิตนิทราชาคริตปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 571-588 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 7 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (5) ศักดินา (6) ชายเป็นใหญ่ และ (7) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.80

ตารางที่ 6.80 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตนิทราชาคริต

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ท้าวผู้, ภรรยาเพื่อนฝูงหลาย ตัวต่อ พร้อมแฮ, พรังพร้อม, ประสาน, ชาวคลังและ ทั้งหลาย	ประชาธิปไตย
ลงโทษ, สั่งหา, ลูบคมดาบหอก, หลอกเล่นกับวังไท้ ดังนั้นแห่งตาย, ดีชาโทษ, โกรธ, คำว่า	อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ
ทูล, พระสุรสีหนาท, พระบาท, บรมราชศฤงคาร, อาสน์อิงองค์, เจริญศรีชนมชีพยัง ยืนนาน ยิ่งเทอญ, พระพละปฏิภาณ, ดำรงสิริราชฐาน, ไท้เบศรผู้ ทรงธรรม พระ เดชพระคุณครัน ครอบเกล้า, พระ, พระบาทเจ้า, พระองค์, สรรพพระราชทาน	ราชาธิปไตย
เพื่อนกิน, ลิ่นทรัพย์, พิมานมนเพียร สถิตเสถียรใหญ่กว้าง, โอฟารเลิศแกมทอง, ระย้า รัตนเรือนสุวรรณ, พานทองคำจำหลัก, สมบัติ, สิ้นซึ่งดั่งกิ่งก้อย, รวบก้นซึ่งยัง หย่อน	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
เชิญ, ท่านไท้, หม่อมตย์มนตรี, น้อมนอบเกล้า, เคียมคัล, ไท้, ข้า, ข้าบาท, ชุบเลี้ยง องค์เจ็ดนาง โนมล้ำางเยี่ยมสะอาด ยามยลผาดไสภา งามเตือนตาเมื่อพิศ ผิวสนิท	ศักดินา
นวลละออง สองกำโบลบริบวรณ ยลยามสรวลยามเยื่อน เอื้อนโชนฐ์ยิ้มยวนใจ พักตร์พิไลเล่ห์ศศิธร ทรงอัปสรอันแน่น งามเนตรมั่นศรียง ตรึงอุระรุมรัก งาม เลิศลักษณ์ลออตา แต่บาทาถึงเกศ, นิสยหญิงท่านว่าไว้ คำมี อยู่ณอ ฟังปมนวาท มักพลั้ง, เป็นใจจึงด่วนทิ้ง นองไป พี่อา	ชายเป็นใหญ่
การุณย์, ดีชั่ว, ทุกข์สุข, กรุณา, พระคุณ	พุทธศาสนา

6.5.26 ลิลิตพระลอ (ลพล)

วรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทย หน้า 589-618 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ทั้ง 8 ประการ คือ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจอธิปไตยเบ็ดเสร็จ (3) ราชาธิปไตย (4) ขาตินิยม (5) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (6) ศักดินา (7) ชายเป็นใหญ่ และ (8) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.81

ตารางที่ 6.81 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
เลี้ยง โลกา, ท้าวหล้า	ประชาธิปไตย
ทรงพิไชยอาวุธเสร็จ, จัปพิไชยอาวุธราชพล, ยกทัพตามจอมราช	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ
จอมโลก, ถวาย, ธิราชผู้มีบุญ, พระองค์, พระลอราช, พระกร, บาทางค์สุดเกล้า, พระ เกศ, พระบาท, เสวย, พระลอลักษณ์, พระปิ่นไตรจักร, เสด็จ, ทรง, สยายเกศเข็ด บาทให้ ธิราชไว้เป็นเฉลิม, บพิตร, พระ, ธิราชผู้มีคุณ, ทรงมกุฏภูษาสร, ภูธร, ภูเบศร์, จอมราช, กัมถวายกร, เขียวราช, พระผู้จอมจักร, ปิ่นเกล้า, พระผ่าน ไศศวรรย์, เสวยราช	ราชาธิปไตย
ศรีอยุธยา-ทุกประเทศชมค้อยๆ กล่าวอ้างเย็นยอ	ชาตินิยม
ปฐมนทองธารทอง, พลอยเพชรพวงยรรยง ทรงทองกรจำรัส พาหุรัดรูปมังกกรกลาย ธำมรงค์พรายพิศแพ้ว มกุฏแก้วแสงใส, ยามไร้, สิ้นสทงสอดจ้าง, เหล็กเงิน เจ้า, ท้าวไท้, เจ้าภู, ไ้, ยอยศ, ท่าน, ปู่เจ้า, ท้าว, บาทยุคลขุน, พระยาราชไกรสร, ธ, เชิญ, สนม, ท้าวทั้งสอง	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
จำจากไ้จากด้วย ชังสมร แม่เนา จากแม่รักฤทธอญ ขาดได้ เด็จบัวแม่เด็จอร ยังเยื่อ โยนา ไปปลื้มน้องไท้ อัยาร้อนนทรวง, เห็นเดือนดุดังหน้า เพาพงา พี่เอย, ร้อย ขู้ฤพาเนื้อ เมียตน เมียแลพันฤดล แม่ได้, นางแยมเหมือนแม่แยม ยวลสมร, หอมกลกลิ่นจอมขวัญ ขวัญพี่ พระเอย หอมหอนบเห็นหน้า ใครกลั่นใจตาย	ศักดินา
ปรานี, ทำบาป, บุญ, ชั่วฟ้าล่มกัลป์, ทุกข์, ทางธรรม, เบกษา	ชายเป็นใหญ่
	พุทธศาสนา

6.5.27 ลิลิตเพชรมงกุฏ (ลพม)

วรรณคดีเรื่องลิลิตเพชรมงกุฏปรากฏในหนังสือวรรณคดีไทยหน้า 620-622 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) ประชาธิปไตย (2) อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (3) ราชา-ธิปไตย และ (4) ศักดินา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.82

ตารางที่ 6.82 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องลิลิตเพชรมงกุฏ

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ท้าวหล้า, ไพรฟ้าสุขรมย์	ประชาธิปไตย
พลหาญกล้า, พลม้าเมื่อบเมือง, พลเรือ, พลคชคังคาม, ชัยสิทธิฤทธิ, ชัยยศเดช เพื่องฟ้า	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ

ตารางที่ 6.82 (ต่อ)

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ราชรถ, ชัยเยวเรศเรือง ธรณี	ราชาธิปไตย
พลม้า, พลคช, ไพร่	ศักดินา

6.5.28 วิวาทพระสมุทร (วหม)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องวิวาทพระสมุทรปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 637-638 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.83

ตารางที่ 6.83 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องวิวาทพระสมุทร

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
จะยืนชมขวัญตาผู้ยาใจ กว่าจะได้สรวมกอดแม่ยอดรัก, เป็นผู้หญิงแท้จริงแสน ลำบาก-หญิงต้องเจียมกายมาแต่เยาว์-หญิงถึงรักต้องแสวงแก้แค้นทำเฉย หวังให้ ชายอยากเซยยิ่งขึ้นนัก	ชายเป็นใหญ่

6.5.29 เวนิสวานิช (วนน)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องเวนิสวานิชปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 639-643 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ศักดินา (2) ชายเป็นใหญ่ และ (3) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.84

ตารางที่ 6.84 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องเวนิสวานิช

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ใหญ่ข่มน้อย	ศักดินา
ที่ควรนิ่งนั้นก็มิแต่ลั่นโค กับลิ้นหญิงโง่งงทั้งรูปชั่ว จนไร้วัดควรสงบเพื่อปิดโง่	ชายเป็นใหญ่
พจน์ปดลง, สงสาร, ทำดี, สวรรค์, สิ่งชั่ว	พุทธศาสนา

6.5.30 ศกุนตลา (ศกต)

วรรคทองในวรรณคดีเรื่องศกุนตลาปรากฏในหนังสือวรรคทองในวรรณคดีไทยหน้า 644-645 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) ราชาธิปไตย (2) ทุนนิยมและวัตถุนิยม และ (3) ชายเป็นใหญ่ ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.85

ตารางที่ 6.85 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องศกุนตลา

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
ผู้ผ่านแผ่นไผ่	ราชาธิปไตย
เครื่องทองไพศาล	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
สองเนตรงามกว่ามฤคิน นางนี้เป็นปิ่นโลกา งามโอษฐ์ดังใบไม้อ่อน งามกรดงลาย	ชายเป็นใหญ่
เลขา งามรูปเลอสรรรวิญฟ้า งามยิ่งบุบผาเบ่งบาน	

6.5.31 สมุทรโฆษคำฉันท์ (สมม)

วรรณทองในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ปรากฏในหนังสือวรรณทองในวรรณคดีไทย หน้า 646-651 ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ 4 ประการ ได้แก่ (1) ราชาธิปไตย (2) ทุนนิยมและวัตถุนิยม (3) ศักดินา (4) ชายเป็นใหญ่ และ (5) พุทธศาสนา ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 6.86

ตารางที่ 6.86 อุดมการณ์ในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์

คำ ข้อความ ประโยค	อุดมการณ์
บทเรศนเรนทร, ราช	ราชาธิปไตย
ประดับมรกตพราย, พิฑูรย์, กาญจน, เพชรรัศมี, เวฑูริยมณี, ปัทมราช, นิลกาฬ, โกเมน, เพทาย, แก้วเจ็ดประการ	ทุนนิยมและวัตถุนิยม
เอาจมอันกลมงาม คือดังเอวยุพาพาล วัลย์ทองกระหวัดปาน กรนงอันโอบองค์	ชายเป็นใหญ่
ทุกข, โศก, ทุกข์	พุทธศาสนา

การวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีจำนวน 31 เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิเคราะห์และแจกแจงสัดส่วนเป็นคำร้อยละของวรรณคดีประเภทนี้ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.87 ดังนี้

ตารางที่ 6.87 สรุปผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

เรื่อง	อุดมการณ์						
	ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์นา	ชายเป็นใหญ่
กนกนคร (กนก)		X	X		X		X
กาพย์กลอนสุภาพ (กกส)		X				X	X
กาพย์พระไชยสุริยา (กชส)		X	X			X	X
ขุนช้างขุนแผน (ขชผ)	X	X	X	X	X	X	X
โคบุตร (คบส)							X
เงาะป่า (งปจ)		X				X	X
จันทโครบ (จคร)			X				X
ชิงนาง (ชนม)							X
ตามใจท่าน (ตจม)		X				X	X
นิราศอิเหนา (นรอิ)		X	X			X	X
บทละครพูดคำกลอนเรื่องพระร่วง (บพร)							
บทละครเรื่องพระร่วง (บลพ)							X
บทละครจำท้าวแสนปม (บลส)		X			X	X	
บทละครเรื่องพระเกียรติยศ (บลก)		X					X
บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระเจ้ากรุงธนฯ (บลธ)		X	X		X	X	X
บทละครเรื่องอิเหนา (บอิ)	X	X	X	X	X	X	X
บทละครเรื่องอุณรุท (บลอ)	X	X	X		X	X	X
พระนลคำฉันท์ (พนฉ)							X
พระอภัยมณี (พอม)	X	X	X	X	X	X	X
เพลงยาวกรมศักดิ์ฯ (พยศ)			X		X	X	X
มัทนะพาธา (มพธ)		X	X		X	X	X
ระเด่นลันได (รลด)		X	X		X	X	X
ราชาพิลาปคำฉันท์ (รชพ)		X	X				
ลักษณวงศ์ (ลขว)		X	X		X	X	X
ลิลิตนิทราชาคริต (ลนช)	X	X	X		X	X	X

ตารางที่ 6.87 (ต่อ)

เรื่อง	อุดมการณ์							
	ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์นา	ชายเป็นใหญ่	พุทธศาสนา
ลิลิตพระลอ (ลพล)	X	X	X	X	X	X	X	X
ลิลิตเพชรมงกุฎ (ลพม)	X	X	X			X		
วิวาห์พระสมุทร (วหม)							X	
เวนิสวานิช (วนน)						X	X	X
ศกุนตลา (ศกต)			X		X		X	
สมุทรโฆษคำฉันท์ (สมขม)			X		X		X	X
รวม	7	20	19	4	15	19	23	21
ร้อยละ	22.6	64.5	61.3	12.9	48.4	61.3	72.2	67.7

การวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีทั้ง 89 เรื่องของหนังสือวรรณคดีในวรรณคดีไทยนี้ ผู้วิจัยขอประมวลผลการวิเคราะห์โดยสรุปเป็นจำนวนอุดมการณ์ที่ปรากฏในวรรณคดีแต่ละประเภท รวมถึงแจกแจงสัดส่วนเป็นค่าร้อยละของวรรณคดีทั้งหมด ดังรายละเอียดตามตารางที่ 6.88 ดังนี้

ตารางที่ 6.88 สรุปจำนวนอุดมการณ์ในวรรณคดีแต่ละประเภทซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”

ประเภทของวรรณคดี	จำนวน	อุดมการณ์							
		ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดิ์นา	ชายเป็นใหญ่	พุทธศาสนา
ประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์	7	2	3	3	4	3	5	2	4

ตารางที่ 6.88 (ต่อ)

ประเภทของวรรณคดี	จำนวน	อุดมการณ์							
		ประชาธิปไตย	อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ	ราชาธิปไตย	ชาตินิยม	ทุนนิยมและวัตถุนิยม	ศักดินา	ชายเป็นใหญ่	พุทธศาสนา
นิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาวมณ์	33	7	6	10	9	10	12	19	16
ศาสนา ขาดก และคำสอน	15	10	8	6	8	8	11	5	12
ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ	3	1	2	1	1	1	1	2	3
ละคร นิทาน และนาฏ-วรรณคดี	31	7	20	19	4	15	19	23	21
รวม	89	27	39	39	26	37	48	51	56
ร้อยละ	100	30.3	43.8	43.8	29.2	41.6	53.9	57.3	62.9

ตารางที่ 6.88 แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีประเภทประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์มีอุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ ศักดินา ซึ่งพบในวรรณคดี 5 เรื่อง อุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ประชาธิปไตย และชายเป็นใหญ่ ซึ่งพบใน 2 เรื่อง วรรณคดีประเภทนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาวมณ์มีอุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ ชายเป็นใหญ่ ซึ่งพบใน 19 เรื่อง อุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ประชาธิปไตย ซึ่งพบใน 7 เรื่อง วรรณคดีประเภทศาสนา ขาดก และคำสอนมีอุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ พุทธศาสนา ซึ่งพบใน 12 เรื่อง อุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ชายเป็นใหญ่ ซึ่งพบใน 5 เรื่อง วรรณคดีประเภทขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการมีอุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ พุทธศาสนา ซึ่งพบใน 3 เรื่อง อุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ประชาธิปไตย ราชาธิปไตย ชาตินิยม ทุนนิยมและวัตถุนิยม และศักดินา ซึ่งพบใน 1 เรื่อง วรรณคดีประเภทละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีมีอุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ ชายเป็นใหญ่ ซึ่งพบใน 23 เรื่อง อุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ชาตินิยม ซึ่งพบใน 4 เรื่อง โดยรวมแล้ววรรณคดีทั้ง 5 ประเภทหรือจำนวน 89 เรื่องมีอุดมการณ์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ พุทธศาสนา ซึ่งพบใน 56 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 62.9 ของวรรณคดีทั้งหมด ส่วนอุดมการณ์ที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ประชาธิปไตย ซึ่งพบใน 27 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 30.3 ของวรรณคดีทั้งหมด

บทที่ 7

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วาทิพากษ์เชิงค่านิยมและอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือวรรณคดีของในวรรณคดีไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมและอุดมการณ์ที่มีอยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ด้วยบทแนวค่านิยม-มายาคติและแนวอุดมการณ์ ผู้วิจัยคัดเลือกตัวบทจากวรรณคดีทั้งหมด 89 เรื่อง จำนวน 602 วรรคทอง คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 25 ของเนื้อหาทั้งหมดเป็นข้อมูลกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์ โดยได้จำแนกไว้ในกลุ่มวรรณคดี 5 ประเภทแล้วจึงศึกษาใน 3 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี การวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติ และการวิเคราะห์อุดมการณ์ ในบทนี้เป็นการสรุปผลและอภิปรายผลซึ่งมีรายละเอียดในการนำเสนอ 2 ส่วนหลัก คือ (1) สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย และ (2) ข้อจำกัดการวิจัยและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจะอธิบายตามลำดับดังนี้

7.1 สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยโดยสรุปและการอภิปรายผลโดยจะอธิบายใน 2 หัวข้อ ได้แก่ (1) การตอบคำถามนำวิจัย และ (2) สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย ดังรายละเอียด

7.1.1 การตอบคำถามนำวิจัย

จากผลการศึกษาด้วยบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ด้วยบทแนวค่านิยม-มายาคติและแนวอุดมการณ์ ผู้วิจัยสามารถตอบคำถามนำวิจัยที่ระบุไว้ในบทที่ 1 ดังนี้

คำถามแรก คือ มีค่านิยมและอุดมการณ์อะไรบ้างที่อยู่ในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”?

ผู้วิจัยพบว่า มีค่านิยมที่ปรากฏในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” จำนวน 10 ค่านิยม สามารถเรียงลำดับจากค่านิยมที่พบมากที่สุดไป

หาน้อยที่สุดได้ดังนี้ (1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล (2) ค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม (3) ค่านิยมพุทธศาสนา (4) ค่านิยมอำนาจนิยม (5) ค่านิยมความสนุกสนาน (ค่านิยมอำนาจนิยมและความสนุกสนานพบในจำนวนเท่ากัน) (6) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม (7) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย (8) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ (9) ค่านิยมภาระบุญคุณ และ (10) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าตัวบทได้สะท้อนมายาคติซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมายาคติที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ (1) มายาคติเกี่ยวกับสังคมซึ่งพบเนื้อหาทั่วไป (อำนาจและผู้มีอำนาจ ฯลฯ) มากกว่าเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศเล็กน้อย (2) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต (3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และ (4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นของชีวิต

ในส่วนของการวิเคราะห์อุดมการณ์ ผู้วิจัยพบว่ามียุทธการณที่ปรากฏในงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” จำนวน 8 ยุทธการณ สามารถเรียง ลำดับจากยุทธการณที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ (1) ยุทธการณพุทธศาสนา (2) ยุทธการณชายเป็นใหญ่ (3) ยุทธการณศักดินา (4) ยุทธการณอำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ (5) ยุทธการณราชาธิปไตย (ยุทธการณอำนาจนิยมเบ็ดเสร็จและราชาธิปไตยพบในจำนวนเท่ากัน) (6) ยุทธการณทุนนิยมและวัตถุนิยม (7) ยุทธการณประชาธิปไตย และ (8) ยุทธการณชาตินิยม

คำถามที่สอง คือ ค่านิยมและอุดมการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายด้วยหลักทวิภาคีโดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยมและอุดมการณ์ได้อย่างไร?

หลักการสื่อสารวิพากษ์หรือทวิภาคีมีองค์ประกอบ (feature) 3 ขั้นตอนดังได้อธิบายในบทที่ 2 นั่นคือ (1) การสร้างตัวบทจากชิ้นงาน (2) การวิเคราะห์เพื่อจัดระเบียบตัวบท และ (3) การตีความตัวบท (Sillars and Gronbeck, 2001: 23; Baxter and Babble, 2003: 353-354) ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนข้างต้นโดยเริ่มจากการจำแนกงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” เป็นวรรณคดี 5 ประเภท คือ (1) วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ 7 เรื่อง (2) วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศการเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์ 33 เรื่อง (3) วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน 15 เรื่อง (4) วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ 3 เรื่อง และ (5) วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี 31 เรื่อง แล้วจึงศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดีซึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงประวัติศาสตร์หรือปริบท (อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท, 2547) จากนั้นจึงตีความตัวบทโดยการวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติและอุดมการณ์ตามลำดับ

จากค่านิยมที่พบตามการตอบคำถามข้อที่ 1 โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม- มายาคติ แสดงให้เห็นว่างานเขียนซึ่งราชบัณฑิตรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” สะท้อนค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด โดยพบในวรรณคดี 75 เรื่อง (ร้อยละ 84.3) และสะท้อนค่านิยมการมีความรู้ความสามารถน้อยที่สุด ซึ่งพบใน 24 เรื่อง (ร้อยละ 26.9) ระเบียบวิธีวิพากษ์ดังกล่าวยังช่วยให้ผู้วิจัยค้นพบว่างานเขียนซึ่งราชบัณฑิตรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” สะท้อนมายาคติเกี่ยวกับสังคมมากที่สุด ซึ่งพบใน 62 เรื่อง (ร้อยละ 69.7) ในจำนวนนี้ผู้วิจัยพบเนื้อหาทั่วไป ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชตินิยมความเป็นไทย และอื่นๆ 42 เรื่อง และพบเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 40 เรื่อง ส่วนมายาคติที่พบน้อยที่สุด คือ มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต ซึ่งพบใน 23 เรื่อง (ร้อยละ 25.8)

จากอุดมการณ์ที่พบตามการตอบคำถามข้อที่ 1 โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์ แสดงให้เห็นว่างานเขียนซึ่งราชบัณฑิตรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” สะท้อนอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุด ซึ่งพบใน 56 เรื่อง (ร้อยละ 62.9) และสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมน้อยที่สุด ซึ่งพบใน 26 เรื่อง (ร้อยละ 29.2)

การพบอุดมการณ์พุทธศาสนาและมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของอำนาจและผู้มีอำนาจในตัวบทมากที่สุด สัมพันธ์กับการศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดีที่พบว่าผู้แต่งหรือรวบรวมเป็นชนชั้นสูงทั้งหมด เนื้อหาส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องราวของชนชั้นปกครองและพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะศาสนาพุทธมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับชนชั้นปกครองและถูกเชิดชูให้เป็นแก่นของความเป็นไทยควบคู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์เสมอ (Van Esterik, 2000: 95) อุดมการณ์พุทธศาสนาที่พบยังสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่านิยม เนื่องจากหลักคำสอนในพุทธศาสนาซึ่งเน้นการพึ่งตนเองและอิสระส่วนบุคคลในการเลือกทำกรรมดีหรือชั่ว (Phillips, 1965: 88) รวมถึงระบบศักดินาซึ่งเป็นกลไกการควบคุมสังคมของชนชั้นสูงที่ส่งผลให้คนไทยยกย่องบุคคลมากกว่าหลักการและถือฐานานุรูป (สมพงษ์ ใหม่วิจิตร, 2536) ปัจจัยข้างต้นทำให้ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลถูกพบในตัวบทมากที่สุด รายละเอียดทั้งหมดนั้นผู้วิจัยจะอธิบายในหัวข้อต่อไปตามลำดับ

7.1.2 สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์อันเป็นการตอบคำถามนำวิจัยทั้งหมดพร้อมกับการอภิปรายผล โดยจะอธิบายใน 3 หัวข้อ ได้แก่ (1) องค์ประกอบของวรรณคดี (2) ค่านิยม-มายาคติ

ในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” และ (3) อุดมการณ์ในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” แต่ละหัวข้อจะนำเสนอเรียงลำดับตามประเภทของวรรณคดีทั้ง 5 มีรายละเอียดดังนี้

7.1.2.1 องค์ประกอบของวรรณคดี

การศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดีมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ 4 ประการ คือ (1) ผู้แต่ง (2) บริบทของการแต่ง (3) กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์ และ (4) ลักษณะเนื้อหา ผู้วิจัยขอสรุปผลและอภิปรายผลดังนี้

1) ผู้แต่ง

วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์แต่งโดยขุนนางหรือข้าราชการมากที่สุดจำนวน 5 เรื่อง รองลงมาคือแต่งโดยพระราชวงศ์ 1 เรื่อง และไม่ปรากฏผู้แต่ง 1 เรื่อง หากไม่รวมเรื่องที่ไม่ปรากฏผู้แต่งแล้ว วรรณคดีประเภทนี้ล้วนแต่งโดยชนชั้นสูงทั้งหมดซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของวรรณคดีประวัติศาสตร์ ดังที่จิตรภูมิศักดิ์ (2550: 64) กล่าวว่าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะถูกยึดกุมโดยชนชั้นนำเพื่อสอดแทรกหลักคิดที่ส่งเสริมกับสถาบันของตน นอกจากนี้หากพิจารณาในมิติด้านเพศจะพบว่าวรรณคดีประเภทนี้ส่วนใหญ่แต่งโดยเพศชายจำนวน 5 เรื่อง มีเพียง 1 เรื่องที่ผู้แต่งเป็นเพศหญิงและอีก 1 เรื่องไม่ปรากฏผู้แต่ง

วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์แต่งโดยขุนนางหรือข้าราชการมากที่สุดจำนวน 15 เรื่อง รองลงมาคือแต่งโดยพระราชวงศ์ 10 เรื่อง โดยพระมหากษัตริย์ 4 เรื่อง โดยพระสงฆ์ 1 เรื่อง และไม่ปรากฏผู้แต่งแน่ชัด 3 เรื่อง จะเห็นได้ว่าวรรณคดีประเภทนี้ผู้แต่งหรือผู้รวบรวมส่วนใหญ่เป็นชนชั้นสูง หากไม่รวมเรื่องที่ไม่ปรากฏผู้แต่ง วรรณคดีประเภทนี้ล้วนแต่งโดยชนชั้นสูงหรือผู้มีอำนาจในสังคมทั้งหมด ในบริบทนี้ผู้วิจัยถือว่าพระสงฆ์เป็นชนชั้นสูงเนื่องจากสถาบันสงฆ์มีความใกล้ชิดกับผู้ปกครองและมีบทบาทเชื่อมโยงความสัมพันธ์เหล่านั้นกับประชาชน (สุมาลี บำรุงสุข และศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2529: 73) ราชันกร เศรษฐวิไล (2532: 15) ยังถือว่าพระสงฆ์เป็นกลุ่มชนชั้นพิเศษที่มีสถานะค่อนข้างสูงในสังคม นอกจากนี้หากพิจารณาในมิติด้านเพศจะพบว่าวรรณคดีประเภทนี้แต่งโดยเพศชายทั้งหมด 31 เรื่อง และมี 2 เรื่องที่ไม่ปรากฏผู้แต่ง

วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอนแต่งโดยขุนนางหรือข้าราชการมากที่สุดจำนวน 8 เรื่อง รองลงมาคือแต่งโดยพระมหากษัตริย์ 4 เรื่อง โดยพระราชวงศ์ 2 เรื่อง และอีก 1 เรื่องมีผู้แต่งที่หลากหลาย ได้แก่ พระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ ขุนนาง และพระสงฆ์ จะเห็นได้ว่าวรรณคดีประเภทนี้ผู้แต่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นสูง หากไม่รวมเรื่องที่มีผู้แต่ง

หลายคนแล้ว วรรณคดีประเภทนี้ล้วนแต่งโดยชนชั้นสูงทั้งหมด นอกจากนี้หากพิจารณาในมิติด้านเพศจะพบว่าวรรณคดีประเภทนี้ผู้แต่งหรือผู้รวบรวมเป็นเพศชายทั้งหมดทั้ง 15 เรื่อง

วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการแต่งโดยขุนนางหรือข้าราชการมากที่สุดจำนวน 2 เรื่อง และโดยพระมหากษัตริย์ 1 เรื่อง จะเห็นได้ว่าวรรณคดีประเภทนี้ล้วนแต่งโดยชนชั้นสูงทั้งหมด นอกจากนี้หากพิจารณาในมิติด้านเพศจะพบว่าวรรณคดีประเภทนี้ผู้แต่งหรือผู้รวบรวมเป็นเพศชายทั้งหมดทั้ง 3 เรื่อง

วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีแต่งโดยพระมหากษัตริย์มากที่สุดจำนวน 16 เรื่อง รองลงมาคือแต่งโดยขุนนางหรือข้าราชการ 8 เรื่อง โดยพระราชวงศ์ 4 เรื่อง และไม่ปรากฏผู้แต่ง 3 เรื่อง หากไม่รวมเรื่องที่ไม่ปรากฏผู้แต่งแล้ว วรรณคดีประเภทนี้ล้วนแต่งโดยชนชั้นสูงทั้งหมดและที่ต่างจากวรรณคดีประเภทอื่น คือ การที่ผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่เป็นพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้หากพิจารณาในมิติด้านเพศจะพบว่าวรรณคดีประเภทนี้แต่งโดยเพศชายทั้งหมด 28 เรื่อง และมี 3 เรื่องที่ไม่ปรากฏผู้แต่ง

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าวรรณคดีส่วนใหญ่ในหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” แต่งโดยชนชั้นสูง คือ โดยขุนนางหรือข้าราชการจำนวน 40 เรื่อง โดยพระมหากษัตริย์ 25 เรื่อง และโดยพระราชวงศ์ 17 เรื่อง นอกจากนั้น คือ ไม่ปรากฏผู้แต่ง 5 เรื่อง โดยพระสงฆ์ 1 เรื่อง และโดยผู้แต่งหลายคน 1 เรื่อง วรรณคดีทั้งหมดจึงถือเป็นตัวแทนวัฒนธรรมราชสำนักเนื่องจากไม่ปรากฏวรรณคดีท้องถิ่นหรือเรื่องที่ตั้งแต่งโดยสามัญชน วรรณคดีเหล่านี้ยังถูกยกย่องว่าสูงค่าดังปรากฏในคำชี้แจงของหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” ว่าการคัดเลือกวรรณคดีใช้เกณฑ์ความงดงาม ความไพเราะ คติธรรม มีระเบียบและสุนทรีย์ทางภาษา และอื่นๆ ซึ่งแสดงถึงคุณค่าของวรรณคดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: ข) ถือเป็นการแบ่งแยกความสูงต่ำโดยชนชั้นนำซึ่งสอดคล้องกับที่ Van Esterik (2000) กล่าวว่า การกำหนดความสูงต่ำทางวัฒนธรรมเป็นความพยายามในการครอบงำทางวัฒนธรรมซึ่งมักเป็นสมบัติของชนชั้นสูง เป็นของภาคกลาง และปิดกั้นวิถีชาวบ้าน มาตรฐานทางศิลปะซึ่งถูกยกย่องให้สูงค่าจึงเป็นเครื่องมือที่ถูกกำหนดโดยชนชั้นปกครอง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536)

นอกจากนี้หากพิจารณาในมิติด้านเพศจะพบว่าวรรณคดีทั้งหมดส่วนใหญ่แต่งหรือรวบรวมโดยเพศชายจำนวน 82 เรื่อง มีเพียง 1 เรื่องที่ผู้แต่งเป็นเพศหญิง และอีก 6 เรื่องไม่ปรากฏแน่ชัด ลักษณะดังกล่าวถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่วรรณคดีซึ่งคัดเลือกโดยราชบัณฑิตยสถานจะเป็นเรื่องที่แต่งโดยบุรุษเพศทั้งหมด เนื่องจากในสังคมจารีตซึ่งเป็นยุคที่วรรณคดีส่วนใหญ่ถูกประพันธ์ขึ้นนั้นผู้ชายจะมีโอกาสการเข้าถึงระบบการศึกษามากกว่า จึง

สามารถประพันธ์งานเขียนต่างๆ ได้ ส่วนผู้หญิงจะต้องดูแลงานในครอบครัวเท่านั้น ดังที่พระยาอนุมานราชธน (2553: 37) ได้อธิบายถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดในสังคมไทยว่าเมื่อทารกที่คลอดออกมาเป็นชาย ผู้อาวุโสจะใส่สมุดดินสอไว้ในกระดิ่งพร้อมกับตัวเด็ก หากเป็นหญิงจะใส่เข็มกับด้ายไว้แทนเพื่อสื่อเป็นนัยว่าผู้ชายมีหน้าที่เรียนหนังสือและรับราชการ ส่วนผู้หญิงต้องอยู่กับเห่าเรือนเย็บปักถักร้อย

2) บริบทของการแต่ง

วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์แต่งในยุครุ่งรัตนโกสินทร์มากที่สุดจำนวน 5 เรื่อง กรุงศรีอยุธยา 1 เรื่อง และธนบุรี 1 เรื่อง

วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัยแก่ต่างในยุครุ่งรัตนโกสินทร์มากที่สุดจำนวน 26 เรื่อง รองลงมาคือกรุงศรีอยุธยา 6 เรื่อง และกรุงธนบุรี 1 เรื่อง

วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอนแต่งในยุครุ่งรัตนโกสินทร์มากที่สุดจำนวน 9 เรื่อง รองลงมาคือยุครุ่งศรีอยุธยา 4 เรื่อง และกรุงธนบุรี 2 เรื่อง

วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการแต่งในยุครุ่งศรีอยุธยามากที่สุดจำนวน 2 เรื่อง และกรุงรัตนโกสินทร์ 1 เรื่อง ทั้งนี้เนื่องจากประเพณีหรือพิธีการในปัจจุบันส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์และคติเทวราชตั้งแต่สมัยอยุธยาตนเอง

วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีแต่งในยุครุ่งรัตนโกสินทร์มากที่สุดจำนวน 27 เรื่อง รองลงมาคือยุครุ่งศรีอยุธยา 2 เรื่อง และกรุงธนบุรี 2 เรื่อง

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าวรรณคดีที่ถูกคัดเลือกมาเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ส่วนใหญ่แต่งขึ้นในยุครุ่งรัตนโกสินทร์นั้นคือ 68 เรื่อง รองลงมาคือยุครุ่งศรีอยุธยา 15 เรื่อง และกรุงธนบุรี 6 เรื่อง ที่เป็นเช่นนี้เพราะวรรณคดีในช่วงก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ถูกเผาทำลายและสูญหายไปมาจากเหตุศึกสงคราม เมื่อมีการสถาปนาราชธานีใหม่จึงมีความพยายามในการรวบรวมและชำระวรรณคดีขึ้นโดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 1 ทั้งนี้เพื่อผสมผสานความหลากหลายทางวัฒนธรรมและใช้สนับสนุนการเมืองการปกครองในช่วงเวลาดังกล่าว (Van Esterik, 2000)

3) กลวิธีการแต่งหรือฉันทลักษณ์

วรรณคดีในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” เป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองทั้งหมด ผลการศึกษพบว่ามีการใช้ฉันทลักษณ์ 5 ประเภท ประกอบด้วย (1)

ร่าย (2) โคลง (3) ฉันท์ (4) กาพย์ และ (5) กลอน มีการผสมผสานชั้นลักษณะที่สะท้อนชนบการแต่งวรรณคดีแบบดั้งเดิม อาทิ การแต่งโดยใช้ร่ายสลับกับโคลงเรียกว่า “ลิลิต” ใช้กาพย์แต่งร่วมกับฉันท์เรียกว่า “คำฉันท์” ใช้กาพย์ยานีแต่งร่วมกับโคลงสี่เรียกว่า “กาพย์ห่อโคลง” (นิตยา ตันทโสภาส, 2520: 8)

4) ลักษณะเนื้อหา

วรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์บรรยายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งหมดโดยเน้นการเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ 5 เรื่อง และสดุดีวีรชน 2 เรื่อง วรรณคดีส่วนใหญ่เป็นการยกย่องชนชั้นสูง มีเพียงเรื่องเดียวที่ยกย่องสามัญชนนั่นคือลิลิตต้นสดุดีบ้านบางระจัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ของวรรณคดีประเภทนี้จะยกย่องหรือให้ความสำคัญกับวีรกรรมของบุรุษเพศจำนวน 5 เรื่อง มีเพียง 1 เรื่องที่ยกย่องเพศหญิง และอีก 1 เรื่องยกย่องวีรกรรมชาวบ้านซึ่งสามารถระบุเพศได้

วรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัย ส่วนใหญ่กล่าวถึงการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ทั้งการเดินทางไปราชการทัพ เช่น โคลงนิราศไปแม่น้ำน้อย ไปเจริญสัมพันธไมตรี เช่น นิราศลอนดอน ไปนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น กาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง นิราศพระปฐม มีการผสมผสานเนื้อหาของ การชมความงามต่างๆ เช่น บ้านเมือง พาหนะ ธรรมชาติ และชมโฉม ทั้งยังสอดแทรกการคร่ำครวญถึงบุคคลอันเป็นที่รักเกือบทุกเรื่อง เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางของชนชั้นสูงทั้งพระมหากษัตริย์ ข้าราชการบริวารตามเสด็จ และขุนนาง ส่วนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ปลายทางล้วนเป็นศาสนสถานของพุทธศาสนาทั้งสิ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าเนื้อหาทั้งหมดของวรรณคดีประเภทนี้จะเป็นการเดินทางและการแสดงอารมณ์ของบุรุษเพศ รวมถึงการพรรณนาถึงเทพเจ้าฝ่ายชายทั้งสิ้น

วรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอนมีเนื้อหาเป็นหลักธรรมและเรื่องราวในพุทธศาสนามากที่สุด คือ 9 เรื่อง นอกเหนือจากนั้นเป็นการสอนการอยู่ร่วมกันในสังคม 2 เรื่อง สอนเรื่องความรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ 2 เรื่อง และสอนความประพฤติสำหรับสตรี 1 เรื่อง หากพิจารณาในเชิงวัฒนธรรมศึกษาจะเห็นว่าการคัดเลือกวรรณคดีของราชบัณฑิตยสถานสอดคล้องกับการเผยแพร่วัฒนธรรมกระแสหลัก โดยเฉพาะการผลิตซ้ำชุดความจริงที่ว่าคนไทยแท้คือผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ (Rojjanaprapayon, 1997) ซึ่งถูกเชิดชูเป็นศาสนาประจำชาติในฐานะเอกลักษณ์ของชาติ (เกริก เจริญกุล, 2556: 273) นอกจากนี้ยังสะท้อนวัฒนธรรมแบบกลุ่มนิยม (Collectivism) ที่มักเน้นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Markus and Kitayama, 1991: 227) และความเป็นชาตินิยม เช่น ความสามัคคี ความรักชาติ การช่วยเหลือ

เกี่ยวเนื่องกันจากวรรณคดีที่สอนการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมถึงสะท้อนอุดมการณ์ราชาธิปไตยจากวรรณคดีที่สอนความจงรักภักดี และสะท้อนปิตาธิปไตยจากวรรณคดีที่สอนการปฏิบัติตนของผู้หญิงด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ของวรรณคดีประเภทนี้เป็นคำสอนในมุมมองของบุรุษและความคิดของบุรุษจำนวน 10 เรื่อง ส่วนอีก 5 เรื่องเป็นเนื้อหาที่สอนการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป

วรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการมีเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชพิธี 2 เรื่อง และเครื่องเสวย 1 เรื่อง แสดงถึงการเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับราชสำนักซึ่งแม้จะกล่าวถึงวิถีชีวิตชาวบ้านแต่ก็มีเพียงเล็กน้อยและสอดแทรกอยู่กับการพระราชพิธีหลวงเท่านั้น ดังได้กล่าวในบทที่ 2 ว่าพิธีหลวงจะถูกยกย่องเป็นแบบแผนและสูงส่ง ส่วนพิธีกรรมชาวบ้านจะถูกมองว่าไม่งดงามและเร่อร่าหยาบคาย (อติภพ ภัทรเดชไพศาล, 2556) เนื่องจากการเชื่อมโยงสถานภาพของพระมหากษัตริย์กับความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าจากคติในศาสนาพราหมณ์ ทำให้พิธีหลวงดูเข้มขลัง มโหฬาร และน่าเกรงขาม (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529: 585)

วรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดีมีเนื้อหาเป็นเรื่องราวของชนชั้นปกครอง ได้แก่ กษัตริย์ เจ้าเมือง หัวหน้าเผ่า เจ้าชาย มเหสี ขุนนาง เทพธิดา หญิงสูงศักดิ์ และพระโพธิสัตว์ โดยมีมากที่สุดถึง 28 เรื่อง ส่วนวรรณคดีที่เป็นเรื่องราวของพ่อค้าหรือสามัญชนมี 3 เรื่อง คือ เงาะป่า ระเด่นลันได และเวณีสวานิช สะท้อนการคัดเลือกวรรณคดีที่เน้นเนื้อหาชนชั้นนำซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธรรมาจารย์จันตกุล (2556: 118) ที่พบว่าวรรณคดีเกี่ยวกับบทละครล้วนแต่งโดยกษัตริย์ทำให้มีโครงเรื่องเกี่ยวข้องกับกษัตริย์เกือบทั้งหมด และยังสัมพันธ์กับแนวคิดกษัตริย์นิยมที่ยกย่องให้พระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพผู้มีบุญบารมีสูงส่ง (ศิลาปัสุมญา แจ่มสว่าง และอาทิตย์ ชีวณิษฐ์กุล, 2558: 514) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าวรรณคดีประเภทนี้มีตัวละครเอกหรือผู้ดำเนินเรื่องเป็นเพศชายมากที่สุด นั่นคือพบในวรรณคดี 27 เรื่อง ส่วนเรื่องราวที่ตัวละครเอกเป็นเพศหญิงพบเพียง 4 เรื่องทั้งยังเป็นเนื้อหาที่เพศหญิงถูกกระทำ คือ ถูกลักพาตัวไปสมสู่ในกาบกลอนสุภาพ ถูกสาปเป็นดอกกุหลาบในมัทนะพาธา ถูกบูชาด้วยในวิภาวพระสมุทร ถูกปฏิเสธความรักในศกุนตลา

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีเกือบทั้งหมดมีเนื้อหาเกี่ยวกับชนชั้นสูง พุทธศาสนา และเรื่องราวที่ถ่ายทอดในมุมมองของบุรุษเพศ ทั้งการยกย่องสถาบันพระมหากษัตริย์และวีรบุรุษ การเดินทางของบุคคลสำคัญและบุรุษเพศ คำสอนในศาสนาพุทธและความคิดของตัวละครชาย พระราชพิธีและเครื่องเสวย รวมถึงเรื่องราวของชนชั้นปกครองและตัวละครชายเป็นผู้ดำเนินเรื่อง วรรณคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศและสามัญชนเป็นผู้แต่งมี

จำนวนน้อย จึงสัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์ผู้แต่งที่พบว่าวรรณคดีทั้งหมดแต่งขึ้นโดยชนชั้นสูงหรือผู้มีอำนาจในสังคม เมื่อมองในมิติเชิงวัฒนธรรมศึกษาจึงสะท้อนถึงการผูกขาดทางวัฒนธรรมโดยที่ชนชั้นสูงซึ่งมีปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองมากกว่าจะมีความได้เปรียบเหนือวัฒนธรรมชาวยกชน (Hall, 1980) จึงสรุปได้ว่าวรรณคดีไทยในบริบทนี้เป็นสมบัติของชนชั้นนำ สอดคล้องกับที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2534) กล่าวว่า การจำกัดความหลากหลายในการสร้างวัฒนธรรมแห่งชาติเกิดขึ้นจากชนชั้นนำภาคกลางสถาปนารูปแบบวัฒนธรรมของตนให้กลายเป็นกฎเกณฑ์ของสังคม โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือที่สายชล สัตยานุรักษ์ (2550) เรียกว่าวิธีคิด “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ซึ่งเน้นความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และการนับถือศาสนาพุทธ ทั้งยังสัมพันธ์กับการนิยามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่าคนไทยคือผู้นับถือพระเจ้าแผ่นดินและเป็นพุทธศาสนิกชนอีกด้วย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534)

ลำดับต่อไปจะเป็นการสรุปผลและอภิปรายผลการวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ดังจะได้กล่าวในรายละเอียด

7.1.2.2 ค่านิยม-มายาคติในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”

ผลการวิเคราะห์พบว่าข้อความบางคำหรือบางประโยคแสดงให้เห็นทั้งค่านิยมและมายาคติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอสรุปผลและอภิปรายผลการวิเคราะห์ค่านิยม-มายาคติเรียงลำดับตามประเภทของวรรณคดีทั้ง 5 โดยจะจำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) ค่านิยมในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” และ (2) มายาคติในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” มีรายละเอียดดังนี้

1) ค่านิยมในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย”

(1) ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าจำนวนค่านิยมที่พบค่อนข้างใกล้เคียงกัน โดยมี 2 ค่านิยมที่พบมากที่สุด ได้แก่ (1) ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม และ (2) ความสนุกสนาน ซึ่งพบใน 4 เรื่อง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 57.1 ทำให้ได้ข้อสรุปว่าแม้เป็นวรรณคดีของพระเกียรติหรือประวัติศาสตร์แต่ค่านิยมที่ส่งเสริมสังคมก็สำคัญมากกว่า โดยเฉพาะความมั่นคงของชาติซึ่งสำคัญต่อคนไทยมากที่สุด (สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครการ, 2522) สะท้อนวัฒนธรรมกลุ่มนิยมที่แต่ละคนจะมีสำนึกในตำแหน่งหน้าที่ของตน (Gudykunst and Lee, 2003: 15) ส่งเสริมความสงบสุขของบ้านเมือง (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550) เน้นความสามัคคีและ

มองความแตกต่างเป็นปัญหา (สายชล สัตยานุรักษ์, 2556: 313) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยมักเน้นเรื่องของราชวงศ์และสงครามปกป้องดินแดนเพื่อความสงบสุขของรัฐ (ธรรมเกียรติ กันธิ, 2550) จึงสัมพันธ์กับวัฒนธรรมกระแสหลักเรื่องชาตินิยมที่เน้นเอกภาพและความมั่นคง (Rejai, 1991) โดยเฉพาะวิธีคิดเรื่องรัฐชาติไทยซึ่งถูกสร้างขึ้นเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ในสังคม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534: 27)

ส่วนค่านิยมความสนุกสนานก็สัมพันธ์กับวัฒนธรรมกลุ่มนิยมเช่นกัน เนื่องจากคนไทยมักหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและมองว่าเป็นสิ่งผิดปกติ (สายชล สัตยานุรักษ์, 2550) จึงมีการสื่อสารที่สุภาพ (Politeness) ยิ้มหรือหัวเราะเสมอ และใช้ความตลกไปกฮาเพื่อให้ความสัมพันธ์ทางสังคมราบรื่น (Phillips, 1965) ไม่ชอบความเศร้าโศกหรือการจริงจังกับชีวิต (บรรเทิง พาพิจิตร, 2549: 17) ทุกเทศกาลรื่นเริงทางสังคมจึงมีขึ้นเพื่อตอบสนองค่านิยมความสนุกสนาน (Phillips, 1965) อีกทั้งยังมีวาทกรรมผ่านสื่อต่างๆ ว่าคนไทยนิสัยดี เป็นมิตร และยิ้มแย้มแจ่มใส ทำให้ดูเหมือนว่าคนไทยชอบความสนุกรื่นเริงเป็นปกติวิสัยซึ่งแท้จริงแล้วเป็นมารยาทการเข้าสังคมและเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ผู้วิจัยจึงสรุปว่าลักษณะทางสังคมทำให้ค่านิยมทั้งสองมีความโดดเด่นและสัมพันธ์กัน

(2) ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาرمณ์

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าค่านิยมที่พบมากที่สุดคือการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลซึ่งพบใน 30 เรื่องหรือร้อยละ 90.9 ตัวอย่างของคำที่สะท้อนค่านิยมนี้ได้แก่ “พ็อยู่อย่างว่าง บ่นบ้าคนเดียว” “ไม่เหมือนพี่ที่ตรอมใจ” เป็นต้น โดยปกติแล้วเนื้อหาของวรรณคดีประเภทนี้จะเป็นการแสดงความรู้สึกของตัวละคร ทั้งการพรรณนาการเดินทาง การชมความงาม และการคร่ำครวญถึงคนรักอันเป็นการแสดงอารมณ์ของปัจเจกบุคคล จึงเป็นธรรมดาที่จะพบค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด สุนทรี โคมิน และคณะ (2529) กล่าวว่าคนไทยให้ความสำคัญกับตัวเองเป็นหลัก เอาตัวรอดเก่ง ชอบพึ่งพาผู้ที่ให้ประโยชน์แก่ตน ทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงกฎหมายบ้านเมือง (สนธิ สมักรการ, 2537: 111; บรรเทิง พาพิจิตร, 2549: 17) ถือเป็นวัฒนธรรมปัจเจกนิยมเชิงลบ (Negative individualism) เพราะขาดจิตสำนึกสาธารณะและเห็นแก่ตัว หากมีพฤติกรรมร่วมมือกับผู้อื่นก็จะจำกัดเฉพาะญาติมิตรหรือคนใกล้ชิด (Rojjanaprapayon, 1997) คนไทยจึงเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและยึดมั่นในศักดิ์ศรี (สุนทรี โคมิน และคณะ, 2529)

Phillips (1965) อธิบายว่าการคำนึงถึงตัวเองและควมมีอิสระของ คนไทยสะท้อนความเป็นระบบสังคมแบบโครงสร้างหลวม (Loosely structured social system) ทำให้แต่ละคนไม่ต้องการให้ใครมีอิทธิพลเหนือตนเอง ส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารที่สุภาพและไม่ ตรงไปตรงมา (Indirectness) เนื่องจากคู่สนทนาจะกังวลว่าคำพูดหรือการกระทำของตนจะ กระแทกกับอัตตา (Ego) ของกันและกัน การยิ้มหรือหัวเราะก็เป็นการกลบเกลื่อนให้เห็นว่าตน สามารถอดทนกับปัญหาที่เกิดขึ้น ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเน้นบุคคลและตัวตน ค่อนข้างเด่นชัดในสังคมไทย คนไทยจึงยกย่องบุคคลมากกว่าหลักการหรือความถูกต้อง (สุนทรี โค มิน และสนธิ สมัครงการ, 2522)

(3) ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน

ผลการวิเคราะห์แสดงว่ามี 2 ค่านิยมที่พบมากที่สุด คือ (1) การให้ ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล และ (2) ความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม ซึ่งพบใน 13 เรื่อง หรือร้อยละ 86.7 จากผลการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบของวรรณคดีประเภทนี้ที่พบว่ามีเนื้อหาเป็น หลักธรรมในพุทธศาสนามากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยถือว่ามีอิทธิพลต่อวิถีคิดการให้ความสำคัญกับตัวเอง ดังที่ Phillips (1965: 88) กล่าวว่า การคำนึงถึงตัวเองของคนไทยได้รับอิทธิพลจากโลกทัศน์ในพุทธ ศาสนาซึ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง การกระทำและความรับผิดชอบส่วนบุคคล ดังพุทธภาษิตที่ว่า “ตน แลเป็นที่พึ่งแห่งตน” รวมถึงการให้เสรีภาพแก่บุคคลในการเลือกที่จะกระทำความดีหรือชั่ว จึงสรุป ได้ว่าพุทธศาสนาส่งผลต่อค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลเช่นกัน

ส่วนการพบค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคมมากที่สุด นั้นก็ค่อนข้างสัมพันธ์กับเนื้อหาเกี่ยวกับคำสอนการอยู่ร่วมกันในสังคมซึ่งมีมากเป็นอันดับที่สอง โดยเฉพาะการส่งเสริมความสามัคคี การมีน้ำใจ และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สะท้อน วัฒนธรรมกลุ่มนิยมซึ่งแต่ละคนจะมีสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Markus and Kitayama, 1991) คำนึงถึงชื่อเสียงและความสัมพันธ์ในสังคม พฤติกรรมและการสื่อสารจึงเป็นไปเพื่อรักษา ความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่า ทำให้มีรูปแบบการสื่อสารที่เน้นอิงบริบท (High-context culture) มีความสุภาพ และไม่ตรงไปตรงมา (Gudykunst and Lee, 2003) หากมองในเชิงวัฒนธรรมศึกษา จะพบว่า การนำเสนอคำสอนที่สะท้อนค่านิยมคุณธรรมทางสังคมเป็นความพยายามที่ชนชั้นนำ ดำเนินการเรื่อยมาตั้งแต่ยุคล่าอาณานิคม อาทิ วิถีคิด “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” (สายชล สัตยานุรักษ์, 2557) ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการประกาศค่านิยมที่พึงปฏิบัติในทศวรรษ 1980 เช่น ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย การยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ (Pongsapich, 1990) คุณธรรม ทางสังคมที่ภาครัฐนำเสนออีกเน้นความมั่นคงและเอกภาพของรัฐอันสะท้อนแนวคิดชาตินิยม ดัง

คำที่ปรากฏในตัวบท เช่น “ปรองดอง” “ป้องปรองขอบเขต” ถือเป็นการผลิตซ้ำจินตนาการว่าสังคมไทยในอดีตมีความสงบร่มเย็นเหมือนเทพนิยาย ก่อให้เกิดวิธีคิดเกี่ยวกับหน้าที่ในการสร้างระเบียบสังคมและความสามัคคีของพลเมือง (ธงชัย วินิจจะกูล, 2551) ถือเป็นโลกทัศน์ที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2534: 34) เรียกว่า “เมืองไทยนี้ดี” นั่นเอง

ผู้วิจัยมองว่าความพยายามในการเผยแพร่คำสอนเกี่ยวกับค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคมซึ่งสะท้อนการส่งเสริมชาตินิยม ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่การสร้างความเป็นชาติในทุกประเทศจำเป็นต้องอาศัยหลักการบางอย่างโดยเฉพาะแนวคิดชาตินิยม ทั้งนี้เพื่อสร้างความกลมเกลียวและทำให้การจัดระเบียบสังคมเป็นไปอย่างราบรื่นนั่นเอง การผลิตซ้ำแนวคิดดังกล่าวยังแสดงถึงแนวโน้มค่านิยมในด้านความสัมพันธ์กับเวลาที่เน้นอดีต (Past) ของคนไทยตามกรอบทฤษฎีของ Kluckhohn and Strodtbeck (1961) อีกด้วย

(4) ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ

ผลการวิเคราะห์แสดงว่าค่านิยมที่พบมากที่สุด คือ การปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อมซึ่งพบใน 3 เรื่องหรือร้อยละ 100 หากพิจารณาองค์ประกอบจะพบว่าวรรณคดีประเภทนี้ส่วนใหญ่แต่งในสมัยอยุธยาอันเป็นยุคที่ระบบศักดินามีอิทธิพลในสังคม (จิรัชญา มณีเนตร, 2553) ส่วนเนื้อหาของวรรณคดียังเกี่ยวข้องกับราชสำนักทั้งหมด การที่ค่านิยมการปรับตัวมีความโดดเด่นในวรรณคดีประเภทนี้ ผู้วิจัยถือว่าสัมพันธ์กับลักษณะนิสัยของคนไทยที่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนหรือลำดับขั้นตอนซึ่งเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมผู้ดี ธงชัย วินิจจะกูล (2551) กล่าวว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคสมัยใหม่ทำให้ชนชั้นนាំมีการสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิม ได้แก่ แนวคิดอำนาจกับบุญบารมี การจัดลำดับชั้น และความสัมพันธ์ทางสังคมแบบองค์รวมชีวภาพ ชนชั้นสูงเป็นผู้นำในการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2534) ทำให้วัฒนธรรมแบบราชสำนักซึ่งเน้นระเบียบแบบแผนมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและวิถีปฏิบัติของคนไทย ลักษณะดังกล่าวสะท้อนความแตกต่างทางอำนาจซึ่งคนไทยจะมีสำนักในสถานะที่ไม่เท่าเทียมกันเสมอ (Rojjanaprapayon, 1997)

ความแตกต่างทางอำนาจซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของชนชั้นปกครองส่งผลต่อการสื่อสาร อาทิ การเน้นอิงปริบทโดยคำนึงถึงสถานะของกันและกัน การใช้สรรพนามหลายรูปแบบเพื่อแสดงความเคารพและอำนาจที่ต่างกัน ความสุภาพ การเน้นแสดงออกทางสีหน้า และการสื่อสารที่ไม่ตรงไปตรงมา (Rojjanaprapayon, 1997) การตระหนักถึงปริบทและสถานะถือเป็นการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงและรู้จักปรับตัวของคนไทย (Knutson and Posirisuk,

2007: 211) สอดคล้องกับที่ Phillips (1965) อธิบายว่าคนไทยเน้นรักษาสัมพันธภาพทางสังคมจึงมีการสื่อสารที่ไม่เป็นธรรมชาติ ตรงข้ามกับความรู้สึกที่แท้จริง นิยมหัวเราะ ยิ้ม และใช้ความตลกเพื่อกลบเกลื่อน รวมถึงนั่งเงียบเพื่อเลี่ยงปัญหา สุทธิ โคมิน และสนธิ สมักรการ (2522: 78) มองว่าความสุภาพ การข่มใจ และการรักษาน้ำใจซึ่งให้เห็นว่าคนไทยปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี Van Esterik (2000: 36) เรียกหลักการปรับตัวเหล่านี้ว่า “กาลเทศะ” ตัวอย่างของคำในวัฒนธรรมที่แสดงถึงค่านิยมการปรับตัว เช่น “ปราศรัยแสวงทอตัว” “ก้มหน้าเมินเงินขวยใจ”

การให้ความสำคัญกับสถานะหรือบทบาทของบุคคลอันเป็นวิธีการสำหรับหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม สะท้อนลักษณะทางวัฒนธรรมที่เน้นอิงบริบทของคนไทย สามารถอธิบายด้วยทฤษฎีแนวโน้มค่านิยมของ Kluckhohn and Strodtbeck (1961) ในมิติด้านความสัมพันธ์ที่เน้นลำดับชั้น (hierarchy) โดยสังคมที่มีค่านิยมเช่นนี้จะยอมรับความแตกต่างทางอำนาจหรือสถานะ นิยมการมีระเบียบแบบแผน และความสัมพันธ์จะผันแปรไปตามบทบาทของแต่ละบุคคล (Watkins and Gnoth, 2011: 1282)

(5) ค่านิยมในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

ผลการวิเคราะห์แสดงว่าค่านิยมที่พบมากที่สุดคือการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลซึ่งพบใน 28 เรื่องหรือร้อยละ 90.3 สะท้อนให้เห็นว่าแม้เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชนชั้นปกครองและแต่งโดยพระมหากษัตริย์มากที่สุด แต่ค่านิยมที่ปรากฏมากที่สุดก็ไม่ใช่ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ประเด็นที่น่าสนใจคือการที่ค่านิยมอำนาจนิยมพบมากเป็นอันดับสอง โดยพบใน 24 เรื่องหรือร้อยละ 77.4 ผู้วิจัยมองว่าทั้ง 2 ค่านิยมข้างต้นสัมพันธ์กับวรรณคดีประเภทนี้ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับราชวงศ์ (จักรๆ วงศ์ๆ) และตัวละครก็เป็นชนชั้นสูงเกือบทั้งหมด เป็นการสะท้อนการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งมีระบบศักดินาเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของบุคคลตามลำดับชั้น สมพงษ์ ไหมวิจิตร (2536) กล่าวว่าระบบศักดินาในอดีตทำให้คนไทยปัจจุบันยกย่องบุคคลมากกว่าหลักการ อยากเป็นเจ้าของคน ถ้อยศศักดิ์และฐานานุรูป Rabibhadana (1979) กล่าวว่า การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจน ผู้ปกครองมีอำนาจสิทธิ์ขาดเหนือดินแดนและประชาชน วรรณคดีประเภทนี้จึงสะท้อนการจัดลำดับชั้นทางสังคมโดยที่พระมหากษัตริย์มีความสำคัญมากที่สุดและใช้อำนาจแต่เพียงผู้เดียว ทำให้ผู้วิจัยพบค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลและอำนาจนิยมในวัฒนธรรมมากกว่าค่านิยมอื่นๆ นอกจากนี้ค่านิยมทั้งสองยังสะท้อนโลกทัศน์ของคนไทยในส่วนแรงจูงใจต่อการกระทำว่าขึ้นอยู่กับสิ่งที่เป็นอยู่ (Being) ตามทฤษฎีแนวโน้มค่านิยมของ Kluckhohn and Strodtbeck (1961) อีกด้วย

ผลการวิเคราะห์โดยรวมจากวรรณคดีทั้ง 89 เรื่อง ผู้วิจัยพบค่านิยมเรียงลำดับจากจำนวนมากไปหาน้อย ดังนี้

- 1) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล พบใน 76 เรื่อง (ร้อยละ 85.4)
- 2) ค่านิยมความสัมพันธ์และคุณธรรมทางสังคม พบใน 67 เรื่อง (ร้อยละ 75.3)
- 3) ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนา พบใน 55 เรื่อง (ร้อยละ 61.8)
- 4) (1) ค่านิยมเกี่ยวกับอำนาจนิยม และ (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน พบใน 52 เรื่อง (ร้อยละ 58.2)
- 5) ค่านิยมการปรับตัวเข้ากับโอกาสและสิ่งแวดล้อม พบใน 50 เรื่อง (ร้อยละ 56.2)
- 6) ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย พบใน 42 เรื่อง (ร้อยละ 47.2)
- 7) ค่านิยมการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ พบใน 40 เรื่อง (ร้อยละ 44.9)
- 8) ค่านิยมเกี่ยวกับภาระบุญคุณ พบใน 38 เรื่อง (ร้อยละ 42.7)
- 9) ค่านิยมการมีความรู้ความสามารถ พบใน 24 เรื่อง (ร้อยละ 26.9)

ค่านิยมที่พบดังกล่าวสอดคล้องกับการวิเคราะห์ที่จำแนกตามวรรณคดีแต่ละประเภท โดยผู้วิจัยพบค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด ในวรรณคดี 3 ประเภท คือ (1) นิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัย (2) ศาสนา ชาดก และคำสอน และ (3) ละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี นอกจากนี้ค่านิยมที่พบมากที่สุดและรองลงมา ยังใกล้เคียงกับการวิเคราะห์ค่านิยมในวรรณคดีประเภทศาสนา ชาดก และคำสอนด้วย

ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” มีตัวบทที่สะท้อนค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด ดังที่ผู้วิจัยได้บรรยายในบทที่ 2 ว่าคนไทยมุ่งเน้นความสุขส่วนตนมาก ชอบอิสระ ไม่มานะบากบั่น มุ่งความสะดวกสบาย (สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครการ, 2522) เป็นลักษณะของสังคมแบบโครงสร้างหลวมดังที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ สอดคล้องกับที่ Embree (1950: 182) บรรยายว่าคนไทยให้ความสำคัญกับตัวเอง ไร้ระเบียบวินัย ไม่เคารพกฎหมาย ไม่อุตสาหพยายาม ชอบการท่องเที่ยว และไม่ชอบงานหนัก Phillips (1965) ยังกล่าวว่าคนไทยเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ชอบทำตามอำเภอใจ ไม่ตรงต่อเวลา ไม่มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ตัว ขาดความอดทน ความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคลจะมีเงื่อนไขของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ละปฏิสัมพันธ์จึงปรับเปลี่ยนได้เสมอและจะหลีกเลี่ยงการมีพันธะในระยะยาว (Rabibhadana, 1979)

การคำนึงถึงตนเอง อุตตา และเน้นตัวบุคคลยังทำให้คนไทยระมัดระวังในการสื่อสารเพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อตนเองและตัวตนของบุคคลอื่น จึงมักระวังคำพูด ใช้ความสุภาพเพื่อสร้างความประทับใจ จัดการความกังวลเพื่อรักษาหน้า และแสดงความห่วงใยคู่สนทนา (Phillips, 1965) ความสุภาพและระมัดระวังคำพูดสะท้อนผ่านการสื่อสารแบบเน้นอิงบริบทของคนไทย โดยคู่สนทนาจะเลือกใช้ภาษาที่เชื่อมโยงหรือผันแปรไปตามบริบท (Rojjanaprapayon, 1977: 46) ทุกคนจำเป็นต้องทราบสถานะของกันและกันเพื่อใช้รูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสม (Knutson and Posirisuk, 2007: 211) ความสุภาพที่ใช้แสดงความห่วงใยยังสะท้อนลักษณะความเป็นเพศหญิง (Femininity) ของคนไทย โดยคู่สนทนาจะคำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึกของฝ่ายตรงข้ามผ่านการยิ้มแย้ม พยักหน้า และใช้คำขยายเพื่อแสดงความใส่ใจ (Rojjanaprapayon, 1977) ค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลดังที่กล่าวมานอกจากจะเป็นอิทธิพลของหลักการพึ่งตนเองทางพุทธศาสนาแล้ว (Phillips, 1965: 88) ยังเกิดจากความเคยชินในการดำรงชีวิตตามวิถีเกษตรกรรมซึ่งทำให้คนไทยขาดความกระตือรือร้นด้วย (สมพงษ์ ไหมวิจิตร, 2536)

การพบค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุดในตัวบทหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ตกย้ำถึงความเป็นปัจเจกนิยมเชิงลบแบบโครงสร้างหลวมของคนไทย ทั้งการยึดมั่นในอัตตา (ego) ความพึงพอใจส่วนบุคคล การเห็นแก่ตัว ขาดความอดทน เน้นผลประโยชน์ต่างตอบแทน รวมถึงการให้ความสำคัญกับสถานะของบุคคลมากกว่าหลักการหรือความถูกต้องซึ่งทำให้เกิดการยอมรับความแตกต่างทางอำนาจตามไปด้วย ทั้งหมดแสดงถึงโลกทัศน์ว่าแรงจูงใจในพฤติกรรมขึ้นอยู่กับสิ่งที่เป็นอยู่ (Being) ตามทฤษฎีแนวโน้มค่านิยมของ Kluckhohn and Strodtbeck (1961) Hills (2002) กล่าวว่าสังคมที่มีโลกทัศน์ดังกล่าวจะเน้นตัวตนและการแสดงออก เชื่อว่าคนเราเกิดมาตามวิถีทางที่ต้องเป็นซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ให้ความสำคัญกับการปลดปล่อย การกระทำตามอำเภอใจ ไม่ผูกมัดตนเองกับภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ (Adler and Jelinek, 2000: 80) Watkins and Gnoth (2011: 1281-1282) เสริมว่าผู้มีโลกทัศน์เช่นนี้จะเน้นความพึงพอใจและความก้าวหน้าเฉพาะตน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เชื่อมโยงกับบทบาทในสังคม และการแสวงหาความสุขตามที่ตนต้องการไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวหรือการสังสรรค์รื่นเริง

2) มายาคติในตัวบทหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”

ผลการศึกษามายาคติในตัวบทผู้วิจัยพบว่าหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” แสดงจำนวนมายาคติที่พบมากที่สุดทิศทางเดียวทั้ง 5 ประเภทวรรณคดี มีรายละเอียดดังนี้

(1) มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

ผลการวิเคราะห์พบว่ามายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ มายาคติเกี่ยวกับสังคม ซึ่งพบในวรรณคดี 5 เรื่องคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 71.4 ในจำนวนดังกล่าวสามารถจำแนกเนื้อหาได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) เนื้อหาทั่วไป ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชตินิยมความเป็นไทย และอื่นๆ 4 เรื่อง และ (2) เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 2 เรื่อง วรรณคดีประเภทนี้จึงพบมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของเนื้อหาทั่วไปมากกว่าเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย

(2) มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์

ผลการวิเคราะห์พบว่ามายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ มายาคติเกี่ยวกับสังคม ซึ่งพบในวรรณคดี 20 เรื่องหรือร้อยละ 60.6 ในจำนวนดังกล่าวจำแนกเนื้อหาได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) เนื้อหาทั่วไป ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชตินิยมความเป็นไทย และอื่นๆ 11 เรื่อง และ (2) เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 14 เรื่อง วรรณคดีประเภทนี้จึงพบมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยมากกว่าเนื้อหาทั่วไป ผู้วิจัยมองว่าผลการศึกษานี้สะท้อนข้อเท็จจริงซึ่งเป็นไปตามขนบการประพันธ์ เนื่องจากผู้แต่งวรรณคดีประเภทนี้ล้วนเป็นเพศชายและเนื้อหายังกล่าวถึงการเดินทางและการแสดงอารมณ์ของบุรุษเพศทั้งสิ้น ดังที่ผู้วิจัยได้อภิปรายไว้ในส่วนการสรุปผลวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี

(3) มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน

ผลการวิเคราะห์พบว่ามายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ มายาคติเกี่ยวกับสังคม ซึ่งพบในวรรณคดี 11 เรื่องหรือร้อยละ 73.3 ในจำนวนดังกล่าวจำแนกเนื้อหาได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) เนื้อหาทั่วไป ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชตินิยมความเป็นไทย และอื่นๆ 10 เรื่อง และ (2) เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 4 เรื่อง วรรณคดีประเภทนี้จึงพบมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของเนื้อหาทั่วไปมากกว่าเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศ

หรือปิตาธิปไตย เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบจะพบว่าเนื้อหาของวรรณคดีประเภทนี้เป็นเรื่องราวและหลักคำสอนในพุทธศาสนา จึงไม่น่าแปลกใจที่จะพบมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของอำนาจและความสำคัญของสถานะ ดังพรรณนาของนักวิชาการแนววัฒนธรรมศึกษาซึ่งมองว่าพุทธศาสนาแบบไทยเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นนำใช้ส่งเสริมอำนาจของตน (Van Esterik, 2000) จนเกิดเป็นหลักการที่ไม่ส่งเสริมความเสมอภาค (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2558ก) โดยเฉพาะความเชื่อว่าผู้มีสถานะสูงหรือร่ำรวยคือผู้สั่งสมบุญไว้มาก ทำให้การประเมินสถานะของบุคคลมีความสำคัญในสังคมไทย (Rabibhadana, 1979: 35-36)

(4) มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีการ

ผลการวิเคราะห์พบว่ามายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ มายาคติเกี่ยวกับสังคม ซึ่งพบในวรรณคดี 2 เรื่องหรือร้อยละ 66.7 ในจำนวนดังกล่าวพบเพียงเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 2 เรื่อง และไม่พบเนื้อหาทั่วไปในทุกเรื่อง

(5) มายาคติในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

ผลการวิเคราะห์พบว่ามายาคติที่ปรากฏมากที่สุด คือ มายาคติเกี่ยวกับสังคม ซึ่งพบในวรรณคดี 24 เรื่องหรือร้อยละ 77.4 ในจำนวนดังกล่าวจำแนกเนื้อหาได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) เนื้อหาทั่วไป ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชตินิยมความเป็นไทย และอื่นๆ 17 เรื่อง และ (2) เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 18 เรื่อง วรรณคดีประเภทนี้จึงพบมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยมากกว่าเนื้อหาทั่วไป ผู้วิจัยมองว่าการพบมายาคติดังกล่าวมากที่สุดในวรรณคดีประเภทนี้ถือเป็นเรื่องปกติ หากพิจารณาผลการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบจะพบว่าวรรณคดีประเภทนี้แต่งโดยผู้ชายทั้งหมด และเนื้อหาส่วนใหญ่ยังเป็นเรื่องราวที่ตัวละครเอกหรือผู้ดำเนินเรื่องเป็นเพศชาย จึงถือได้ว่าเป็นไปตามขนบการแต่งดั้งเดิมอยู่แล้ว

ผลการวิเคราะห์โดยรวมจากวรรณคดีทั้ง 89 เรื่อง ผู้วิจัยพบมายาคติเรียงลำดับจากจำนวนมากไปหาน้อย ดังนี้

- 1) มายาคติเกี่ยวกับสังคม พบใน 62 เรื่อง (ร้อยละ 69.7)
- 2) มายาคติเกี่ยวกับจักรวาลและชีวิต พบใน 41 เรื่อง (ร้อยละ 46.1)
- 3) มายาคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์ พบใน 40 เรื่อง (ร้อยละ 44.9)
- 4) มายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นของชีวิต พบใน 23 เรื่อง (ร้อยละ 25.8)

มายาคติที่พบดังกล่าวสอดคล้องกับการวิเคราะห์ที่จำแนกตามวรรณคดีแต่ละประเภท โดยผู้วิจัยพบมายาคติเกี่ยวกับสังคมมากที่สุดในวรรณคดีทั้ง 5 ประเภท ในจำนวนมายาคติเกี่ยวกับสังคมที่พบทั้ง 62 เรื่อง สามารถจำแนกเนื้อหาได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) เนื้อหาทั่วไป ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชตินิยมความเป็นไทย และอื่นๆ 42 เรื่อง และ (2) เนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตย 40 เรื่อง จะเห็นได้ว่าเนื้อหาทั้งสองส่วนมีจำนวนใกล้เคียงกัน จึงสรุปได้ว่าหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” มีตัวบทที่สะท้อนมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของเนื้อหาทั่วไป (อำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชตินิยมความเป็นไทย ฯลฯ) มากที่สุดและมากกว่าเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยเล็กน้อย ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามลำดับเนื้อหา ดังนี้

มายาคติเกี่ยวกับสังคมพบว่าคติความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจและผู้มีอำนาจรวมถึงความสำคัญของสถานะปรากฏมากที่สุด ตัวอย่างของคำในตัวบท เช่น “ตำหนัก ลานักดา-ที่พระอวตาร สรรพมัย” “เป็นข้าฝ่าธุลี” “พร้อมพริกกนไ้ระไวระวัง” สุวรรณสถานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร (2535) กล่าวว่าสังคมไทยมีความเชื่อเรื่องอำนาจซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีทางสังคมและรูปแบบการปกครอง ได้แก่ (1) อำนาจพุทธธรรมอันมีผลต่อพฤติกรรมการเห็นอกเห็นใจ (2) อำนาจเทพเจ้าซึ่งส่งผลให้สถาบันศาสนาและพระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพเทิดทูน (3) อำนาจพระมหากษัตริย์จากการเป็นเทพอวตารและการสร้างบุญบารมี และ (4) อำนาจภูผาซึ่งควบคุมวิถีปฏิบัติของประชาชน ทั้งหมดส่งผลต่อการให้ความสำคัญกับสถานะ บทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลจึงขึ้นอยู่กับชนชั้น สถานะ หรือตำแหน่งทางสังคม (Shytov, 2004) หลักคิดดังกล่าวสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมที่เน้นระบบอุปถัมภ์และหลักกรรมในศาสนาพุทธ Phillips (1965) กล่าวว่าสังคมไทยถือว่าผู้มีอำนาจคือผู้มีบุญวาสนาและสามารถช่วยเหลือผู้น้อยได้ ชาวพุทธไทยที่เชื่อในหลักกรรมจะมองว่าบุคคลที่เกิดมามีสถานะแตกต่างกันเพราะผลจากบุญและกรรมที่ทำไว้ในอดีต (Rojjanaprapayon, 1997: 14-15)

Bandhumedha (1985) กล่าวว่าแม้สังคมจะก้าวหน้าไปเพียงใดโลกทัศน์ความสูงต่ำทางอำนาจก็ยังคงมีอิทธิพลต่อวิถีคิดของคนไทยเสมอ ความเชื่อในสถานะและอำนาจที่ต่างกันส่งผลให้คนไทยเป็นพวกชะตากรรมนิยม เชื่อบุญวาสนา ไม่ดิ้นรนหรือฝ่าฝืนชะตาปลงกับทุกเรื่อง และลืมน่าย (Phillips, 1965: 47) และยังส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารที่มีการตระหนักในอำนาจ โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่เชื่อมโยงกับสถานะและวิธีการใช้ที่แสดงความสุภาพแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะส่วนบุคคล (เพศ อายุ ตำแหน่ง) และความสัมพันธ์ต่อกัน (สถานะ ความเกียวกอง ความสนิทสนม) (Bandhumedha, 1985: 87) ทำให้ในภาษาไทยมีคำสรรพนาม

เพื่อใช้สื่อสารจำนวนมาก อาทิ สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง 17 แบบ และสรรพนามบุรุษที่สอง 19 แบบ (Knutson and Posirisuk, 207: 211) นอกจากนี้คำศัพท์ในภาษาไทยยังจำแนกได้ 3 ระดับ คือ (1) ศัพท์ที่ใช้กับกษัตริย์ พระสงฆ์ และเทพเจ้า (2) ศัพท์ที่ใช้ในกิจการราชการ และ (3) ศัพท์ทั่วไปที่ใช้กันในหมู่ประชาชน (Shytov, 2004: 124)

ในส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยซึ่งพบมาก เช่นเดียวกันสะท้อนให้เห็นว่าคติความเชื่อต่อสตรีเพศมีความโดดเด่นในสังคมไทย สุวรรณ สถา อานันท์ และเนืองน้อย บุญยเนตร (2535) กล่าวว่าในสังคมไทยผู้หญิงมีสถานภาพทั้งการเป็นแม่ เป็นศรีภรรยา เป็นเครื่องมือเชื่อมอำนาจ และเป็นสินค้าหรือวัตถุทางเพศ ทำให้ผู้หญิงถูกคาดหวังให้ต้องรักษานวลสงวนตัว รักสวยรักงาม และมีแนวโน้มใช้เรือนร่างก้าวสู่ความสำเร็จในชีวิต Rojjanaprapayon (1997: 23-24) กล่าวว่าวิธีคิดนี้สืบทอดมาตั้งแต่สมัยจารีตซึ่งสตรีเพศถูกกดขี่ด้วยอิทธิพลของศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ก่อให้เกิดภาพจำในปัจจุบันว่าเพศชายเป็นผู้นำ ห้าวหาญ และแข็งแกร่งกว่า ส่วนเพศหญิงมีความเปราะบาง ต้องเรียบร้อย เป็นช้างเท้าหลัง และรับผิดชอบงานบ้าน การที่วรรณคดีส่วนใหญ่สร้างขึ้นในสมัยจารีตซึ่งผู้แต่งส่วนมากเป็นชนชั้นสูง จึงไม่น่าแปลกใจที่เนื้อหาจะสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิงในลักษณะที่ชายเป็นใหญ่ แม้ว่าการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาจะปรากฏข้อเท็จจริงว่าสังคมอุษาคเนย์ในอดีตจะให้ความสำคัญกับเพศหญิงมากกว่าชาย ดังคำกล่าวของสุจิตต์ วงษ์เทศ (ดูใน ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2558) ที่ว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยยกย่องให้ผู้หญิงเป็นใหญ่ มีอำนาจทางการเมือง และเป็นผู้นำในพิธีกรรม แต่เมื่อศาสนาพราหมณ์และพุทธเข้ามาได้เปลี่ยนให้ชายเป็นผู้กุมอำนาจทางสังคมและสถานภาพของผู้หญิงถูกกดขี่ให้ต่ำลง ผลการศึกษาจึงปรากฏให้เห็นว่าตัวบทสะท้อนคติเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยค่อนข้างมาก

Van Esterik (2000) อธิบายว่าศาสนาพุทธมีความเป็นปิตาธิปไตยสูง และถูกชนชั้นปกครองปรุงแต่งโดยใช้หลักกรรมเป็นเครื่องมือกดขี่ เชื่อว่าการเกิดเป็นหญิงเพราะสร้างกรรมดีมาน้อยซึ่งดูเหมือนว่าผู้หญิงก็ยอมรับหลักการนี้เช่นกัน ทำให้สถานภาพของสตรีไทยถูกกดขี่ให้ต่ำกว่าชายโดยเฉพาะในยุคสังคมจารีตที่ถูกกันออกจากระบบการศึกษา และมีสามีได้คนเดียวในขณะที่ผู้ชายจะมีภรรยาได้หลายคน นอกจากนี้อิทธิพลของวัฒนธรรมราชสำนักก็ส่งผลกับความคาดหวังและภาพจำต่อสตรีเพศของคนไทยเช่นกัน โดยเฉพาะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามที่ปรากฏในสุภาษิตสอนหญิงซึ่งถูกใช้เป็นแบบเรียนมาหลายทศวรรษ เช่น ความอ่อนโยน อยู่ในโอวาท อ่อนน้อมยอมตาม และรักษานวลสงวนตัวอันเป็นเกณฑ์ของราชสำนักสยามโบราณ วิธีคิดที่กล่าวมาถูกผลิตซ้ำเป็นประจำผ่านสื่อบันเทิงอันแสดงถึงความรู้สึกไทยหาอดีต ความเป็นอนุรักษ์

นิยม และการรักษาวัฒนธรรมผู้ดีให้คงอยู่ สุจิตต์ วงษ์เทศ ชี้แจงว่าการนำเสนอสาธิตสอนหญิงมาใช้
อบรมผู้หญิงทั่วไปเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและสร้างปัญหาให้กับเด็กและสังคม เพราะแท้จริงแล้วตำรา
ดังกล่าวมีไว้สำหรับสอนสตรีในตระกูลผู้ดีหรือขุนนางเท่านั้น (มูลนิธิแพथทูเฮลท์, 2556)

ตัวอย่างของประโยคในตัวบทที่สะท้อนมายาคติเกี่ยวกับสตรีเพศ ได้แก่
“กษัตริย์มีผิว ดุจเหวนมีหัว เห็นงามแก่ตาโลกทั้งหลาย-อย่าทำให้สลาย แสงแก้วจะอับเงางาม” “ถึง
รูปชั่วตัวดำระย้ายาก รู้รักปากรักหน้าประสาหญิง” “ชะกะไรใจหญิงยิ่งกว่าชาย เล่นอุบายล้วนเอา
แบบ เปนแบบยนต์” “สตรีรูปงามสรรพ เป็นทรัพย์ ตนนนา แมตักยากไว้ร้าง ห่อนไว้สามี” เป็นต้น
อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมองว่าการที่หนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” สะท้อนมายาคติเกี่ยวกับสตรี
เพศหรือปิตาธิปไตยค่อนข้างมากถือเป็นเรื่องปกติธรรมดา เนื่องจากวรรณคดีส่วนใหญ่แต่งขึ้นโดย
ผู้ชายและเนื้อหาส่วนมากก็เป็นเรื่องราวในมุมมองของบุรุษเพศซึ่งเป็นไปตามชนบดั้งเดิมสำหรับการ
การประพันธ์วรรณคดีไทยนั่นเอง

ลำดับต่อไปจะเป็นการสรุปผลและอภิปรายผลการวิเคราะห์อุดมการณ์
ในตัวบทหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย” ดังจะได้กล่าวในรายละเอียด

7.1.2.3 อุดมการณ์ในตัวบทหนังสือ “วรรณทองในวรรณคดีไทย”

ผู้วิจัยขอสรุปผลและอภิปรายผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในตัวบทเรียงลำดับตาม
วรรณคดีทั้ง 5 ประเภท มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และการเฉลิมพระ
เกียรติพระมหากษัตริย์

ผลการวิเคราะห์ปรากฏอุดมการณ์ที่พบมากที่สุด คือ ศักดินา พบใน
วรรณคดี 5 เรื่อง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 71.4 รองลงมา คือ ชาตินิยม และพุทธศาสนา พบใน 4
เรื่องหรือร้อยละ 57.1 ผลการศึกษาสอดคล้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีประเภทนี้
ที่แต่งโดยชนชั้นสูงทั้งหมดและเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการยกย่องชนชั้นสูง รูปการดังกล่าวทำให้
อุดมการณ์ศักดินาปรากฏเด่นชัดมากที่สุด เพราะศักดินาเป็นกลไกที่ชนชั้นปกครองใช้กำหนด
บทบาทหน้าที่ สิทธิ อำนาจ และฐานะของทุกชนชั้นในการจัดระบบสังคมโดยใช้ชาติกำเนิดและ
ตำแหน่งทางราชการเป็นตัวชี้วัด (สุมาลี บำรุงสุข และศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2529: 84) รัชนิกร
เศรษฐ์ (2532) ยังกล่าวว่าในอดีตศักดินาเอื้อประโยชน์ให้ชนชั้นมูลนายผูกขาดที่ดินและแรงงาน
ทั้งหมด เป็นปัจจัยให้เกิดการแบ่งชนชั้น ระบบอุปถัมภ์ และส่งผลต่อระบบราชการไทยในปัจจุบันที่
มีการวางอำนาจ ไม่เสมอภาค ลำช้าเพราะต้องทำตามระเบียบที่ซับซ้อน และขาดประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาในมิติทางวัฒนธรรมศึกษาจะเห็นว่าศักดิ์นาสัมพันธ์กับอุดมการณ์พุทธศาสนาซึ่งพบมากเป็นลำดับที่สอง รัฐธยา มณีเนตร (2553: 58-59) กล่าวว่าระบบศักดิ์นาทำให้ชนชั้นปกครองมีอำนาจเหนือประชาชนหรือชนชั้นไพร่อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้เกิดจากการนำหลักบุญกรรมในพุทธศาสนามาใช้อธิบายความแตกต่างทางอำนาจและชาติกำเนิดของแต่ละบุคคล รวมถึงอ้างความจำเป็นในการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามฐานะเพื่อความเป็นระเบียบของสังคม ส่งผลให้ชนชั้นล่างถูกกดขี่และยากจะยกระดับฐานะของตน แม้ในปัจจุบันซึ่งปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแต่โลกทัศน์ความต่างทางอำนาจที่สัมพันธ์กับบุญบารมีก็ยังคงอยู่ (Bandhumedha, 1985) และดูเหมือนว่าความเหลื่อมล้ำจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นด้วยซ้ำ (Shytov, 2004) ตัวอย่างของคำในตัวบทที่สะท้อนอุดมการณ์ศักดิ์นา เช่น “พระยศ” “สมโภชเจ้า” “วิไลยศ” “ท้าวท่าน” “เบญจยศ”

2) อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออารมณ์

ผลการวิเคราะห์ปรากฏอุดมการณ์ที่พบมากที่สุด คือ ชายเป็นใหญ่ พบใน 19 เรื่องหรือร้อยละ 57.6 รองลงมา คือ พุทธศาสนา พบใน 16 เรื่องหรือร้อยละ 48.5 ผู้วิจัยถือว่าผลการศึกษาค่อนข้างสะท้อนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแบ่งวรรณะคติไทยซึ่งเป็นไปตามชนบทที่ส่วนมากแบ่งโดยบุรุษเพศ ในผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณะคติจะพบว่านอกจากผู้แต่งหรือผู้รวบรวมส่วนใหญ่เป็นชนชั้นสูงแล้วยังเป็นบุรุษเพศทั้งหมดอีกด้วย โดยเป็นวรรณะคติที่ผู้แต่งหรือรวบรวมโดยผู้ชาย 32 เรื่อง ในจำนวนนี้แต่งโดยพระสงฆ์ 1 เรื่อง และไม่ปรากฏผู้แต่ง 1 เรื่อง ในส่วนของเนื้อหาจะเห็นว่าวรรณะคติประเภทนี้ยังเป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครเพศชายทั้งสิ้น องค์ประกอบที่กล่าวมาจึงเป็นปัจจัยให้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่โดดเด่นมากที่สุดซึ่งเป็นเรื่องปกติ ตัวอย่างของคำในตัวบทที่สะท้อนอุดมการณ์ดังกล่าว เช่น “นางนางอาบนํ้าท่า-ผัดหน้า นวนนวยนใจชาย” “หอมที่นรีนรสเพียง กลิ่นเนื่อนวลนาง” “พี่ถูกถนอองยัมพราย” “คิดอนงค์องค์เฮอร์ ผมประบ่าอำเอี่ยมไร”

3) อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับศาสนา ชาดก และคำสอน

ผลการวิเคราะห์ปรากฏอุดมการณ์ที่พบมากที่สุด คือ พุทธศาสนา พบใน 12 เรื่องหรือร้อยละ 80 รองลงมา คือ ศักดินา พบใน 11 เรื่องหรือร้อยละ 73.3 ผู้วิจัยไม่แปลกใจที่พบอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุดในวรรณคดีประเภทนี้ เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณะคติพบว่าเนื้อหาเป็นหลักกรรมและเรื่องราวในพุทธศาสนามากที่สุด ตัวอย่างของคำในตัวบทที่สะท้อนอุดมการณ์ดังกล่าว เช่น “โอบอ้อมอารี” “วิบาก” “อาณิสส” “สัปปุริสบุญกรรม”

อุดมการณ์พุทธศาสนาที่พบมากที่สุดและศักดิ์นาที่พบรองลงมาถือว่ามี ความสัมพันธ์กันและมีอิทธิพลต่อวิถีทางสังคมของไทยมาแต่เดิม ดังที่จิตร ภูมิศักดิ์ (2550: 68) มองว่าศาสนาพุทธคือซากเดนที่รักษาวิถีคิดแบบศักดินา เป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครอง และช่วย ชะลอความขัดแย้งระหว่างชนชั้นสูงกับประชาชน พุทธศาสนาแบบไทยจึงมีบทบาทในการส่งเสริม อำนาจต่างตอบแทนกับสถาบันการเมือง (สุมาลี บำรุงสุข และศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล, 2529: 73) โดยถ่ายทอดหลักธรรมบางอย่างที่สนับสนุนชนชั้นปกครอง เช่น ธรรมราชา และบุญกรรมซึ่งใช้ อธิบายความแตกต่างทางอำนาจรวมถึงสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละคน (สุนทรี โค มิน และคณะ, 2529: 595) ส่วนผู้ปกครองก็เกื้อกูลศาสนาด้วยการทำบุญให้ทาน สร้างวัด และ สนับสนุนกิจกรรมทางศาสนา อันเป็นการลดความเหินห่างในความสัมพันธ์แบบเจ้ากับข้า (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554) ทำให้กษัตริย์นิยมหรือราชาธิปไตยเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่โดดเด่นในสังคมไทย

4) อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธี การ

ผลการวิเคราะห์ปรากฏอุดมการณ์ที่พบมากที่สุด คือ พุทธศาสนา พบ ใน 3 เรื่องหรือร้อยละ 100 รองลงมา คือ อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ และชายเป็นใหญ่ พบใน 2 เรื่อง หรือร้อยละ 66.7 การพบอุดมการณ์พุทธศาสนาและอำนาจนิยมเบ็ดเสร็จมากที่สุดตามลำดับ สัมพันธ์กับการวิเคราะห์องค์ประกอบที่พบว่าวรรณคดีประเภทนี้แต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยา มาก ที่สุด ถือเป็นยุคที่ปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิ ประชาชนยึดมั่นในศาสนาอย่างเคร่งครัด และมี โลกทัศน์แบบองค์รวม (Holistic) คือ เชื่ออำนาจเหนือธรรมชาติ และมีวิถีคิดที่สัมพันธ์กับพุทธ ศาสนา อาทิ คติเรื่องไตรภูมิอันประกอบด้วยนรก สวรรค์ ภพชาติ และบาปบุญคุณโทษหรือกรรมดี และชั่วซึ่งอธิบายความแตกต่างของแต่ละคน ทำให้คนไทยยอมรับความไม่เท่าเทียมทางอำนาจ (สุวรรณา สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร, 2535) ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของชนชั้นนำ ยกย่องและเกรงกลัวผู้มีอำนาจ รวมถึงไม่ประสงค์เป็นผู้มีอำนาจเพราะเชื่อว่าตนไม่มีบุญวาสนา พอ (Phillips, 1965: 155) รัชนิกร เศรษฐ (2532) กล่าวว่าสมัยอยุธยาที่ปกครองแบบอำนาจนิยม เบ็ดเสร็จโดยใช้แนวคิดเทวราชาทำให้กษัตริย์มีสถานะเหมือนเทพเจ้า ภายหลังได้ใช้แนวคิดธรรม ราชาของพุทธศาสนาแต่ก็ไม่ได้ทำให้สถานะของกษัตริย์เปลี่ยนแปลง ราษฎรยังคงจงรักภักดีโดย ไม่มีข้อแม้เพราะถือเป็นผู้มีบุญบารมีที่จะคุ้มครองไพร่ฟ้าให้อยู่เย็นเป็นสุข (สุมาลี บำรุงสุข และศุภ รัตน์ เลิศพานิชย์กุล, 2529: 65) วรรณคดีประเภทนี้ที่ส่วนใหญ่แต่งในสมัยอยุธยาจึงสะท้อน อุดมการณ์พุทธศาสนาและอำนาจนิยมเบ็ดเสร็จมากที่สุด

5) อุดมการณ์ในวรรณคดีเกี่ยวกับละคร นิทาน และนาฏวรรณคดี

ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าอุดมการณ์ที่พบมากที่สุด คือ ชายเป็นใหญ่ พบใน 23 เรื่องหรือร้อยละ 72.2 รองลงมา คือ พุทธศาสนา พบใน 21 เรื่องหรือร้อยละ 67.7 ซึ่งตรงกับผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณคดีประเภทนิราศ การเดินทาง และการคร่ำครวญหรืออาลัย ผลการศึกษาที่ค้นพบไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่หรือน่าแปลกใจ เพราะวรรณคดีไทยส่วนใหญ่ที่ถูกคัดเลือกมาแต่งขึ้นในบริบทสังคมสมัยจารีตซึ่งแต่งโดยบุรุษเพศและชนชั้นสูง จึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับชนชั้นสูง ชายเป็นใหญ่ และพุทธศาสนาซึ่งเป็นไปตามขนบการแต่งวรรณคดีของไทยในอดีต สังเกตจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งและรวบรวมวรรณคดีประเภทนี้เป็นชายทั้งหมด คือ 28 เรื่อง ในจำนวนนี้แต่งเพิ่มเติมโดยพระสงฆ์ 1 เรื่อง และ 3 เรื่องไม่ปรากฏผู้แต่ง อีกทั้งยังพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่ตัวละครเอกหรือผู้ดำเนินเรื่องเป็นเพศชาย คือ 27 เรื่อง ส่วนเรื่องที่ตัวละครเอกเป็นเพศหญิงพบเพียง 4 เรื่องและเนื้อหา ยังเป็นการถูกกระทำด้วย เช่น ถูกลักพาตัวไปสมสู่ ถูกสาป ถูกบูชาด้วย และถูกปฏิเสธความรัก

อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ยังสัมพันธ์กับอุดมการณ์พุทธศาสนาซึ่งพบมากเป็นลำดับที่สอง อติภพ ภัทรเดชไพศาล (2556) กล่าวว่าพุทธศาสนาเถรวาทและโลกทัศน์แบบราชสำนักเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้หญิงมีอำนาจน้อยกว่าผู้ชาย ทั้งการรักษนวลสงวนตัว รักสวยรักงาม และอยู่ในโอวาทของสามี แม้ในปัจจุบันคนไทยก็ยังเชื่ออยู่ว่าความสุภาพเรียบร้อยแบบกุลสตรีเป็นคุณสมบัติของผู้หญิงที่ดี ตัวอย่างของข้อความในตบทวรรณคดีประเภทนี้ที่สะท้อนอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เช่น “ตัวน้องราคะหามีไม่ สงวนตัวท่าผัวไว้เท่าไร” “เล็บมือนางกางกลีบกระทัดรัด เหมือนมือเจ้าปรนนิบัติพัดวีผัว”

ผลการวิเคราะห์โดยรวมจากตบทที่ประกอบด้วยวรรณคดีทั้ง 89 เรื่อง ผู้วิจัยพบอุดมการณ์เรียงลำดับจากจำนวนมากไปหาน้อย ดังนี้

- 1) อุดมการณ์พุทธศาสนา พบใน 56 เรื่อง (ร้อยละ 62.9)
- 2) อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ พบใน 51 เรื่อง (ร้อยละ 57.3)
- 3) อุดมการณ์ศักดินา พบใน 48 เรื่อง (ร้อยละ 53.9)
- 4) (1) อุดมการณ์อำนาจนิยมเบ็ดเสร็จ และ (2) ราชธิปไตย พบใน 39 เรื่อง (ร้อยละ 43.8)
- 5) อุดมการณ์ทุนนิยมและวัตถุนิยม พบใน 37 เรื่อง (ร้อยละ 41.6)
- 6) อุดมการณ์ประชาธิปไตย พบใน 27 เรื่อง (ร้อยละ 30.3)
- 7) อุดมการณ์ชาตินิยม พบใน 26 เรื่อง (ร้อยละ 29.2)

อุดมการณ์ที่พบดังกล่าวสัมพันธ์กับการวิเคราะห์ที่จำแนกตามวรรณคดีแต่ละประเภท เมื่อพิจารณาเฉพาะจำนวนอุดมการณ์ที่พบมากที่สุดในลำดับแรกและลำดับที่สอง ผู้วิจัยพบว่าอุดมการณ์พุทธศาสนาปรากฏมากที่สุดในสองอันดับแรกของวรรณคดีทั้ง 5 ประเภท นั่นคือ (1) วรรณคดีประเภทที่ 1 พบมากเป็นอันดับ 2 (2) วรรณคดีประเภทที่ 2 พบมากเป็นอันดับ 2 (3) วรรณคดีประเภทที่ 3 พบมากเป็นอันดับ 1 (4) วรรณคดีประเภทที่ 4 พบมากเป็นอันดับ 1 และ (5) วรรณคดีประเภทที่ 5 พบมากเป็นอันดับ 2 ในขณะที่อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ปรากฏมากเป็นลำดับที่สองในจำนวนสองอันดับแรกของวรรณคดี 3 ประเภท นั่นคือ (1) วรรณคดีประเภทที่ 2 พบมากเป็นอันดับ 1 (2) วรรณคดีประเภทที่ 4 พบมากเป็นอันดับ 2 และ (3) วรรณคดีประเภทที่ 5 พบมากเป็นอันดับ 1

ผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” มีตัวบทที่สะท้อนอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุด สะท้อนอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่มากเป็นลำดับที่สอง และสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมน้อยที่สุด ผู้วิจัยค่อนข้างเห็นพ้องเนื่องจากชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมไทยในการรับรู้ของคนทั่วไป (บรรเทิง พาพิจิตร, 2549) พุทธศาสนาถูกยกย่องเป็นศาสนาประจำชาติในฐานะเอกลักษณ์ของชาติผ่านตัวบทสำคัญ เช่น รัฐธรรมนูญ พระปฐมบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ ฯลฯ (เคิร์ก เรย์โนล, 2556: 273) และถูกเชิดชูให้เป็นแก่นของความเป็นไทยโดยชนชั้นนำทุกยุคสมัย (Van Esterik, 2000: 95) นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2534: 136-137) กล่าวว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างมากต่อการจัดระบบความสัมพันธ์ในสังคมไทย เมื่อถูกผนวกเข้ากับความเป็น “ชาติไทย” ได้กลายเป็นเงื่อนไขในการสร้างวัฒนธรรมแห่งชาติจนเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้มีอำนาจ พุทธศาสนาแบบไทยจึงเป็นวาทกรรมกระแสหลักที่มีลักษณะครอบงำและส่งเสริมความเป็นอนุรักษ์นิยมที่อำนวยการประโยชน์แก่ชนชั้นปกครอง (Van Esterik, 2000: 82)

การที่ตัวบทสะท้อนอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุดและชายเป็นใหญ่รองลงมาอย่างมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยมองว่าอุดมการณ์ทั้งสองค่อนข้างเกี่ยวเนื่องและมีอิทธิพลต่อกันอย่างเหนียวแน่น Van Esterik (2000) กล่าวว่าการศึกษาที่คนไทยประยุกต์ใช้หลักบุญกรรมอธิบายความแตกต่างทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศในสังคม บางคนเชื่อว่าผู้หญิงมีคุณธรรมน้อยกว่าชายและการเกิดเป็นหญิงเพราะสร้างกรรมดีมาน้อย นักสตรีนิยมมองว่าแม้ศาสนาพุทธจะเปิดกว้างแต่ก็มีความเป็นปิตาธิปไตยสูง พระสงฆ์ไม่ได้ใช้หลักคำสอนเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ ส่วนชนชั้นนำเองก็เอาหลักศาสนามาตีความใหม่จนกลายเป็นเครื่องมือในการกดขี่ผู้ด้อยกว่า นอกจากนี้หลักบุญกรรมยังส่งผลต่อการให้คุณค่ากับภาพลักษณ์ภายนอกโดยเฉพาะการอธิบาย

ความสวยงามของร่างกายหรือรูปสมบัติว่าเป็นผลจากการสั่งสมบุญไว้ในอดีต กรรมดีหรือบุญส่งผลให้บุคคลมีรูปร่างหน้าตาดี ชาติตระกูลสูง และร่ำรวย ส่วนกรรมชั่วหรือบาปส่งผลให้มีรูปร่างอัปลักษณ์ เกิดในตระกูลต่ำ และยากจน ทำให้คนไทยใส่ใจกับภาพลักษณ์ภายนอกมากกว่าความดีในจิตใจ และเกิดค่านิยมการยกย่องผู้มีรูปร่างหน้าตาดีรวมถึงการพยายามทำให้ตนเองมีภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อความสำเร็จในชีวิต (หน้า 80)

หลักคำสอนของศาสนาพุทธที่ปลูกฝังให้มนุษย์ชาติมีความเมตตากรุณาต่อกันยังส่งผลต่อวัฒนธรรมความเป็นเพศหญิงของคนไทย ทำให้คนในสังคมมีสำนึกของการถ้อยทีถ้อยอาศัย ประนีประนอม ชี้แจงสาร ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และใส่ใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ส่งผลต่อรูปแบบการสื่อสารที่เน้นความเกรงใจ สุภาพ และคำนึงถึงความรู้สึกของคู่สนทนา ทำให้คนไทยนิยมสนทนาด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส พยักหน้าเพื่อแสดงความสนใจ รวมถึงใช้ภาษาสื่อถึงความเห็นใจหรือสนับสนุนซึ่งเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อเลี่ยงความขัดแย้ง จึงถือได้ว่าคนไทยใส่ใจกระบวนการหรือรูปแบบมากกว่าวัตถุประสงค์ (Rojjanaprapayon, 1997)

ส่วนการที่ตัวบทสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยมน้อยที่สุดนั้น ผู้วิจัยมองว่าน่าจะเป็นเพราะวรรณคดีส่วนใหญ่แต่งขึ้นก่อนช่วงที่แนวคิดชาตินิยมจะแพร่กระจายในสังคมไทย Heywood (2012: 171) อธิบายว่าแนวคิดชาตินิยมแพร่กระจายสู่ภูมิภาคเอเชียในช่วงศตวรรษที่ 20 (พ.ศ. 2444-2543) เพื่อใช้ต่อต้านการควบคุมของประเทศเจ้าอาณานิคมซึ่งมีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 หลังปี 1945 (พ.ศ. 2488) ได้มีการร่างแผนที่ประเทศในเอเชียขึ้นโดยอังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส และฮอลันดาทำให้ความเป็นรัฐชาติเกิดขึ้นโดยใช้เขตแดนแผนที่เป็นตัวแบ่งแยก แนวคิดชาตินิยมของไทยจึงน่าจะเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) เป็นต้นมา จากนั้นจึงมีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ หลังการทำแผนที่ ผ่านช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงการสร้างเชื้อชาตินิยมไทยโดยชนชั้นนำใหม่ โดยเฉพาะการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” เป็น “ไทย” ในช่วงรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554: 213) ผู้วิจัยจึงถือว่าวรรณคดีที่แต่ง ชำระ หรือรวบรวมขึ้นก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ยังไม่มีเนื้อหาที่สะท้อนแนวคิดชาตินิยม จากการตรวจสอบวรรณคดีทั้งหมดพบว่าส่วนใหญ่ถูกแต่งหรือรวบรวมขึ้นก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีจำนวน 62 เรื่อง ส่วนวรรณคดีที่แต่งหลังสมัยรัชกาลที่ 5 มี 27 เรื่อง จึงสรุปได้ว่าปัจจัยเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ชาตินิยมในตัวบทน้อยที่สุด

จากการสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นต่างๆ ที่ค้นพบโดยจะจำแนกอธิบายเป็นข้อๆ ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือรวบรวมวรรณคดีเป็นชนชั้นสูงทั้งหมดและเป็นเพศชายเกือบทั้งหมด ส่วนใหญ่แต่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นวรรณกรรมที่แต่งด้วยฉันทลักษณ์ประเภทร้อย โคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน เนื้อหาเกือบทั้งหมดของวรรณคดีเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชนชั้นสูง พุทธศาสนา และเรื่องราวที่ถ่ายทอดในมุมมองของบุรุษเพศ

2) ผลการวิเคราะห์ค่านิยมและมายาคติโดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวค่านิยม-มายาคติ ผู้วิจัยพบค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด และพบค่านิยมการมีความรู้ความสามารถน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของเนื้อหาทั่วไป (อำนาจและผู้มีอำนาจ สถานะ ชานินิยมความเป็นไทย ฯลฯ) มากที่สุดและมากกว่าเนื้อหาเกี่ยวกับสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยเล็กน้อย ส่วนมายาคติที่พบน้อยที่สุดคือมายาคติเกี่ยวกับจุดสิ้นสุดของชีวิต

3) ผลการวิเคราะห์อุดมการณ์โดยใช้ระเบียบวิธีการวิพากษ์ตัวบทแนวอุดมการณ์ ผู้วิจัยพบอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุดและพบอุดมการณ์ชาตินิยมน้อยที่สุด

4) งานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” แต่งหรือรวบรวมโดยชนชั้นสูงทั้งหมด (ไม่รวมเรื่องที่ไม่ปรากฏผู้แต่ง) จึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของชนชั้นปกครองซึ่งเป็นไปตามชนบ ลักษณะดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตัวบทสะท้อนมายาคติเกี่ยวกับสังคมในส่วนของอำนาจและผู้มีอำนาจมากที่สุดตามไปด้วย

5) งานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ซึ่งแต่งโดยชนชั้นสูงยังทำให้เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่สะท้อนโลกทัศน์และคำสอนในพุทธศาสนา สอดคล้องกับความเห็นของ Van Esterik (2000: 95) ที่ว่าพุทธศาสนาถูกเชิดชูให้เป็นแก่นของความเป็นไทยควบคู่กับชนชั้นปกครองโดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์เสมอ ลักษณะดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ตัวบทสะท้อนอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุด

6) เนื้อหาส่วนใหญ่ของงานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” สะท้อนโลกทัศน์หรือหลักการทางพุทธศาสนา ส่งผลให้ตัวบทสะท้อนค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด สัมพันธ์กับที่ Phillips (1965) กล่าวว่าหลักคำสอนในพุทธศาสนาเน้นการพึ่งพาตนเองและอิสระส่วนบุคคลในการเลือกทำความดีหรือชั่ว เมื่อถูกนำมาใช้ในบริบทสังคมไทยได้ส่งผลให้คนไทยยึดมั่นในอัตตา เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง เน้นความพึงพอใจส่วนบุคคล เห็นแก่ตัว และให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ต่างตอบแทน พฤติกรรมดังกล่าวแสดงถึงความเป็นปัจเจกนิยมเชิงลบบแบบโครงสร้างหลวม เช่นเดียวกับที่ Van Esterik

(2000: 66) กล่าวว่าหลักความสันโดษส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงปัจเจกนิยมและการไม่ยุ่งเกี่ยวกับปัญหาของผู้อื่นของคนไทย นอกจากนี้สมพงษ์ ใหม่วิจิตร (2536) ยังกล่าวว่าระบบศักดินาซึ่งเป็นกลไกการควบคุมสังคมของชนชั้นสูงที่ส่งผลให้คนไทยยกย่องบุคคลมากกว่าหลักการและถือฐานานุรูป ผู้วิจัยจึงมองว่าเป็นเรื่องปกติที่ตัวบทซึ่งแต่งโดยชนชั้นสูงและมีเนื้อหาส่วนใหญ่ที่สะท้อนโลกทัศน์พุทธศาสนาจะสะท้อนค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคลมากที่สุด

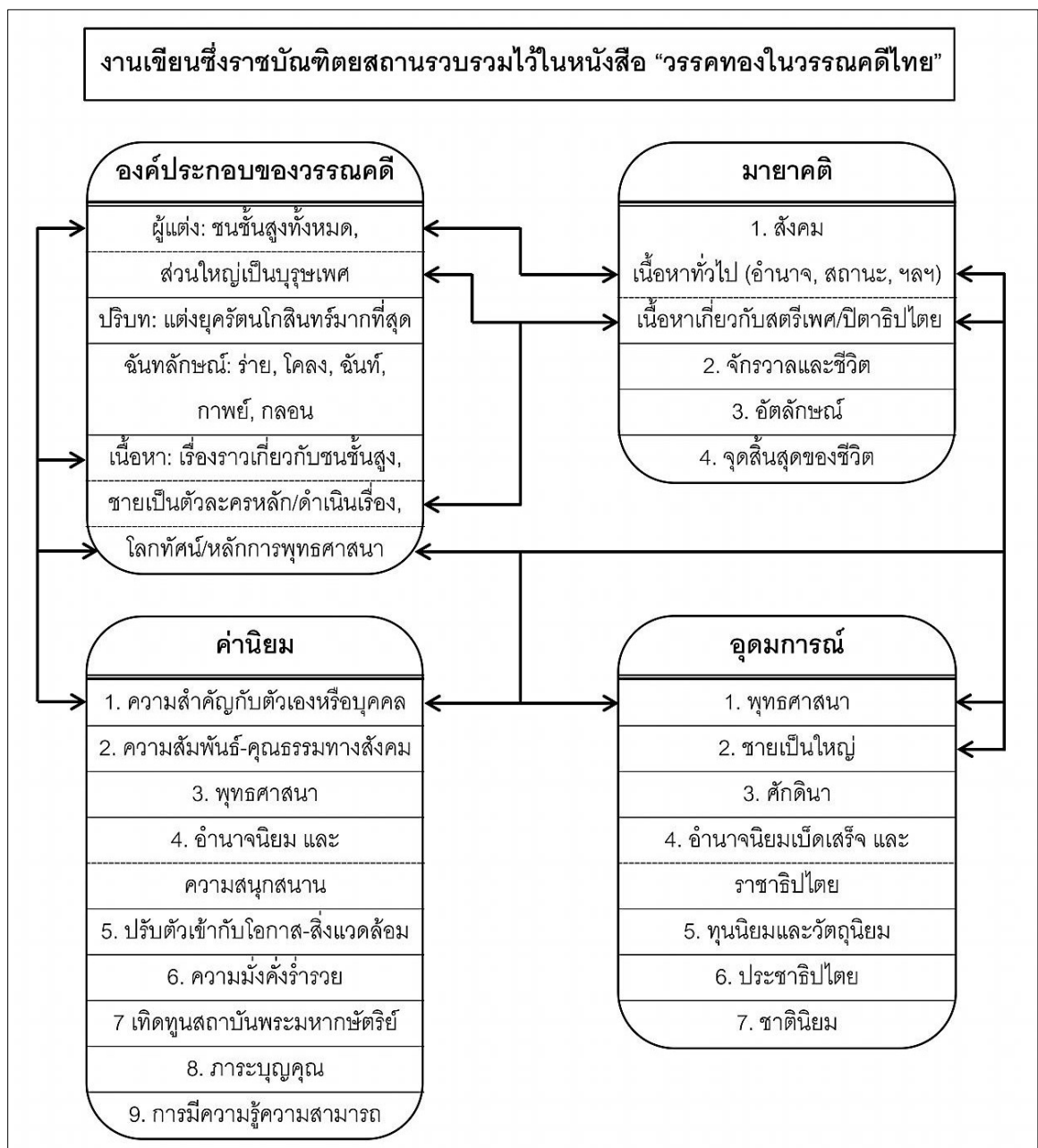
7) งานเขียนซึ่งราชบัณฑิตยสถานรวบรวมไว้ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ส่วนใหญ่แต่งหรือรวบรวมโดยผู้ชาย (82 เรื่อง) ทำให้เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดในมุมมองของบุรุษเพศ ทั้งการยกย่องพระมหากษัตริย์และวีรบุรุษ การเดินทางและการแสดงอารมณ์ของบุรุษเพศ คำสอนในศาสนาพุทธและความดีของตัวละครชาย รวมถึงเรื่องราวที่ตัวละครชายโดดเด่นหรือเป็นผู้ดำเนินเรื่องซึ่งจัดว่าเป็นไปตามชนบ ปัจจัยข้างต้นมีอิทธิพลให้ตัวบทสะท้อนมายาคติเกี่ยวกับสังคมในด้านเนื้อหาของสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยและอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ค่อนข้างมาก โดยพบมายาคติเกี่ยวกับสตรีเพศมากเป็นอันดับสองซึ่งน้อยกว่าเนื้อหาทั่วไป (อำนาจ สถานะ ฯลฯ) เพียงเล็กน้อย และยังพบอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่มากเป็นอันดับสองรองจากอุดมการณ์พุทธศาสนาอีกด้วย ผลการศึกษาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่เพราะวรรณคดีที่ถูกคัดเลือกมาล้วนแต่งในสมัยจารีตซึ่งผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เนื่องจากสมัยนั้นผู้ชายมีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษามากกว่าเพศหญิง

8) การที่ตัวบทสะท้อนค่านิยมการให้ความสำคัญกับตัวเองหรือบุคคล มายาคติเกี่ยวกับสังคมในเนื้อหาทั่วไป (อำนาจ สถานะ และอื่นๆ) และอุดมการณ์พุทธศาสนามากที่สุด ได้สัมพันธ์กับบริบทที่ผู้แต่งวรรณคดีเป็นชนชั้นสูงทั้งหมดและมีเนื้อหาเกี่ยวกับโลกทัศน์ทางพุทธศาสนาอยู่มาก การที่ตัวบทสะท้อนอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และมายาคติเกี่ยวกับสังคมในเนื้อหาของสตรีเพศหรือปิตาธิปไตยมากเป็นอันดับสอง ได้สัมพันธ์กับบริบทที่ผู้แต่งเป็นเพศชายและเนื้อหาที่เล่าในมุมมองของบุรุษเพศเป็นส่วนใหญ่ ประเด็นด้านพุทธศาสนา อำนาจและชนชั้น รวมถึงชายเป็นใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ดังการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่าพุทธศาสนาในเมืองไทยถูกชนชั้นนำใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อเสริมอำนาจของตน และมีการประยุกต์ใช้หลักการบางอย่างโดยเฉพาะหลักบุญกรรมให้เอื้อต่อการจัดลำดับชั้นทางสังคม อธิบายความแตกต่างทางอำนาจ และกดขี่สตรีเพศหรือชนชั้นล่าง

9) จากผลการศึกษาทั้งหมดอาจสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่ทำให้เกิดการโต้แย้งหรือค่อนข้างขัดแย้งกับวัฒนธรรมไทยมุมมองกระแสหลักในความเข้าใจของคนทั่วไป ผู้วิจัยขอยืนยันว่าการวิจัยเรื่องนี้ได้มีเจตนาชี้แนะหรือนำเสนอข้อมูลไปในทิศทางที่โจมตี ลบหลู่ เหยียดหยาม

หรือดำเนินผู้ส่งสารหรือราชบัณฑิตยสถานซึ่งเป็นผู้รวบรวมและเผยแพร่หนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” แต่อย่างไรก็ตามงานการศึกษานี้เป็นเพียงการอธิบายและใช้การตีความสาระ กระพี่ และแก่นของตัวบทหรือเนื้อหาสาระตามหลักทางวิชาการในมุมมองของผู้วิจัยเท่านั้น

จากการสรุปและอภิปรายผล ผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาโดยรวมและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นแผนภาพความคิดรวบยอดดังรูปภาพที่ 7.1 ในหน้าถัดไป

ภาพที่ 7.1 สรุปผลและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกันของผลการศึกษา

7.2 ข้อจำกัดการวิจัยและข้อเสนอแนะ

7.2.1 ข้อจำกัดการวิจัย

7.2.1.1 การวิจัยนี้เป็นเพียงการศึกษาในรูปแบบนิรนัย (Deductive) กล่าวคือ ผู้วิจัยทำการศึกษาและสังเคราะห์ค่านิยม มายาคติ และอุดมการณ์จากงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบความคิดสำหรับการวิเคราะห์ แล้วจึงตรวจสอบด้วยทฤษฎีโดยอาศัยกรอบความคิดดังกล่าว จึงอาจทำให้ผลการศึกษามีความหลากหลายน้อย ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือ “วรรณคดีไทย” มีตัวบทเนื้อหาจำนวนมาก การศึกษาในรูปแบบอุปนัย (Inductive) จึงต้องใช้เวลาและทรัพยากรจำนวนมากและไม่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่จำกัด

7.2.1.2 การวิจัยนี้เป็นงานการศึกษาแนวรื้อสร้าง (Deconstructionism) จึงเป็นเรื่องปกติที่การทบทวนวรรณกรรมจะกล่าวถึงมุมมองหรือแนวคิดในวิชาการกระแสหลัก (Mainstream) น้อย ดังนั้นการตีความของผู้วิจัยจึงมีลักษณะของการวิพากษ์ค่อนข้างสูง ทำให้ดูเหมือนว่างานวิจัยนี้มีการโจมตีสังคมและวัฒนธรรมกระแสหลักมากเกินไป

7.2.1.3 การวิจัยนี้มีข้อมูลการวิเคราะห์จำนวนมากและผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ 2 ระเบียบวิธี คือ การวิพากษ์ด้วยทฤษฎีค่านิยม-มายาคติ และการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีอุดมการณ์ ส่งผลให้กระบวนการวิเคราะห์ต้องใช้เวลามากและทำให้เล่มรายงานผลการวิจัยมีเนื้อหาจำนวนมากหลายหน้า อีกทั้งในกระบวนการวิพากษ์ด้วยทฤษฎีค่านิยม-มายาคติ แม้จะเป็นระเบียบวิธีที่สามารถบูรณาการร่วมกันได้ แต่ผู้วิจัยก็จำเป็นต้องแยกวิเคราะห์ทีละส่วน ส่งผลให้ระเบียบวิธีวิเคราะห์นี้เสมือนมี 2 วิธีการหรือผู้วิจัยต้องวิเคราะห์สองครั้งนั่นเอง

7.2.1.4 เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนรุ่นใหม่ การตีความตัวบทในงานวิจัยนี้จึงเป็นการอธิบายโดยใช้มุมมองของคนยุคปัจจุบัน ดังนั้นคำบางคำในวรรณคดีซึ่งถูกเขียนไว้ในอดีตจึงอาจมีความหมายที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน เพราะผู้วิจัยไม่สามารถย้อนกลับไปใช้มุมมองของความหมายในอดีตเนื่องจากไม่มีประสบการณ์ร่วม ความหมายที่ผู้วิจัยตีความจึงอาจแตกต่างไปจากมุมมองของผู้ศึกษาท่านอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้วรรณคดีบางเรื่องยังมีการใช้ภาษาและไวยากรณ์แบบโบราณ การสะกดต่างจากปัจจุบัน ไม่ปรากฏในพจนานุกรมใดๆ เป็นภาษาท้องถิ่น และใช้ภาษาบาลี-สันสกฤตจำนวนมาก จึงเป็นอุปสรรคต่อการตรวจสอบและค้นหาความหมาย เช่น คำว่า “เหยี่ยม” “ทิพนาย” “รอยแม่งสาริรัง ราชรีอ” ในโคลงนิราศหริภุญชัย “ทั้งสองชั้นนฟ้า” “นันทไสด” ในมหาชาติคำหลวง “ไฉ่แฮ” “มัทธยมเทศพียง” “เบญเจนทริเยศ” ในลิลิตยวนพ่าย

7.2.1.5 ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาหลายส่วนมีการจัดพิมพ์ผิดพลาด เช่น สะกดไม่ถูกต้อง ตกสระหรือวรรณยุกต์ และเรียงลำดับเลขไม่ถูกต้อง เช่น (1) ไม่มีข้อที่ ๑๑ และ ๑๒ ในนิราศนรินทร์ (2) ไม่มีข้อที่ ๘๒, ๘๓ และ ๘๔ ในโคลงโลกนิติ (3) โคลงนิราศพระยาตรัง มี 2 ส่วนที่ตัวเลขซ้ำกัน จึงเป็นอุปสรรคในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างของผู้วิจัย

7.2.1.6 ผู้วิจัยต้องตระหนักเสมอว่าการวิเคราะห์ด้วยบททางสังคม (Social Text Analysis) เช่นนี้จะให้ความหมายแตกต่างกันไปตามผู้ศึกษาแต่ละคน เนื่องจากตัวบทดังกล่าวไม่มีความหมายโดยตรงอย่างชัดเจน จึงต้องศึกษาบริบทและวิเคราะห์อย่างรัดกุม (Baxter and Babble, 2003: 362-363) ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดีร่วมด้วย ส่วน Sillars and Gronbeck (2001) ได้เตือนว่าการวิพากษ์ด้วยเฉพาะแนวอุดมการณ์นั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงการตัดสิน อคติ หรือวิจารณ์ญาณส่วนบุคคลได้ จึงอาจทำให้ผู้วิจัยถูกโจมตีว่าใช้ความคิดเห็นส่วนตัวในการตีความ อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ได้จัดอยู่ในกระบวนทัศน์การตีความ (Interpretive Paradigm) ซึ่งเปิดโอกาสให้นักวิจัยได้ใช้อัตวิสัย (Subjectivity) อย่างเต็มที่ (Kuypers, ed., 2009) จึงไม่ต้องตรวจสอบความสอดคล้องหรือความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน เพราะกระบวนทัศน์นี้เชื่อว่าความจริงมีหลากหลายชุด เป็นอัตวิสัย เป็นสิ่งสร้างทางสังคม และผันแปรตามบริบท ผลการศึกษาจึงเป็นข้อสรุปของปรากฏการณ์ ไม่ใช่อคติของนักวิจัย และไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความสอดคล้องกันของผลการศึกษา (Baxter and Babble, 2003: 298)

7.2.2 ข้อเสนอแนะ

7.2.2.1 งานวิจัยในอนาคตควรมีการศึกษาในรูปแบบอุปนัย (Inductive) โดยค้นหาความซ้ำกันของข้อมูลและความหมายที่ปรากฏแล้วนำมารวบรวมและสร้างเป็นค่านิยมหรืออุดมการณ์โดยพิจารณาพร้อมกับกรอบความคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม นอกจากนี้ยังสามารถต่อยอดการวิจัยเป็นการวิเคราะห์ด้วยบทในกระบวนทัศน์การวิพากษ์ (Critical Paradigm) ได้โดยอาจเพิ่มระเบียบวิธีอื่นๆ มาใช้ศึกษาร่วมด้วย เช่น แนวมาร์กซิสต์ (Marxism) แนวรื้อสร้าง (Deconstructionism) แนวสตรีนิยม (Feminism) ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้วิจัยได้ตีความด้วยบทแล้วยังสามารถศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และสามารถประเมินหรือตัดสินด้วยบทได้ (Sillars and Gronbeck, 2001)

7.2.2.2 การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์ของตะวันตกมาประยุกต์กับการศึกษาด้วยบทในบริบทของสังคมไทย ผู้ศึกษาที่สนใจสามารถนำระเบียบวิธีการวิพากษ์ด้วยบทแนวค่านิยม-มายาคติ และแนวอุดมการณ์ไปใช้ศึกษาด้วยบททางสังคมอื่นๆ ได้ทุกประเภท เพราะ

ถือว่าทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์และความหมายเป็นตัวแทนทางสังคมทั้งสิ้น และเพื่อให้ได้มุมมองที่ลึกซึ้งซึ่งผู้วิจัยสามารถใช้ศึกษาร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ได้ (Baxter and Babble, 2003)

7.2.2.3 ผู้ศึกษาที่สนใจสามารถต่อยอดการวิจัยโดยอาจสำรวจตัวบทเดียวกันนี้ในมุมมองของนักวิชาการกระแสหลัก และอาจศึกษาโดยการเปรียบเทียบระหว่างมุมมองของวิชาการกระแสหลักกับแนวหรือสร้างเพื่อให้ได้แง่มุมที่หลากหลายมากขึ้น

7.2.2.4 ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้อธิบายวัฒนธรรมที่สำคัญในสังคมไทย โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ปรากฏในสื่อต่างๆ ซึ่งถูกส่งเสริมโดยภาครัฐหรือปัญญาชนกระแสหลัก นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นกรอบความคิดในการศึกษาวัฒนธรรมในมิติอื่นๆ เช่น วัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมหรือการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Cross-Culture / Intercultural Communication)

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. 2552. **การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค**. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมศิลปากร. 2504. **ประชุมเพลงยาวภาคที่ 5 เพลงยาวเจ้าพระ**. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์.
- กรมศิลปากร. 2533. **ภาพย่นเรือ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และตำราอาหารบางอย่างที่น่ารู้**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- กรมศิลปากร. 2553. **นิทราชาคริข**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กรมศิลปากร. 2555ก. **บทละครเรื่อง 9 เรื่อง ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กรมศิลปากร. 2555ข. **ประชุมสุภาษิตสอนหญิง**. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.
- คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2557. **ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เคิร์ก เจ. เรย์โนลด์ส. 2556. การปฏิรูปและแม่ใจในศาสนาพุทธแบบไทย. ใน **ประวัติศาสตร์ศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา**. แปลจาก Reform and Magic in Thai Buddhism. จัตรทิพย์ นาถสุภา และ ฉลอง สุนทราวาณิชย์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สว่างสรรค์. หน้า 263-279.
- โฆทยากร. 2525. **ประวัติวรรณคดีไทยสี่สมัย**. กรุงเทพฯ: พืทยาการ.
- จักรปาณี, หลวง. 2477. **โคลงนิราศกรุงเก่า**. พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.
- จันทร์จิรายุวัฒน์ รัชนี้, หม่อมเจ้า. 2513. **ประชุมนิราศคำโคลง**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- จิตร ภูมิศักดิ์. 2524. **ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- จิตร ภูมิศักดิ์. 2550. **โฉมหน้าศักดินาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- จินตนา ศรีสุขสวัสดิ์. ม.ป.ป. **แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาเพิ่มเติมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาประวัติศาสตร์ 4**. ค้นวันที่ 16 พฤศจิกายน 2558 จาก <http://www.stv.ac.th/paper/krujin/krujindocs/pan4.doc>
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2556. **พระราชพิธีสิบสองเดือน**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

- ชัยมงคล สุพรรณอินทร์. 2554. **ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ชาญชัย รัตนปารการ. 2555. **ผลของการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่เกินพอเพียง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชลดา เรืองรัชชีลิขิต. 2544. **วรรณคดีอยุธยาตอนต้น: ลักษณะร่วมและอิทธิพล**. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โชติช่วง นาดอน. 2557. คำฉันท์: พระสุนคำฉันท์. **สยามรัฐ**. ค้นวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2559 จาก <http://www.siamrath.co.th/web/?q=พระสุนคำฉันท์โชติช่วง-นาดอน>
- โชษิตา มณีไธ. 2557. **วรรณกรรมร้อยกรองของไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2557. บุรีดิเยกกับทฤษฎีว่าด้วยภาคปฏิบัติการทางสังคม (Bourdieu and a Theory of Practice) (1). **วิภาษา**. 8 (4): 7-14.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2558. บุรีดิเยกกับทฤษฎีว่าด้วยภาคปฏิบัติการทางสังคม (จบ). **วิภาษา**. 8 (5): 8-22.
- จิรัชญา มณีเนตร. 2553. **ไทยศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จิตยา สุวรรณะขวัญ, สนิท สมัครการ และ เฉลียว บุรีภักดี. 2523. **สังคมและวัฒนธรรมไทย: ข้อสังเกตในการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐา จิรอนันตกุล. 2556. **ศึกษาคำนิยมไทยผ่านการวิเคราะห์เนื้อสารเชิงอุปลักษณ์ (Metaphor) ในหนังสือ “วรรณคดีในวรรณคดีไทย” ฉบับราชบัณฑิตยสถาน: กรณีศึกษา วรรณคดีประเภทบทละคร**. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณรงค์กร รอดทรัพย์, ภูศิษฐ์ แสงวงกิจ และ นิพัทธพงศ์ พุมมา. 2557. คติไตรภูมิกับการสร้างพระเมรุและพระเมรุมาศ. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 6 (2): 33-46.
- ดวงกมล จิตรจำนงค์. 2552. ความสำคัญของการศึกษา “วรรณคดีไทย” ในสังคมพหุวัฒนธรรม. **รัฐมิลแล**. 30 (กันยายน-ธันวาคม): 66-69.

ธิกานต์ ศรีนารา. 2556 (16 สิงหาคม). การส่งเสริมอุดมการณ์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์.

ฐานข้อมูลการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า. ค้นวันที่ 24 มกราคม 2559 จาก http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/การส่งเสริมอุดมการณ์_ชาติ_ศาสนา_พระมหากษัตริย์

ธงชัย วินิจจะกุล. 2551. อนาคตการศึกษาเรื่องรัฐในสังคมไทย. ใน **รัฐจากมุมมองของชีวิตประจำวัน 1.** กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. หน้า 45-64.

ธรรมเกียรติ กันอริ. 2550. โฉมหน้าศักดินาไทยในสายตาของจิตร ภูมิศักดิ์. ใน **โฉมหน้าศักดินาไทย.** ประพต เศรษฐกานนท์, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี: ศรีปัญญา. หน้า 9-25.

นิตยา แก้วคัลลนา. 2551. **การสืบสรรค์จิตภาพในกวีนิพนธ์ไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัศิลปากร.

นิตยา ตันทโอภาส. 2520. **ลักษณะเด่นของกาพย์ห่อโคลงและกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2534. ความหลากหลายของวัฒนธรรมไทย: การท้าทายใหม่. **นิตยสารการประชาสงเคราะห์.** 34 (พฤษภาคม-มิถุนายน): 21-34.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2536. วัฒนธรรมของคนชั้นกลางไทย. **วารสารธรรมศาสตร์.** 19 (1): 31-41.

บรรเทิง พาพิจิตร. 2549. **ประเพณี วัฒนธรรมไทย และคติความเชื่อ.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บาหยัน อิมสำราญ. 2549. บางระจัน: ประวัติศาสตร์ในวรรณกรรม. ใน **ความจริงในมนุษยศาสตร์.** สุวรรณ สถาอานันท์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 329-368.

บุญคำ ไชยพรหมวงศา. 2545. **ตำนานและประเพณีชาวบ้าน.** กรุงเทพฯ: อินทรี.

ปฐม หงษ์สุวรรณ. 2550. **กาลครั้งหนึ่ง: ว่าด้วยตำนานกับวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประจักษ์ น้าประสานไทย. 2555. อุดมการณ์ Ideology. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.** 20 (34): 1-23.

- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. 2558 (22 กุมภาพันธ์). 3 มุมมองนักวิชาการ-นักประวัติศาสตร์ นิธิ-ธเนศ-สุจิตต์ "ศาสนากับการเมือง" ชาตินี้เราคงแยกกันไม่ได้. **ประชาชาติธุรกิจ**. ค้นวันที่ 19 มิถุนายน 2558 จาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1424576424
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. 2550. **ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้จัดการออนไลน์. 2553 (7 มีนาคม). สังคมวิกฤตวัตถุนิยมครอบงำ ทำใจไทยจิตป่วย กว่า 60% ครอบครัแตกแยก. **ผู้จัดการ**. ค้นวันที่ 16 มกราคม 2559 จาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9530000032144>
- พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ. 2548. คำประพันธ์ที่ใช้เป็นบทเห่เรือและบทเห่ที่เป็นแบบฉบับ. ใน **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน**. เล่มที่ 30. โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ค้นวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2559 จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=30&chap=1&page=t30-1-infodetail06.html>
- พิมพ์พร สุนทรวิริยกุล. 2551. **กระบวนการประกอบสร้างอุดมการณ์ในละครโทรทัศน์ไทย ในช่วงภาวะวิกฤติทางการเมือง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจนก กาญจนจันทร์. 2555. 'สุวรรณภูมิ' ในตำนาน จินตนาการในอาเซียน. **วารสารธรรมศาสตร์**. 31 (3): 77-94.
- พรเพ็ญ อันตระกูล. 2556. เทคนิคการสอนและการใช้วัตกรรมการสอนวิชาประวัติศาสตร์. ใน **ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา**. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และฉลอง สุนทราวาณิชย์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์. หน้า 321-349.
- ภูเบศร์ สมุทรจักร และ มนสิการ กาญจนะจิตรา. 2557. พฤติกรรมบริโภคนิยมในวัยรุ่นไทย และปัจจัยที่เป็นเหตุ. **วารสารธรรมศาสตร์**. 33 (1): 46-69.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. สำนักหอสมุด (ผู้ผลิต). 2547. **สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช** (ซีดี-รอม). อูมา ศรีสุภินานนท์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ (ผู้ผลิต). 2558. **พม่าไม่ได้**

รบไทย ในประวัติศาสตร์ไทยรบพม่า (วีดิทัศน์). บรรยายโดย สุจิตต์ วงษ์เทศ.

กรุงเทพฯ: คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มูลนิธิแพथูเฮลท์ (ผู้ผลิต). 2556. **เพศในเอเชียอาคเนย์** (วีดิทัศน์). บรรยายโดย สุจิตต์ วงษ์

เทศ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิแพथูเฮลท์.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2513. **ศกุนตลา มัทนะพาธา ท้าวแสนปม**

ประมวลสุภาษิต. พระนคร: คลังวิทยา.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2529. **พระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิต**. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

รัชนีกร เศรษฐไกร. 2532. **โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2554. **วรรณคดีในวรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระ**

เกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล

เฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์

พริ้นท์.

ลักขณา ศกุนะสิงห์. 2556. **ความเชื่อและประเพณี: เกิด แต่งงาน ตาย**. กรุงเทพฯ: พรว

เพรส (2002).

วสันต์ รัตนาโกคา. 2557. **วรรณคดีและแนวทางการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา**

ตอนต้น. เอกสารวิจัยสาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิเชียร ไกรฤกษ์ศิลป์. 2549. **หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในตำราฉันท์**

วรรณคดี พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิทยา บุษบงค์. 2557. ฝึ: ภาพสะท้อนความเชื่อชาวบ้านลุ่มทะเลสาบสงขลา. **วารสาร**

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. 5

(มกราคม-มิถุนายน): 114-128.

วีระเชษฐ ฝ่องพันธ์. 2547. **คนไทยถือ ข้อห้าม...อย่างไร!.** กรุงเทพฯ: One World.

ศิริกาญจน์ ธนวัฒน์เดชากุล, สุภัทสร ไชยขัน, บุญชนะ ล้อมสิริอุดม, จิตาพร จินตะเกษกรณ์, อัญ

ชีษฐา สุขกาย และ สุพจน์ เขียวชลวิชัย. 2554. **หนังสือเรียนสาระความรู้พื้นฐาน**

(ภาษาไทย) รายวิชาเลือก ประวัติวรรณคดี. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

ศิลปศึกษา แจ่มสว่าง และ อาทิตย์ ชีรวณิชกุล. 2558. กลวิธีและบทบาทของการสร้างบทละครในการ์ตูนรวมเกียรติ ฉบับรามาจารย์. ใน **รายงานการประชุมวิชาการและนำเสนอผลการวิจัยระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 6 ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 2 (6): 506-546.

ศรีศักร วัลลิโภดม. 2554. **พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. ม.ป.ป. **นามานุกรมวรรณคดีไทย**. ค้นวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2558 จาก http://www.sac.or.th/databases/thailitdir/item_name.php

สนิท สมภาร. 2537. การปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมในยุคที่เศรษฐกิจกำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว: ประเทศไทยในทศวรรษหน้า (1991-2000). ใน **ระบบสังคมและระบบการเมืองไทย**. ฉบับที่ 4. กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 103-118.

สายชล สัตยานุรักษ์. 2550. **โครงการ ประวัติศาสตร์วิถีคิดเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยของปัญญาชน (พ.ศ. 2435-2535)**. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สายชล สัตยานุรักษ์. 2556ก. การสถาปนาความหมาย “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. **วารสารมนุษยศาสตร์สาร**. 14 (2): 1-31.

สายชล สัตยานุรักษ์. 2556ข. วิถีไทยกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองไทย. ใน **ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา**. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และฉลอง สุนทรวาณิชย์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์. หน้า 281-318.

สายชล สัตยานุรักษ์. 2557. อุดมการณ์ชาตินิยมกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนชั้นกลางไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์สาร**. 15 (2): 35-73.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2554. **การเมืองที่มองไม่เห็นในวรรณคดี-วรรณกรรม**. ค้นวันที่ 29 สิงหาคม 2558 จาก <http://www.sujitwongthes.com/2011/08/siam26082554/>

สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2558ก (30 มีนาคม). พุทธแท้ มีที่ไหน? ใครรู้บ้าง?. **มติชน**. ค้นวันที่ 19 มิถุนายน 2558 จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1427690132

สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2558ข (1 พฤษภาคม). วรรณกรรมไทยอนุรักษนิยม: โดย สุจิตต์ วงษ์เทศ. **มติชน**. ค้นวันที่ 29 สิงหาคม 2558 จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?news_id=1430378963

สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2558ค (27 พฤษภาคม). พิธีศพสนุกสนานหลายวัน. **มติชน**. ค้นวันที่ 10

สิงหาคม 2558 จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1432696453

สุชาติ สมมาตร. 2548. **การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. 2538. **วรรณกรรมนำสุขใจ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนทรีย์ โคมิน และ สนิท สมัครการ. 2522. **ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย: เครื่องมือในการสำรวจวัด**. รายงานการวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุนทรีย์ โคมิน, สนิท สมัครการ และสุภาวศ์ จันทวานิช. 2529. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม ค่านิยมและบุคลิกภาพ. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. หน่วยที่ 9. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: ศูนย์พิมพ์อักษรกิจ. หน้า 546-597.

สุพัตรา สุภาพ. 2541. **สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุมาลี บำรุงสุข และ ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล. 2529. ประวัติศาสตร์การเมืองไทยจากแง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรม. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. หน่วยที่ 2. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: ศูนย์พิมพ์อักษรกิจ. หน้า 55-147.

สุวรรณา สถาอานันท์ และ เนื่องน้อย บุญเนตร. 2535. **ความคิดและภูมิปัญญาไทย คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิทย์ สังโยคะ. 2518. **ประวัติวรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.

เสนีย์ วิลาวรรณ, สุระ ดามาพงษ์ และ ทศนีย์ ล้วนสละ. 2551. **หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ม.๔ เล่ม ๒ วรรณคดีและวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. 2548. **วัฒนธรรมในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมพงษ์ ใหม่วิจิตร. 2536. **ค่านิยมในสังคมไทย: อุปสรรคต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย**. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

- โสภณอักษรกิจ, หลวง. 2464. **พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1 กลอนเพลงยาวนิราศ เรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดง**. ค้นวันที่ 19 กันยายน 2558 จาก <http://www.finearts.go.th/nakhonsithammaratlibrary/component/smileybook/book/55.html?page=3&tmpl=component>
- หอพระสมุดวชิรญาณ. 2463. **ประชุมเพลงยาว ภาคที่ 4 เพลงยาวกรมหมื่นสวัสดียังราชสวัสดิ์**. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- อติภพ ภัทรเดชไพศาล. 2556. **เสียงเพลง วัฒนธรรม อำนาจ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อนุমানราชธน, พระยา. 2553. **ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- อัจฉรา ปันทธานวงศ์. 2551. **มายาคติและอุดมการณ์ในโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548: การวิเคราะห์ด้วยวิธีสัญวิทยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัลดูแซร์, หลุยส์. 2557. **อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ**. แปลจาก Ideology and Ideological State Apparatuses โดย กาญจนา แก้วเทพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. 2473. **คำประพันธ์บางเรื่อง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรนิติ.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. 2518. **คำประพันธ์บางเรื่อง และ จาริกอินเดียและเนปาล**. กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลราชทัณฑ์.
- เอกพงศ์ ประดิษฐ์พงษ์. 2554 (2 ธันวาคม). **มกร-มอมสต์วิจินตการไฟฟ้าพุทธสถาน. คมชัดลึก**. ค้นวันที่ 3 เมษายน 2558 จาก <http://www.komchadluek.net/detail/20111202/116641/มกรมอมสต์วิจินตการไฟฟ้าพุทธสถาน.html>
- องค์การค้าของคุรุสภา. 2504. **ประชุมภาพยนต์เรื่อง สมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- องค์การค้าของคุรุสภา. 2515. **บทละครพูดเรื่องหัวใจนักรบบ, ชิงนาง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- โอบาส จอมสายศรี. 2557. **ภาพยนต์เรื่องเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร**. ค้นวันที่ 20 ตุลาคม 2558 จาก <https://kruopas.files.wordpress.com/2014/11/e0b980e0b8ade0b881e0b8aae0b8b2e0b8a3e0b89be0b8a3e0b8b0e0b881e0b8ade0b89ae0b881e0b8b2e0b8a3e0b8aae0b8ade0b899-e0b881e0b8b2e0b89ee0b8a2.pdf>

อรรณพ ปิณฑน์ไธวาท. 2547. **วาทวิพากษ์ตะวันตก (ค.ศ.1925-ปัจจุบัน) กับปริบท**

ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Adler, N. J. and Jelinek, M. 1986. Is "Organization Culture" Culture Bound?. **Human Resource Management.** 25 (1): 73-90.

Aiello, G. 2006. Theoretical Advances in Critical Visual Analysis: Perception, Ideology, Mythologies, and Social Semiotics. **Journal of Visual Literacy.** 26 (2): 89-102.

Bandhumedha, N. 1985. Thai Views of Man as a Social Being. In **Traditional and Changing Thai World View.** Bangkok: Chulalongkorn University Social Research Institute; Singapore: Southeast Asian Studies Program. Pp. 84-109.

Barnhill, L. A. 2005. Patriotism. In **The Encyclopedia of Politics: The Left and the Right.** Vol 2. Rodney P. Carlisle, ed. Thousand Oaks, CA: SAGE. Pp. 813-815.

Baxter, L. A. and Babble, E. 2003. **The Basics of Communication Research.** Massachusetts: Wadsworth/ Thomson Learning.

Brummett, B. 2011. **Rhetoric in Popular Culture.** 3rd ed. Thousand Oaks, CA: SAGE.

Clarke, J. 2015. Stuart Hall and The Theory and Practice of Articulation. **Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education.** 36 (2): 275-286.

Çolak, Y. 2005. Nationalism. In **The Encyclopedia of Politics: The Left and the Right.** Vol 2. Rodney P. Carlisle, ed. Thousand Oaks, CA: SAGE. Pp. 790-793.

Cottrell, A. 1998. Materialism. In **The Handbook of Economic Methodology.** John B. Davis, D. Wade Hands and Uskali Mäki, eds. Northampton, MA: Edward Elgar. Pp. 287-289.

Davis, R. 1974. **Muang Metaphysics: A Study in Northern Thai Myth and Ritual.** Doctoral dissertation, University of Sydney.

Dayley, R. 2011. Thailand's Agrarian Myth and Its Proponents. **Journal of Asian and African Studies.** 46 (August): 342-360.

- Ekelund, R. B., Jr; Ressler, R. W. and Tollison, R. D. 2006. **Economics, Private Markets and Public Choice**. 7th ed. Massachusetts: Pearson Education.
- Embree, J. F. 1950. Thailand-A Loosely Structured Social System. **American Anthropologist**. 52 (April-June): 181-193.
- Farrell, T. B. 1993. **Norms of Rhetorical Culture**. New Haven: Yale University Press.
- Fong, J. 2009. Sacred Nationalism: The Thai Monarchy and Primordial Nation Construction. **Journal of Contemporary Asia**. 39 (4): 673-696.
- Foss, S. K. 2009. **Rhetorical Criticism: Exploration and Practice**. 4th ed. Long Grove, IL: Waveland Press.
- Goodman, J. 2013. The Meritocracy Myth: National Exams and the Depoliticization of Thai Education. **Journal of Social Issues in Southeast Asia**. 28 (March): 101-131.
- Gudykunst, W. B. and Lee, C. M. 2003. Cross-Cultural Communication Theories. In **Cross-Cultural and Intercultural Communication**. William B. Gudykunst, ed. Thousand Oaks, CA: SAGE. Pp. 7-33.
- Gwartney, J. D. and Stroup, R. L. 1995. **Economics, Private and Public Choice**. 7th ed. Florida: Harcourt Brace & Company.
- Hall, S. 1980. Cultural Studies and The Centre: Some Problematics and Problems. In **Culture, Media Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-79**. Stuart Hall et al, eds. London: Hutchinson. Pp. 15-47.
- Hall, S. 1985. Signification, Representation, Ideology: Althusser and the Post-Structuralist Debates. **Critical Studies in Mass Communication**. 2 (2): 91-114.
- Hall, S.; Evans, J. and Nixon, S. 2013. **Representation**. 2nd ed. London: SAGE.
- Heywood, A. 1994. **Political Ideas and Concepts**. London: The Macmillan Press.
- Heywood, A. 2012. **Political Ideologies: An Introduction**. 5th ed. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Hills, M. D. 2002. Kluckhohn and Strodtbeck's Values Orientation Theory. **Online Readings in Psychology and Culture**. 4 (4): 1-14.

- Hodder, I. 1994. The Interpretation of Documents and Material Culture. In **Handbook of Qualitative Research**. Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln, eds. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Hofmeister, A. and Neulinger, A. 2013. Characteristics of Materialism and its Measurement: Assessing the Belk's Materialism Scale in Hungary. **International Journal of Consumer Studies**. 37 (May): 320-326.
- Hofstede, G. 2001. **Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations**. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Hofstede, G. and Hofstede, G. J. 2005. **Cultures and Organizations Software of the Mind**. New York: McGraw-Hill.
- James, C. 2013 (2 June). Education System in Thailand: A Terrible Failure in S.E. Asia. **CNN**. Retrieved June 12, 2015 from <http://ireport.cnn.com/docs/DOC-985267>
- Jowett, G. S. and O'Donnell, V. 2012. **Propaganda & Persuasion**. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Kluckhohn, F. R. and Strodtbeck, F. L. 1961. **Variations in Value Orientations**. New York: Row, Peterson.
- Knutson, T. J. and Posirisuk, S. 2007. Thai Relational Development and Rhetorical Sensitivity as Potential Contributors to Intercultural Communication Effectiveness: JAI YEN YEN. **Journal of Intercultural Communication Research**. 35 (November): 205-217.
- Kohls, L. R. 1981. **Developing Intercultural Awareness: A Learning Module Complete with Master Lesson Plan, Content, Exercises, and Handouts**. Washington, D.C.: Society for Intercultural Education, Training and Research.
- Kuypers, J. A., ed. 2009. **Rhetorical Criticism: Perspectives in Action**. Lanham: Lexington Books.
- Levine, H. M. 1990. **Political Issues Debated: An Introduction to Politics**. 3rd ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

- Levi-Strauss, C. 1955. The Structural Study of Myth. *The Journal of Americal Folklore*. 68 (270): 428-444.
- Lindlof, T. R. and Taylor, B. C. 2011. **Qualitative Communication Research Methods**. 3rd ed. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Magstadt, T. M. 2011. **Understanding Politics Ideas, Institutions, and Issues**. 9th ed. Massachusetts: Wadsworth.
- Markus, H. R. and Kitayama, S. 1991. Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation. *Psychological Review*. 98 (2): 224-253.
- Matsumoto, D. and Juang, L. 2008. **Culture & Psychology**. 4th ed. California: Thomson Higher Education.
- Minkov, M. and Hofstede, G. 2013. **Cross-Cultural Analysis: The Science and Art of Comparing the World's Modern Societies and Their Cultures**. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Moriarty, M. 1991. **Roland Barthes**. California: Stanford University Press.
- Nagavajara, C. 1985. Literary Historiography and Socio-Cultural Transformation: The Case of Thailand. *Journal of the Siam Society*. 73 (1-2): 60-76.
- Nothstine, L. W., Blair, C. and Copeland, G. A., eds. 1994. **Critical Questions: Invention, Creativity, and the Criticism of Discourse and Media**. New York: St. Martin's Press.
- Phillips, H. P. 1965. **Thai Peasant Personality: The Patterning of Interpersonal Behavior in the Village of Bang Chan**. California: University of California Press.
- Philipsen, G. 2003. Cultural Communication. In **Cross-Cultural and Intercultural Communi-cation**. William B. Gudykunst, ed. California: SAGE. Pp. 35-51.
- Pongsapich, A. 1990. Politico-Economic Development Impacting on Society and Traditional Values. *AUA American Studies*. 2: 79-98.
- Rabibhadana, A. 1979. The Organization of Thai Society in the Early Bangkok Period, 1782-1873. In **Modern Thai Politics**. Cambridge: Schenkman Publishing. Pp. 27-41.

- Rejai, M. 1991. **Political Ideologies: A Comparative Approach**. New York: M. E. Sharpe.
- Rapport, N. and Overing, J. 2007. **Social and Cultural Anthropology**. Oxfordshire: Routledge.
- Rojjanaprapayon, W. 1997. **Communication Patterns of Thai People in a Non-Thai Context**. Doctoral dissertation, Perdue University.
- Rokeach, M. 1973. **The Nature of Human Values**. New York: The Free Press.
- Sadri, H. A. and Flammia, M. 2011. **Intercultural Communication: A New Approach to International Relations and Global Challenges**. New York: The Continuum International Publishing Group.
- Samovar, L. A. and Porter, R. E. 2004. **Communication Between Cultures**. 5th ed. Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.
- Samuelson, P. A. and Nordhaus, W. D. 2010. **Economics**. 19th ed. New York: McGraw-Hill.
- Seliger, M. 1977. **The Marxist Conception of Ideology: A Critical Essay**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shytov, A. N. 2004. **Thai Folktales Law**. Chiang Mai: ACTSco.
- Sillars, M. O. and Gronbeck, B. E. 2001. **Communication Criticism: Rhetoric, Social Codes, Cultural Studies**. Prospect Heights, IL: Waveland Press.
- Tiwsakul, R. A. and Hackley, C. 2012. Postmodern Paradoxes in Thai-Asian Consumer Identity. **Journal of Business Research**. 65 (April): 490-496.
- Treadwell, D. 2014. **Introducing Communication Research: Paths of Inquiry**. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Van Esterik, P. 2000. **Materializing Thailand**. Oxford: Berg.
- Watkins, L. and Gnoth, J. 2011. The Value Orientation Approach to Understanding Culture. **Annals of Tourism Research**. 38 (October): 1274-1299.
- Williams, R. 1977. **Marxism and Literature**. New York: Oxford University Press.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นายฤทธิธินันท์ เชื้อทอง

ประวัติการศึกษา

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสื่อสารเพื่อกิจการภาครัฐและภาคเอกชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชานิเทศศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)
ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2555

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2557-2559
ผู้ช่วยอาจารย์ (TA-Teaching Assistant)
คณะภาษาและการสื่อสาร
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) กรุงเทพมหานคร

ทุนการศึกษาที่ได้รับ

พ.ศ. 2557-2559
ทุนส่งเสริมการศึกษาประเภทที่ 1 (Full Scholarship)
พ.ศ. 2558-2559
ทุนสนับสนุนการทำและตีพิมพ์วิทยานิพนธ์จากเงินงบประมาณแผ่นดินของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผลงานการวิจัยที่ผ่านมา

“การปลุกกระดมทางการเมืองของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร:
การวิพากษ์ด้วยบทแนวจินตสภาวะ (Fantasy Theme Criticism)
จากปาฐกถาในการประชุมประชาคมประชาธิปไตย”
นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ (ARTS-LC 2015)